

Junior Larousse 5

TEMEL BİLGİ ANSİKLOPEDİSİ

Milliyet

Junior Larousse

TEMEL BİLGİ ANSİKLOPEDİSİ

CİLT 5

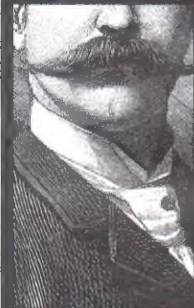
Milliyet

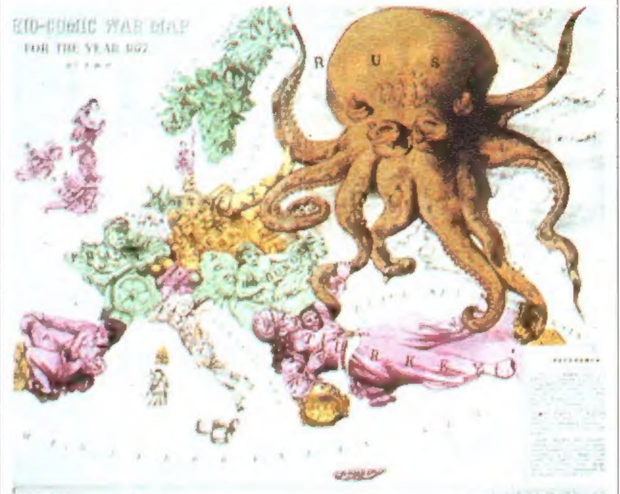
İçindekiler

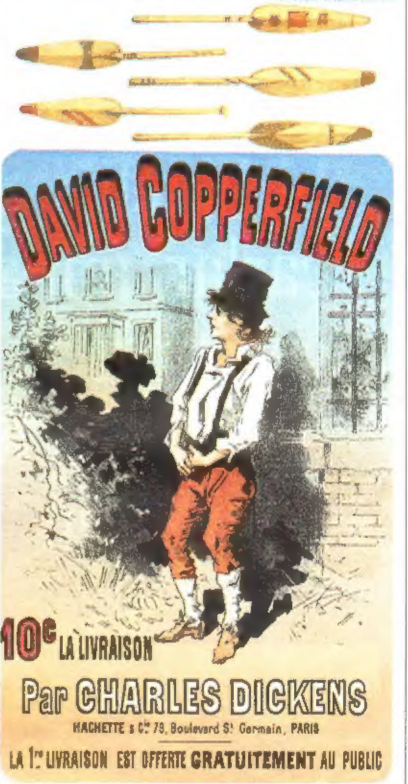










DAVID COPPERFIELD
10c LA LIVRAISON
Par CHARLES DICKENS
HACHETTE & Cie 79, Boulevard St Germain, PARIS
LA 1re LIVRAISON EST OFFERTE GRATUITEMENT AU PUBLIC





Orada Victoria döneminde İngiltere dünyanın atölyesi oldu... Orada burjuvalık İkinci İmparatorluk'la zenginleşti... Orada, Hausmann'ın Paris'inde, yüzyılın son devrimi görüldü...



Orada Almanya ve İtalya'nın birlikteliği gerçekleşti... Orada çarlar imparatorluğu reformlar geliştirdi ve Rus baleleri Avrupayı fethetti... Orada kutupların uzun süren fethi görüldü...



Victoria döneminde İngiltere



CHARLES DİCKENS
(1812-1870)
1841'de şöyle yazmıştır: "Yeterli zihinsel enerjim ve kendimi açıklayabilecek fırsatım oldukça doğanın tüm canlılarının düşmanı olan zulüm ve gaddarlığa saldıracağım."

Victoria dönemi (1837-1901) İngiltere için büyüklük ve refah dolu olmuştur. Dünyanın atölyesi durumuna gelen İngiltere zenginleşti ve parlamentonun altın çağını yaşaması ile yavaş yavaş demokratikleşti. Toplum endüstrileşme yüzünden çalkalandı. Kasabalar boşaldı ve hazırlıksız olmalarına rağmen şehirler toplumun büyük kısmını barındırdı. Sonunda, İngilizler gururlarını heyecanlandıran büyük bir koloni imparatorluğu kurdular.

KRALİÇE VİCTORİA
1840'ta bir Alman prensi olan Albert de Saxe-Cobourg-Gotha ile evlendi ve dokuz çocukları oldu. Basit ve sade aile hayatı onu taca kavuşturmuştur. Kendisi burjuva görüşünü temsil etmiştir.



VİCTORİA
Tamamıyla uygulamaya çalıştığı sınırlı güce sahipti. Başbakanı seçme hakkı dışında, özellikle de dış



politika ile ilgileniyordu. Aynı zamanda içişlerine müdahale ediyordu: Bu hakların tartışılması, teşvik edilmesi ve hükümetin denetimine tabi hale getirilmesi gerekiyordu.



"BERTİE"
(1841-1910)
Gelecekteki VII Edouard. Victoria'nın en küçüğüydü ve [illegible] Victoria'nın isteği üzerine işlerden uzak tutuluyordu.



Parlamento

Kraliçe Victoria, 1837 yılında tahta çıktığında, hükümet, 1832 yılından itibaren oy vermekte olan aristokratların ve orta sınıfın ellerindeydi. Rüşvet, seçimler sırasında kural sayılıyordu, ama 1872 yılında gizli seçim kabul edildi ve 1883 kanunu bu uygulamayı sınırladı. Son olarak ise, halkın karşı çıkışı partileri, kanunları 1867 ve 1884 yılında, işçilerin büyük bir kısmını, kadınlar hariç olmak üzere her yetişkinden üçüne oy hakkı verecek şekilde genişletmeye sürükledi.

Avam Kamarası seçimleri, 1862 yılında, Fransız Louis Blanc tarafından şöyle tanımlanmıştı: "(Seçimlerdeki) gösteri daha yeni olsaydı son derece merak uyandırıcı olacaktı. Ama taşkınlıklar (afişlerde) ve seçmenlerin maruz kaldığı söylevler, 'busting'lerin (tribünler) dibinde güç savaşı yapan sağır edici alkışlar, İngiltere için yeni değil."

LORD PALMERSTON
(1784-1865), bir liberal aristokrat ve reformcuydu. 1830-1865 yılları arasında, İngiliz dış politikasından sorumlu oldu. Rus İmparatorluğu'nun gerilemekte olan Osmanlı İmparatorluğu kontrolünde olan Karadeniz kıyılarına doğru ilerlemesini engellemeye çabaladı. Kırım Savaşı sırasında (1854-1856), 1855 yılında başbakan atanarak kraliyetin en önemli adamı oldu. Fransa ile işbirliği yapan İngiltere, Sivastopol kuşatması ile Ruslar'ı bozguna uğrattı. İngilizler'in verdiği adla "Pam", dünyanın tek büyük gücü olan Büyük Britanya ticari imparatorluğunu tüm dünyaya yaymak için güçten çok ticareti kullandı. Kapıları İngiliz gemilerine açmak için, 1841 yılında, Çin'e karşı savaş başlattı. İngiliz üstünlüğünü benimsetmek için kullandığı yöntemlerin kesinliği, "Lord Ponza Taşı" olarak adlandırılmasına neden oldu.





LORDLAR KAMARASI
Hükümetin mirasçıları ya da seçtiği bu üyeler büyük toprak sahipleriydi.

AVAM KAMARASI TOPLANTISI
Seçimle oluşturulan bu kamara, politik hayatta kendini kabul ettirmiş ve hâkim olmuştu.

Yahudi bir aileden gelen, ama Anglikan Kilisesi'nde vaftiz edilmiş olan Benjamin Disraeli, önce yazarlık kariyeri yapmaya girişti. Politikanın züppesi halini aldı. Serbest değişimi reddettiğinde politik virtüözlüğünü ortaya koydu ve 1845 yılında, Muhafazakâr Başbakan Robert Peel'den (1788-1850) koptu. Değişiklikler getireceği Muhafazakâr Parti'nin yönetimini ele aldı. 1872 yılında tanımladığı doktrini, monarşi ve halkın, meşruti gelenek, İngiliz Kilisesi ve imparatorluğa sadık kalma olgusu üzerinde birleşmesine dayanıyordu. 1874'ten 1880'e kadar, imparatorluğun gelişmesi için çalıştı.



Eski Tory ve Whing partileri, bundan böyle Muhafazakâr ve Liberal olarak adlandırıldı. Parlamento içinde disiplinli kurumlar olarak organize oldular ve 1870 yılından itibaren, her seçim bölgesine sağlam bir şekilde katıldılar. Toprak aristokrasisi ve İngiliz Kilisesi Muhafazakârlar'ı, orta sınıf -imalatçılar ve tüccarlar-, Muhafazakâr olmayan kiliseler Liberaller'i destekliyordu. Parlamentoda, Avam Kamarası karar meclisi halini aldı. Sırasıyla çoğunluğu sağlayan ve muhalefete düşen iki parti burada çatışıyordu. İki parti çerçevesinde "Majeste'nin muhalefeti" yavaş yavaş mevcut hükümetin yerini almaya hazır bir "gölge kabine" oluşturuyordu; görüşleri dinleniyordu. Lordlar Kamarası, 1884 yılına kadar, Avam Kamarası ile aynı yönde çalıştı. Daha sonrası, veto hakkını kullanarak, seçim reformu ve İrlanda meselesi konusunda Avam Kamarası'na karşı çıktı.



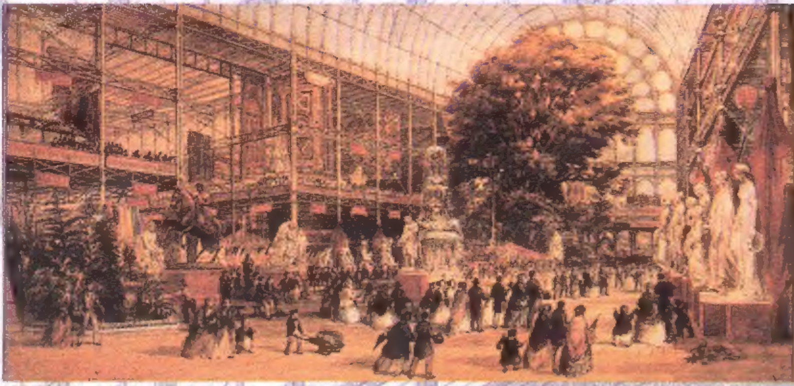
POLİTİK SÜREKLİLİK
Benjamin Disraeli (1804-1881), solda ve William Gladstone (1809-1898), sağda, 1860 yılının hiciv gazetesi "Punch"taki bu karikatürde, 19. yüzyılda İngiliz Hükümeti'nin başına, bir Muhafazakârlar'ın, bir Liberaller'in geçmesi sembolize ediliyor: İki dengeci kardeş...

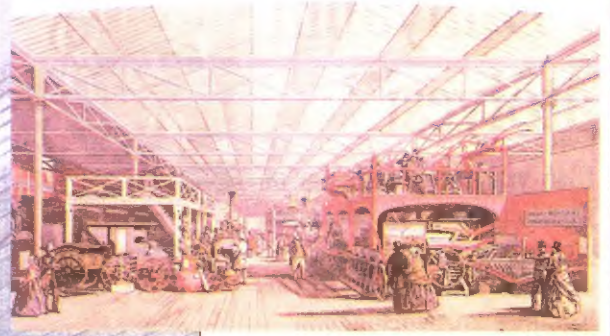
Crystal Palace

1 Mayıs 1851 tarihinde, Prens Albert tarafından organize edilmiş olan ilk evrensel sergi açıldı. Bu başarının sembolü olan Hyde Park içinde inşa edilmiş olan Crystal Palace İngiliz dehasının sanayi açısından üstünlüğünü kanıtlıyordu. Bahçıvan Joseph Paxton tarafından tasarlanmış olan bu cam ve metal katedral, 520 metre uzunluğunda, 125 metre genişliğinde ve 20 metre yüksekliğinde dev bir saraydı.

"Görün bu uçsuz bucaksız salonları. Bu maketleri ve projeleri. Bu bahçe ve tarım araçları, bu meslekler, çarklar ve tüm bu mekanizmalar, (....) bu biçimler ve renkler kutsal bir sanattan doğdu!? Tüm bu güzel nesneler, kendi başlarına bizim güzel gezegenimiz oldu." (Lord Alfred Tennyson'un şiiri).











Crystal Palace'ın girişinde, bir yanda Aslan Yürekli Richard'ın dev heykeli, diğer yanda, göz kamaştırıcı bir "Kristal Çeşme"nin merkezinde yirmi dört tonluk bir kömür bloku bulunmaktadır. Evrensel Sergi altı milyon izleyici çekmiş ve kitleleri etkilemiştir.

İngiltere İmparatorluğu'nun 7.381 sergicisi, 40 ülkeden gelen ve cam sarayın bir bölümünde gruplandırılan 6.556 yabancı sergici karşısında güçlerini ortaya koydu. Çağın büyük başarıları dört kategoride toplanıyordu: Hammaddeler, makineler, imal edilmiş ürünler ve sanat eserleri. Kalabalık, 500 tonluk bir güçle çalışabileceği gibi bir yumurta kabuğunu da başarıyla kırabilen bir havan-çekici hayranlıkla izliyor.

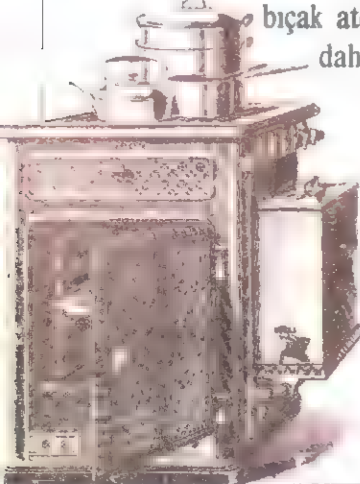
"Dünyanın atölyesi"

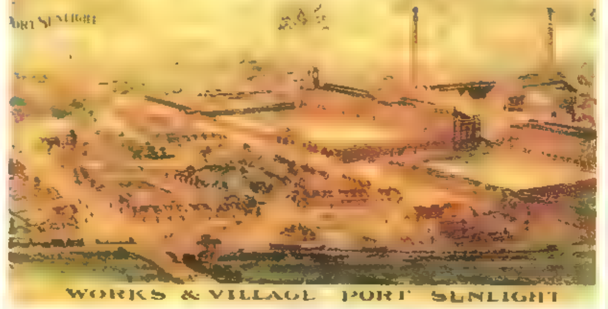


Richard Cobden, serbest değişimin İngiliz şampiyonu, din adamları gibi giyiniyordu. III. Napoleon ve İngiltere'yi, 1860 ticaret anlaşması ile bağladı.

1846 yılında, İrlandalılar'ın yaşadığı kıtlık, ülkedeki ve parlamentodaki sert kavgalar sonrasında, Büyük Britanya koruyuculuğunu yeniden ilan etti: İthal edilen buğday üzerindeki haklar ve 1849 yılında ise denizcilikteki uygulamalar (deniz taşımacılığı üzerindeki İngiliz tekeli) kaldırıldı. Ticaret mallarının dolaşımının serbestleşmesine elverişli bir durum oluştuğunda, serbest-değişimciler zafer kazandı. 1839 yılından itibaren birlik kurmuş olan, genç bir Mancsherter patronu olan Richard Cobden tarafından canlılık kazandırılan bu kişiler, mitinglerde ve el ilanları aracılığı ile, serbest değişimin, sanayiyi yabancı rekabet yoluyla dirilteceğini ve işçilere, buğday üzerindeki vergilerin kaldırılması nedeniyle ucuz ekmek sunacağını, böylece refah ve sosyal denge teminatı oluşturacağını ileri sürüyorlardı.

Doğal kaynaklarından (kömür ve demir), denizyolları kavşağındaki pozisyonundan, koloni imparatorluğundan, yenilik kapasitesinden ve insanlarının yüksek niteliklerinden yararlanan İngiltere, yaklaşık yarım yüzyıl içinde "dünyanın atölyesi" halini aldı ve fabrikasyon ürünleri ile (atölyelerde üretilmiş) dünya ticaretini etkisi altına aldı. Taşkömürü ocakları, gemi atölyeleri, tekstil fabrikaları, bıçak atölyeleri vb. git gide daha ucuza imalat yapmaya başladı. 1851 ve 1881 yılları arasında ihracat dört katına çıktığında, ulusal ürünler iki katına çıktı. Böylece ülke, Avrupa'nın en zengin ülkesi oldu.



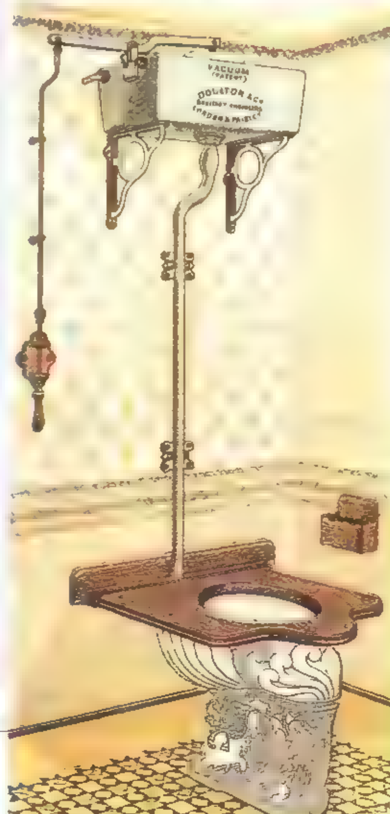


Lever kardeşlerın 1906 yılında oluşturduğu sabun ("soap") trostu 1880 yılından sonra, küçük firmalardan biriydi. Işçiler, yüzyıl başında nadır gorulen bir inisiyatif sahibı ıdi: Patronları tarafından, işyerine ıki adım uzaklıkta bir model şehirde, "Port Sunlight"ta kalmaları sağlanıyordu .



20. yüzyılın başında, kuçük ve orta boyutlu ımalathaneler çoğunluktaydı. Bunlar sıklıkla, buyuk firmalara bağlı olarak çalışan sabit atolyelerdi. Çok buyuk matalurji merkezlerinde, küçuk patronlar son derece sınırlı aletlere sahıptı ve her biri yaklaşık on kadar işçı çalıştırıyordu.





REKLAM
Daha o zamanlarda, markalar reklam veriyordu: Lipton, Kraliçe'nin resmı çay ımalatçısı idi ve Ransomes and Sıms kendını, 1867 yılında, Paris Evrensel Sergisi'nde tarım ılaçları ıçin kazandığı altın madalya ıle pazarlıyordu.

WATER-CLOSETS
19. yüzyılın sonunda, su sıstemlerinin altın çağı başladı. Burjuvalar, moda olan hijyenizmin gerektırdiği gibı banyolar yaptırdı. 1900'lere doğru, Grapper, Chelsea'da suyun atılması ve küveti yıkayan sifonu denedi. Kanalizasyonlara bağlı olan emaye döküm küvetler, şehirlerdeki asırlık hijyen problemini çozecekti.

Londra

1837 ve 1901 yılları arasında, krallığın nüfusu iki katına çıktı ve 37 milyona ulaştı. 1851 yılından itibaren, Büyük Britanya'da, kırsal kesim insanından çok şehirli bulunuyordu. Kasabalar boşalırken, büyük sanayi ve ticaret kentleri doluyordu. 1801 yılında, 100.000'den fazla nüfusa sahip tek şehir Londra idi. Nüfus, 1851'de on ve daha sonra 1881'de yirmi katına çıktı. Londra, güneyin kırsal kesim nüfusunu, İrlandalılar'ı, İskoçlar'ı ve her gün sayıları 300'e ulaşan yabancıyı çekiyordu. Londra nüfusu, 1801 yılında 900.000 iken, 1851 yılında 2.400.000'e ve 1901 yılında 6.500.000'e ulaştı. Londra, önce komşularını kuzeye ve daha sonra, 1860'tan itibaren, Thames'ın güneyine çekti; bundan böyle dünyanın birinci şehri idi.



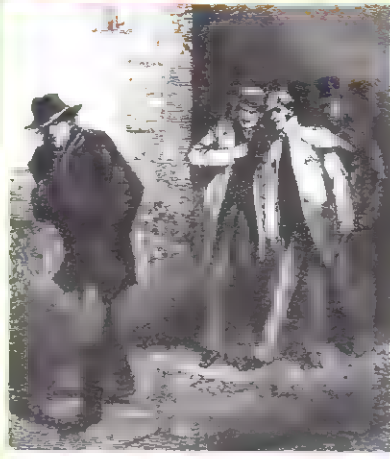
"BU KARGA KAFESLERİ"
Dickens'ın da söylediği gibi, "herhangi bir kişinin temiz ya da iyi, kanaatkâr ya da tatmınkâr olamayacağı, herhangi bir çocuğun nefes almaya başladığı andan itibaren mikrop kapmadan ya da kirlenmeden doğamadığı" yerler, kasabalardan gelen yoksulları barındırıyordu. Yoksulların bu akını, girişimciler için büyük bir kâr kaynağı olan lojmanların inşasını gerekli kıldı. İşçi aileleri, East End'de, Thames'ın güneyinde ya da West End'in güzel ve zengin evlerinin yakınında yığılmış barınakları kiralamak için yeterli parayı kazanıyordu.



LONDRA'DAKİ SIKIŞIKLIK
Sabahları, en kalabalık saatlerde, Dickens'ın sözünü ettiği gibi, "her biçimden ve her türden araçlar akan bir su gibi büyük bir hareketli kitle şeklinde karmakarışık bir hal alıyordu". Hızlı bir şekilde yer değiştirebilmek için, bir cab ya da yolcu arabasından Thames üzerinde giden bir gemiye binmek tercih ediliyordu. Kalabalık içinde yankesiciler vardı. Fransız Gustave Doré, 1870 yılına doğru, Londra ve diğer birçok kentteki yaşamı kaleme aldı.

Dünyanın ilk metrosu, 1863 yılında Londra'da açıldı. Gelişimi buharlı lokomotiflerle sınırlıydı! Banliyöleri şehir merkezine bağlayan tramvaylara (1860) ve demiryollarına bağlandı. İşçiler indirimli tarifeli trenleri kullanıyor, bir yere yaya olarak gidiyor ya da işyerlerine yakın oturuyordu.

1840 yılında genişletilmiş olan kanalizasyon, 1860 yılında hâlâ Thames'a dökülüyordu ve bu da salgın hastalıklara neden oluyordu. 1888 yılına kadar Londra'nın altyapısı gerçekleştirildi, şehir kısmen iğrençti.





DÜNYANIN MERKEZİ

"Kiliseler ve öksüzler yurdu, bankalar ve hapishaneler, saraylar ve sığınaklar, doklar parklar ve küçük bahçeler, çıkmaz ve dar sokakları oluşturan sonsuz briket yığını". 1850'lere doğru Henry Mayhew'in böyle gördüğü Londra, anarşik bir biçimde, birçok yerleşimin eski City'ye bağlanmasıyla büyüdü. İlk planda, Sainte-Paul Katedrali ve Thames'tan uzak olarak, belediye başkanının konutu olan Mansion House'un ön yüzü görülmekteydi. Artık "imparatorluğun kalbi" olarak adlandırılan City, bankaları, borsayı ve sterlin üzerine kurulu dünya kapitalizminin merkezi olan sigorta şirketlerini barındırıyordu. City'nin yakınında, East End'de sanatçıların atölyeleri, güneyde, makine, araç-gereç ve silah imalathaneleri bulunuyordu.

"JACK THE RİPPER"

31 Ağustos 1888'den 9 Kasım 1888'e kadar, East End'de, Whitechapel semtinde altı cinayet işlendi. Kurbanlar, arkadan saldırılan, boğazı kesilen ve vücutları acımasızca parçalanan kadınlardı (fahişeler ya da sokakta yaşayanlar). Katil, basın tarafından "Jack the Ripper" (Karındeşen Jack) adıyla anılıyordu. Bir seri cinayet, polisin katili yakalamasından önce sonuçlandı. Bu durum, katı, ilkeci bir ahlaka sahip toplumda kargaşaya yol açtı ve bir ekonomik kriz Londralılar'ın üçte birini sefalete sürükledi. Burjuvazi, kışkırtıcının terör saçmak istediğinden şüpheleniyordu... ve devriyeler (yukarıda) oluşturdu. 1889 yılındaki bu korku ortamında, Sir Conan Doyle çok büyük bir başarı kazanacak olan Sherlock Holmes'un ilk macerasını yayımladı.



KAMUOYU YOKLAMASI
Daumier, bir "bibiscite"in ne olduğunu öğrenmek için iki işçiyi sorgulayan bir belediye başkanını göstermektedir. Halkın bilgisizliğini hesaba katan rejim sıklıkla kamuoyu yoklamalarına -bir soruya evet ya da hayır olarak cevap verme zorunluğu olan, demokratik bakımdan yetersiz-başvuruyordu

Otoriter bir rejim

1860 yılına kadar, demokratik görünüm altında -evrensel oy sistemi, parlamenter meclis, kamuoyu araştırması vasıtasıyla halkın fikrinin alınması- imparatorun gücü mutlaktı. Demokratik haklar -basın özgürlüğü, toplanma, konuşma ve birleşme özgürlüğü vb.- kaldırıldı. Polis her şeyi izliyordu. Entelektüel ya da politik uyuşmazlıklar, üniversite, yazarlar ve gazeteciler kendilerini serbest olarak ifade edemiyordu. Beğenilmeyen kitaplar yasaklanıyor, gazeteciler, valinin basit bir kararı ile yakalanıyordu. 1860 yılından sonra, rejim yavaş yavaş liberalleşti: Parlamento kanunları tartışıyor, basın denetimi gevşetiliyor ve politika ya da din konuşulmadığı sürece toplantılara izin veriliyordu. Muhalefet bu liberalleşmeden yararlandı. Otuzdan fazla cumhuriyetçi milletvekili seçildi ve Rochefort'un "La Lanterne"i gibi hükümet karşıtı gazeteler ortaya çıktı. 1870 Mayıs kamuoyu yoklaması, işçiler ve cumhuriyetçilerin sayısının yüksek olduğu ve hayır oyu verilen büyük şehirlerle, imparatora sadık köylülerin bulunduğu ve evet oyu verilen kasabalar arasındaki uçurumu gösterdi.



RESMI ADAYLIK
Uysal bir seçim kitlesi oluşturmak için, hükumet muhalefete seçim toplantılarını yasakladı ve resmi adaylık uygulaması koydu: Yalnızca bu adaylar için afişler ve bültenler vardı.

MINISTÈRE DE L'INTÉRIEUR
AVIS
U PEUPLE FRANCAIS.
OUI

Victor Hugo, prens başkanın 1851 hukumet darbesine karşı çıktı: "Louis Napoleon Bonaparte ant içtiği kurala (II Cumhuriyet) ihanet etti. Kanuna karşı çıktı!" diye yazıyordu.

Louis Napoléon Bonaparte
a violé la Constitution qu'il
avait jurée
Il s'est mis hors la loi !







1851 hükümet darbesine karşı çıkan Guernesey'deki Victor Hugo ve İngiltere'deki Victor Schoelcher gibi cumhuriyetçiler sürüldü ya da François Arago gibi sessizliğe itildi.



III. Napoleon

İmparatorun cesur düşünceleri vardı. İşçilerle, yalnızca onlar için olan eserleri çoğaltarak değil, aynı zamanda grev (1864) ve sendika (1867) hakkı vererek ilgilendi. Bununla birlikte, bir Fransız işçi delegasyonunu İngiltere'ye gönderdi. Daha sonra bu işçiler, 1864 yılındaki I. Enternasyonal'in yaratılmasına katıldı.



İmparator, çağının ekonomik ve teknik gelişimini izliyordu. Saint-Simon yanlısı düşüncelerden etkilenen imparator, kapitalizmin gelişmesini elverişli kıldı. Devletin "ekonomiyi sağaltıcı güç" olduğunu düşünüyordu. Adalet duygusuyla Romen, İtalyan ve Alman birliklerinin kuruluşuna yardım ederek, Avrupa'daki milliyetçilik prensibinin şampiyonu oldu. Cezayir'de, Müslüman Cezayirliler'in Fransız kolonicilerle aynı haklara sahip olduğu bir Arap krallığı kurmak istiyordu. Ama bu cesur düşüncelerin uygulanması sıklıkla çelişkili ve başarısız sonuçlar doğurdu.



IMPARATORIÇE Soylu İspanyol, Eugenie de Montigo, zor durumda olanları ziyaret etmesine rağmen, halkı tanımıyordu.

Imparator, Tarascon'da sel baskınında uğrayanları ziyaret etti. Son derece popüler olan III. Napoleon halkın yanında olmayı seviyordu. Imparatorluk çiftinin, 1856 yılında doğmuş ve 1879 yılında Afrika'da Zulular'a karşı savaşta, İngiliz üniforması içinde ölen bir oğlu vardı.

UZAKDOĞU
Imparator, 1861 yılında, Kral IV. Siam Rama'nın elçilerini kabul etti. III. Napoleon, Fransız endüstrisi için yeni pazarlar bulmayı ve "Doğu uygarlığının iyi yanlarını getirmeyi" umduğu Çinhindi'ne özel bir ilgi duyuyordu.

Haussmann'ın Paris'i

Haussmann, Paris'e modern görünümünü kazandırdı ve on bir komşu komünü ekleyerek kenti genişletti. Yönetim açısından şehri yirmi bölgeye ayırdı. Onun yönetimi altında, aynı stilde binalarla, geniş meydanlarla, küçük parklarla çevrili geniş sokaklar yapılması Paris'e birçok anıtla tamamlanan mimari birliğini kazandırdı.

BUYÜK ÇALIŞMALAR
Paris kenti, 1800'den sonra nüfusunun iki katına çıktığını ve 1850 yılında bir milyona ulaştığını gördü. Bu tarihte, hâlâ 18. yüzyıl sonunda inşa edilmiş olan duvarlar içine kapalıydı. Yığılma korkutucuydu. Kolera salgınları birçok kurban aldı. Geniş caddeler açmak için bu eski semtlerin yıkılması bir cinayet, ama Paris'i en güzel başkent yapmak da bir prestij meselesiydi. Aynı zamanda barikat kurulması çok kolay olan dar sokakları ortadan kaldırmak da söz konusuydu. Son olarak, bu şantiyeler inşaat işçilerine iş sağlayarak ekonomik etkinliği canlandırdı.



BARON HAUSSMANN
(1809-1891). 1853'ten 1870'e kadar Seine'in valisi olarak, III Napoleon tarafından bu şehircilik projelerini gerçekleştirmek için enerjik bir yönetici olarak seçildi. Ona, fazlasıyla yıkması öğütlenmişti. Finans adamları ve alınan borçlar vasıtasıyla, gerekli sermayeyi buldu. Kanalizasyon ağını çizen Eugene Belgrand ve Paris'te parklar düzenleyen Jean-Charles Alphand ile birlikte çalışıyordu.

Eski evleri tıraşlayarak Opera Meydanı'nın açılması, bu yeni yapının ön yüzünde güzel bir perspektif açtı.



1864 planında, Paris'te kesişen yollar: Sivastopol ve Strasbourg'daki - güney-kuzey ekseni- yeni Saint-Michel bulvarları Concorde ve Bastille'e doğru uzanan Rivoli Sokağı (doğu-batı) kesişiyor. Paris'in eski çehresinde merkezi bulvarlar düzenlendi. Sokaklar makadamlarla kaplıydı ve kaldırımlarla çevriliydi. Halk için binalar inşa edildi: Kışla tipi garlar, belediye binaları, okullar, hastaneler tiyatrolar vb.

OPERA GARNIER
1. Hol.
2. Büyük fuaye.
3. Büyük onur. merdiveni.
4. Gosteri salonu.
5. Orkestra çukuru.
6. Sahne.
7. Kütüphane.

OPERA'NIN ORKESTRASI
Onlar için hazırlanmış orkestra çukuru içinde, Edgar Degas (1834-1917) tarafından resmedilmektedir. Parisliler'in müzik zevki akademiktir: Richard Wagner'in "Tannhauser" adlı eseri ıslıklanmıştır.



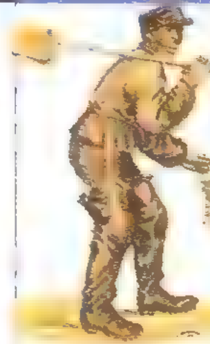
1853 yılından itibaren ve yirmi yıldan fazla bir süreden beri Paris uçsuz bucaksız bir şantiyedir. Bu dönemin en önemli eseri Opera'dır. Bu bina, 1862 ve 1875 yılları arasında, eserin planları için yapılan yarışmada 170'ten fazla yarışmacı arasından seçilen genç mimar Charles Garnier tarafından inşa ettirilmiştir. Sözü geçen binanın stilinin ne olabileceğini soran imparatoriçeye şöyle cevap vermiştir: "III. Napoleon, Madam!" Ön yüz, zengin büstler, heykeller ve en ünlüleri Carpeaux'nun "Dans"ı olan oyma grupları ile süslüdür. Abidevi onur merdiveni, 2.000 izleyici alabilen, İtalyan stili, at nalı biçimindeki beş seviyeli tiyatro salonuna açılmaktadır. Sahne 60 metre yüksekliğinde ve genişliğindedir. Bu dönemin yapıları arasında, Louvre ve Opera kadar seçici bir stile sahip Trinité ve Saint-Augustin kiliseleri yer almaktadır.

Paris'te yaşam

Paris'in nüfusu, İkinci İmparatorluk döneminde iki katına çıkmış ve 1879 yılında iki milyona ulaşmıştır. Bu artışı durdurmak gerekmektedir. Demiryolları ağının gelişmesi sayesinde, kırsal kesimden birçok kişi büyük bir hızla Paris'e gelmektedir. Buna göre, Paris'te ağır taş binalara değil, hakiki hallere ihtiyaç duyulmuştur: III. Napoleon, "Bana şemsiyeler lazım, fazlası değil" demekteydi. Metalurjinin gelişmesinin olanak sağladığı yeni demir yapıların tüm olanaklarını kullanarak, bu mükemmel küçük evleri gerçekleştirecek olan, Victor Baltard'dır (1805-1874). Düzelttiği eserler de önemlidir. Söz konusu olan, Parisliler'e içilebilir su sağlamak ve ev işlerinde kullanılan suyu kanalizasyonlar vasıtasıyla boşaltmaktı. Böylece şehir, içilebilir ve kullanılmış su kanalizasyonlarının paralel olarak geçtiği bir yeraltı şehri ile iki katına çıkmıştır.

TOPLU TAŞIMACILIK
Her biçimiyle büyük bir gelişme göstermiştir: Çarklı küçük gemilerden buharlı tramvaya, yaygın olarak kullanılan iki katlı atlı posta arabalarından geçilerek gelinmiştir. Varoşlara ulaşan iki demiryolunu yaptıran da Haussmann olmuştur: Yük taşımacılığında kullanılan Grande Ceinture'le yolcu taşımacılığında kullanılan ve şehrin yeni semtlerinin ulaşım hizmetini sağlayan Petite Ceinture. Daha sonra bu dönemde, 1863 yılında Londra'da yapılana benzer bir büyükşehir demiryolu düşünülmektedir, ama Paris metrosu ancak 1900 yılında gerçekleştirilecektir.

SU
Parisliler'in kullanımına sunulan suyun miktarını ve niteliğini yükseltmek için, başkente 180 kilometre uzaklıktaki iki kaynak -Vanne ve Dhuys- bulunmuş ve kapalı arkedükler vasıtasıyla Paris'in tepeleri üzerine yerleştirilen rezervuarlara su getirilmiştir. Ama ne yazık ki bu su da yetersizdir ve Parisliler'in büyük bir bölümü, Seine'in son derece kirli suyunu kullanmaya devam etmektedir. 20. yüzyıl başına kadar tifo ve kolera salgınları devam etmiştir. Bu dönemde, yeni kaynakların bulunması ve kullanılmış suyun arıtılması Parisliler'e yeterli miktar ve nitelikte suyu sağlamıştır.



KANALİZASYONLAR
Modern bir kanalizasyon ağının gerçekleştirilmesi acil bir ihtiyaçtır. Haussmann ve Belgrand bu ağı 160 kilometreden 620 kilometreye uzatmıştır. Söz konusu kanalizasyonlar, kullanılmış suyu ve yağmur suyunu almaktadır. Boşaltıcılar, binaların pis su çukurlarını pompalamaktadır. Paris'te, 1894 yılında çıkarılan bir yasayla "her şey kanalizasyona" mecburiyeti konmuştur.









Baltard tarafından 1851 ve 1857 yılları arasında inşa ettirilen Halles, 1972 yılında yıkıldı. Halles gazla aydınlatılıyordu. Ön yüzünde "Her katta gaz vardır" yazıları okunmaya başlamıştı. Küçük ve büyük parklara ek olarak, sokaklar ve meydanlar boyunca 95.577 ağaç dikilmişti.

EMİLE ZOLA
(1840-1902) Gerçekçi bir yazar olarak, "Paris'in Göbeği"nde Halles'leri ve "Curee"de Haussmann'ın çalışmaları esnasındaki gayrımenkul spekülasyonunu tanımlamıştır. "Meyhane", alkolizmin yaygın olduğu Goutte-d'Or semtinden söz edilmektedir.





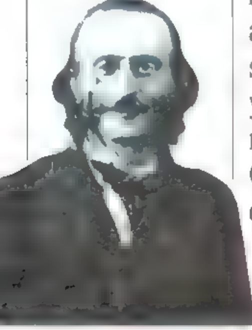


Perakende ticaret, büyük mağazaların ve bakkal Felix Potin'inki gibi çok şubeli dükkânların ortaya çıkışıyla altüst olmuştur. Büyük mağazalar, pazarlığı engelleyecek şekilde, farklı reyonlarda ve farklı fiyatlardaki tüm malları satmaktadır. Her mal üzerindeki kâr payı düşüktür ama sürümden kazanılmaktadır. Giriş serbesttir. Müşteriler, satın almak zorunda kalmadan, her türlü malı görebilmektedir. Yıllık indirimlerle, satılamayanlar elden çıkarılıyordu. Emile Zola, "Kadınların Şansına" adlı eserinde, sunulan nesnelerin bolluğu ve çeşitliliği karşısında müşterilerin kapıldığı tüketim çılgınlığını tanımlamaktadır.

BÜYÜK MAĞAZALAR
Bunlardan ilki, 1852 yılında yapılan ve Zola'ya "Kadınların Şansına" adlı eseri esinleyen "Bonmarşede"dır. Bunu "Le Louvre" (1855), "Le Printemps" (1865) ve "La Samaritaine" (1870) izlemiştir. Satıcıların, günde on beş saatlik çalışma süreleriyle çok güç bir yaşamı vardır.



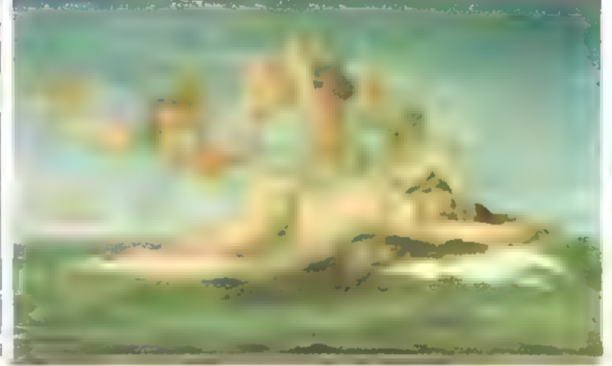
JACQUES OFFENBACH (1819-1880). İkinci İmparatorluk'un yüksek sınıflarının kolay ve kaygısız yaşamına uygun düşen eğlenceli bir müzik tarzı yarattı. "Güzel Helen" ya da "Cehennemdeki Orphee" gibi gülünç operalarında, Yunan mitolojisini, Fransız kankanı (aşağıda) ya da kendi döneminin etkilerini katarak gençleştirdi.



Toplum ve sanat

İkinci İmparatorluk toplumu, sanatsal ve edebi zevklerinde son derece muhafazakârdı. Bu nedenle, Gustave Flaubert ve Charles Baudelaire, törelere aykırılık nedeniyle, mahkemeye çıkarılmış ve Baudelaire "Les Fleurs du Mal" (1857) adlı toplama şiirlerinden oluşan eserinden birçok şiiri çıkartmak zorunda bırakılmıştı. Resim ve heykelde, her sene sanatçıların akademisyenlerden oluşan bir jüri tarafından seçilen yeni eserlerini sergiledikleri bir salon yapılmaktaydı. Tarihi resim, akademililere ait nüler saygındı. 1855 yılında, "Ornans'da Bir Cenaze"yi sunamayan Gustave Courbet, eserlerini gösterebilmek için Evrensel Sergi önüne bir baraka kurmuştu. 1863 yılında, jüri öylesine katıydı ki, III. Napoleon reddedilenler için bir sergi düzenledi.







AKADEMİZM VE MODERNLİK
Her ikisi de 1863 yılına ait olan, Edouard Manet'nın (1832-1883) "Olympia" tablosu ve Alexandre Cabanel'ın Venüs'ü bu çağın zevkini yansıtmaktadır. Cabanel'in tablosu, mitolojiye yaptığı göndermelerle, imparatorun satın alacağı ölçüde başarılı olmuştur. "Olympia" skandal yaratmıştır çünkü bir tanrıçayı değil, dönemin kadınını temsil etmektedir.

İŞÇİLER: AYRI BİR DÜNYA
Büyük bir çoğunluk hâlâ zanaatçılardan oluşuyordu. Ama ağır endüstrinin gelişmesi genellikle kasabalardan geldiği için köklerinden uzaklaşmış mülk sahiplerinin sayısını artırdı. Daha önceleri sağlığa zararlı olan şehir merkezlerindeki yeniden yapılanma ve yenilenme çalışmaları nedeniyle kenar mahallelere, işçi kentlerine ya da maden işçileri mahallelerine sığınıyorlardı. Herhangi bir sosyal korumadan yararlanamıyorlardı. Özellikle de başkentin entelektüel atmosferine katılan Parisli zanaatçılar arasında bir işçi hareketi organize edildi.

Offenbach'ın "Paris'te Yaşam" adlı eseri, sunduğu canlı panorama içinde, başkent ve çevresinin zevk peşindeki biraz aşırı toplumunun tablosudur. Ama bu lüks hayat ve maddi yansıması, azınlığa özgü bir olguydu. Fransız burjuvazisi düzen, -ahlaki düzen, sosyal muhafazakârlığa ilişkindi-, dürüstlük, çalışma ve tasarruf üzerine olan geleneksel değerlerini korumaktaydı. 1848 olaylarından sonra, sosyal savunma refleksi olarak, kısmen de olsa dine yönelindi. Çünkü işçi sınıfının büyümesinden ve açıklayıcı etkinliklerinden endişe duyuluyordu. Sonuç olarak, burjuvazi, sekiz yaşından küçük çocukların çalışmasını yasaklayan (1841) ya da grev hakkı tanıyan (1864) kanunlar söz konusu olduğunda, ekonomik liberalizme karşı çıkıyordu. Çünkü Fransa'nın zenginleşmesinden asıl yararlanan onlardı. Girişimleriyle yaydığı etkinlikleri ve mecburiyetleri alan burjuvazi, endüstri ve ticareti finanse ediyor ve daha önce olduğu gibi toprağa değil (toprak üzerine kurulu), özellikle de mobilyaya dayalı bir servet yaratıyordu. Memur ve hizmetli küçük burjuvazinin zenginleşmesi, tasarruf sandıklarının sayısının ve para tutarının artmasıyla ölçülmekteydi.





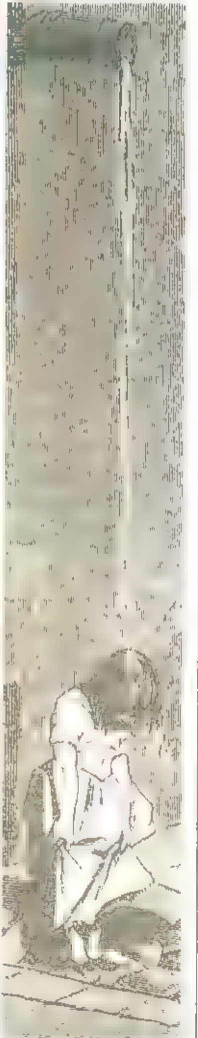
MERYEM'E BAĞLILIK
1846 yılında La Sallette'te (Savoie) ve 1858 yılında Lourdes'da (Pireneler) Bakire Meryem'in ortaya çıkışı ile başladı ve önemli bir gelişme gösterdi. Demiryolları sayesinde, hacılar Lourdes'dan Avrupa'nın her yerini etkiliyordu.

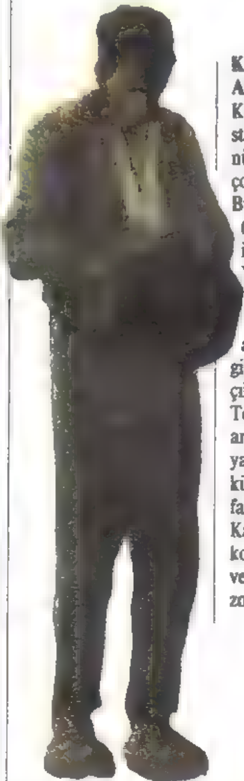
KADIN GİYİMİ
1855 ve 1867 yılları arasında, sepet etekler çok modaydı. Söz konusu olan, şeritlerle tutturulmuş metal dairelerdi. Peugeot bu sepetlerin en önemli üreticilerinden biriydi. Bu modanın hükmünün geçmesinden sonra, elbiseler daha az yer kaplar oldu. Çocuklar için de bir moda vardı.

KATOLİK KİLİSESİ
Katolik Kilisesi İkinci Cumhuriyet'te çok büyük bir etkiye sahipti ve rejimi, yalnızca İtalyan politikasında destekliyordu. İmparator birçok piskopos atıyor, papazların sayısını ve işlerini artırıyordu. Rahibelerin sayısı dört katına çıkmıştı. Özellikle de genç kızlar eğitim ve hayır işleri ile ilgileniyorlardı. Aynı zamanda dönemin tek hastabakıcıları idiler.



KONTES DE SEGUR
(1799-1874)
Yüksek aristokrat sosyetenin geleneksel yaşamını tanımladı: Yazın kasabalarda, kışın Paris'in bazı otellerinde. Küçük çocuklar için otuz kadar kitap yazdı. Bazılarında, doğmuş olduğu Rusya'yı anlattı. "Yağmurdan Sonra Güzel Hava" adlı eserinde, Papanın ordusunun Zuhaf Askerleri'ni sahneledi. Sağda, "Sophie'nin Mutsuzluğu" görülmektedir.





KASABALARDAKİ AŞIRI NÜFUS
Köylüler, değişik statüleriyle aktif nüfusun yarısından çoğunu oluşturuyordu. Bu nüfusun yarısını toprak sahibi olmayan işçiler oluşturuyordu: Yılın bir bölümünde işsiz kalan tarım işçileri, çobanlar, arabacılar... Şehirlere gitmek üzere ilk yola çıkan da onlardı. Toprak sahibi köylüler arasında, toprakları yaşamları için çok küçük olanların sayısı fazlaydı. Kasabalardaki hayat, konforsuzluğu, sağlık ve eğitim eksikliğiyle zor geçiyordu.



Birleşmek için modernleşmek

İtalya'da olduğu gibi Almanya'da da, en zengin ve en gelişmiş krallık -bir yandan Prusya ve diğer yandan Piemont- birleşme sürecinde sevindirici güç rolü oynamaktadır. Avrupa'nın diğer bölgelerinde görülen sanayi devrimi burada birleşmeye hizmet eden bir unsur halini almıştır. "Zollverein" -yani Prusya çevresinde gümrük birliği- ekonomik olarak fazla gelişmemiş olan güçlü sınır komşusu Avusturya'ya

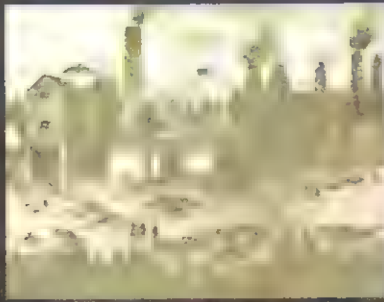
RICHARD WAGNER (1813-1883), Almanya için, ulusal bir besteci idi. Operaları, rakiplerini yenmesi için ona gerekli olan silahı hazırlayan Siegfried gibi, kuzey mitolojisinin kahramanlarını sahneledi.

"MONT-CENIS"IN TÜNELİ Frejus Boğazı'nın altından geçmektedir. Açılış, çalışma ardan on beş yıl sonra, 1871 yılının eylül ayında gerçekleşti. Lokomotif, İtalya kıyısından, Bardonneche'ten girdikten sonra (yukarıda), 13.5 kilometre aşarak Fransız kıyısına Modane'a (aşağıda) ulaştı. Bu tünel Piemonte'de Cavour tarafından girişilen çalışmaların bir bölümünü oluşturuyordu. Cenova Limanı modernleştirildi, demiryolu ağı bin kilometreye ulaştı. Endüstriyel ya da ticari toplumlar ortaya çıktı ve Cavour tarafından kurulmuş olan Turin benzeri bankalar yabancı girişimcileri teşvik etti.

1860 yılında, Romen ayaklanmasını



desteklemek için yayımlanan yardım kâğıdı.



RUHR
Prusya, 19. [illegible] sonunda, Alman[illegible] [illegible] 95'ini üretiyordu. Bu bölgedeki [illegible] metalürji [illegible] [illegible]

BERLİN
Birçok Avrupa kenti gibi, 19. yüzyıl boyunca bir değ[illegible] yaşadı. Sanayi semtleri yayıldı. Bu kentin içine [illegible] aldığı komşu komünler, [illegible] merkezine demir[illegible] ile bağlandı. Nüfus[illegible] katına çıktı ve şehir, 1871 yılında "Reich"ın (imparatorluk) başkenti haline geldiğinde [illegible]



ALFRED KRUPP
(1812-1887)
14 yaşındayken, Ruhr içindeki Essen Dökümevi'nin yöneticiliğini üstlendi. Prusya ordusunun dökümcüsü olarak, dünyanın birinci top imalatçısı haline geldi. 1867 yılı Paris Evrensel Sergisi'nde Jules Verne'in "Begümün Beş Yüz Milyonu"na (en altta) eşdeğer çelik bir top sunuldu (altta).





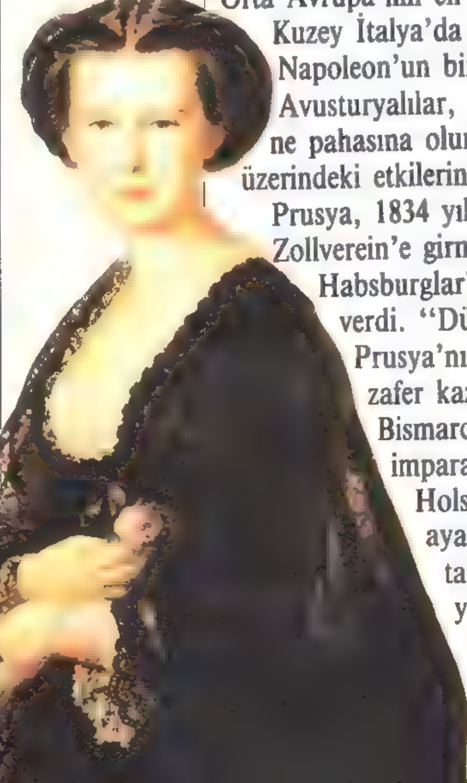
İNGİLİZ EKONOMİSİ
Eski gücü azaldı ve "rekabet"e tepki vermedi: Alman gezgin satıcılar nedeniyle varlığını yitirdi. Bu karikatur, Almanlar'ın uluslararası değişim içinde aldığı yeri resmetmektedir. Gezgin satıcı kişiliği ülkenin ekonomik gelişimini simgelemektedir. Koloni imparatorlukları yarışına çok geç giren Almanlar, genellikle Avrupa kıyılarında yeni pazarlar keşfetmek için harekete geçti.

Demir Şansölye

Otto von Bismarck'ın adı, Alman birliğinin ayrılmaz bir parçası oldu. 1815 yılında bir "junkers" (Prusyalı köy soyluları) ailesinin çocuğu olarak doğan Bismarck, politik kariyerine, aşırı muhafazakâr bir pozisyonda "Landtag" (Prusya'nın kırsal kesim devletleri birliği) milletvekili olarak 32 yaşında başladı. 1862 yılında, I. Guillaume onu iç krizi çözmek üzere Konsey Başkanı olarak atadığında, Paris Büyükelçisi'ydi. "Güce sahip olan önden gider" diyen Bismarck, politikasını, meşruluk kaygısına düşmeden aldığı kararlarla benimsetti. En büyük eseri olan Almanya'yı Prusya himayesinde birleştirme politikasını gerçekleştirdiği otuz yıl boyunca iktidarda kaldı. Burada, otoriter, monarşist ve muhafazakâr bir düşünce biçimi ile çalıştı. Ona göre, birlik hiçbir zaman bir halk hareketinin sonucu olmamalıdır.



ELISABETH DE WİTTELSBACH
"Sissi" adıyla anılır. 1854 yılında Franz-Joseph ile evlenerek, Avusturya İmparatoriçesi oldu. 1898 yılında Cenevre'de öldürüldü.



1815 yılında yaratılmış olan Alman Konfederasyonu'nda baskın olan Avusturya, "Prusya" birliği için en önemli engeldi. Habsburg İmparatorluğu, uzun süre Orta Avrupa'nın en büyük gücü olarak kaldı. Kuzey İtalya'da II. Victor-Emmanuel ve III. Napoleon'un birliklerine yenilen Avusturyalılar, ne pahasına olursa olsun Germen ülkeleri üzerindeki etkilerini korumak istiyordu. Ama Prusya, 1834 yılında kurulmuş olan Zollverein'e girmelerini engelleyerek, Habsburglar'ı gözardı etmeye karar verdi. "Dükalar olayı"ndan ve Prusya'nın Danimarka karşısında zafer kazanmasından sonra, Bismarck 1866 Temmuz'unda, eski imparatorluğa savaş açmak için Holstein'daki Prusya karşıtı ayaklanmayı -Avusturya tarafından yönlendirilen- bahane etti.

I. Guillaume, erkek kardeşinin deliliği nedeniyle 1858 yılında yönetimi ele aldı. 1861'de Prusya Kralı, 1871 yılında ilk Alman "Kaiser"i (imparator) oldu.







Avusturya monarşisi, kendi sınırları dahilinde olduğu gibi dışarıdaki gücünden de çok emindi.

HABSBURG SARAYI
1857. Franz-Joseph, Viyana'daki şatosunun merdivenleri üzerinde, hanedanlığın onur köşkünün karşısında, imparatorluğun kurucusu Marie-Therese'in emri üzerine yüzüncü yıl törenlerine başkanlık etti. Mutlak ve bir merkeze bağlı



DANİMARKA'YA KARŞI SAVAŞ
1864 yılında Bismarck, Germen Konfederasyonu adına Avusturya'yı Danimarka'ya karşı savaşa soktu (karşıda). Holstein, Schleswig ve Lauenburg dükleri Danimarkalılarca bırakıldı. Holstein Avusturya'ya geri geldi; diğer ikisi de Prusya'ya Kuzey Denizi'ne doğru ihtiyaç duyduğu genişlemeyi sağladı.





ALMAN VE İTALYAN BİRLİĞİ
İki savaşta, Habsburg İmparatorluğu'na Kuzey İtalya topraklarının esasını kaybettirdi: 1859 yılında Fransa'ya, daha sonra ise 1866 yılında Prusya ve İtalya'ya karşı.

1890 yılında, Bismarck (aşağıda) görevi bıraktı, çünku yeni imparator II. Guillaume (1859-1941) ile anlaşamıyordu. 83 yaşında ölmeden (1898) önce, emekliliğini öfke ve yalnızlık içinde yaşadı.



1865'ten 1871'e kadar Almanya
Prusya Krallığı
Prusya'nın kazançları
1. Schleswig, 2. Holstein, 3. Hannover, 4. Hessen Seçiciliği, 5. Alsace-Lorraine Kuzey Almanya Konfederasyonu
1871'de Alman İmparatorluğu'nun sınırları
Prusyalılar'ın saldırıları
Savaşlar

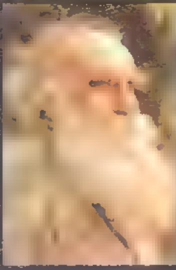
GERMEN KONFEDERASYONU'NUN DIŞINDA
Prusya, Danimarka ve Fransa topraklarını birleştirdi. Eski konfederasyonun ötesinde, yeni bir devlet yarattı: Almanya.

Önceleri, Şansölye, Avusturya'yı iki cephede savaşmaya zorlamak için, İtalyanlar'la birleşmeyi olduğu gibi Fransız tarafsızlığını da -1865 Ekim'indeki Biarritz görüşmeleri sırasında- sağladı. Prusya, Sadowa'daki (Temmuz 1866) zaferinden sonra, bir Kuzey Almanya konfederasyonu oluşturmayı hesaplıyordu. Ama, III. Napoleon, sınırlarında ortaya çıkan bu gücü iyi karşılamadı. Almanya'nın güneyindeki devletleri ikinci bir konfederasyonda toplama girişiminde başarısız oldu. Temmuz 1870 tarihinde Fransa'nın girişimiyle savaş başladı ve altı ay sonra muzaffer Bismarck, I. Guillaume'u Alman İmparatoru ilan etti.





KONT LEON TOLSTOY (1828-1910) Rus topraklarının büyük yazarıdır. Başyapıtları arasında büyük romanları ("Savaş ve Barış", "Anna Karenina") olduğu gibi anlatıları da ("Çocukluk" ve "Yetişkinlik")



SERGEY BONDARÇUK'UN FİLMİ (1966) Tolstoy'un "Savaş ve Barış"ına sadık kalınarak sahnelenmişti. Korkunç Rusya kışı, Fransızlar'ın geri çekilişini dayanılmaz bir ızdıraba dönüştürdü.





Moskova yangını

24 Haziran 1812 tarihinde, büyük ordu Rusya'ya girdi. Rus ordusu geri çekildi: Kutuzov, 7 Eylül'de Borodino'da savaşa girdi. 13 Eylül'de Moskova alındı. Yağmalanan ahşap şehir alevler içinde kaldı: Rus itfaiyeciler Fransızlar tarafından engellendi. Kremlin su şatosu olarak hizmet veriyordu. 19 Ekim'de, Napoleon Moskova'yı terk etti. Bu, Rusya'dan geri çekilişti; büyük ordu Moskova ve Niemen arasında kayboldu. Iki kez, 1814 ve 1815 yıllarında, Rus orduları Paris'e girdi.

[illegible] soylularının parlak yaşamının örneği olarak Mosko[illegible] Bolşoy Tiyatrosu'ndaki localarında görülmektedir ("Savaş ve Barış" filminden bir görüntü).

Rus kültürünün altını ve gümüşü

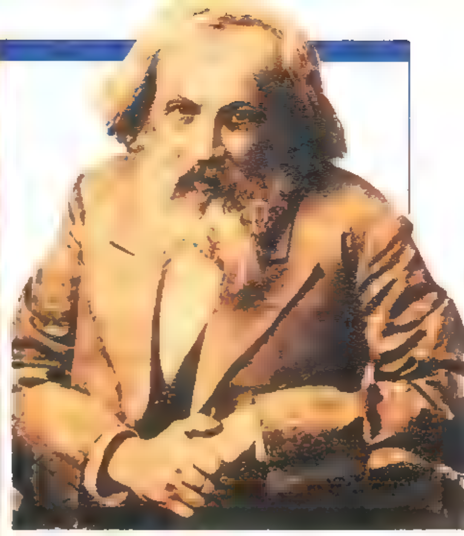
ALEKSANDR GRIBOYEDOV (1795-1829) "Fazla Zekı Olmanın Acısı" adlı bir komedi ile un kazandı (1824), Moliere'in "Urkek"ini yeniden ele alarak, doneminin bozukluklarını eleştirdı. Dizelerinin yarısında atasozlerine yer veriyordu. Griboyedov Tahran'dakı Rusya Buyukelçısı ıle birlıkte kalabalık tarafından oldurulmeden once, Rusya'ya Ermenıstan ve Azerbaycan'ın katılmasını borçlu olduğu buyuk bır diplomattır; Bu gravür, Griboyedov'un Deı-Kargan'daki, Pers tahtının mirasçısı olan Prens Abbas-Mırza tarafından kabulunü göstermektedir.

AKHTYRKA'DAKI "KIZIL KİLİSE" "Vladimir Kandinski."

Sen-Petersburg, kesin görünümünü kazandı. Adrian Zakharov, altın yaldızlı okuyla 1806 ve 1823 donanmasını oluşturdu. Moskova, "Rus İmparatorluğu" tarzında yeniden inşa edildi. Bu yeni aristokratik stilin kasabalardaki az tanınan ama önemli örneği, Trubetzkoy prenslerinin 1801-1803 yılları arasında inşa ettirilmiş ve 1920 yılında yanmış olan "Akhtyrka"sıydı. I. Nikolay daha seçici idi ve genellikle başarıyla sonuçlanacak şekilde, 1838 ila 1849 yılları arasında Konstantin Thon tarafından inşa ettirilen Moskova'daki büyük Kremlin Sarayı için olduğu gibi bir "Rus" stili yarattı. Rus aydın sınıfı iki eğilime bölündü: Rusya'nın dini yapısına inanan Slavofiller, Rusya'nın Batı'yı izlemesini isteyen Batı yanlılarına karşı çıkıyordu. 1890 yılından sonra, sanatçılar güzellik kültürüne döndü. Bu, Aleksandr Puşkin, Nikolay Gogol ve Mihail Lermontov ile Rus edebiyatının ilk büyük nesliydi. Puşkin, Rusya'nın, Haziran 1837'de, bir düello sonucu gerçekten erken ölümü ile üzüntü yaratan ulusal şairi idi. "Büyük Petro'nun yardımcısı"nın torunu, imparatorun onayladığı Etiyopyalı bir güneş gibi parlıyordu. Anton Çehov yeni Rusya'nın bir üstadıydı. "Doktor Jivago"nun yazarı olan Boris Pasternak 20. yüzyılın en büyük şairlerinden biriydi. Modest Mussorgski ve Piyotr Çaykovski asrın iki müzik dehasıydı. Felsefe dine yöneldi (Vladimir Solovyev, Sergey ve Evgeni Trobetzkoy, Nikolay Losski, Nikolay Berdiaev). 1909 yılında, aydınlar sınıfını, toplumu iki düşman cepheye bölmek ve ülkeyi devrimci öğreti ile kaybolmaya sürüklemekle suçlayan bir dava başlatan bir makaleler derlemesi "Vekhi" ("ana noktalar") ortaya çıktı.

ALEKSANDR PUŞKİN (1799-18[illegible]) [illegible]

NİKOLAY GOGOL (1809-1852) [illegible] Kucuk [illegible] eserlerinde [illegible] bir [illegible] Feodor [illegible] (1821-1881) tarafından [illegible] zamanlarının [illegible] romancısı [illegible] Ceza [illegible] Buda [illegible] kabul ediliyordu.



RUS BILGINLER Dmitriy Mendeleyev (1834-1907) (yukarıda), 1869 yılında elementleri atom ağırlıklarına göre sınıflandırdı ("elementlerin periyodik sınıflandırması") ve kimyasal özelliklerinin bu atom ağırlıklarına bağlı olduğunu kanıtladı. Gazların sıkıştırılabilirliği üzerine çalıştı; deneysel sonuçların yorumlanması problemi ile ilgilendi ve aynı zamanda da, dumansız bir barut gerçekleştirilmesinde çalıştı. İlya Meçnikov (1845-1916) (aşağıda) organizmanın mikroplara karşı savunma tarzı olarak hücreyutarlığı teorisini hazırladı (Enfeksiyon hastalıklarında bağışıklık, 1901); fiziksel antropoloji ile de ilgilendi.

SOFYA KOVALEVSKAYA (1850-1891) Çok genç ölmüş parlak bir matematikçiydi. Rusya'da bilime duyulan ilgi, kısmen de olsa 1860'lı yıllardaki materyalist "nihilizm"in çekiciliği ile açıklanabilir.



Pulkovo'nun 1839 yılında Petersburg yakınlarında kurulmuş gözlemevi, uzun süre dünyanın en büyük ve en ünlü gözlemevi oldu. Fabian Gottlieb von Bellingshausen, 1821 yılında Antarktika kıtasını keşfetti.



Pestel ve şair Ryleyev'in de aralarında bulunduğu beş Dekabrist asıldı; diğer yirmi beşi Sıbirya'ya sürgüne gönderildi (aşağıda, Baykal Gölü'nün doğusundaki Tchıta maden ocağı), kısa süre sonra sürgün koşulları hafifledi: Eşleri de onlara katıldılar. Özellikle de Trubetzkoy ve Volkonskı, prensesleri.

Dekabristler

Politik durum düşsel olmaktan uzaktı. 26 Aralık 1825'in Dekabristler'inin hükümet darbesi girişimi ile açığa çıkan sıkıntı uzaktan anlaşılıyordu ve olaya devrim görünümü kazandırıyordu. Dekabristler iki önemli sorunu ele alıyordu. Bunlardan ilki toprak kölesi durumundaki tarımla uğraşan köylülerin özgürlüğü ve diğeri, bazılarının bir devrimci cumhuriyetle bazılarının ise meşruti monarşi ile değiştirmek istedikleri mutlakiyet meselelerini gündeme getiriyordu. 18. yüzyılın monarşisi, kendine modern bir görünüm kazandırmak için çarın hizmetindeki soyluları serbest bıraktı. Bu özgürleşme, köylülerinki ile tamamlanmalıydı. Daha insani bir rejim isteyen soyluların sayısı oldukça fazlaydı ama çar susuyordu. Aralık 1825'ten dolayı dehşete düşen I. Nikolay, otuz yılını at üzerinde geçirecek, ülkeyi bir askeri alayı yönetir gibi yönetecekti.



1877 yılında İngiltere'de yayımlanmış olan bu harita, İngilizler'in, Rus İmparatorluğu'nun tüm Avrupa'ya yayılması üzerine duyduğu kaygıyı resmetmektedir. Rus "açgözlülük"ünün etkileri Iskandinavya ve Doğu'ya uzanıyordu. İngilizler özellikle de, Rusya'nın Türk egemenliğindeki Orta Avrupa'daki Hıristiyanlar'ı korumak adına savaşla tehdit ettiği Türkiye'den kaygılanıyordu: Batı Avrupa, Rus İmparatorluğu'nun İstanbul'u işgal etmesinden ve boylece de Akdeniz'e inmesinden kaygı duyuyordu. Savaş Nisan 1877'de patlak verdi (1877 Turk-Rus Savaşı, Doksanuç Harbi). Ruslar Türkler'i yendi ve Ruslar'ı taleplerinden vazgeçirebilmek için 1878 Berlin Kongresi'nin yapılması gerekti. Buna rağmen, Bulgaristan bağımsızlığını elde etti



**TERORIST
TERÖRIST
KADINLAR GRUBU**
'Halkın iradesi'nin savunucusu bu grup, Sibirya'ya surgüne gitmeden önce. 1907 yılına kadar, terörist etkinlik, öğrenciler ve ozellikle de devrimci öğrenciler arasında büyük olçüde yaygındı



26 ARALIK 1825
I. Aleksandr'ın Güney'de ölümünden yararlanan hükümet karşıtları, Sen-Petersburg'da başkaldırdı. Büyük Petro'nun heykeli çevresinde bir kare oluşturan hükümet karşıtları, birkaç alayın başında ne yapacağını bilemiyordu: Bu hareketsiz devrim, I. Nikolay adıyla tahta çıkan Büyük Nikolay tarafından topla ezildi. Bu askeri darbe, Lenin'e göre Ekim Devrimi'nin "alevi" olarak parlayacak "kıvılcım" olacaktı Yazar Aleksandr Herzen (1312-1870) (yukarıda), şair Nıkolay Ogarev (1813-1877) ile beraber eserine devam etmeye yemin etti; kahramanlık efsanesi surgunde un kazanacaktı.



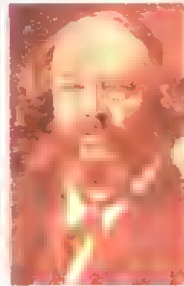


Reformcular

Rejimin yönelimi, bir kale gibiydi: Surları iyi durumda tutarak ayakta kalmak. Ama en güçlü noktaların kaderi ele geçmek yönündeydi. Türk-İngiliz-Fransızlar'la yapılan Kırım Savaşı (1854-1855) ile yaşanan şok kalenin yıkılma riskini ortaya koydu ve II. Aleksandr acil düzenlemeye girişti. Dev Rusya görünüşte güçlü olmakta beraber çürüktü: Savaş, toprak köleliğinin sonunun geldiğini gösterdi; aşırı çalıştırılan köylüler ayaklandı ve başkaldıran, fazla kalifiye olmayan işçilerinin çalışmalarından yarar sağlayamayan soylular fakirleşti. Kölelik, Rusya'da başgöstermekte olan pazar ekonomisi ile uyuşmuyordu. Toprak köleliğinin kaldırılması lehindeki hareket sosyalistlerden yöneticilere, Slavofiller'den Batı yanlılarına tüm toplumu bir araya getirdi. 3 Mart 1861 tarihinde özgürlük ilan edildi. Bu karar 52 milyon kişiyi ilgilendiriyordu, ama onlara değil kırsal kesim komününe ait olan toprakları soylulardan geri almak için, toprakların bedelini kırk dokuz yılda ödemek zorunda olan köylüler hayal kırıklığına uğramıştı. 1864 yılında yöresel işlerle ilgilenmekle yükümlü olan, seçimle oluşturulan kırsal kesim konseyleri, "zemstvo"lar yaratıldı. Bunlar, önemli bir iş başardı ve 1917 yılına kadar, Rus liberalizminin okulunu oluşturdu. Adalet, İngiliz ve Fransız modellerine göre yeniden düzenlendi: Daha önceleri adil olmayan ve bürokratik olan adalet, bundan böyle, yargının bağımsızlığı, avukatlar bulunması, ağır suçlarda jüriler oluşturulması, kanunlar karşısında eşitlikle vasıflanacaktı.



VERA ZASULIÇ
(1849-1919), 1878 yılında, Sen-Petersburg askeri yöneticisi General Trepov'u yaraladı. Beraat etti, ama buna rağmen 1917 yılı



zaferinde geri doneceği Sibirya'ya gönderildi. Lenin'e karşı çıktı ve Ekim Devrimi'ni kınadı.

MIKHAİL BAKUNIN
(1814-1876) Nihilizmin ve anarşizmin kurucusuydu: Rusya'daki ve tüm dünyadaki devletin sert kararlarını, toplumu, ekonomiyi, kültürü eleştirdi Yaratıcı bir etkinlik olduğuna inandığı yıkma tutkusunu yücelten Bakunin tüm Rus aşırılıkçılığının kaynağıydı.



I. NİKOLAY
(1796-1855), mutlak monarşinin "jandarma"sı olarak ortaya çıktı: Silahları Polonya (1831) ve Macaristan (1849) devrimlerini ezdi Büyük Petro'yu taklit etti, ama bir dehaya sahip değildi. Puşkin ve Dostoyevski'den rahatsızlık duydu; son derece ihtiraslı bir dış politika güttü ve Kırım Savaşı'nda başarısız olunması nedeniyle duyduğu hayalkırıklığı sonrasında öldü.



RUSLAR'IN DIŞ BORÇLARI
Gelişme finans sağlıyordu: Aşağıda



Saint-Petersburg'daki bir vagon üretim şirketinin hisse senetleri. Bu kâğıtlar, günümüzde, koleksiyoncular tarafından toplanmaktadır. Mikhail Gorbaçov döneminde (1985-1992), Sovyetler Birliği, kısmi olarak ödenmelerini tasarladı; belki de Boris Yeltsin bu projeyi uygulamaya koyacaktır...

Gelişme

Rejim, ekonomi ve finans alanlarında çok dinamikti. 1851 yılında, Rusya bin kilometrelik bir demiryoluna sahipti: 1917 yılında ise demiryolları seksen bin kilometreydi. 1892 ve 1903 yılları arasında Maliye Bakanı olan Sergey Vitte ağır sanayiyi teşvik etti ve 1897 yılında, başkentleri cezbeden altın ölçüsünü kabul etti. Rus endüstrisi sekiz bölgede yoğunlaşıyordu: Moskova, Sen-Petersburg, Lodz, Varşova, Ukrayna, Ural, Bakü ve Kafkas ötesi. Ultramodern dev fabrikalar Batı'dan getirilmiş bir teknik uyguluyordu. Devlet, büyük kapitalist girişimlerin yaratıcısıydı. Endüstriyel gelişme, ABD'den daha hızlıydı, ama bazı dış ülkeleri endişelendiriyordu: Fransa, Rus madenlerinin üçte ikisine, Büyük Britanya ise petrolün tamamına sahipti.

1906 yılında tamamlanan Sibirya ötesi demiryolları Sibirya'nın değer kazanmasına olanak sağladı. 6.500 kilometrelik demiryolu ağı, bin adet gar, Avrupa Rusya'sını Pasifik'e bağladı. Bu demiryollarını iki şirket işletiyordu: Rus Devleti'nin demiryolları şirketi ve Uluslararası Yataklı Vagonlar Şirketi.



Birinci sınıf Rus yataklı vagonların lüksleri ve güzellikleri şaşırtıcıydı: Bu dekore edilmiş cam (yukarıda) ve kompartımanlar (karşıda, yukarıda) buna tanıklık etmektedir.



VLADİVOSTOK'TAN MOSKOVA'YA YOLCULUK
1908 yılında on dört gün sürüyordu. Bir küçük kilise-vagon bile öngörülmüştü! Yollar 1895 yılında uzun süre gemilerle ve kış aylarında, buza rağmen raylar üzerine çıkarılan atlarla çekilerek Baykal Gölü'ne ulaştı. 1906 yılında, Baykal Gölü çevresindeki yol da tamamlandı. Daha olumsuz şartlarda boş vagonlarda "güçlükle" seyahat eden yolcular da vardı. Başbakan Stoliypin, Sibirya'ya değer kazandırma politikasının hedeflerine uygun olarak, köylüler için özel vagonlar yaptırdı: Sovyet Devleti, bu "Stoliypin"leri, 1918 yılından günümüze kadar, on milyonlarca mahkûmu Gulag kamplarına taşımak için kullandı. 1914 yılında, Sibirya'yı Kuzey Çin üzerinden Uzakdoğu'ya, Çin Denizi'ne ve Japonya'ya bağlayan Mançurya ötesini de kapsayan Rus demiryolları ağı, gelecekte, imparatorluğun uçsuz bucaksız topraklarını değerlendirme olanağı sağlayacak dünyanın en geniş ağıydı.









Lenin problemi kendi yöntemleriyle çözecekti: Rus dış borçlarının ödenmesini reddedecekti. Bu modernizm, Rus proletaryasının vasıflarını göz önünde bulunduruyordu: Mutlak sayısı fazla olmayan - yetmiş milyon nüfus üzerinden üç milyon işçi- bu proletarya son derece yoğundu. Kasabalardan geliyor ve güçlü bir köylü düşünce biçimini koruyordu. Bazı görünümleri açısından belirgin olan bir çalışma yasasına rağmen, işçi ücretleri iyi değildi ve herhangi bir sendikal hakları yoktu. 1878'de, 1879'da, 1885'te grevler patlak verdi ve 1905 yılında en yüksek noktasına vardı. Nisan 1912'de, Sibirya'da, Lena'daki işçilerin katledilmesi, Temmuz 1914'e kadar git gide daha ağır grevlere neden oldu.

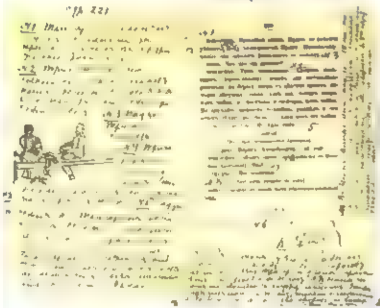


SİBİRYA ÖTESİ DEMİRYOLU AĞI Yapımında birçok güçlükle karşılaşıldı: Aşılması gereken ırmakların genişliği, engebeler (özellikle de Baykal Gölü çevresini dolanmak için), sık tayga ormanları, bataklık, eşkıyalara bağlı güvensizlik. Rusya'dan getirilmiş yüksek sayıda işçinin yanında, Çinliler, Koreliler, forsalar ve gardiyanların gözetimi altında çalışan zindan hükümlüleri ve tayga ormanlarına raylar döşenmesini gösteren fotoğraf üzerinde görebileceğimiz sürgün mahkûmları kullanıldı. 1895 yılından itibaren, bir Amerikan modeline göre, Yenisey üzerinde yedi geçişli bir köprü inşa edilmesi (yukarıda) Rus ve yabancı mühendislerin birçok girişiminden biridir. Sayfanın alt bölümündeki büyük resim, Uluslararası Yataklı Vagon Şirketi'ne ait olan ve bir Mallet 040 lokomotifi tarafından çekilen Sibirya ötesi katarını göstermektedir.

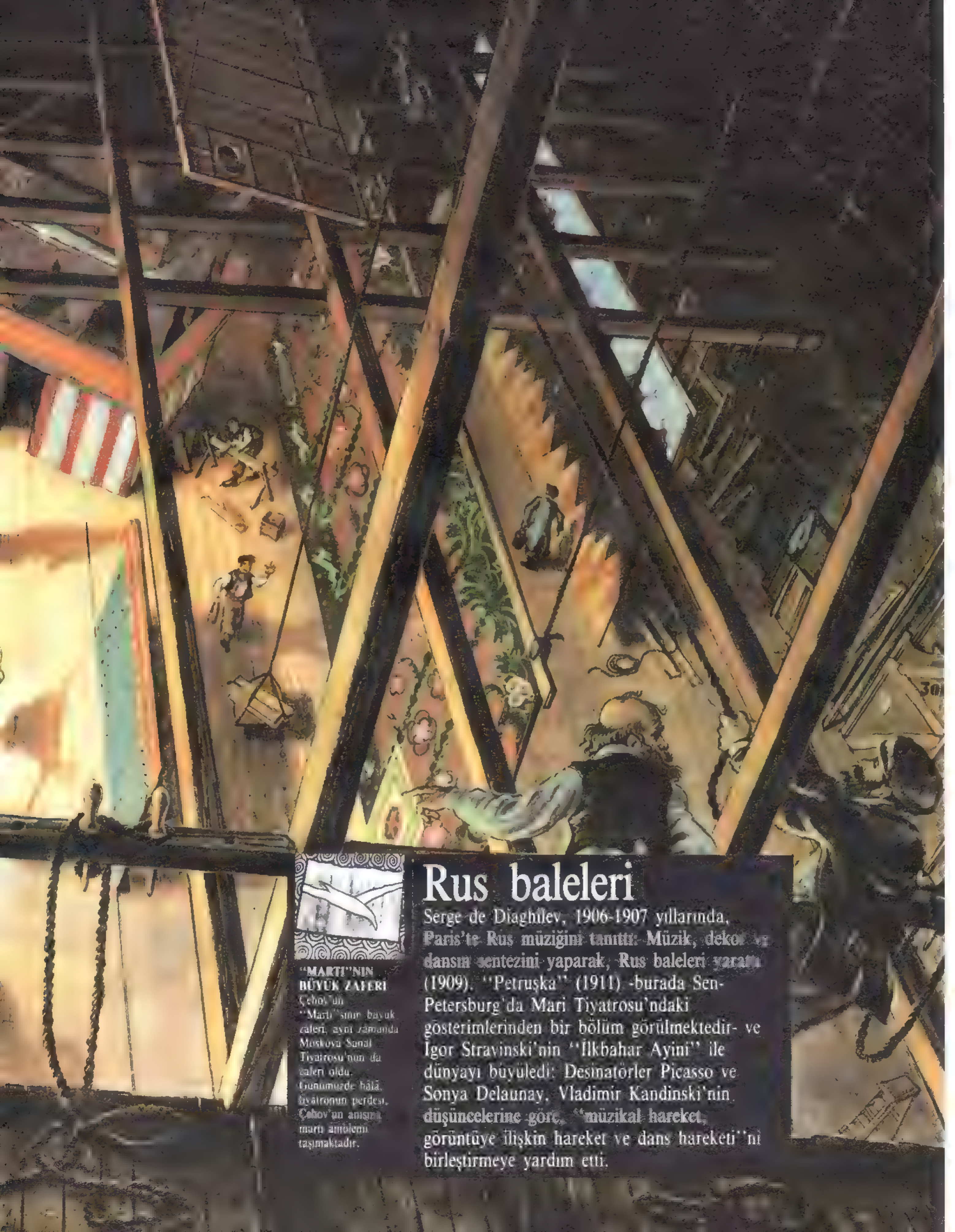


KOSTUM ESKİZLERİ
Leon Bakst tarafından iki genç için ve aynı zamanda yazarı olduğu "Narsist" (1911) için hazırlanmış kostum eskizleri: Leon Bakst dünyanın en büyük kostum ressamlarından biriydi ve Parisliler'i, biçimlerin, ritimlerin ve renklerin armonisi ile büyülemişti. Aynı zamanda sanat tarihçisi olan ressam Aleksandr Benois (1870-1960) ve Nikolai Roerich (1874-1947) diğer "renk büyücüleri" idi

ÇALIŞMA DEFTERİNİN SAYFALARI
Anton Çehov'un (1860-1904) "Martı"sının çalışıldığı, Stanislavski've (1863-1938) ait defter sayfaları. 1898 yılında, Vladimir Nemiroviç -Dançhenko (1858-1943) ile birlikte Moskova Sanat Tiyatrosu'nu kurdu. Maksim Gorki'nin (1902) "Aşağı Tabaka"sını ve Anton Çehov'un "Vişne Bahçesi"ni sahneledi. Stanislavski'nin "Sanat Yaşamım" adlı eseri gunumuzde hâlâ modern sanatçının Incil'idir



VASLAV NIJINSKI
Nikolay Rimski Korsakov'un "Şehrazat" adlı eserinde, kole rolunde dans ederken görülmektedir; kostum Leon Bakst'a aittir. Marcel Proust, "Petruşka"ya da "Bir Faunanın Öğleden Sonrası" adlı eserlerden daha guzel bir şey görmediğini söylemiştir



Rus baleleri

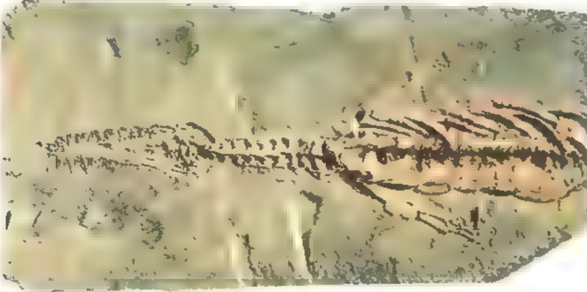
Serge de Diaghilev, 1906-1907 yıllarında, Paris'te Rus müziğini tanıttı. Müzik, dekor ve dansın sentezini yaparak, Rus baleleri yarattı (1909). ''Petruşka'' (1911) -burada Sen-Petersburg'da Mari Tiyatrosu'ndaki gösterimlerinden bir bölüm görülmektedir- ve Igor Stravinski'nin ''İlkbahar Ayini'' ile dünyayı büyüledi. Desinatörler Picasso ve Sonya Delaunay, Vladimir Kandinski'nin düşüncelerine göre, ''müzikal hareket, görüntüye ilişkin hareket ve dans hareketi''ni birleştirmeye yardım etti.

''MARTI''NIN BÜYÜK ZAFERİ
Çehov'un ''Martı''sının büyük zaferi, aynı zamanda Moskova Sanat Tiyatrosu'nun da zaferi oldu. Günümüzde hâlâ, tiyatronun perdesi, Çehov'un anısına martı amblemini taşımaktadır.

Kıtaların bölünmesi

Antarktika ve Arktika'da, buradan binlerce kilometre ötede milyonlarca yıl önce yaşamış bitki ve hayvan fosillerinin bulunması, bugünkü kıtaların daha önce birleşik olduğunu kanıtlamaktadır. Alfred Wegener'e göre, bu süper kıta -"Pangee"- birçok hayvanın yaşadığı ormanlarla kaplıydı.

BİR SÜPER KITANIN KALINTISI
Kutup bölgelerinde bulunan fosillerin miktarı, bu bölgeler tek bir subtropikal kıtanın parçası olduğu dönemlerde çok daha sıcak bir iklimin olduğunu göstermektedir. Antarktika'da bulunan ve Afrika, Hindistan, Sibirya ve Avustralya'da da izlerine rastlanan kurbağagillerden bir tür kertenkele olan "Mesosaurus" ve değişik bir eğreltiotunun, "Glossopteris"in gösterdiği de budur.





180 milyon yıl önce, parçalanarak, Kuzey Amerika, Grönland, Avrupa ve Asya, Güney Amerika, Afrika, Hindistan, Avustralya ve Güney Antarktika'yı oluşturan iki bölüm, kuzeyde "Laurasie" ve güneyde "Gondwana"ya bölündü. Erimiş haldeki mağmanın üzerinde yüzen kıtalar, bugünkü pozisyonlarını aldı. Bugün hâlâ, her yıl birbirinden 1 ila 2 santimetre uzaklaşmaktadırlar. Bundan 40 milyon yıl önce, soğuk bir iklim hüküm sürüyordu ve çok büyük buzul kütleleri -inlandsis- ormanların ve hayvanların yokolmasına neden olacak şekilde kıtaları kapladı. Dördüncü zamanda, sıcak ve soğuk iklimler birbirini izledi. Sırasıyla, buzullar eridi, yaşam geri döndü, daha sonra buzullar yerleşti, her şeyi yok etti. Son olarak ise, iklim yavaş yavaş ısındı, buzullar geriledi, kıtanın kuzeyine ve güneyine yerleşti. Dünya, yavaş yavaş, yaşamın geri dönmesini elverişli kılacak şekilde değişti ve bizim tanıdığımız fizyonomiye kavuştu.

BUZULLARIN ERİMESİ
Bundan 20.000 yıl önce, 3 ila 4 kilometre kalındığında birçok büyük buzul, kutuplardan 50. paralele kadar tüm Kuzey Avrupa, Asya ve Amerika'yı kaplıyordu. Buzul döneminin sonunda, bu 50 milyon kilometreküplük buzulun erimesi okyanusların seviyesini 120 metre artırdı. Dünyanın su üzerindeki topraklarının üçte biri su altında kaldı, diğer bölümler ada halini aldı.



Alman jeofizikçi ve meteorolog, Alfred Wegener (1880-1930), kıtaların bölünmesi üzerine birçok çalışmasıyla ünlü oldu. 1906 ila 1917 yılları arasında, birçok kez Arktika'nın keşfi çalışmalarına katıldı. 1929-1930 yıllarında, köpeklerin çektiği bir kızakla batıya ulaşmaya çalışırken soğuktan öldüğü Grönland'da "buzulların ortasında" ilk bilimsel temeli oluşturdu.

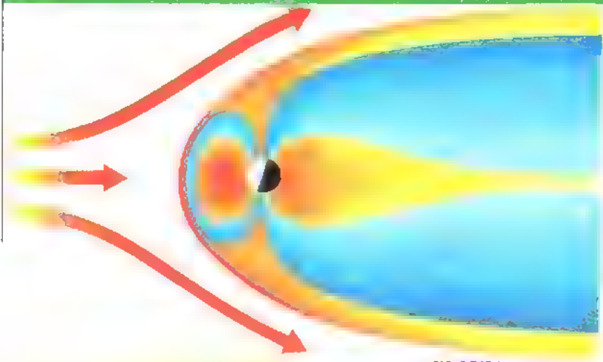






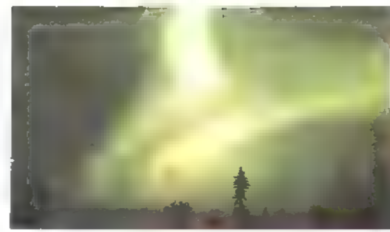
MANYETİT
Ya da mıknatıs taşı, lav akıntıları içinde bol miktarda bulunuyordu. Dünya'nın eriyik halindeki çekirdeğindeki elektrık akımlarından gelen bu manyetik atomlar soğurken dünyanın yönelim alanını korumaktadır (karşıda).

COĞRAFİ KUTUP
Dünyanın dönüş ekseninin yüzeyini kestiği gücül noktadır. Dünya'yı karelere ayıran paraleller ve meridyenler de buradan başlamaktadır.

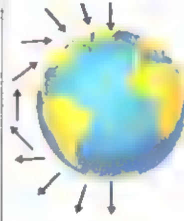


KUTUPLARDA GÜNDOĞUMU
(Yukarıda kuzey, aşağıda güney) olağanüstü çağlayanlar ve gökyüzünde yüzermiş gibi görünen çok renkli bayraklar gibi gerçek leşmektedir (karşıda, aşağıda).

Renklerini belirleyecek şekilde, 100 ila 1000 kilometre yukseklikte oluşmaktadır. Frekansı ve yoğunluğu, manyetik gunes yönelim alanına bağlıdır. Güneş, çok yüksek ısıda olması nedeniyle, uzayda saniyede 400 kilometreden fazla bir hızla dolaşan sabit bir elektrik parçacıkları akımı üretmektedir (yukarıda). Kutupların çektiği bu "güneş rüzgârı" ve dünyanın manyetik alanı çarpışması, kutuplardaki gündoğumunun kaynağı olan çok büyük bir enerji üretmektedir.



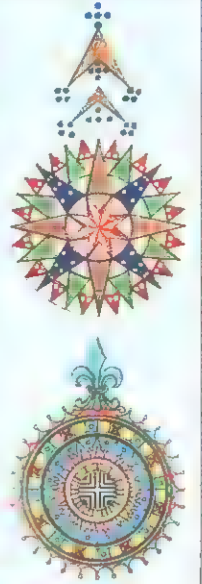
DÜNYANIN MERKEZİNDEKİ MIKNATIS
Dünyanın manyetik alanı, yaklaşık 2.900 ve 5.200 kilometre derinlikte bulunan sıvı çekirdeğin akımları tarafından üretilmektedir. Çok güçlü bir mıknatıs parmaklık olarak kabul edilen bir çiftkutup -karşıt kutupsallıkta, aynı güçte iki kutup- dünyanın dönüş aksına göre 11.5°'lik bir açı yapmaktadır. Bu mıknatısın hayali ekseninin yeryüzünu kestiği nokta, jeomanyetik kutup olarak adlandırılmaktadır.



MANYETİK KUTUP
Pusulanın mıknatıslı ıbresinin dikey pozisyonda bulunduğu yerdir. Bu, önceki tanımlara göre farklılık göstermektedir, çünku ikinci etkiler -yöresel manyetik kütleler, güneşin manyetik akımları- teorik alanı, gerçek alandan uzaklaştırmaktadır. Bu kutup, yılda 10 ila 15 kılometre yer değiştirmektedir.

YÖNÜ KORUMAK
7. yüzyıldan itibaren Çinliler yön belirlemek için mıknatıslı ibreyi kullanıyordu. Arap denizciler de bu aleti kullanmayı öğrendi ve Avrupalılar'a açıkladı. 1576 yılında, fizikçi Robert Norman eğilim pusulasını buldu ve ibrenin gösterdiği yönle (manyetık kutup) coğrafi kutup arasındaki açıyı belirlemeyi başardı. Bundan böyle keşifçiler ve denizciler güvenli olarak deniz yolculuğu yapıyordu ve kutupların keşfine başlandı.



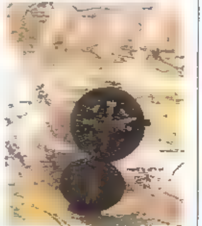




DE LA CARTA DE JUAN DE LA COSA. 1500 ?

MUHTEŞEM RÜZGÂR GÜLLERİ
Haritaları, pusulaları ve eski gemi pusulalarını süslüyordu. Pusuladan farklı olarak, bir eksen üzerine monte edilen ve gliserin ya da su ve alkol karışımı içinde yüzen 360 dereceye bölünmüş bir daire olan (0 derece manyetik kutuptur) rüzgâr gülü bir ya da birçok mıknatıstan oluşmaktadır.



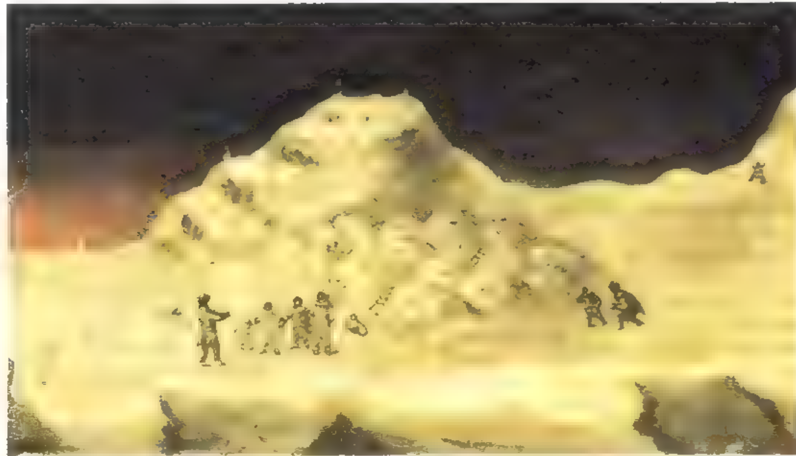


INUİT'LERLE KARŞILAŞMA
1100 yılında, Vikingler Ellesmere topraklarına çıktı ve kutup Eskimoları'nı keşfetti. 16. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar, Martin Frobister, John Davis, Vitus Bering, James Cook, Alexander Mackenzie, kuzeybatı geçidinin araştırılması vasıtasıyla Arktika'nın keşfini sürdürdü ve Eskimolar'ı yeniden buldu. John Ross ve denizcileri, kışı onlarla geçiren ilk insanlar oldu (1829-1833). Onlar için, gemiler Güneş'ten ve Ay'dan gelen, doğaüstü ve kötücül varlıklarla dolu çok büyük kuşlardı. Korunmak için "Angakkok'u (şaman) çağırıyorlardı. İnuit inanışında, Güneş (dişi) ve Ay (erkek) Dünya'yı doğurmuştur ve İnuit'leri yaratmıştır.



Büyük göçler

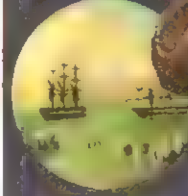
Birinci buzul çağının sonunda, eskiden beri Sibirya'nın kuzeydoğu kesiminde nehir kıyılarına yerleşmiş olan avcılar, Bering Boğazı'nı geçmiş ve yerli halkın kökenini oluşturacak şekilde tüm Amerika'ya yayılmışlardır. Milattan 3000 yıl önce, başka kabileler de boğazı geçmiş ve Grönland'da Alaska'ya yerleşmiştir. Bunda sonra, M.Ö. 800 yılından çağımızın 900 yılına kadar diğer kültürler birbirini izlemiştir: Hudson Körfezi'nden gelen "Dorset"ler, yavaş yavaş tüm Alaska'ya yayılmış olan Alaska kökenli "Thule'ler. Köpeklerin çektiği kızaklar ve kayaklarla gruplar halinde dolaşan bu halklar, balina, fok, sığır ve özel hazırlanmış silahlarla beyaz ayı avlıyordu. Gömülü olan evleri en korkunç fırtınalara bile dayanabiliyordu. Bugünkü Eskimolar'ın atalarıydılar. Aralarında, birbirlerini "Inuit", yani "adam" olarak adlandırıyorlardı.

















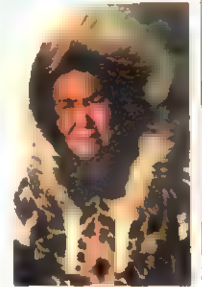


JOHN FRANKLIN
Ve yüz yirmi denizcisi, 1848 ... Amerika, Antarktikası'nı keşfederken kayboldu.



ESKİMOLAR
On beş farklı kökenden oluşuyordu. Ortam ve çevre toprağının -tayga, tundra, dağ, bataklık, nehir ya da deniz bölgeleri- da etkisiyle asırlar boyunca farklı kimlikler oluştu: Sibirya'nın batı bölümündeki Zyrianlar (Komiler) ve Samoyedler (Nenetler) (karşıda) geyik yetiştiriciliği yapıyordu; Ostyaklar Ural Dağları ve Yenisey Irmağı arasında kalan bölgede ayıcılık ve tarımla uğraşıyordu; Yakutlar (yukarıda, sağda) Lena'dan Kolyma'ya geçmişti; Çukçiler ve Kamçatkalılar (solda) İnuit'lere yakın olarak, Bering Boğazı ve Kamçatka Adası'na kadar olan bölümü kaplamıştı.





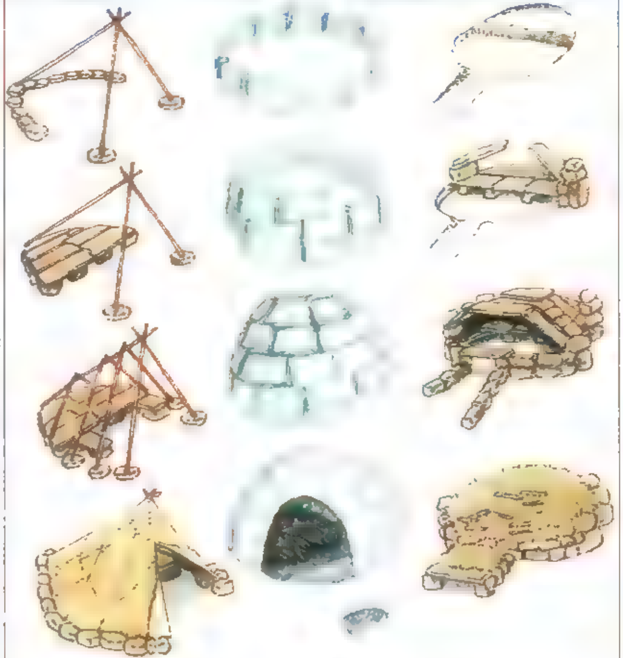




INUİTLER'in anılarında, daha kuzeyde, onlardan önce de varolan ve hatırlanmaları kaygı yaratan, acımasız ve fatih dev bir halk - "Tornıt"ler- bulunuyordu. Varlıklarını kanıtlayan izler, Boothia Adası'nda varlığını sürdürüyordu (Kanada Arktikası).



ARKTIKA HALKLARI
Dil, kültür ve din açısından antropolojik bir birlik sergilemektedir. Bununla birlikte, inanışlar, şiveler, giysiler, konutlar, av, balık ve yer değiştirmek için kullandıkları teknikler, Bering bölgesindeki düzensizlik gibi kökenlere ve bölgelere göre değişiklik göstermektedir.





Asırlar boyunca, kültür gelişimi iklimin kaprislerine bağlıydı. Soğuk keskin olduğunda, kıtlık aileyi kırıp geçiriyordu, ama yüz yıllık bir iklim ısınması yaşamı ve av hayvanlarını geri getirdi. Av silahları, ulaşım araçları, konforlu barınaklar, sanat eserleri yapıldı... Daha sonra soğuk geri geldi. İşte bu nedenle, bugün sayıları ancak yüz bin olan Inuit'ler, Grönland'ın kuzeydoğu kesimine yayıldı.

KOTZEBUE KÖRFEZİ'NİN ESKİMOLARI (Alaska), kış giysileriyle.







ESKİMOLAR'IN HIRİSTİYANLAŞTIRILMASI
19. yüzyılın sonunda başladı. Eğitimciler, yargıçlar, "büyücüler", misyonerler hiçbir zaman İnuit kültürünü tam olarak öğrenemedi.





Bugün, Eskimolar Katolik ve Lutherci bir inanışa sahiptir. Bunun yanında eski inanışlar da varlığını sürdürmektedir.

İNUİT DİLİ
"İglo", boyutu, biçimi ve kullanılan malzeme ne olursa olsun, ev anlamına gelmektedir. Buz evler ("igdluıgak") günümüzde fazla kullanılmayan geçici av barınaklarıdır. Kısa bir süre önce, Eskimolar, yarı yarıya toprağa gömülmüş taş ve turba iglolarda yaşıyordu. Dar bir tünel, ailenin tüm etkinliklerini gerçekleştirdikleri tek bir odaya giriş sağlıyordu.

Kutupların keşfi

Kutapların keşfi, bir puzzle gibi, parça parça gerçekleştirildi. "Kuzey"de Pytheas ile başlayarak, 7. yüzyılda, Saint Bradan ve İrlandalı keşişlerle İzlanda'ya, 9. ve 12. yüzyıllarda Vikingler'le Grönland ve Kanada'ya doğru devam etti. 16. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar, Avrupa, Asya'ya doğru bir deniz yolu ve "masalsı zenginlikler" arayışıyla kuzey denizlerinin keşfinde iki yüz keşif gezisine çıktı. Yavaş yavaş bilim kabul edildi ve 1850 yılından itibaren, gemiler laboratuvarlara dönüştü. 1768 ile 1780 yılları arasında, Dünya'nın öteki yanında, James Cook, Güney Denizi'ni keşfetti ve "Terra Australis Incognita"nın peşinden koşarken Antarktika çemberini aştı. Weddell, Ross, Balleny, Biscoe, Wilkes de bu mistik kıtayı araştırdı. 1840 yılında, Fransız Dumont d'Urville ona ulaştı ve burayı "Adelie toprağı" olarak adlandırdı.



Jules Dumont d'Urville'in (1790-1842) "Astrolabe" gemisi, Antarktika'da. 19. yüzyılın sonunda, tüm uluslar Kuzey Kutbu'na ulaşmayı hayal ediyordu. Grönland'da, Yeni-Sibirya açıklarına sürüklenen "La Jeannette" batığının kalıntılarının bulunması, Norveçli Fridtjof Nansen'e (1861-1930) (karşıda), gemisini kutba kadar "taşımak" için deniz buzullarını kullanma fikrini verdi. "Fram" 17 ay boyunca (1893-1895) sürüklendi. Nansen, köpeklerin çektiği kayaklarla, 700 kilometre uzaktakı kutba ulaşmayı denedi. Ama yarı yolda vazgeçti.



ADOLF NORDENSKÖLD (1832-1901) Bering Boğazı vasıtasıyla, Antarktika ve Pasifik arasında kuzeydoğu geçişini açtı (1878-1879).

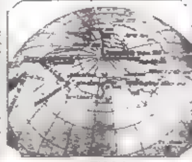




Eski zamanlarda keşifçiler yün giysiler ve iklimin sertliğine uygun olmayan örtüler kullanıyordu. 19. yüzyılda, fok ve rengeyiği derisini benimsediler.

KUZEYDOĞU GEÇİDİNİN ARAŞTIRILMASI 1873-1874 yıllarında, Julius von Payer ve Joseph Weyprecht, "François-Joseph" adını verdiği adaları keşfetti.





Comment j'ai atteint le pôle Sud







KUTUP MÜCADELESİ
"Petit Journal"in bu çizimi, yüzyıl başında, Kuzey Kutbu yarışında, Robert Peary'nin (karşıda) Frederick Cook'a karşı çıkışını resmetmektedir. Cook, kutbun 21 Nisan 1908 tarihinde, Peary ise 6 Nisan 1909 tarihinde keşfedildiğini ileri sürmekteydi. Her ikisi de, şüphe duyulmayacak tanınmış kâşiflerdi. Bununla birlikte, her biri diğerini hilekârlıkla suçluyordu. Metodik olan Peary, Eskimolar'la yirmi üç yıl sürecek bir sefer hazırladı ve kutup, "yaşamının tek amacı" oldu. Cook, kutbun yalnızca "bir keşif daha" olduğuna inanan gözüpek bir maceracıydı. Ama gerçekten bu keşfi yapmışlar mıydı? Karışık yol haritaları, şaşırtıcı gözlemler, tanıkların ve kanıtların olmaması, birinin ya da diğerinin "kutbu keşfettiğine" inandığını düşündürmüş, hiçbir şey oraya ulaştıklarını kanıtlayamamıştı.



BİLİM ADAMLARININ CENNETİNDE
Kış havası insanları büyük ruhsal ve fiziksel yıkımlara sürükledi. Ama bilim adamlarının gemide geçirdiği bu çetin dönem, sayısız gözlemlere elverişliydi: Haritacılık, buzulbilim, astronomi, meteoroloji, okyanusbilim...



Her gün, keşiflerin yeni bir ürünü ortaya çıkıyordu. Yukarıda, teodolit ölçümleri, en yukarıda 1874 yılında Nansen'in keşfi sırasında Güneş tutulmasının gözlemlenmesi görülmektedir.

Buzullarda kış mevsimi

Arktika'ya giden ilk insanlar, "çok çirkin yaratıklarla dolu, koyu karanlık dünya"nın onlara sunduğu teröre meydan okumak zorundaydı. İşte bu durumda, 1596 yılında, Williem Barents ve adamları burada tarihin ilk kışını geçirdi. Daha sonraki asırlarda da olacağı gibi, trajik bir kış söz konusuydu. 1800'e doğru, bu bölgede kış geçirmekten korkulmaz olmuştu ve yaşam, gemilerde organize ediliyordu. Gemi çevresine, onları rüzgârdan koruyacak kardan duvarlar inşa ediliyor, direkler, gemi donanımı ve yelkenler toplanıyordu.



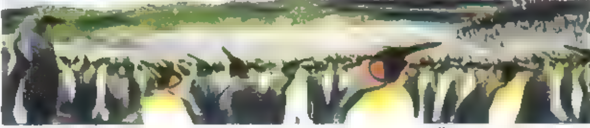
HAZIRLIKLAR
Geminin güvertesi, gemi mürettebatının kış boyunca etkinliklerini gerçekleştirmelerine olanak sağlayan bir çatı ile kapanırken, ayı ve fok avlanarak taze et stoku yapılıyordu. Her gün, içme suyu elde etmek üzere buz eritmek, malzemeleri, giysileri ve silahları elden geçirmek, sobaları kömürle doldurmak gerekiyordu... Sıkıntıdan kurtulmak için, konserler, kostümlü balolar ve spor karşılaşmaları düzenleniyordu. Günlük tutuluyor, şiirler yazılıyordu. Sanatçılar resimlerini ve çizimlerini sunarken, bazıları da "halka" sunduğu tiyatro eserleri kaleme alıyordu.







SCOTT'IN SEFERİ
20. yüzyılın başında, kış sağlam kulübeler içinde, karada geçirildi. Antarktika'da, Robert Scott (masada oturan), kulübesi içinde, Güney Kutbu'nun keşfini hazırladı (1910-1912). Bu sefere yirmi beş kişi katıldı; on dokuz midilli ve otuz üç köpek gerekliydi. Balonların da yardımıyla, meteoroloji üzerinde itina ile çalışıldı; çadırlar ve yatak çantaları imal edildi (karşıda). 17 Şubat 1912 tarihinde, yetmiş sekiz günlük bir yürüyüşten sonra, Scott ve dört kişilik ekibi Amundsen'in önce ulaştığı kutba vardı. Yorgun düştükleri için, dönüş yolunda öldüler.



GÜNEY KUTBU PENGUENİ
Antarktika'da, 15.000 ila 20.000'lik rookery'ler halinde yaşıyordu. "Kış" ve "yaz" rookery'leri bulunuyordu.

Büyüleyici bir yaşam

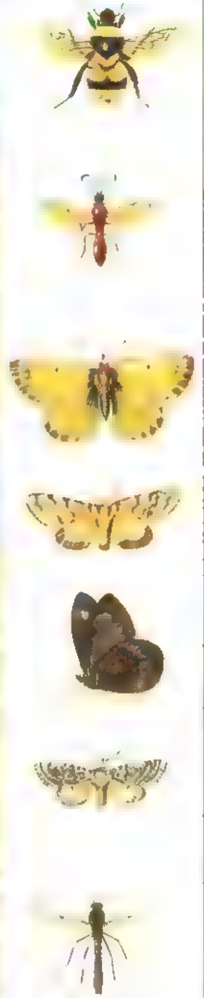
Bir zamanlar kutuplarda, karada ve denizlerde dünyadaki en zengin hayvani yaşam görülüyordu. Besinsel kaynakların azalması, yavaş üretim çevrimi ve insanların aşırı kullanımı nedeniyle, asırlar boyunca hissedilir ölçüde fakirleşti. Türler yarıküreye göre değişti. Bazı istisnalar dışında (kurtlar, beyaz ayılar, deniz leoparları), gruplar (misk domuzu, fok, Kanada rengeyiği, balina) ya da koloniler halinde (güney kutbuna özgü penguen, deniz fili, denizayısı) yaşıyordu ve güzel günlerde geri dönmek üzere, sonbaharda soğuk bölgelere kaçıyorlardı. Milyonlarca kuş bir arada göç ediyordu. Hiç ara vermeden günlerce uçabiliyor ve dünyayı kuzeyden güneye geçebiliyorlardı.





Önde, soldan sağa: Kuzey Denizleri'nde yaşayan perdeayaklı bir kuş ve papua. Arkada: İmparator penguen Adélie, boyunlu penguen bulunmaktadır. İmparator, bütün bir yıl boyunca kıtada kalan tek balıkçıldır. Tam tersine diğer hayvanlar, kışın üremektedir.

PENGUENLER SUDA UÇUYORDU...
Karada beceriksiz olan bu garip kuşlar, deniz ortamına daha uygundur ve yüzgece dönüşmüş kanatları, su içinde, 50 km/s'lik bir hızla yüzmelerine olanak sağlamaktadır.



ARKTIKA'NIN HAYVANLARI VE BİTKİLERİ

Fauna: 1) Akdoğan, 2) Uzun kuyruklu labbe, 3) Misk domuzu, 4) Kurtlar, 5) Arktika kırlangıcı, 6) Beyaz Ayı, 7) Falyanos, 8) Fok, 9) Mors, 10) Kutupporsuğu, 11) Kar Harfangı, 12) Misk domuzu (Kanada) ya da geyiği (Avrupa), 13) Kutup kurdu, 14) Dalgıçkuşu, 15) Phalaropes, 16) Steller pufla ördeği, 17) Kar yelvesi, 18) Değişken tavşan 19) Yaldızlı yağmur kuşu ve yavrusu, 20) Kartavuğu, 21) Tundra lemmıngı.

Flora: a) Arktıka haşhaşı, b) Linaigrette, c) Likenler, d) Arktika dispensiae, e) Taşkıranotu.



MODERN BİR SAVAŞ

Ayrılık Savaşı ilk modern savaşlardan biridir: Askerler, yiyecekler ve malzemeler demiryolları vasıtasıyla taşınıyor, emirler ve bilgiler telgrafla iletiliyor ve fotoğraf, halkın bilgilenmesine olanak sağlıyordu. Çok atışlı tüfek, mitralyöz, el bombası, denizaltı, torpil (karşıda), patlayıcı obüsler, zırhlı gemiler ve Charleston Limanı'ndaki, 1861 yılında Fort Sumter'a karşı kullanılmış olan benzeri ağır batarya topları gibi daha etkili yeni silahlar ilk kez deneniyordu. Tıp, bu kadar hızlı ilerlememişti ve aldığı



yaradan ya da hastalıktan ölenlerin sayısı, muharebede ölenlerden fazlaydı.

Margaret Mitchell'ın, 1938 yılında Victor Fleming tarafından sinemaya uyarlanmış olan "Rüzgâr Gibi Geçti" adlı romanı (1936), Amerikalılar'ın "iç savaş" olarak adlandırdığı bu çatışmanın korkunçluğunu göstermektedir. Güneyli general Sherman'ın seferi Georgia'daki Atlanta yangını gibi dramatik bölümlerle vurgulanmıştır: Şehir bütünüyle yerle bir olmuştur.



Ayrılık Savaşı

Amerikalılar 1850'ye doğru, "özel varlık" probleminde anlaşmazlığa düştü. Güney devletleri bu durumu ve pamuk ekimine dayalı girişimlerde köle Zenciler'in -17. ve 18. yüzyıllarda Afrika'dan getirilmiş olanlar- kullanılmasını destekliyorlardı. Bu ayrıcalığı korumak ve tüm Batı topraklarına yaymak istiyorlardı. Zaten endüstrileşmiş olan Kuzey devletleri kölelik uygulamasını kullanmıyor, ahlak dışı ve antidemokratik olduğuna inandıkları bu durumu ortadan kaldırmak için baskı yapıyordu. Federal hükümet, kırk yıldan beri uzlaşma yolları arıyordu, ama 1860 yılında, iki uzlaşmaz cephe arasında kaçınılmaz görünen bir savaş patlak verdi.



ABRAHAM LİNCOLN
(1809-1865)
Çökmüş yüzüyle, en ünlü Amerikan başkanlarından biridir. Kentucky'den Illinois'e göç etmiş fakir bir ailenin çocuğu olan Lincoln, zor bir çocukluk geçirmiş, düzenli olarak okula devam edememiş ama çok okumuştu. Değişik mesleklerde çalıştıktan sonra, avukat oldu ve politika ile ilgilendi. Batı'da köleliğin yayılmasına karşı çıktı ve yeni kurulmuş olan Cumhuriyetçi Parti'ye katıldı. 1860 yılında başkan seçilen Lincoln kendini, birliği Güney'in ayrılıkçılarına karşı korumaya adadı. 1862 yılında, Zenciler'in tanınmasını sağlayan Özgürlük Bildirgesi'ni kaleme aldı. Güney'in yenilenmesinin ertesinde, uzlaşmayı, bir değişim politikası ile kolaylaştırmak istedi. Ama birkaç gün sonra, Washington'daki bir tiyatro locasında, Güneyli bir fanatik tarafından öldürüldü.



Güney, Birleşik Devletler Başkanlığı'na Abraham Lincoln'ün seçilmesini kabul etmiyordu. Kölelik yanlısı on bir devlet ayrımcılık yaptı -birliği terk etti- ve başkenti Virginia'daki Richmond olan bir federasyon kurdu. Savaş, Nisan 1861'de, konfederasyon üyelerinin, federallerin Charleston Koyu'ndaki kalesine, Fort Sumter'a saldırısıyla başladı. Herkes hızlı bir zafer kazanmayı umuyordu, ama çatışmalar dört yıl sürecek ve 600.000'den fazla kişiyi kurban edecekti. Her iki taraf da, konfederelerdeki Robert Lee ya da birlik ordusundaki Ulysses Grant gibi başarılı generallerin yönetimi altında, kendi amaçlarını korumak üzere hırsla savaşıyordu. Savaş üç cephede gerçekleşti: Virginia (konfederasyonun kalbi), Mississippi vadisi (Kuzeyliler'in Güney'i almaya çalıştıkları) ve Kuzey ablukasına maruz kalan kıyılar. 1864 yılında, General Sherman, tüm Güney'i boydan boya geçti ve geçtiği yerleri yakıp yıktı: Bu, savaşın en dramatik bölümüydü. Bu durum, Güney'in Nisan 1865'teki Appomattox'ta teslim olmasıyla son buldu.

ZENCILER SAVAŞTA
"Gri" konfedereler ve "mavi" birlik yanlıları, talı levazım ve siper kazma görevleri için Zenciler'i kullanıyordu. Güney'de, köleleri silahlandırmak tehlikeli bulunuyordu. Kuzey'de ise, beyaz bir komutanın yönetiminde özgür Zenci askerlerin bulunduğu bir birlik ancak 1863 yılında kurulabildi.



KU KLUX KLAN
Savaşın ertesinde, eski asi devletlerde kanunların uygulanmasını sağlamak gerekti. Kongre, Güneyliler'i, Zenciler'e Kuzey'ın zaferi sayesinde kabul edilmiş yurttaşlık haklarını tanımaya mecbur bıraktı. Eski köle sahipleri, Zenciler'in oy vermesini ya da yeni eşitlikten yararlanmasını engellemek için her yolu denedi. 1867 yılında ortaya çıkmış olan Ku Klux Klan, Ortaçağ'a özgü giysiler ve ayin usullerini kullanarak dehşet saldı: Beyaz kukuletalar ve uzun elbiseler giyen Ku Klux Klan yanlıları geceleri harekete geçiyor, Zenciler'i ve onları koruyanları öldürüyordu.





Kıtanın keşfi

1865 ila 1893 yılları arasında, kıtaları aşan demiryolu hatları inşa edilmesi oldukça güç şartlar altında gerçekleşti: Derin vadiler, aşılmaz dağlar, sert iklimler. İrlanda ve özellikle de Çin'den gelen on binlerce işçi kazma işlerine katıldı ve malzemeyle yüklü trenlerin üzerinde ilerlediği raylar yerleştirdi. Demiryolları hattı boyunca şehirler yaratıldı ve kısmi olarak prefabrik evler yapıldı. Bütün bu insanlar, yerlileri yaşamsal av hayvanlarından yoksun bırakarak, yabani bizonlarla besleniyordu.

YERLİ TOPRAKLARI

1492

1820

1840

1860

1865 yılından 1890'a kadar, Batı'nın yerlileri, federal orduya karşı koydu. Sitting Bull (1831-1890) (yukarıda), 1876 yılında, Little Big'de General Custer'ı yenen Siyu şeflerinden biriydi. Ama, birkaç ay sonra yenilerek Kanada'ya kaçtı. Geri dönüşünde, "Ghost Dance"ın protesto edilmesine ilişkin harekete katıldı ve öldürüldü.



GERONİMO (1829-1908) (aşağıda) 1876 ila 1886 yılları arasında, güneybatıda federal orduya karşı gösterdiği direnişle ünlü bir Apaçi şefidir. Yaşamının sonuna doğru hapsedilmiş, anılarını yazmıştır.



1865

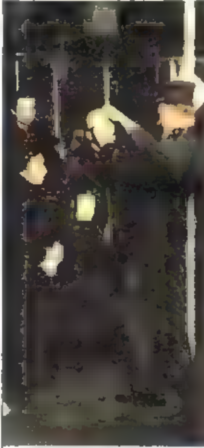
Göçmenler

Fakir ya da ezilmiş birçok Avrupalı için, Amerika bir hayaldi, özgürlük ve başarıdan oluşan yeni bir yaşam hayali. Milyonlarca göçmen Yeni Dünya'ya doğru koşuyordu. 1860 ve 1920 yılları arasında, 27 milyondan fazla Avrupalı ABD'ye yerleşti. 1880'den önce, çoğunlukla Almanya, İrlanda ve İskandinav ülkelerinden geliyorlardı. Bu tarihten sonra ise, daha çok Doğu Avrupa- Rusya, Polonya, Avusturya-Macaristan ve Orta Avrupa'dan - İtalya, Yunanistan- göçler başladı. ABD Hükümeti, kabul edilen yabancı sayısını sınırlandırdı. Buna ek olarak bazı kişilerin -deliler, çokeşliler, fahişeler- ve Asya'dan gelenlerin -1882'den itibaren Çinliler ve 1907 sonrasında Japonlar- girişini reddetti. Göçmen dalgası git gide büyüdü ve rekor yılda -1907- 1.2 milyondan fazla giriş oldu. Gelenler, bulundukları yerde, Atlantik kıyısı şehirlerinde, özellikle de New York'ta kalıyordu. Bazıları, daha önceden bir komisyon tarafından ayarlanan barınaklara yerleştirilmiş olan daha az titiz yurttaşları tarafından konuk ediliyordu.

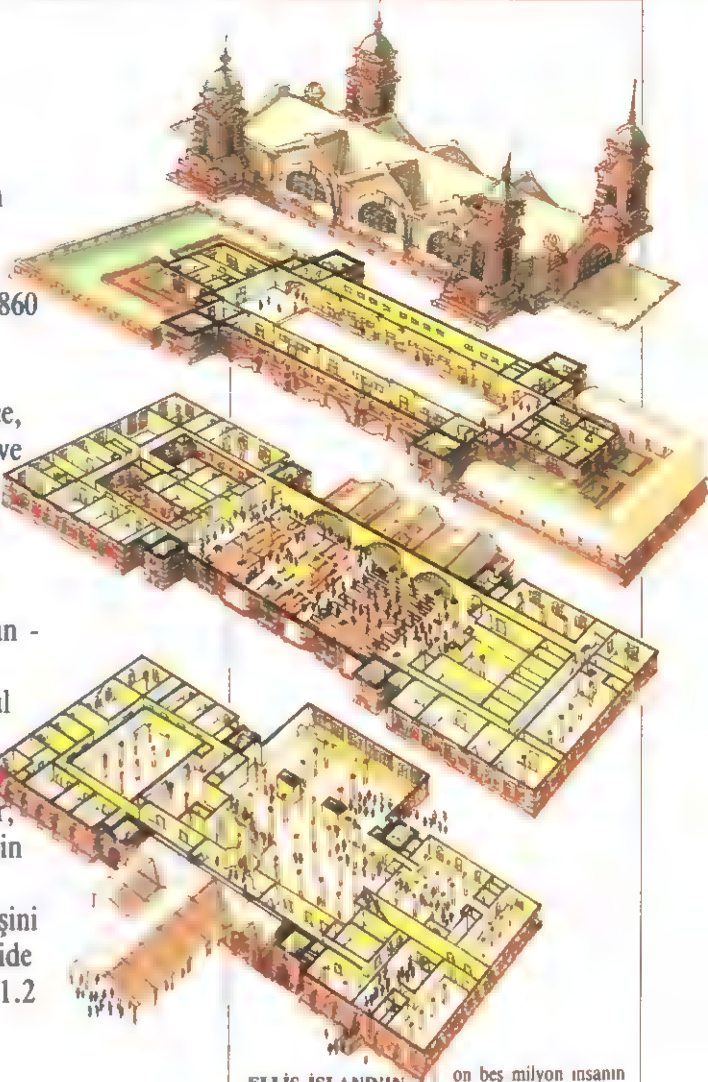


NEW YORK
Göçmenlerin en önemli giriş kapısıydı. Buraya, Atlantik ötesi şirketlerin büyük gemileri geliyordu. Seyahat, buharlı gemilerin denizciliğe girişiyle daha hızlanmıştı. Hamburg ya da Liverpool'dan New York'a ulaşmak için on iki gün ve Napoli'den ise yirmi bir gün gerekiyordu. Göçmenler, hijyen şartlarının uygun olmadığı köprü altlarında üst üste yığılıyordu. 1892 yılına kadar, Manhattan'ın güney bölümünde yapılmış büyük bir binaya, Castle Garden'a toplandılar. Çok küçük olduğu gibi, bir yangın nedeniyle kısmı olarak yıkılmış olan bu bina, yüzyıl sonunda, New York koyunun Ellis adacığı üzerine kurulmuş hakiki bir "göçmenler garı" ile değiştirildi. Burada göçmenler kaydediliyor, kontrolden geçiriliyor ve en sonunda ulkeye girişine izin veriliyordu. Böylece, aniden içine düştükleri bu büyük Amerikan kentinde, Manhattan'a giden bir taşıta binmek zorundaydı.

GÖZ KONTROLÜ
Ellis Island'ın tıbbi hizmetinde tüm göçmenler kontrolden geçiriliyordu. Bazı bulaşıcı hastalıklardan -bir göz hastalığı olan trahom- şikâyetçi olanlar ABD'ye kabul edilmiyordu.



Genellikle sefil bır şekilde, bagajlarla yüklü olarak, göçmenlerle ilgili görevlilerin kararını sıkıntı içinde bekliyordu: Amerika'ya girişlerine izin verilecek mi, yoksa ülkelerine geri mi yollanacaklardı? Aralarından yüzde 6 ila 11'i, bazı sağlık problemleri nedeniyle reddediliyordu.



ELLİS İSLAND'IN PLANI
Ellis İsland bugün, 1892 ila 1954 yıllarında, bekleme odası, yatakhaneler, bürolar, tıbbı kontrol salonlarından geçen on beş milyon ınsanın heyecan uyandıran anısını hatırlatan bir müzedir.



ÖZGÜRLÜK ANITI
Göçmenlerin umudunun sembolü olarak, 1886 yılından beri, Ellis Island'a komşu bir adacık üzerinde, New York koyunda ayaktadır. Fransa'nın, bağımsızlığın yüzüncü yılı nedeniyle Birleşik Devletler'e hediyesi olan, Colmarlı heykeltıraş Auguste Bartholdi'nin (1834-1904) bu eseri, Gustave Eiffel tarafından çizilmiş demir bir iskelet üzerine sabitlenmiş bakır plakalardan oluşmaktadır. Özgürlük, Bağımsızlık Bildirisi'nin metnini tutmakta ve far olarak kullanılması amaçlanmış, altın yaldızlı bakır bir meşale taşımaktadır.

AVRUPALI GÖÇÜ
Rakamlar milyon kişi gösterir



CHARLİE CHAPLİN, "GÖÇMEN"
1916 yılında, Charlie Chaplin (1889-1977) mükemmel denebilecek "Göçmen" kişiliğini yarattı. Göçmen, Birleşik Devletler'e gelir gelmez Amerikan toplumuna katılmaya çalışmaktadır. Ama bu her zaman kolay değildir. Yeni gelenlerden bazıları Almanlar, Yahudiler hemen İngilizce öğrenmeye başlamakta ve Amerikan geleneklerini çok çabuk kabul etmekteydi. Ama diğerleri -özellikle de İtalyanlar- çok yavaş benimsiyordu.



Birçok kişi aileleri ya da arkadaşlarıyla oturmaktadır: Her biri kendi diline, folklorüne ve özelliklerine -"Küçük İtalya", Çin mahallesi, Yahudi "getto"su vb.- sahip bir mahalleler mozayiğidir. New York'ta, Manhattan'da Lower East Side'da, 20. yüzyıl başında, aileler karanlık ve konforsuz apartmanlara yığıldı. Eski Amerikalılar, İngilizce konuşmayan, demokrasi üzerine hiçbir bilgisi olmayan bu "yeni" gelenlerin git gide büyüyen sayısından kaygı duymaya başladı. Halk, göçün kurallara bağlanmasını istiyordu. 1921 ve 1924 yıllarında, göçü kısıtlamak ve özellikle de Orta ve Güney Avrupa'dan gelenleri teşvik etmek üzere kanunlar oylandı.

"AMERİCA, AMERİCA"
Bu filmde, 1909 yılında İstanbul'da doğmuş Amerikalı sinemacı Elia Kazan, yüzyıl başında Türkiye'den gelen göçmenlerin maceralarını gözler önüne sermektedir. Küpeşteye çıplak basan çocukların gülen ve umut dolu yüzleri görülmektedir. Göçmen adaylarını çekmeye yönelik bir edebiyat vardı: Gelişi özendirmek için broşürler ve "kılavuz"lar, bu kıtaya daha önceden yerleşmiş akrabalar, arkadaşlar ve bazen ülkelerine gelen zenginleşmiş ve başarılardan gurur duyan kişilerin anlattıkları. Bütün bunlar Amerika'yı bir düş ülkesi yaptı.





CHİCAGO
20. yüzyılın başında çok hızlı bir şekilde gelişti. Şehir Michıgan Gölü kıyısınca bir dama tahtası gibi yayılmaktadır (solda).

Büyük şehirler

Amerika çok büyük bir hızla şehirleşti. 1860'ta her beş Amerikalıdan biri şehirde otururken bu rakam 1920'de elli milyonu aşmıştır. Birçok göçmenin yerleştiği New York en büyük ve en kozmopolit şehir olmuştur ve değişik etkinlikleri olan bir başşehir görünümündedir: Çok büyük ticari limanları, yiyecek ve konfeksiyon gibi değişik endüstrilerin merkezi, Wall Street'teki borsaya finans merkezi, müze ve kütüphaneleriyle kültür merkezi olması buna örnek gösterilebilir. 1880'de New York'un nüfusu 2.8 milyon olmuştu. Yüzyılın sonunda bu rakam 5 milyonu buldu. Bu dönemde Brooklyn New York'a dahil edilmiştir.







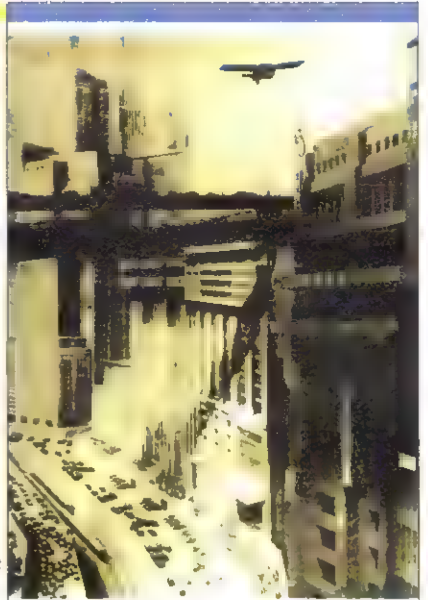
TRAMVAYLAR
Amerikan şehir... kesin olarak belirlenmiş sınır... yoktur. Katedilmesi gereken mesafeler çok büyüktür. İnsanlar bu yüzden çeşitli araçlara gereksinim duymuştur. 1850'den sonra toplu taşımacılık gelişmiştir: Omnibüsler, sonra atlarla çekilen ... trenler, kablolu ... elektrikli tramvay... sayılabilir. Böyle... banliyöler gelişti... orta sınıfa mens... insanlar göçmen kalabalığından ... çevre kirliliğin... uzaklaşmak için merkezden uzak ... evlerinde yaşa... başladılar.



İlk gökdelenler

1860'lı yıllara kadar, Amerikan şehirlerinin merkezinde inşa edilmiş binalar, dört ila beş katı, on sekiz ila yirmi metre yüksekliği geçmiyordu. Yalnızca kilise çanları çatıların üzerinde yükseliyordu. Otuz sene sonra, yeni bir mimari doğdu: New York ve Chicago'nun dar sokakları boyunca garip siluetleriyle on, on iki hatta yirmi katlı binalar dikiliyordu.

Amerikalılar, Ayrılık Savaşı sonrasında, ülkeye ekonomik dönüşümler nedeniyle gerekli olan yeni inşaat tipini coşkuyla benimsedi. Ağır sanayinin, ticaretin ve bankacılık faaliyetinin büyümesi, girişimlerin yoğunlaşması ve ülkedeki kentleşme hız kazanırken, kent merkezlerinde, bürolara, büyük mağazalara ve işadamları ile ziyaretçiler için otellere gereksinim duyuldu.



"METROPOLİS"
1926 yılında Fritz Lang (1890-1976) "Metropolis" adlı bir film çekti. Birleşik Devletler'de yaşamadığı için, otomobillerin geçişine bağlı olarak, yeni mimarinin bir insansızlaşma ve Amerikan şehirlerinin fazlasıyla yoğunlaşması anlamına gelen yeni bir mimari tasarladı. 1916 yılında, New York'ta, binaların yüksekliğini sokağın genişliğine göre sınırlayan ilk öncüler belirlendi.

MONTGOMERY WARD
Hiç kimse gökdelenlerde oturmuyordu: Bunlar, bankalar, sigorta şirketleri, büyük endüstriyel girişimlerin sosyal merkezleri içindi; bunlar aynı zamanda, hizmete yönelik dükkânlar - kuaför, tütün satıcıları ve gösteri salonları- içeren dev otellerdi. Burada, her binada büyük bir mağaza, mektupla satış konusunda uzman olan en ünlü Chicago mağazalarından biri, "Montgomery Ward" bulunmaktaydı.

Alt katlar diğerlerinden daha önemliydi. Ön yüz üzerindeki görkemli kapılarla sokağa açılıyordu. Daha sonra, mağazaların reyonlarının bulunduğu birbirinin aynı katlar art arda geliyordu. En son ise, bir gözetleme kulesine benzeyen ve bir asansörle donatılmış bir kule düz çatının üzerinde yükselmekte ve bütünün yüksekliğini yirmi kattan fazla kılmaktadır. İşlevsel modernizm ve aşırı yüklü dekorasyonun bu merak uyandırıcı karışımı fark edilmektedir. Bunlar, Chicago'daki bu yeni mimari ekolünün teorisyeni olan Louis Sullivan'ın (1856-1924) düşüncelerinin bir yansımasıdır.

Ama topraklar daha pahalı olmuştu ve denizin, kentin kalbine kadar sokulduğu Boston ve New York gibi topografyanın elverişsiz olduğu bazı şehirlerde çok zor bulunuyordu. Mimarlar yer kazanabilmek için git gide daha yüksek binalar tasarlıyordu. 1870'li yıllardan itibaren, normalden iki kat yüksek ticari kullanımlı binalar yükselmeye başladı. Bu gökdelenlerin inşası mimari yetenek gerektiriyordu ve teknik engeller gündeme geldi: Çok yüksek bir bina inşa edebilmek için, bir yandan temellerin ve duvarların sağlamlığını sağlamak, diğer yandan ise, üst katlara fazla yorulmadan ulaşılmasına olanak yaratmak gerekiyordu.

Bu problemler, iki önemli teknik buluş sayesinde çözüldü. Bunlardan ilki, binanın ağırlığını taşıyan ve duvarların kalınlığının azaltılmasına olanak sağlayan metal bir iskelet kullanılmasıydı. İkincisi ise asansörün icadıydı. İlk "gökdelenler", 1870 ve 1885 yılları arasında, New York ve Chicago'da ortaya çıktı. Bu "atalar"ın çoğunluğu günümüzde kaybolmuş, yerlerini daha modern ve daha yüksekleri almıştır. Ama, dönemin fotoğrafları ve gravürlerine bakıldığında, çağdaşlarımızın bu cesur mimari karşısındaki şaşkınlığı anlaşılmaktadır.

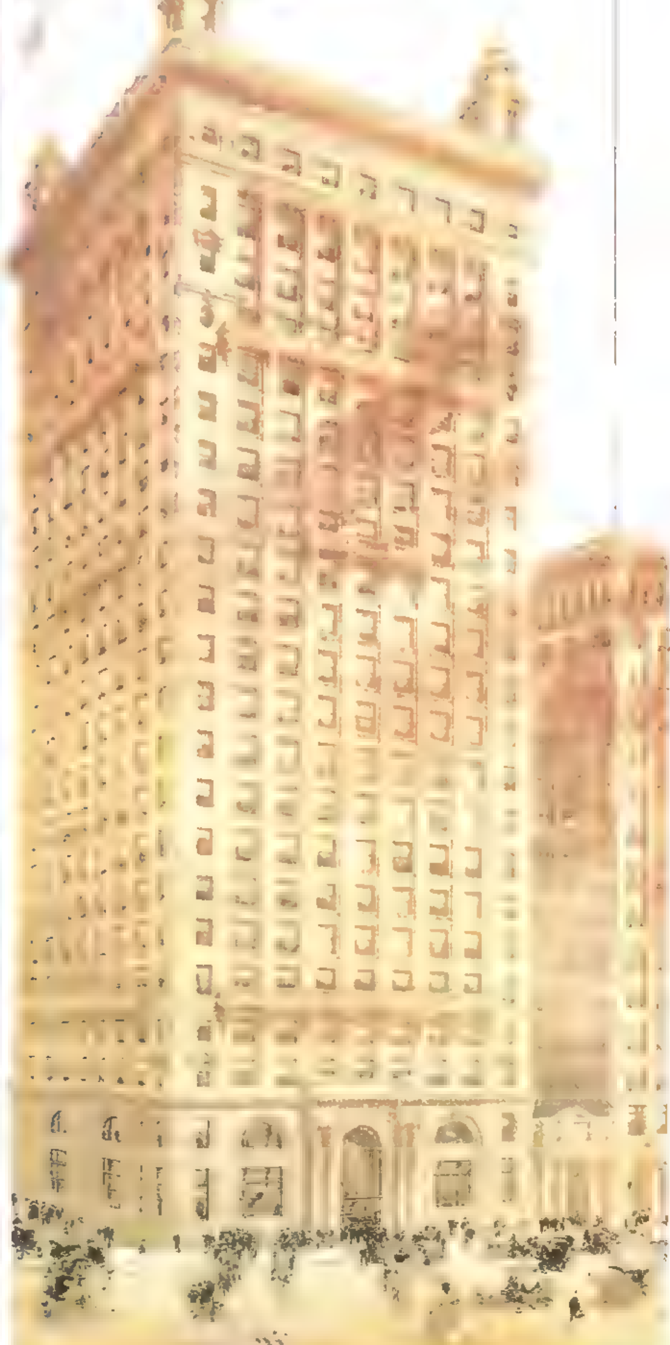
ASANSÖRLER
1840 yılından itibaren, İngiltere'de ve Birleşik Devletler'de, antrepolar için yük asansörü bulunmaktaydı. Bunun yanında, "yolcu asansörleri" ancak 1850 yılında Birleşik Devletler'de ortaya çıktı. 1853 yılında, New York'taki Evrensel Sergi'de, Elisha Otis buluşunu sergiledi ve bunu takip eden yıllarda, büyük bir mağazayı ve Beşinci Cadde üzerindeki bir oteli asansörle donattı. Bu ilk modeller buharlı bir makine ile çalışıyordu, çok yavaş hareket ediyordu ve



tamamen güvenli değildi. Bununla birlikte, New York ve Chicago'daki çok yüksek binalara büyük bir hızla uyarlandı. Bu yenilik sayesinde, üst katlar da alt katlar kadar değer kazandı. Yüzyıl sonunda, çok daha hızlı hareket eden elektrikli asansörler ortaya çıktı ve Waldorf Astoria gibi büyük oteller görkemli dekorasyonları ile gerçek küçük salonlara benziyordu.



METAL ÇATI
1850 yılından itibaren, mimarlar, bazı binaların yan bölümlerini güçlendirmek için döküm kolonlar kullanıyordu. 1885'e doğru, Avrupa ve ABD'deki uzun araştırmalardan sonra, gökdelenlere, binanın tüm ağırlığını taşıyan çelik bir iskelet yapılması düşünüldü. Bu uygulama, daha ince duvarlar ve daha büyük pencereler yapılmasına olanak sağladı.



FLATIRON BUILDING
En ünlü Amerikan gökdelenlerinden biri, bugün hâlâ New York'ta ayaktadır. 1902 yılında Daniel Burnham tarafından inşa edilmiş olan bu bina, Beşinci Cadde ve Broadway arasında, Manhattan'ın tek köşegenindeki konumuna uygun olan üçgen "aşılmaz demir" olarak adlandırıldı. Bu yirmi kat 47 metre yüksekliğe ulaşıyordu. Çelik bir iskelet oluşturulmuş, ama İtalyan rönesans stilinde döşenmişti.

Far West

Ülke endüstrileştiğinde, şehirler büyüdüğünde ve göçmenlerle dolduğunda, Batı kendine özgü bir ritmi yaşamaya başladı. Kıtalararası demiryollarının yapılması ile, Pasifik kıyısı, California'nın maden açısından zengin oluşunun çektiği herkes için ulaşılır oldu. Birçok kişi yolda duruyor ve merkezi bölgelere yerleşmeye geliyordu. Federal hükümet, toprak açmaya ve burada en az beş yıl yaşamaya girişen öncülere toprak veriyordu. Ama en verimli topraklar, bu toprakları çok yüksek fiyatlara yeniden satan demiryolu şirketlerine aitti. Büyük ovalar, gerçek girişimciler olan, büyük miktarda buğday ya da mısır üreten ve bu nedenle de git gide daha kaliteli malzemeye ihtiyaç duyan çiftçilerin kullanımına veriliyordu. Zaten, sürülerini demiryolu istasyonlarına yönelten ve buradan Chicago'nun mezbahalarına giderken geçtikleri yolu tahrip eden sığır yetiştiricileri ile rekabet ediyorlardı. Hoşnut olmayan çiftçiler, topraklarını eski bir buluşla, dikenli tellerle çevirerek koruyorlardı.

HUCKLEBERRY FINN
Huck adıyla, 1884 yılında Mark Twain (1835-1910) tarafından yazılan 19. yüzyıl Amerikan romanlarının en ünlü kahramanlarından biriydi. Köle Jim'in eşlik ettiği genç maceraperest, belki de daha önceki "Tom Sawyer" adlı eserdekinden daha ilgi çekiciydi. Gerçek adı Samuel Langhorne Clemens olan Mark Twain, yaşamış ve Mississippi üzerinde gemi yolculuğu yapmış, manzaraları ve Batı'nın insanlarını eserlerinde yaşatmıştır.

BATI'NIN ŞEHİRLERİ
Birbirlerine benziyordu. Trenler tarafından taşınan prefabrik malzemelerden yapılmış ahşap evlerin sıralandığı tek bir caddeye sahipti.



BUFFALO BİLL
Hiç şüphe yok ki, William Frederick Cody (1846-1917), Batı'nın en tanınmış kişiliğidir. Iowa'da bir çiftlikte doğan, eşsiz bir binici olan Cody, ilk kez 14 yaşında bir yerli öldürmüştü. Ayrılık Savaşı sırasında, birlik ordusunda keşif eri olmuş, daha sonra ise, General Custer'ın yanında yerlilere karşı savaşmıştı. Ardından, kıtalarötesi demiryollarının işçilerine yiyecek sağlayan bir şirkette çalışarak ünlü olmuştu. Böylece Buffalo Bill ismini kazanmış, birkaç ay sonra, 4.000'den fazla bizon öldürmüştü. Ünlü romanlar onun maceralarını anlatıyordu. 1883 yılında, kızılderili şeflerinin ve kovboyların bulunduğu bir seyyar sirk, "Buffalo Bill Wild West Show"u yarattı. Bu gösteri Paris'te, 1889 Evrensel Sergisi'nde gösterildi ve Fransız halkı arasında coşku yarattı.

RODEO
Böylesine Amerikalılar'a özgü olan bu sportif gösteri, Texas'ın sığır yetiştiricileri tarafından çalıştırılan kovboyların zor yaşamına özgü bir görünümdür. Kovboylar, uçsuz bucaksız topraklar üzerinde özgürce yaşayan hayvanları Abilene ya da Kansas'ın diğer demiryolu istasyonlarına doğru yola çıkılmadan önce sürü olarak topluyordu. Texas'a özgü "uzun boynuzlu" bu hayvanları toplamak için, onların çevresini sarmak -İspanyolcada "rodear"- ve lassoya almak gerekiyordu. Daha sonra, genç hayvanlar, çalınmalarını engellemek üzere, sahiplerinin damgasını taşıyan kızgın demirle damgalanıyordu.





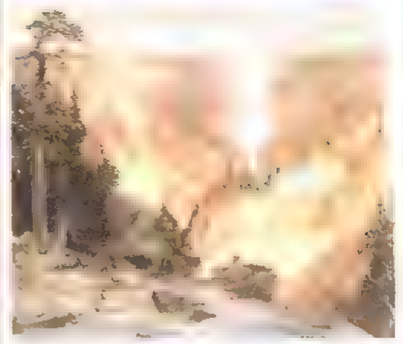












Batı'nın nüfusu, 1890 yılında, resmi sınırlar ortadan kalktıktan sonraki dönemde hızla arttı. Bununla birlikte Amerikalı hayvan yetiştiricilerinin tatminsizliği git gide artıyordu. Çok üretiyorlardı, ama fiyatlar düşüyordu. Ürünlerinin taşınması için çok yüksek ücretler isteyen demiryolu şirketleri ve borç almak zorunda kaldıkları parayı çok daha yüksek olarak geri alan bankalar tarafından kullanıldıkları kanısındaydılar. İşte bu nedenle, 1870 ve 1900 yılları arasında, bir çeşit iş ortaklığı birliği olan "Grangers"ların protestoları ortaya çıktı ve özellikle de 1890 yılında değeri düşen parayı (altın ya da gümüş) destekleyeceğini ve demiryollarının ulusallaştırılacağını ilan eden halkçılık hareketi ortaya çıktı.

ÖNCÜ CEPHENİN İLERLEYİŞİ SINIR

KANADA

Büyük Kanyon

Yellowstone Milli Parkı

MEKSİKA

ABD'de artan nüfus (1 kişi/km² yoğunluğunda)

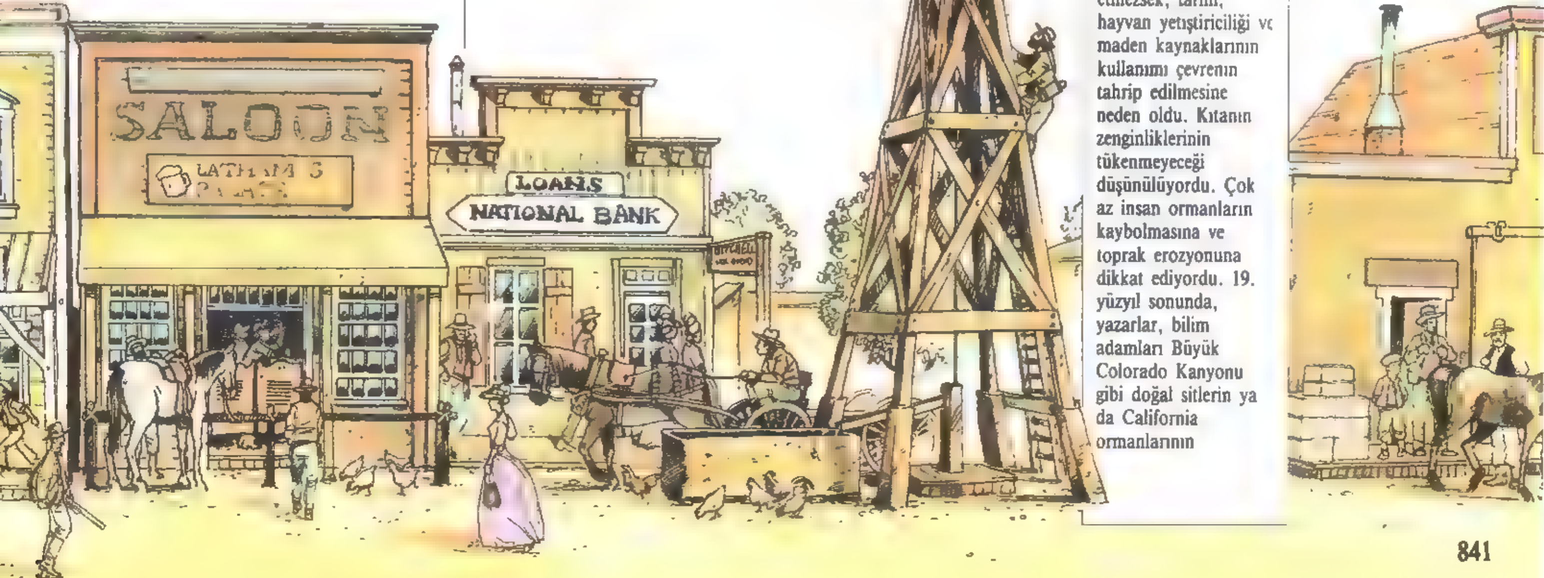
ŞEHİRDEN KASABAYA

Middle West'in kasabaları, beyaz ahşap evler ve öncülerden İskandinavya kökenlilerin birbirine benzeyen kırmızı evleriyle kaplıydı. Çiftçi aileleri yalnız kaldı. Çiftlik evleri kilometrelerce uzaklıktaydı ve kasabalar bulunmuyordu. Demek ki, her şeyi kendileri yapıyor ve tamir ediyorlardı: Giysiler, aletler. Kadın, bu öncü toplumda temel bir rol oynuyordu ve çocuklar küçük yaşta çiftlikte çalışmaya başlıyordu. Kilise ve okul, en önemli toplantı yerleriydi. Tüm çocuklar -her yaştan erkek ve kız çocuğu- aynı oda içinde toplanıyordu. Eğitimciler, genellikle maceradan korkmayan fedakâr bir genç kadın oluyordu. 1920 yılından itibaren, otomobil, çiftçilerin yalnızlığını azalttı. Her şeye rağmen, birçok kişi mekanizasyonun el işçiliğini gereksiz kıldığı kasabaları terketti ve endüstride iş buldukları şehirlere gitti.

İLK MİLLİ PARKLAR

Amerikalılar doğayı seviyor ve ona hayranlık duyuyordu. Bu aşk, insan eliyle tahrip edilmemiş güzel bir dünya görüşünün bir parçasıydı. Amerika'nın doğal görünümü öylesine geniş, zengin ve görkemliydi ki, Amerikan kültürü bu etkileyici görünümle belirlendi. Bununla birlikte, toprakların değer kazanması genellikle aniden ortaya çıktı: Yerlilerin dışarı atılması ya da ağaçların kesilmesinden söz etmezsek, tarım, hayvan yetiştiriciliği ve maden kaynaklarının kullanımı çevrenin tahrip edilmesine neden oldu. Kıtanın zenginliklerinin tükenmeyeceği düşünülüyordu. Çok az insan ormanların kaybolmasına ve toprak erozyonuna dikkat ediyordu. 19. yüzyıl sonunda, yazarlar, bilim adamları Büyük Colorado Kanyonu gibi doğal sitlerin ya da California ormanlarının sequoias'ları gibi türlerin korunması için kampanyalar hazırladı. 1872 yılından itibaren, federal hükümet Yellowstone'u, ilk milli parkı yarattı. Daha sonraları, özellikle de Batı'da yaşamış olan Theodore Roosevelt'in yönetimi altında birçok park oluşturulacaktı. Milli parklar, türlerin korunduğu gerçek doğal rezervlere eklenecekti. Böylece Amerika, Avrupa'dan yüz yıl önce ekolojiyi icat edecekti.





Yeni bir kültür

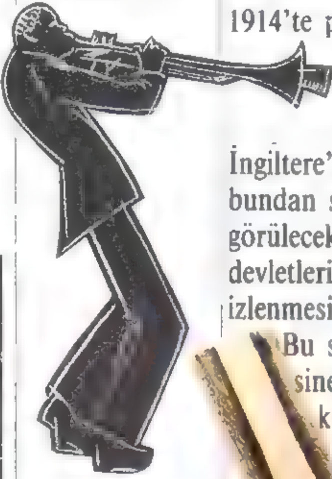
1914'te patlak veren Birinci Dünya Savaşı'na ABD katılmadı. Onlar için bu, Avrupalılar'ın kavgasıydı. Ama bu mücadeleye Fransa ve İngiltere'nin yanında girdiler. 1918'in galipleri bundan sonra dünyanın birinci gücü olarak görülecektir. Zenginlikleri ve enerjileri Avrupa devletleri için bir tehlike mi veya tersine izlenmesi gereken bir model mi oluşturuyordu? Bu soruyu yanıtlayamadan önce Avrupa sinema, radyo ve cazla ifade edilen yeni kültürden büyülenmişti. Amerikalılar'ın daha rahat, konforlu ve özgür bir hayatları vardı: İyimser olmak onların hakkıydı.



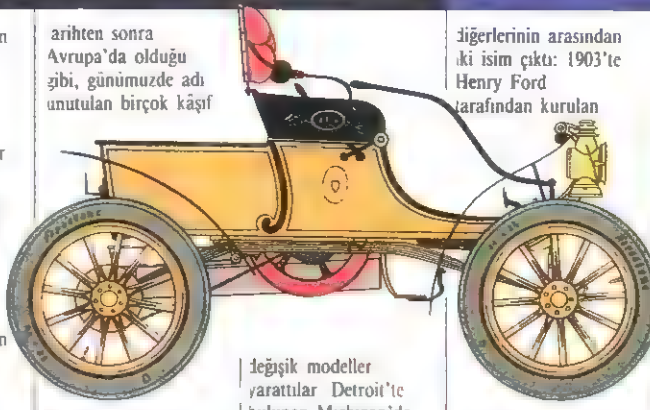
CAZ
Amerika'ya köle olarak Afrika'dan getirilen Zenciler değişik birçok etkinin karıştığı müzikal bir sanat yarattılar: Afrika ritimleri, "negro spirituals"a dönüşen Hıristiyan ilahileri ve "blues"a dönüşen popüler Anglo-sakson baladları. 20. yüzyılın başında Zenci



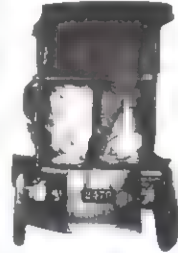
müzisyenler piyanodan yararlanabileceklerini farkettiler ve "ragtime" denilen yeni bir stil yarattılar. New-Orleans belirgin bir müzik merkezi oldu ve önce Amerika'da sonra



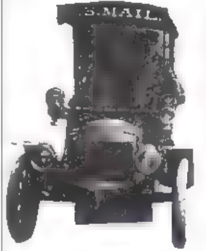
Avrupa'da büyük başarı kazanacak olan ilk "caz" (kelimenin kökeni tam olarak bilinmemektedir) kaydı 1917'de yapıldı.



Avrupa'da icat edilen otomobil gerçek kullanım alanını Amerika'da ulaşım zorluklarına cevap vermesi ile bulmuştur. Atsız bir araç gerçekleştirilmesi için araştırmalara 1870'li yıllarda buhar veya elektrik motorları üzerinde yapılan deneylerle başlandı. İlk benzinli Amerikan arabasını Duryea kardeşler 1893'te gerçekleştirdiler. Bu tarihten sonra Avrupa'da olduğu gibi, günümüzde adı unutulan birçok kâşif değişik modeller yarattılar. Detroit'te bulunan Michigan'da diğerlerinin arasından iki isim çıktı: 1903'te Henry Ford tarafından kurulan Ford Motor Company ve 1908'de William Durant tarafından kurulan General Motors Company. Teknik ilerlemeler gerçekleştirildi. Yeni bir fabrikasyon sistemine uyum sağlanması en önemli değişiklik olarak görülebilir: Montaj zinciri, Henry Ford'a daha iyi çalışan arabalar üretme şansı vermiştir. 1908'de,



Model T satışa sürüldü. Büyük bir başarı elde edildi. Avrupa'da daha uzun süre lüks kabul edilecek otomobil, ABD'de popüler olmuştu.



Bundan böyle çiftçiler ve orta sınıfa dahil insanlar birer araba alabilecekti. Böylelikle araba bir hayat tarzı oluşturdu ve Amerikalı çiftçiler büyük bir zevkle seyahat ettiler.

İmparatorluklar ve sömürgeler





Orada ilk kolonların gelmesinden önce Afrika krallıkları keşfedildi... Orada toprakların dörtte biri İngiliz kontrolü altındaydı... Orada Afrika'nın, Madagaskar'ın, Hindiçin'in ve Yeni Kaledonya'nın sömürgeleri Fransa'yı zenginleştirdi... Orada Batı dünyası Osmanlı padişahları için hem bir model hem de bir düşman oldu... Orada zor durumda bulunan Çin'deki Mançuryalılar ayaklanmaya başladılar...





Paylaşılan Afrika

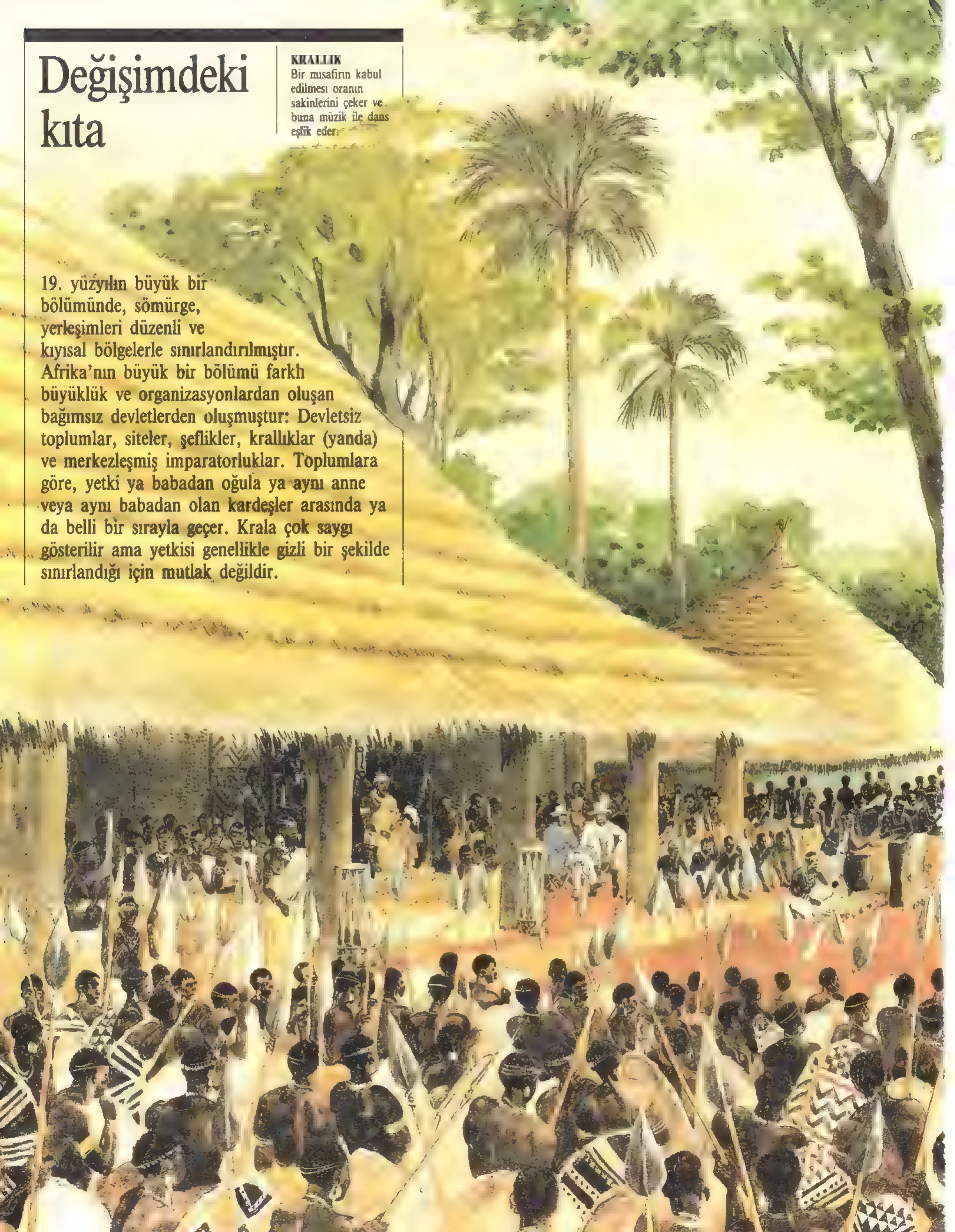
İşlenmiş bakırla kaplı olan bu tahtadan Gabon heykelciği ince Afrika sanatını ve Avrupalılar'ın sahiplenmek istediği kıtanın zengin madenlerini gösterir Yukarıda, 1815 tarihli alegorik eser "İngilizler Afrikalılar'a köleliğin yürürlükten kaldırıldığını, haber veriyorlar" şeklinde adlandırılmıştır



19. yüzyılda Afrika politik çalkantılar ve ekonomik değişimler yaşadı. Büyük krallıklar ve Afrikalı imparatorluklar gelişirken Avrupa devletleri kıtayı sömürgeleştirmeye giriştiler. O zamana kadar sakin olan Afrikalı ve Avrupalı ilişkileri şiddetli oldu ve kimi zaman savaşa dönüştü. Yüzyılın sonunda, zaptetme ve sömürge paylaşımı Afrika'ya güncel şeklini verdi.



ALTIN
Altın toz ve taneciklerinin üretimi Afrika'da uzun süre boyunca zayıf ve dağınık bir şekilde gerçekleşti. Transvaal ve Rodezya madenlerinin işletmesi ile göze çarpar bir gelişme görüldü. 1867'de elmas madenlerinden sonra 1881'de altın madenlerinin keşfi Ingilizler'ı Güney Afrika'daki fetihlerini bitirmek için teşvik etti ve Güney Afrika'yı değerli taş ve metaller sıralamasında birinci sıraya oturttu.



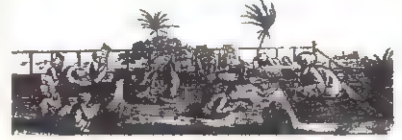
Değişimdeki kıta

KRALLIK
Bir misafirin kabul edilmesi oranın sakinlerini çeker ve buna müzik ile dans eşlik eder.

19. yüzyılın büyük bir bölümünde, sömürge, yerleşimleri düzenli ve kıyısal bölgelerle sınırlandırılmıştır. Afrika'nın büyük bir bölümü farklı büyüklük ve organizasyonlardan oluşan bağımsız devletlerden oluşmuştur: Devletsiz toplumlar, siteler, şeflikler, krallıklar (yanda) ve merkezleşmiş imparatorluklar. Toplumlara göre, yetki ya babadan oğula ya aynı anne veya aynı babadan olan kardeşler arasında ya da belli bir sırayla geçer. Krala çok saygı gösterilir ama yetkisi genellikle gizli bir şekilde sınırlandığı için mutlak değildir.







AFRİKA'DAKİ DİNLER
19. yüzyılda, Kuzey Afrika ve kıyılarında İslam etkisini yaydı. Kuran'a dayalı okullar genç Müslümanlar'ı oluşturdu.

Sömürge olmadan bile önce, Katolik ve Protestan misyonerler Avrupa yaşam ve düşünce tarzını yaydılar. Ama Siyah Afrika'da atalardan kalan dinler (animizm), dinlerini değiştirenler için bile hâlâ üstünlüklerini korumaktadırlar.

Böylelikle "afrikalı" bir islam ve hıristiyanlık doğmuştur. Din bireyi toplum ile birleştirir ve ataları ile doğal güçlere dayanan kültlerden oluşur. Törenler büyük farklılıklar gösterilir.



Örneğin, Ouidah'ta, Esirler Kıyısı'nda (Benin ve Togo), bir kült, piton yılanına adanmıştır.



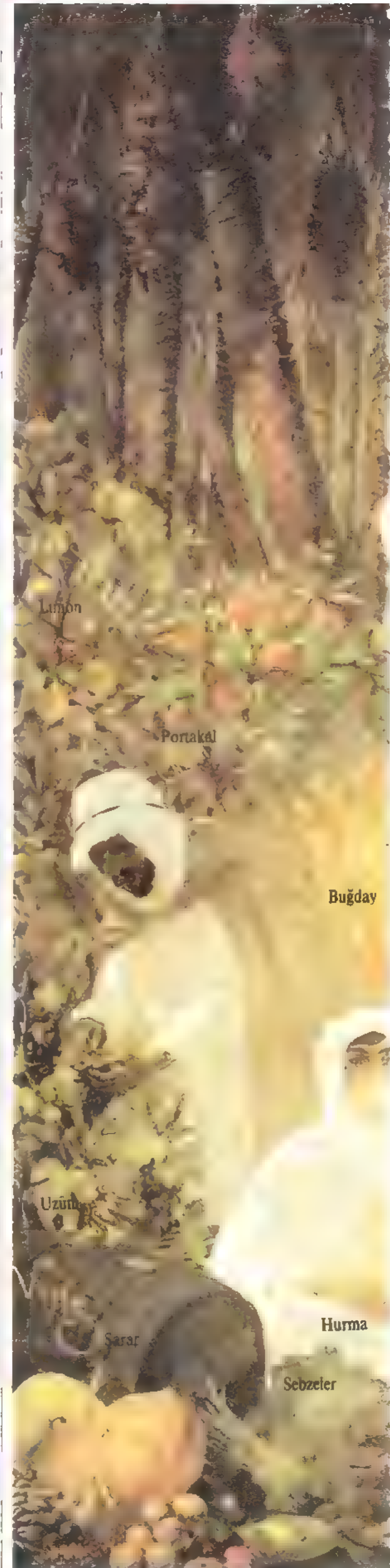
ZENCİ ALIŞVERİŞİNİN YÜRÜRLÜKTEN KALDIRILMASI
Köleliğin sonunu belirtmiyordu. Köle ticareti gizlice ve ahlaksızca Amerika'da devam ediyordu. İngiliz kruvazörleri tarafından sürdurulen Zenci esir gemisi avı süresince çok az sayıda geminin yolu kesilebiliyordu. Köleleri serbest bırakmayı başarınca onları Sierra Leone gibi bu iş için özellikle yaratılmış boş arazilere bıraktılar. Bu Atlantik alışverişi, önce İngiltere (1833) ve Fransa (1848), daha sonra 1860-80'li yıllarda el emeği kullanan Amerikalı ülkelerin köleliği yürürlükten kaldırmaları ile son buldu. Bununla birlikte köle ticareti Afrika'nın içlerinde devam etmektedir. Böylelikle köle konvoyları tarım işlerinde kullanılmak üzere Hint Okyanusu kıyılarına götürüldü. Bu durum tüm Afrika kıtasında köleliğin bittiğini müjdeleyen Avrupalılar tarafından haber verildi. Onlar bunu sömürge fetihlerini haklı çıkarmak için "vicdani" delil olarak kullanıyorlardı.

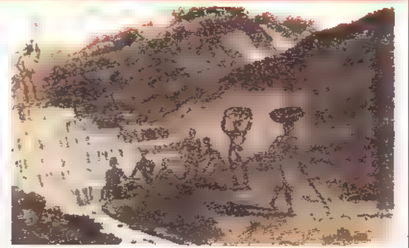
Eşit olmayan takas



16. yüzyıldan beri, kölelerin alışverişi üçgensi bir ticaret oluşturuyordu: Avrupa'nın ticari malları Afrika kıyılarında kölelere karşı takas edilir ki bu varlıklar Avrupa'ya geri getirilmek üzere tropikal ürünlere karşı Amerika'da satılır. Köleliği yürürlükten kaldırma yanlıları tarafından "utanç verici" bulunan bu ticaret, önce Danimarka'da (1805) sonra İngiltere'de (1807), Fransa'da (1818) ve değişik tarihlerde diğer ülkelerde yasaklandı. O zamandan beri, Avrupalı tüccarlar ürünler için "kanuni" ticaret kullandılar. 1850'den sonra özelleştirme yerleşti. Afrika dünya pazarlarına değişen fiyatlarda hammadde temin ediyor ve Avrupa'da imal edilen daha pahalı eşyalar satın alıyordu. Bu "eşit olmayan takas" sömürgeleşme ile kuvvetlenir ve kıtanın ekonomik bağımlılığının ve azgelişmişliğinin temelini oluşturur.









AFRİKA'NIN ZENGİNLİKLERİ

Zenci alışverişinin yürürlükten kaldırılmasından sonra, Afrika ve Avrupa arasındaki ticaret birçok bölümde oluştu. Öncelikle, 1820'den sonra, Avrupalı tüccarlar Afrika kıyılarında "yelkenler altında takas (ticaret)" yaptılar. Birçok yere demir atıp yöre sakinlerinin oyma kayıklarıyla gelip kendi getirdikleri eşyalara karşı yeni ürünler teklif etmelerini beklediler. İlginç bir ürün buldukları zaman Afrikalı aracıları araya sokarak anlaşma yoluna gidiyorlardı, aynı anda da alıcılarını çoğaltmaya çalışıyorlardı. Bu "karada takas"tır Sonunda, ticaret kârlı göründüğü zaman, Avrupalılar tarafından yönetilen ortaklık şirketleri kuruyorlardı Bu uygulama 1880 yılına doğru genelleşti Böyle olunca kıyı boyunca ve bazı iç bölgelerde değişik milletlerden tüccarlar görülmekteydi. Afrika'da her bölge bir veya birçok ürünle uzmanlaşmıştır. Ticaretin eski olduğu altın ve fildişinin yanında sömürgecilikle birlikte pamuk (üstte), yerfıstığı, kakao veya hurma yağı gibi ihracat ürünleri geliştirildi. Her bölge, özelliği olan tek bir ürün ihraç edebildiği için ekonomileri çok yara almıştır.







DAVID LIVINGSTONE
(1813-1873) Iskoç hekim ve papaz (aşağıda) Guney Afrika'ya misyoner sıfatıyla 1840'ta geldı. 1849'da keşfedilmemiş bolgelerde Hıristiyanlığı tanıtmaya karar verdi. İlk yolculuğunda Zambezi ve Angola'dan başlayıp Victoria şelâlelerını keşfedip Hint Okyanusu'na ulaştı Sonra 1858'den 1864'e kadar Aşağı Zambezi'yi baştan aşağı dolaştı. Keşifleri sayesinde herkes tarafından tanındı. 1866'da Doğu Afrika'ya geri döndu ve kayboldu. Bir Amerikan gazetesi onu bulması için Hery Stanley'i (1841-1904) görevlendirdi. Stanley güçlukle Livingstone'u bulmayı başardı. Buluşmaları 1871'de, Jiji'de, Tanganıka Gölü uzerinde gerçekleşti.



"Doktor Livingstone, tahmin ediyorum" Stanley'in meşhur olacak cümlesidir. Bununla birlikte Livingstone tekrar Avrupa'ya dönmeyi reddeder. 1873 yılında Afrika'da ölur. 1843'te bir aslan kolunu yaralamıştı ve takılan protez 1874'te vucudunun tanımlanmasına yardımcı olmuştur. Stanley Afrika'nın merkezine 3 seyahat daha yapar ve Belçika Kralı'nın hizmetine girer.







Afrika'yı keşfetmek

Uzun süre boyunca, az sayıda yabancı, gerçek tehlikeler veya Afrikalılar tarafından uydurulan hurafeler nedeniyle Afrika'nın uç bölgelerine girmeye cesaret ettiler. Birçoğu tropik hastalıkların kurbanı olup öldü. 1855 yılından sonra, önleyici oranda kullanılan kinin, kâşifleri yüreklendirdi. Değişik milletten kişiler Afrika'yı dolaştılar. Kıtanın coğrafi olarak tanımlanması, yüzyılın sonunda tamamlanacaktır.



JOHN SPEKE VE JAMES GRANT Iki Ingiliz 1860 yılında Nil Irmağı'nın kaynağını "keşfedip" akış yolunu Victoria Gölü'nden Mısır'a kadar takıp ettiler. Böylece ırmakla ilgili binlerce yıllık efsanelere de son vermiş oldular. Londra Kraliyet Coğrafya Topluluğu tarafından duyurulan keşiflerini basın herkese tanıttı. Gerçekte, Nil'in kaynaklarının araştırılması 20. yüzyıla kadar sürecektir



RICHARD BURTON (1821-1890) Aynı zamanda Hindistan Ordusu'nda bir subaydı ve dunyanın değişik bölgelerinde Brezilya ile Islam dininin kutsal şehirleri olan Mekke ve





Medine'de keşiflerde bulundu. Afrika'da, 1857'de Speke ile buyuk göller bolgesine gitti, ama meslektaşının Nil'in kaynaklarını bulduğundan şuphe ediyordu. Bu yuzden araştırmalarına Tanganika ve Batı Afrika'da yalnız devam etti. Yolculukları ile ılgili birçok kitap yayımlandı. Maceraları, gezdiği yerlerdeki halkın âdetlerini anlatan kesin çizgiler içerir

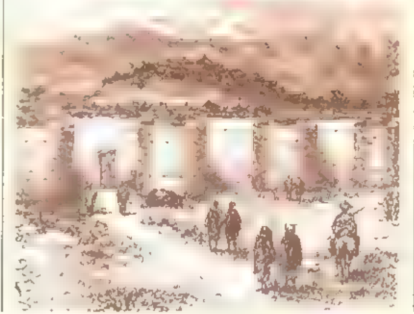


Direnmeler

Birçok Afrika toplumunun istila ve sömürge baskılarına karşı kahramanları vardı. Béhanzin ve Samory bunlardan ikisiydi. Samory, 1860'tan sonra Gine ve günümüz Mali'sine sınırları olan geniş bir imparatorluğun yaratıcısıydı. Béhanzin ise babasının ölümünden sonra 1889'da Dahomey (günümüzde Benin) Kralı oldu. Her ikisi de Fransa'nın Batı Afrika'da yayılmasına karşı çıkıyorlardı. Bu görüşleri savaşlar takip etti. Fransa onları "kanlı küçük kral" ve "despot" olarak adlandırdı. Hataları, ülkelerinin sonunu hazırladı.

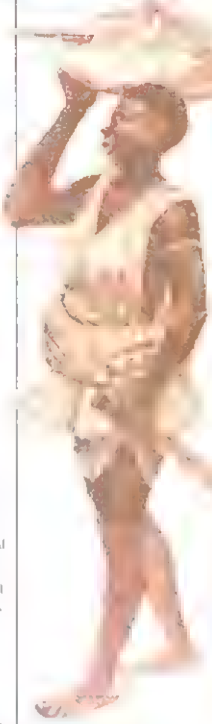
SAMORY
(1830-1900)
Ülkesini askeri olarak organize etti ve Sikasso (Mali) kalesi önündeki başarısızlığına kadar ülkesini genişletti. İmparatorluğunda isyanlar başladı, kendisini güneydoğuya püskürten Fransızlar'la çarpıştı (1891-1893). 1898'de durdurulduktan sonra (solda), Gabon'a sürgüne götürüldü.





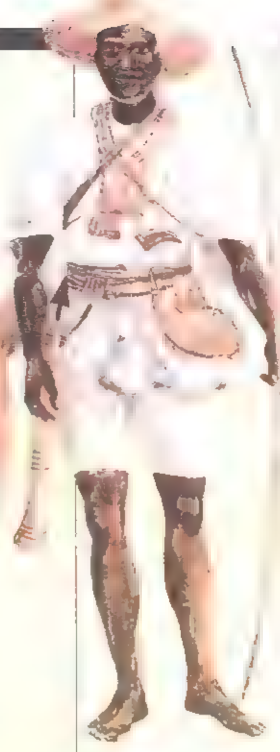


BEHANZIN
(1844-1906)
Fransa, İngiltere ve Almanya için Nijer Irmağı boyunca Dahomeyli Behanzin engel oluşturur. Behanzin kendi milletini tehdit eden tehlikenin farkındadır. Sembolü, kendi kıyılarına yaklaşan yabancıları engelleyecek olan köpekbalığı idi. Bağımsızlığını uzun süredir Avrupa ile süregelen ticari ilişkilerini sürdürerek korumayı düşünüyordu. Buna rağmen Fransızlar'ın yayılma isteklerine karşı çıkıp çarpışmaya girdi. Behanzin erkek ve kadınlardan oluşan birliklerle iyi organize olmuş askeri güçler kurdu. Avrupalılar tarafından "Amazonlar" olarak adlandırılan savaşçılar (karşıda) çok etkiliydiler. Behanzin iki savaşın sonucuna kadar teslim olmadı. 1894'te Martinik'e, daha sonra öleceği yer olan Cezayir'e sürgüne gönderildi.



SEGU'NUN ALINMASI
(Günümüzdeki Mali). 1890'da Archinard tarafından ani bir saldırı sonucunda gerçekleştirilmiştir (aşağıda). Bu, Fransa'nın Nijer Irmağı boyunca ikametini sağlamlaştırmıştır.

Sömürge savaşlarında silahlanma çok önemli bir rol oynar. Afrikalılar düşmanlarının ileri teknikleri yüzünden yenilmişlerdi. Sömürgeci ülkeler direnenleri mağlup etmek için askeri malzeme gönderilmesinde çok büyük paralar harcamaktan çekinmemişlerdir. Afrikalılar da bu önemli olayın farkındadırlar. Savaşçılar genellikle Avrupa'dan alınan tüfeklerle çarpışırlar. Örneğin, Behanzin silah ve malzemeleri Alman tüccarlardan tedarik ederdi. Avrupalı tüccarlar Afrikalı müşterilerine eski modelleri öneriyorlardı. Avrupalılar arasında savaşların alınması bile sözkonusuydu. Düşmanlıklar zamanında bile, fırsatlardan doğan silah ticareti kârlıdır. Belçika'nın Liège şehri eski tüfeklerin Afrika'ya gönderilmeden önce yenilendiği bir merkezdi. Daha sonra, Amerikalılar Afrika'ya aynı ticareti yenilenmiş tüfeklerle yapacaklardır.



GELENEKSEL SİLAHLAR
Birçok topluluğun silahlanmasında temel oluşturmuştur. Bu silahlar bölgelere göre farklılık gösterirler. Batı Afrika ve Orta Afrika'nın Atlas Okyanusu kıyılarında yay ve ucu bitkisel özsu nedeniyle zehirli oklar kullanılır. Doğu ve Güney Afrika'da saldırı silahları mızraklardır. Savaşçılar kendilerini malzemesi ve şekli her toplumda değişen kalkanlarla korurlar.



BÖLÜNMELER
Afrika'nın bazı bolgelerı somurgeci ulkeler arasında takas unsuru olarak kullanıldı. Boylelıkle Kasım 1911'de Fransa ile Almanya aralarında bır anlaşma imzaladılar. Bu



anlaşmaya gore Almanya bundan sonra Kamerun'a bağlanmış olan Kongo'nun bır bolumune karşılık Fas'ı Fransız hımayesine bırakıyordu. Fransa'da olduğu gıbı Almanya'da da halk bu değışıklıkterı dıger ulkenın daha çok çıkar sağladığını duşunduğu ıçın kabul etmekte zorlandı. Bunlar hicvedıcı çızgılerle anlatılmıştır. Kongo bolgesındekı halk ıse kendılerıne danışılmadan Fransız hâkımıyetınden Almanlar'ınkine geçmiştir. O zaman alışılagelmiş metotlarla sınır belırlenmeye başlanıldı. Ilgılı ülkelerın memur ve yöneticilerınden meydana gelen karma heyetler, yerleri kesın belirlemek endışesı olmadan kâğıt uzerınde belırlenen sınırları toprak uzerınde tayın etmekle görevlıdırler (karşıda) Kendı kulturune aıt topraklardan ayırmamak ıçın bolge halkına kimi zaman sorgulamalar yapılır. Böyle bır olasılık daha çok resmı duzen uzaklaştırıldığında oluşur. Böyle bir durumda, yore sakinleri topraklarından uzak kalıp evlerını terkederler ve kasabalarını başka yerlere kurmak zorunda kalırlar

ETYOPYA
Bağımsız imparatorluk, yaratılışını, doğuşunu Kraliçe Saba ve Kral Salomon'un oğluna dayandıran efsane ile Batılılar'ı büyülemiştir. Bundan başka Hıristiyan âlemi için Müslüman ve animist toplumlar arasında bir "burç" olarak görülmüştür. O halde burası 19 yüzyıl Avrupalılar'ı için "medeni" bir ülkedir. 1855'ten 1868'e kadar hüküm süren imparator Théodoros II, imparatorluğunu Hıristiyan kilisesi ve modern bir ordu üzerinde durarak takviye etti.

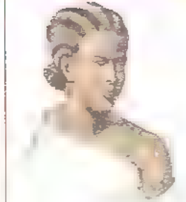




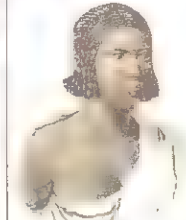
Yeni Afrika

19. yüzyılın son yılları haritanın da anlamlı bir şekilde belirttiği üzere derin politik çalkantılar yaratmıştır. Sadece iki ülke bağımsızlıklarını korumuşlardır: Libya ve Etyopya. Avrupa ülkelerine ait sömürge imparatorluklar diğer ülkeleri kendi bünyelerine almışlardır. Baş şehirlerde, öğrencilere aynı rengin ulusal sömürgeyi temsil ettiği haritalar sayesinde coğrafi sömürgeleşme öğretilip halkın gururu artırılmaya çalışılmıştır. Afrikalılar, kendi paylarına, dışardan kabul ettirilen bir politik bölünmeye uğramışlardır.

THEODOROS II
Burada Etyopya'nın sembolik hayvanları olan aslanların ortasında görülmektedir. Eseri kendini takip edenlerce özellikle fildişine karşılık İtalya'dan aldığı modern silahlarla komşu toplulukları kendi hükümü altına alan Menelik tarafından izlenmiştir. Ülkesini, sömürgeleştirmek isteyen İtalyanlar'ı Adoua'da yenerek kurtarmıştır (1896). Kuvvetli kişiliği ile yayılımcı bir politika izlemiştir ve Afrika'nın bölünmemesine katkıda bulunmuştur.



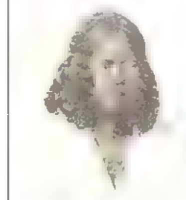
YÜZLER VE SAÇ ŞEKİLLERİ
Etyopyalılar'daki çeşitliliği gösterir



Basında yer almaları 19. yüzyılın sonunda



etnografyaya gösterilen ilgi ile açıklanır Egzotik toplumların



temsilcilerini görmeyi arzu eden meraklı



ziyaretçiler için sergiler düzenlenir





JOHN HANNİNG SPEKE
(1827-1864)
1857 ve 1862 yılları arasında Nil'in kaynaklarına iki yolculuk yaptı. Victoria Gölü keşfini kabul etmekte zorlandı.



KÜÇÜK ZANZİBAR ADASI
Afrika'nın güney kıyılarında ayrıcalıklı bir yer işgal eder. Büyük köle pazarı dışında Zanzibar, fildişi ticareti ile de tanınır. Çok kazançlı ticaret yapan Arap ve Hintliler kâşiflere yolculukları sırasında gerekli malzeme ve taşıyıcıları sağlardı. Önceleri bu ada ile İngilizler ilgilenirlerdi. 1873'te sultandan, Zenci alışverişinin yürürlükten kaldırılmasını sağladılar. 1890'da ada İngiliz hâkimiyetine girdi.

DAVİD LIVINGSTONE
17 Kasım 1855'te Victoria Şelaleleri diye vaftiz ettiği Zambezi Şelaleleri'ni keşfetti: "Buhar kolonları, tam olarak adlandırırsak dumanlar görüyoruz."

Tüm yeryüzüne yayılmış olan İngiliz ordusu, bünyesinde dünyanın en iyi donanmasını bulundurur. Fakat azalmış olan asker sayısı yerlileri silah altına almayı zorunlu kılmıştır. Bu sömürge birlikleri Güney Afrika'da ve Birinci Dünya Savaşı süresince Avrupa'da kullanılmıştır.



AFRİKALILAR
Seyahatlere katılarak kıtalarının "keşfinde" çok önemli rol oynamışlardır. Her kâşif kendinden önce gelenlerin yardımcılarını aramıştır. Böylelikle Burton'ın (1857), Speke (1860), Stanley (1871) ve Cameron'un (1876) yardımcısı Bombay Kraliyet Coğrafi Topluluğu tarafından onurlandırıldı ve şeref ödeneği verildi.



Afrika'da



1830'lu yıllarda, İngilizler'in bölgedeki keşiflerinin başlangıç noktası olan Sierra Leone, Altın Kıyısı, Gambiya, batı kıyılarındaki az sayıdaki ticari yerleşimleriydi. 1861'de ele geçirilen Lagos, Nijerya'nın fethinde üs olarak kullanıldı. Doğu Afrika'da, 1900'de, İngilizler, Kenya, Uganda ve Nyasaland'ı kontrol ediyorlardı. Kraliyet coğrafi topluluğu, misyonerler, Afrikalılar'ı kutsayanlar ve işadamları bu yayılmada pay sahibiydiler. Sömürgeci subay Lugard'ın girişimleri ile hükümet, fetihlerini yerli şeflerle yönetiyordu: Böylelikle kural ve âdetler korunmuştur.

İNGİLİZ HİMAYESİNDEKİ MISIR
İngilizler için Süveyş Kanalı ve Nil Vadisi'nin kontrolü hayati önem taşıyordu. 1875 yılında, borçlu olan Mısır Hıdivi, Suveyş Kanalı İşletmeleri'ni İngiliz Başbakanı Benjamin Disraeli'ye satar. 1882'de, Fransa'ya milli bir isyanı bastırmak üzere mudahale etmesi teklif edildikten sonra İngilizler Mısır'a yerleşip himayelerini kurdular. Fransız Büyükelçisi bu durumu şöyle anlatıyor: "İngiltere her şeyi elinde tutuyor. Tabanda geçici süreyle ve zorla yerleştirilmiş olan askeri birlikler (...) Tepede İngiliz etkisiyle her yere yayılan İngiltere temsilcisi diplomat (...). Her Mısırlı bakanın yanında bir İngiliz danışman (...).



Aşağıda devlet yönetiminde İngiliz görevliler (...). Mısır ordusunda İngiliz uyruklu "serdar" tarafından emirlerin verilmesi.

Büyük bir işadamı... bana iki gravur gosterdi. Bir tanesinin uzerinde "Johannesburg 1886" yazısını okudum. Çevrelerinde ustu ortulu yük arabalarının bulunduğu birkaç ahşap kulübe goruluyordu. Diğerinde "Johannesburg 1936" yazıyordu. Yolların, meydanların, anıtların, yüksek binaların geometrik, olağanüstu bir panoramasıydı. Açıkladı: " 1886'da 50 kişi, 1936'da ise 50.000. Butun bunlar, 1885'te çorak bir yaylanın tepesinde dolaşan iki Ingiliz ışçinin sarı ve parlak bir taş bulmalarıyla, 'altın'la başladı". (Andrée Viollis).

ELMAS YATAKLARI
1867'de Orange ve Transvaal'de altın bulunmasından sonra İngilizler elmas bolgesinde Kimberley'e sahip çıktılar. Transvaal'da altın bulunması yabancıların akınına neden oldu. Altının çıkarılmasında Zenciler çalışıyordu. Kaçmalarını ve yasadışı elmas ticaretini önlemek için Kimberley ile Rand'ın (altın yatakları) çevresinde tecrit edilmiş yerleşim birimleri oluşturuldu. Afrikalılar buralarda sözleşmelerindeki sure kadar tutuluyordu. Molalarda Zenci maden işçilerinin elleri bir şey çalmamaları için sarılıyordu.



Güney Afrika

Boerler'in varlığı Güney Afrika'daki İngiliz yayılmacılığını engelledi. Bunlar, bağımsızlıklarına düşkün Hollandalı Protestan yetiştiricilerdi. 1834'le 1854 arasında "Büyük Göç" sırasında İngiliz nüfuzundaki Cape Town'a daha sonra da Natal'a yerleştiler, Orange'de bağımsız cumhuriyetler kurdular. Bu cumhuriyetlerde altın ve elmas bulunması birçok göçmeni, özellikle de İngilizler'i buralara çekti. Boerler'le ve Zenci çoğunlukla gerginlikleri artırdı. Cecil Rhodes'un yayılmacı İngiliz politikası 1899-1902 arasında "Boerler Savaşı"na yol açtı.



(1825-1904)
Cumhuriyet yeniden ilan edildi. 1881'de Ingiliz kolonu Majuba Hill'de yok edildi. Ingiltere o zaman Transvaal'ın bağımsızlığını tanıdı. 1899'da Boerlere karşı Ingilizler yardıma çağrıldı. Irkçı bir toplumun temsilcileri olan Boerler bağımsızlıklarını Ingilizler de medeniyeti ve demokrasiyi savunduklarını söylüyorlardı.



BOERLER SAVAŞI
Ingiliz kolonileri Cape Town ve Natel'in Boerler'in Orange ve Transvaal cumhuriyetleriyle ikili bir federasyon oluşturmasının duşunulmesinin ardından 1877'de İngilizler Transvaal'ı ilhak etmeye kalkıştılar.

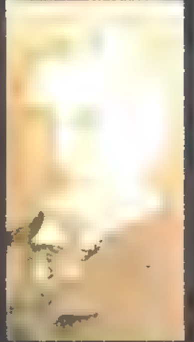
Lord Kitchener, Eylul 1900'den Mayıs 1902'ye kadar süren Boer direnişini kırmak için ürünleri yok ettirdi, siviller için toplama kampları yaptırdı. Bu barbarlık İngiltere ve diğer ulkelerde hoşnutsuzluk yarattıysa da sonuçta Orange ve Transvaal ilhak edildi.

ZULU İMPARATORLUĞU 1818'den 1828'e kadar genç bir savaşçı olan Şaka tarafından yönetildi. O krallığın en zengin kişisi olarak büyük bir topluluğa sahipti, yüzlerce kadını vardı ve binlerce askere komuta ediyordu. Adamlarına evlenmeyi yasaklamıştı ve katı bir disiplin uyguluyordu. O aynı zamanda bir savaş taktiği de geliştirmişti: Kalkan ve kısa mızrak kullanan vur-kaç birlikleri boynuz şeklinde her iki uçtan başlayıp merkeze geri dönen saldırılarında göğüs göğüse çarpışıyorlardı.



Boerler'in İngilizler'e karşı inatçı direnişi, kapitalistlerin büyük oyunlar peşinde olduğunu bilmeyen Avrupa kamuoyunu heyecanlandırır.





CECİL RHODES (1853-1902) Kimberley'de elmas çıkaran De Beers Co. ve Transvaal altınını işleten Gold Fields şirketlerinin kurucusudur. 1890'da çok zengin olarak Cap Town sömürgesi başbakanı oldu ve Transvaal ile Tanganika arasındaki bölgeyi (geleceğin Rodezyalar'ı) sömürgeleştirmeye girişti. Kruger'in yönettiği Boerler'le çarpıştı. 1895'te Boerler'e karşı başarısız bir güç denemesinden sonra geri çekildi. Rodezyalar'a önem vermeye başladı.

Zulu halkının başlıca kişisi Cetevayo, Natal İngiliz Komiserliği tarafından 1873'te tahta çıkarıldı. Fakat Transvaal Boerleri üzerine tehdit oluşturunca İngilizler 1879'ta Zulu ülkesine saldırdılar. Bunun üzerine Zulu İmparatorluğu son kez olağanüstü direnme gücü gösterdi. Ocak 1879'da Zulular İngilizler'i İsandlvana'da ezdiler. Fakat bu zaferden yararlanmayı bilemediler. İlk kez Zulular kendi öz toprakları üzerinde savaştılar. İngilizler'in ağır yük arabalarına saldırmak yerine, her çarpışma sonrası, karılarının, çocuklarının ve hayvanlarının da tehlikede olduğu köylerine geri döndüler.

Cetevayo ateşli silahlara pek aldırış etmedi. Devamlı aynı stratejiyi kullanınca, adamları İngiliz ateşi altında kaldı ve modern toplarla öldürüldü. İngilizler'in Cetevayo'yu yakalayabilmesi için, Hintliler'den oluşan ordudan yardım görmesi, kesiksiz ateşli silahlar kullanması ve dört yıl yorucu bir savaş yapması gerekecekti. III. Napoleon'un oğlu, imparatorluk prensi, bu savaş esnasında, İngiliz Ordusu saflarında çarpışırken öldürüldü. Zulu topraklarının ele geçirilmesiyle barış sağlandı. 1887'de İngiliz hükümdarlık kolonisi olan ülke, 1897'de Natal'a bağlandı. 1906'da bastırılan son bir ayaklanmadan sonra, beyazlar nüfusun yüzde 70'ini oluşturan siyahlarla işbirliği yapma gereğini duydular.



KRALİÇE VICTORIA, HİNDİSTAN İMPARATORİÇESİ
1876'da, Disraeli'nin inisiyatifi üzerine, Victoria Hindistan İmparatoriçesi ilan edildi. Eski Babür İmparatorluğu'nun başarısını tekrarladı. Bu ilan Hindistan'ın imparatorluktaki temel yerini belirtir. Hindistan kral yardımcısı olan Lord Lytton seremoniyi şöyle anlatmıştır: Majestelerinin Hindistan İmparatoriçesi olarak ilanı aynı gün, öğlen, Delhi Ovası'nda yapılmıştır (...) 50 hükümdar prens, yerli prens, Hindistan'ın her bölgesinden gelen soylular vardı (...). Mihrace Scindia Hindistan prenslerinin minnetini açıklamak için ayağa kalktı (...).



Hindistan'da

17. yüzyıldan beri Hindistan'da olan İngilizler 1763'ten sonra yarımadanın efendileriydi. Hüküm sürmek için ülkeyi bölmeye özen gösterdiler: Başşehir tarafından yönetilen İngiliz Hindistanı ile mihrace veya nababla nizamlar tarafından yönetilen,

Hindu ve Müslümanlar'dan oluşan 565 devlet birlikte yaşamaktaydılar. Diplomasileri İngilizler'e bağlıdır ve yönetimleri İngiliz valilerce kontrol edilmektedir.

BOMBAY'DAKİ VİCTORİA GARI
1894 ve 1896 arasında inşa edilmiştir ve o dönemde Asya'da yapılan en büyük yapı olarak tanınır. İngilizler'in medeniyetlerinin üstünlüklerini doğrulayarak gözler önüne serer. Gar yerel âdetlerin kubbelerle belirtildiği Kraliçe Victoria tipi olan neogotik İngiliz stiliyle bütünleşmiştir.

HİNDİSTAN'DAKİ İNGİLİZ VARLIĞI
1900'lerde 150.000 kişiyi geçmiyordu. Bunlar kolonlar, tacirler ve özellikle de memurlarla askerlerdi İngilizler Delhi, Lahor, Simla ve Bombay'da ayrıcalıklı bir toplum yaratmışlardı. Demokratik olmayan ve ırkçı tutumları kuraldı Bir yanda senyör soyundan gelme, viski içen, smokinle yemek yiyen, golf, polo, tenis ve kriket oynayan "sahıp"'ler, diğer yanda yükselmiş olsalar bile ast konumunda olan, İngilizler'in evine ancak hizmetçi olarak girebilen Hintliler yer alıyordu. Sadece en iyi olanları ve Maharacalar'ın çocukları İngiltere'de öğrenim görüp tanıyorlardı İngiliz kültürünü: İngiliz yaka, elbise, briç ve hukuk öğrenimi.



HINT ÇAYI
İlk kez Ocak 1839'da Londra'ya geldi. Hindistan'ın en doğu ucu Assam'da çay geliştiren Bruce kardeşler, bu köklü değişikliğin başlangıç noktası oldular. 1860'a doğru Darjeeling'de ilk "bahçeler" doğdu. 1875'ten itibaren Hindistan, Londra'ya 12.000 ton, daha sonra 1887'de 40.000 ton çay gönderdi. Bu Çin'inkinden bile fazlaydı.



Sipahiler'in (İngiliz kumandasındaki Hintli birlikler) ayaklanmasından (1857-1858) sonra Hindistan'ın yönetimi yeniden düzenlendi. İngiliz-Hint Kumpanyası kaldırıldı. Hindistan, imparatorluğun, bir bakanın idaresindeki Hindistan Bürosu'nca yönetilen bir sömürgesi oldu. Delhi'de yetki, kraliçenin atadığı ve emrinde, zorunlu olarak İngilizler'den oluşan Hindistan Sivil Dairesi'nin 2.000 görevlisi bulunan bir genel valinin elindeydi. Bunların arasında Hintliler'in kendi kendilerini yönetecekleri bir gelecek hazırlamak isteyenler vardı. 1914'ten önce "İngiliz Raca" tarafından yönetimin dışında tutulan Hintli seçkinler, yönetimin Hintlileştirilmesini istiyorlardı.

1850'den itibaren bir sanayileşme çabası boy gösterdi: Demiryolları, karayolları, kanallar vs. ekonomik kalkınmaya olanak tanıdı. Bazı limanlar birer sanayi limanı oldu. İngilizler'in, Hindistan'da sanayilerinin gereksinimi olan ihraç tarım ürünlerini (pamuk, hintkeneviri, çivit) teşvik etmesi Hindistan'ın zararına oldu. Gerçekten de Hint sanayisi İngiliz ürünlerinin iç pazara vergisiz girmesiyle çöktü. Yine de bazı varlıklı Hint aileler işletme kurabildiler, ama nüfusun büyük çoğunluğu kırsal kesimde salgın ve açlık korkusuyla yaşıyordu. 1866'dan 1914'e kadar yaklaşık 36 milyon Hintli açlıktan veya vebadan öldü.

BİR BRAHMAN
"Puca" yaparken veya tapınırken (yanda) Hindistan'da altı dinsel topluluk bulunmaktadır. Hındular, Muslumanlar, Sihler, Hıristıyanlar, Zerdüştler ve Museviler. Hındular, Muslümanlar ve Sihler surekli çatışmaktadırlar.



LAHOR MAHARACASI
Duleep Singh (1838-1893) İngılızler'in Pencab'ı ilhakı sonucu 1849'da tahtından feragat etmek zorunda kaldı Böylece Kralıçe Victoria'ya sunulan ve "Kohi Noor" d'ye anılan en değerli mücevherinden mahrum oldu. Duleep Singh 1854'te İngiltere'ye gittı ve takdim edıldi. Çok daha sonra İngiltere'ye karşı düşmanca bir tavır aldı ve İngiliz egemenliğini yıkmak amacıyla Pencab'da Sihler'in başına geçmeyı tasarladı



Kanada'da

1837 ayaklanması Londra'yı Kanada'nın İngiliz ve Fransız eyaletlerini 1840'ta birleştirmeye mecbur etti. 550.000 İngilizce konuşan ve 400.000 Fransızca konuşanın birleşmesi bir başarısızlık oldu. O zaman bir federasyon aracılığı ile birleşmeye gittiler. Komşuları olan Amerika Birleşik Devletleri'nin korkusu İngilizler'e Fransızca konuşan Quebec, İngilizce konuşan Ontario ve deniz kıyısındaki eyaletleri birleştiren bir konfederasyonu kabul ettirdi. Böylelikle İngiliz modeli üzerine dayanan kurumlarla bağımsız bir rejime geçen Kadana'nın hüküm sürmesi başlamış oldu. 1869 ve 1884'te Louis Riel tarafından yönlendirilen melezlerin ayaklanmaları yüzünden Batı'daki eyaletlerin bütünleşmeleri yavaşlamıştır. Kanada 20. yüzyılın başlarında kıtasal boyutlarına kavuşmuştur.

KANADA EKONOMİSİ
20. yüzyıla kadar iki ürünün işletmesi ve ihracatı üzerine dayanıyordu. Öncelikle Montreal'in refahını sağlayan kürk ve gemi yapımı ile kâğıt imalatında kullanılan odun. Oduncu Kanada'nın sembolü haline gelmiştir. Ama bu ürünler önemlerini yitirirler. Buğday yeni zenginlik kaynağı olur. Yetiştirilmesi geliştirilir ve üretimi 20 yılda dört katına çıkar.







Sömürge yöneticileri tarafından kabul edilen (aşağıda) ve İngiliz Parlamentosu tarafından da benimsenen 1867 Anayasası Ottawa'da bulunan federal hükümete çok geniş yetkiler veriyordu. Kanadalı Fransızlar'ın varlığı anayasayı düzenleyenleri Fransızlar'ın çoğunlukta bulunduğu ama azınlıktaki İngilizler'in de haklarının korunduğu Quebec eyaletini kurmayı zorunlu hale getirdi.

NEHİRLER
Kanada için önem teşkil ederler ama demiryolu daha etkilidir.

KANADA PASİFİK DEMİRYOLU
Vancouver tarafından Montreal'de 1885'te tamamlanmıştır ve dünyanın en uzun hattını oluşturmuştur. 1900'lere doğru Kanada'da altına sahip olma mücadelesi başladı (solda) ama bulunan miktar sınırlıydı ve böylelikle şehirler de kurulamadı.

ORMAN
Kanada'nın zenginliklerinden bir tanesidir. Oduncular kesme işlemlerinden sonra devrilmiş ağaçları budarlar. Daha sonra ağaç kabukları nehre kadar bir kanal içinde yüzerler ve tomrukların sal şeklinde bağlı olarak salınması romorklarla vapurlara bindirilmesi ile son bulur. Tomrukların suyun akıntısına salınarak taşınmasının avantajı gövdenin özsuyunu boşaltıp ağaca mükemmel bir koruma sağlıyordu.





1840'a kadar Avustralya'da "squatter"ler (hayvan yetiştincileri) hükümlüleri aşağılık işçiler olarak kullanıyorlardı. Genellikle İngiliz şehirlerinden toplanan sefiller söz konusu idi



ŞEHİRLER
Adelaide (üstte) 1836'da kuruldu. Melbourne (1835) ve Perth (1829) adanın sömürgeleşmesinde temel kıyı şehirleridir ve daha sonra başarılı merkezlerden olacaklardır.

Okyanusya'da

Avustralya'da, ilk Avrupalı sakinler İngiliz forsalarıdır. 1788'den 1850'ye kadar, ada 150.000 kadarını kabul etti. 1820'lere doğru, serbest, koloniler ve "hükümlü" forsalar kendilerine verilen topraklara yerleştiler. 1830'dan sonra göç yeni göçmenlerin yolculuklarını finanse etmek için toprak satan sömürge kurumu tarafından yönlendirildi. 1830'da 400.000 olan kolonilerin nüfusu, 1873'te 1.8 milyonu ve 1903'te 3.9 milyonu geçer. Altı koloni 1851'de bağımsızlıklarını kazandılar. Ekonomik zorluklar, Alman ve Japonlar'ın hırsları ile diğer tüm göçmenlere karşı duydukları düşmanlık, 1901'de, onları federasyon kurmaya yöneltti ve Commonwealth of Australia kuruldu.

Avustralya'da ingiliz Hükümeti'nin göndermesine rağmen fazla kadın bulunmuyordu.

ALTIN MADENLERİ
1851'de Victoria'da bulunan altın göçmenlerin ilgisini çekti. 1893'te Batı Avustralya'da bulunan maden damarı çölün ortasında Kolgoorlie şehrinin kurulmasına ve bu şehir için Afganistan'dan deve getirilmesine, demiryolu kurulmasına ve 700 kilometrelik su bendi inşa edilmesine olanak sağladı.

AVUSTRALYA

1860'ta toprakların işgali
Altın madeni
Küçükbaş hayvan yetiştiricileri

KUZEY ARAZİSİ
BATI AVUSTRALYA
GÜNEY AVUSTRALYA
YENİ GÜNEY GAL
Perth
Adelaide
Melbourne

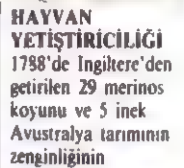


12. yüzyılda Polinezya'dan Yeni Zelanda'ya gelen Maoriler, Avrupalılar'ın yerleşmeye başlamasına kadar kendi başlarına yaşıyorlardı. Tepelere kurulmuş olan köylerinde aile halinde kimi zaman üç kuşağı birleştirerek aynı çatı altında yaşıyorlardı. Tatlı patates ve Japon patatesi yetiştirdiler, hasat zamanında topladılar, avlandılar, balık tuttular. Birçok aile bir araya gelip "hapu" ve hapular birleşip belirli bir alanda kabile oluşturdular. Kabileler arasındaki savaşlar ateşli silahlarla birlikte çok kanlı ve daha sık oluyordu. İngilizler bunu adayı ele geçirmek için kullandı. İngiliz ve Maoriler'e eşit haklar tanıyan 1840 anlaşmasına rağmen koloniler kanlı savaşlardan sonra Maoriler'in topraklarını alıp onları daha düşük seviyeli bir toplum haline getirdi. 18. yüzyılın sonunda 100.000 iken 19. yüzyılın sonunda yaklaşık 40.000 kişi kalmışlardı.

Avustralya Aborijenleri binlerce yıl gruplar halinde izole bir şekilde kendi kabile bölgeleri içinde avlanarak yaşamlarını sürdürdüler. Sömürgeleşme onların medeniyetlerini çökertti. Günümüzde kıtanın iç bölgelerinde ve kuzeyinde yaşamaktadırlar.

1642 yılında keşfedilen Yeni Zelanda, 1840 yılından sonra tamamen sömürgeleşmiştir. İngiliz kolonileri takımadalarından İngiltere'nin iki katını yarattılar. 1892'lerden sonra özgür olan Yeni Zelanda, Commonwealth of Australia'ya girmeyi reddetti ve 1907'de ekonomik olarak İngiltere'ye bağlı kendi bağımsız hükümetlerini kurdular. 1889'da erkeklere oy hakkı tanındı ve 1890'lı yıllarda, yasalar haftalık izin, 8 saatlik çalışma günü, yaşlılık sigortası ve iş sorunlarında aracılık faaliyetlerini kabul etti. 1893'te ilk olarak kadınlara oy verme hakkı tanındı; bu örneği 1894'te Avustralya izledi.

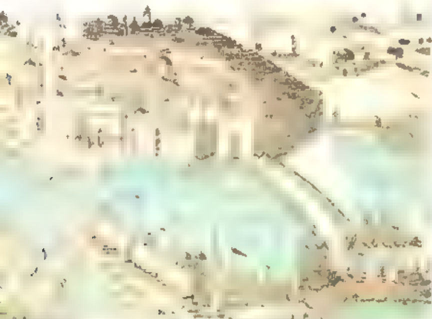
HAYVAN YETİŞTİRİCİLİĞİ
1788'de İngiltere'den getirilen 29 merinos koyunu ve 5 inek Avustralya tarımının zenginliğinin



kökenidir. Yün ticaretinin gelişmesiyle koyun yetiştiriciliği hareketlenmiş oldu. Squatter'ler Yeni Güney Galler ve Queensland'da mera ve orman arayışlarını sürdürdüler. 1891'de 100 milyonun üzerinde koyun vardı. Çok hızlı üreyen kanguru (üstte) hayvan yetiştirenler tarafından zararlı kabul edilmiştir ama gerçekte koyunlarla aynı otu yememektedir.



CEZAYİR DAYISI
Elçiye Vururken.



Sömürge statüsü

İngiltere'nin ortak yönetim politikasına karşın Fransa sömürgelerini genellikle bünyesinde eritmeye yönelik bir siyaset izledi. Fransa, değişik şekiller altında doğrudan yönetimi denemeye başladı, bu belirgin bir dengesizliğe yol açtı. 1815'ten önceki sömürgeler (Fransa Guyanası, Martinik Adası, Guadeloupe) metropolün birer uzantısı gibiydi ve Paris'e milletvekili çıkarabiliyordu. Fransız Batı Afrikası ve Madagaskar, sömürgeler bakanlığına; protektoralar (Kampuçya, Tunus...) dışişleri bakanlığına bağlanmıştı.

Üç yönetim bölgesine bölünen Cezayir, içişleri bakanlığına bağlandı. Oy kullanabilmek için İslam dininden çıkmak gerekiyordu. Fas ve Tunus gibi protektoralar dışında, Fransız sömürge siyaseti yerli yönetimlerin kullanılması veya kaldırılmasıyla tamamlanıyordu. Fransa sömürge bakanları yerel yönetimlerden genellikle pek az haberdar oluyordu: Buralarda güç, gerçek bir "çalılık kralı" olan, her şeyde söz sahibi (adalet, ulaşım, sağlık) beyaz bir yöneticiye ve aşırı bir çabayla kendilerini ispatlayan, düzenin güçleri, yerel Afrikalı şeflerden oluşan meslektaşlarına aitti.

ABDULKADIR'İN TABANCASI
Soylu bir Oran ailesinde dünyaya gelen, kulturlü ve sofu Muslüman Abdülkadır kendini emir ilan eder ve halkı Fransızlar'a karşı savaşa çağırır. Surekli yer değiştirmesi ve stratejik kurnazlığı ona birçok zafer kazandırır. Genel Vali Bugeaud onu "göçebe gibi" ordan oraya kaçmaya zorlayarak, işin sonunu getirir. 1847'de teslim olmasından önce emır Fas'a sığınmıştır.

CEZAYİR'İN FRANSIZLAR TARAFINDAN ALINIŞI
Dayı Hüseyin, Fransız elçısine küstahça çıkışıp, yelpazesiyle vurunca Fransa'ya meydan okumuş olur. 1829'da yeni görüşmeler için gonderilen Amerikalı La Bretonnière kovulur ve donanması top ateşine tutulur. Haziran 1830'da Toulon'dan hareket eden savaş birliği, Sidi Frec Yarımadası'nda karaya çıkar ve 15 Temmuz'da Cezayir'e girer.





CEZAYİR'DE AFRİKALI KOLE KADIN

"BUYÜK GÜÇLERİN İŞTAHLARINI KABARTAN FAS"
Fas, Etyopya ile bağımsızlığını uzun süre koruyabilmiş ender Afrika ulkelerinden biridir. Sahra'ya uzanmak isteyen Fransa ile Ispanya ve Almanya buraya hemen göz diker.

LOUIS HUBERT LYAUTEY
(1854-1934)
Kendısını Tankın ve Madagaskar'da ispatlar. Mayıs 1912'de Kazablanka'ya genel vali unvanıyla çıkar. Arkasında on yıllık bir Afrika tecrübesi vardır. Lyautey, Fas'ta Fransız protektorasını duzenler. Onu yukarıda, Fas tahtında gözü olan El-Hiba'yı yendiği Mangin Zaferı sonrası mitralyözlü cip içinde Marakeş'e giderken görüyoruz.



Kuzey Afrika



Fransız parlamenter monarşisi Cezayir'i fethediyordu. X. Charles, 1830'da başkent Cezayir'i almıştı. Louis-Philippe bir Ingiliz müdahalesinden çekindiği için sınırlı bir işgalle yetinmişti ama Abdülkadir'in başlattığı Kutsal Savaş Bugeaud'nun 1889'dan 1847'ye kadar yürüttüğü tam bir işgali zorunlu kıldı. Kabil ancak 1871'den sonra boyun eğdi. Fransa, Fas sultanından sınır bölgelerinin denetimini elde etti. İtalya, İngiltere ve Rif'i (Fas'ın kuzeyi) bırakan İspanya, Fransa'nın ayrıcalığını tanıdılar. Almanya 1905'te II. Guillaume ile Tanca'da harekete geçti. Kaiser, sultanın bağımsızlık talebini destekliyordu. 1906'da uluslararası Cezayir Konferansı'yla Fas limanlarının denetimi Fransa'ya bırakıldı. 1911'de sultanı korkutan gösterilerin ardından Fransız birlikleri başkent Fas'a girdiler. 1912'de II. Guillaume, Fas'ın üzerindeki Fransız protektorasını kabul etmek zorunda kaldı. Fas buhranı milliyetçi duyguları alevlendirdi. Tunus'ta Krumirler'in Cezayir topraklarını ihlal etmeleri Jules Ferry'li Fransa'nın müdahalesine yol açtı. Cezayir'in zorunlu fethiyle karşılaştırılamayacak kısa bir savaş döneminden sonra 1881'de Tunus Beyi, Bardo Antlaşması'nı imzaladı. Fransa 1883'te protektorasını kabul ettirdi.



KOLONLARDAKİ HAYATTAN GÖRÜNTÜLER Üstteki resimde Fransız askerleri tercümanlarla Oran'daki Arap dairesinde sohbet ederken, alttakindeyse bir Avrupalı Mağrib kahvesinde ayakkabılarını boyatırken görülüyor. Bu iki sahne bazı önemli noktaları gözönüne seriyor. Bir tarafta tumturaklı hikâyeler veya fotoğraflarla Batı dünyasına sergilenmesi gereken bir sömürge gururu, diğer tarafta serbestçe yapılsa da para getirmeyen yerel uğraşlar duruyor. 1899'da Dakar'da yetişkin biri Fransa'dakinin üçte biri kadar, yaklaşık 1.50 frank kazanıyordu



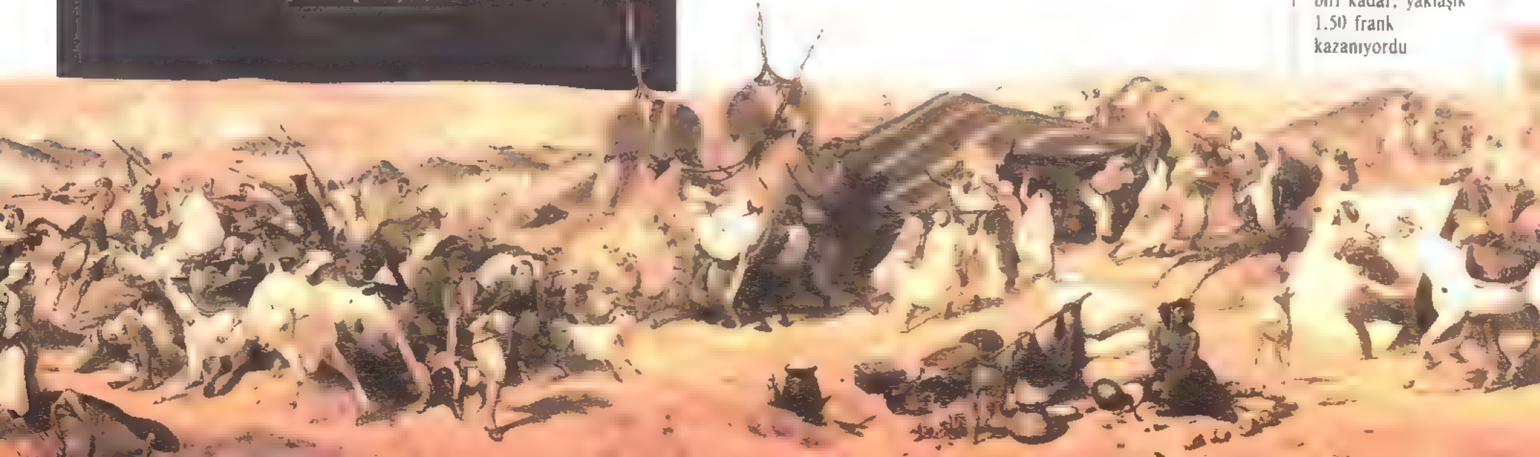




KUZEY AFRİKA ŞEHİRLERİNİN ESKİ FOTOĞRAFLARI Yukarıdan aşağıya: Türk hakimiyeti[illegible] Cezayir (Alger[illegible] [illegible] Şehir[illegible]

[illegible] yaklaşık otuz bin kadardı. Marake[illegible] Tunus. Bu şehirle[illegible] bir Fransız şehri görünümündedir. Bir kaid [illegible] mali ve idari görevi yürüten yerel yönetici

ZAMALA'nın ALINIŞI (Çadırlar Şehri) Aumale Dükü tarafından 1843'te Abdülkadir'in elinden [illegible]





SÖMÜRGECİLİK
Madenciliğin gelişmesine olanak tanıdı. Aşağıda, merkezi Lyon'da bulunan bir Fransız Kongosu maden şirketinin kâr ortaklığı senedi görülüyor.



BAZI TROPİKAL BİTKİLER
Kahve, karanfil, hintkirazı, kavunağacı, muz

TAMATAVE
(Madagaskar'da liman şehri) Louvre'un büyük mağazalarından birinin şubesi (yanda). Burada, sömürgede yaşayan Avrupalılar'a ve varlıklı yerlilere yönelik ithal ürünleri bulunuyordu.

Madagaskar

"Büyük Ada" 19. yüzyıl ortalarında, hükümeti, yönetimi, ordusu ve üç-dört milyon kişinin konuştuğu Malgaş diliyle tam bir devletti. Orta Madagaskar'da yaşayan Menha halkı 18. yüzyılın sonunda Hova Krallığı'nı kabul ettirip, geliştirdi. Jean Laborde binbir uğraştan sonra 1833'te Kraliçe I. Ranavalona ile bir ticaret sözleşmesi ve 1868'de bir Fransız-Malgaş Antlaşması imzalamayı başardı. Ama ölümü ve 1870'teki Fransız yenilgisi, Madagaskar'la olan ilişkilerin yeniden gözden geçirilmesine neden oldu. 1885'te Jules Ferry, II. Ranavalona'nın bütün Madagaskar'ın kraliçesi olarak tanındığı, protektoraya eşdeğer bir anlaşma sağladı. Ayaklanmalar ve Fransızlar'ın öldürülmesi Fransa'yı askeri çözüme yöneltti. Ekim 1895'te General Duchesne askeri başarı sağladı. 1896'da Fransız Hükümeti, sömürgesi durumuna gelen Madagaskar'ı ilhak ettiğini ilan etti. General Gallieni Tonkin dönüşünde işgal kuvvetlerinin komutasını ele aldı. Başbakanın yerine Lyautey'i tercih etti ve dokuz yıl boyunca adanın tek hâkimi olarak bir barış politikası yürüttü. Köleliği yasakladı, angaryayı azalttı, eğitimi ve ekonomiyi (limanlar, çeltik, kahve ve kauçuk ekimi) geliştirdi.

İKİ BETSİMİSARAKALI
(1893)
Orta Madagaskar'da yaşayan bir halk topluluğu. Kıyıda köşede kalmış bir yer olan Madagaskar'ın yerli halkları dışarıdan, özellikle de Endonezya'dan gelmişlerdi. Afrika'nın yanıbaşında, uygarlığından ve geleneklerinden uzaktaydı. Güney'in hâlâ ilkel olan halkları merkezi otoritenin dikkatini çekmedi.

TANANARIVE

TANANARIVE'İN ALINIŞI
1894'te Hova başkenti Tananarive'e, Fransız yöneticinin yetkisinin artırılması isteğiyle bir elçi gönderildi. Kraliçe III. Ranavalona'nın bunu kabul etmemesi üzerine General Duchesne, Ekim 1895'te karaya çıktı. Tananarive'e yöneldi. 4 Ekim'de kraliyet sarayını ele geçirdi. Bu savaş, çarpışmalarda ölen birkaç yüz kişiyle 6.000 sıtma ve kansızlık kurbanına mal oldu.

MALGAŞ ESİRLER
Avrupalılar gelmeden önce Madagaskar'da kölelik yaygındı. Gallieni bu uygulamayı kaldırmaya uğraştı, Malgaşlar'ı ülkeyi kalkındırmak için çalışmaya teşvik etti. Aşağıda, yönetimce ömür boyu hapse mahkûm edilmiş Malgaşlar görülüyor.



KOLONI şirketleri hammaddeyi oldukça ucuz bir fiyata elde ederler. Yerli işgücüne çok düşük bir ücret verirler veya zorla çalıştırırlar. Sağda bir görevli toprağın nasıl işleneceğini gösteriyor.

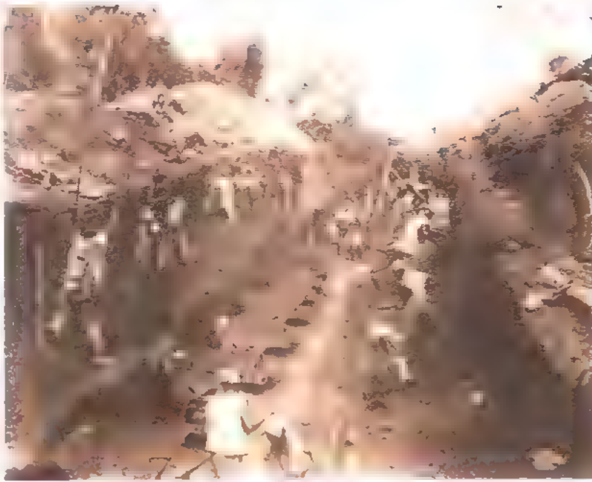








RESİMLER
Eğitimi geliştirilen bir Fransız sömürgesinin şükran gösterisi, tıbbi yardım (aşılamalarla) ve modern teknikler.







PEDER CHARLES DE FOUCAULD
1858'de zengin bir ailede dünyaya gözünü açtı. Harp okuluna girdi. Ordudan ayrıldıktan sonra Fas'a keşif gezisine gitti. Haziran 1901'de papazlığa yükseltildi, tamamıyla içe dönük bir hayat sürdü ve 1905'te Sahra'da Hoggar'ın merkezinde Tamanrasset'e yerleşti. İncelemelerini yazdı, yoksulları besledi ve Tuaregler'in dostu oldu. 1916'da Senusiler tarafından öldürüldü.

Kara Afrika

1885'te, Berlin'de, sömürge çekişmelerini çözümlemek amacıyla Avrupa devletleri arasında bir kongre toplanır. Kongre Afrika'nın paylaşılmasını düzenler. Fakat bu, 1898'de Yüzbaşı Marchand'ın Yukarı Nil'deki Faşoda'yı İngiliz Kitchener'a bırakmak zorunda kaldığı gibi, çekişmeleri önleyemez. Kıyılarda başlayan fetihler iç kesimlere doğru etaplar halinde devam eder. Senegal'de Faidherbe, Lat Dior Ngoné Latir'le çarpışır. Sudan'da Fransız kuvvetleri, bölünmüş olmalarına rağmen, önemli kuvvetlere sahip Ahmedu de Ségu ve Samori Ture'ninki gibi büyük krallıklarla karşı karşıya gelir. Samori 1898'de yenilgiye uğratılır. Dehomey'de, 1893'te Kral Béhanzin yenilir. Orta Afrika'da Brazza Batéké krallığını Fransızlar'a bırakır. Son direniş, Çad'da, yeni imparatorluğu 1900'de işgal edilen, Rabah tarafından gösterilir.

MISYONER
Eğitim, bayındırlık işleri ve mimarlığı da üstleniyordu. Gabon, Lambaréné'de Albert Schweitzer ve rahip Mabille gibi Protestanlar da önemli roller oynamıştı.

KIRSAL BÖLGEDEKİ OKULLAR
Sömürgelerde daha iyi yol alabilmek için Fransa yerli halka okuma-yazma öğretiyordu.



Kakao: "Siyah altın"

BIRLIKLERİN MORALI
1917'de, Birinci Dünya Savaşı dışında, başşehir piyadelerinin moralı en alt seviyedeydi. Savaş için silah altına alınan Senegalliler'in rejime bağlılıkları buna ilk örnekti. Onların kültürel ve dini âdetlerine saygı gösterilmesinin önemi üst kademe yöneticilerine öğretilmişti. Meşhur "Banania" çikolata ilanının temelinde de bu bağlılık vardır. Gülücüklerin ve parıltılı renklerin göze çarptığı bu afişin arkasında 1945'e kadar Fransız Afrika'sında var olan angarya gerçeği saklanmıştır. 1848'de yürürlükten kaldırılan köleliğin yerini Antiller'e, Afrika'ya, Hindiçin'e yerleştirilen Çinli veya Hintli işçiler almıştır.

Kakao ağacının boyu 5 ile 10 metre arasındadır ve kakaonun çıkarıldığı taneyi üretir. Meksika ve Orta Amerika yerlileri Yeni Dünya'nın keşfinden uzun zaman önce çikolatalı içecekleri içiyorlardı. Tanelerin öyle büyük önemi vardı ki onları para olarak kullanıyorlardı.





Fransız sömürge ekonomisi değişkendir. Başşehir üretimi yönlendirir: Bordeaux zeytinyağı fabrikaları için Senegal yerfıstıkları, pamuk, tahta ve tabii ki ünlü kakao! Ekime dayalı olan ve yerli köylülerin geleneksel ve bölgesel kültürlerinin zararına olan bir ekonomi gelişir.

Kakao ağacının çiçek ve meyveleri doğrudan kabuk üzerinde oluşur. Meyvesi, fabrikaya gönderilmeden önce makinelerde veya güneşte kurutulan 25 ila 35 tane tohum içerir. Fabrikada taneler yıkanır, kavrulur, ayıklanır ve ufalanır. 19. yüzyılda kurulama işemi fırınlarda ve tanelerin ufalanması elle çalışan makinelerle gerçekleştirilirdi. Ezmeye dayalı ısıtma yağlı maddelerin karışmasına yol açar. Katı kısma karıştıklarında kakao hamurunu oluştururlar. Çikolata için şeker hamuru ve kakao yağı eklenir.







LOTERIE COLONIALE

LE SOURIRE D'UN EMPIRE !...

ELIXIR PÂTE SAVON



LUX

WON'T SHRINK WOOL





Güç bir bilanço

Fransız sömürgeciliği yaklaşık bir yüzyıl süren "bir" değil ama "birçok" süreçten geçtikten sonra önemli bir gelişme göstermiştir. İmparatorluğa ilişkin iştirakleri düşünülürse bazıları için olumlu, diğerleri için olumsuz olduğu görülür. Bu yeni yazılmış tarih sayfasında bilançoyu çıkarmak son derece güçtür. Sömürge şekli ve başşehirle olan ilişkiler sömürgeleşmeme tipiyle önceden görülebilir: Fransız Batı Afrika'sında diplomatik ilişkiler varken Cezayir ve Çinhindi'nde kan dökülmüştür.

Senegalli Leopold Sedar Senghor veya Antilli Aime Cesaire gibi entelektüeller Zenci kavramının siyah toplumunun ekonomik, politik ve ahlaki değerlerini bütünüyle oluşturmuşlardır.

TOPLUMSAL HAYAL ÇAĞI Sömürge imparatorluğu devlet kavramını tamamen taşımıştır. Afrikalı, Lux çamaşırsuyu, Jamaika romu, Dantol sabunu, sömürgeci hale gelen Belçika milli piyangosu gibi ünlü ürünleri överek "komik-egzotik" bir nesne haline gelmiştir. Bütün bunlar yaygın basın ve romancılar tarafından ele alınan tarih ve coğrafya kitaplarında tekrar edilmiştir. Emile Zola "Afrika başşehri doğal olarak tamamlar" şeklinde yazmıştır.

DÜNYADA FRANSIZCA

Çoğunluğun ana dili
Resmi dil
Yönetim dili

Kanada 2 dil Fransızca İngilizce
Amerika Birleşik Devletleri
Yeni İskoçya
Yeni İngiltere
Louisiana
Guadeloupe
Martinique
Dominica
Santa Lucia
Saint Vincent
Granada
Trinidad Tobago
Haiti
Guyana
Brezilya
Lüksemburg
Belçika
Rusya
İsviçre
Andorra
Val d'Aosta
Tunus
Fas
Cezayir
Libya
Mısır
Moritanya
Senegal
Mali
Burkina Faso
Nijer
Çad
Orta Afrika Cumhuriyeti
Gine
Benin
Togo
Ruanda
Mauritius
Réunion
Pondicherry
Laos
Vietnam



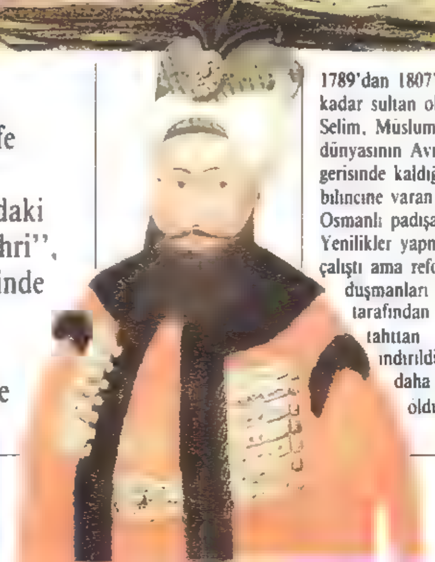
Ortadoğu

AİLE REİSİNİN DUASI
Ortadoğu

toplumlarının buyuk kısmı Muslumandır ve inançları ile törelerine sıkıca bağlıdırlar.



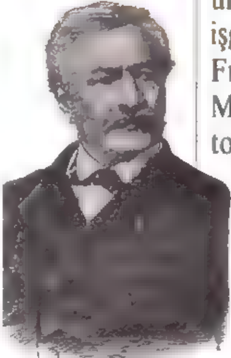
İstanbul, aynı zamanda Müslüman ülkelerin lideri konumunda olan halife sultan tarafından yönetilen Osmanlı İmparatorluğu'nun başkentiydi. Çok sayıdaki harikulade güzel camileri ile "İslam'ın şehri", "İstanbul" gibi görülebilir. Limanı sayesinde çok büyük kozmopolit bir ticaret merkezi olmuştur. Orada imparatorluğun bütün dillerinin yanında, temel Avrupa dilleri de konuşulur.



1789'dan 1807'ye kadar sultan olan III. Selim, Musluman dünyasının Avrupa'nın gerisinde kaldığının bilincine varan ilk Osmanlı padişahıdır. Yenilikler yapmaya çalıştı ama reform duşmanları tarafından tahttan indirildi ve daha sonra olduruldu



AÇGÖZLÜLÜK
Osmanlı İmparatorluğu zayıflık işaretleri gösterince Avrupalı güçler gözlerini onun eyaletlerine diktiler. "Doğu sorunu" olarak adlandırılan da budur. İmparatorluğun yaşamını devam ettirmesi, birbirini etkisiz hale getiren kuvvetlerin, Avrupa'nın "hasta adamı"nın topraklarının paylaşımını engellediği bir dengeden geçmesi ile gerçekleşir.



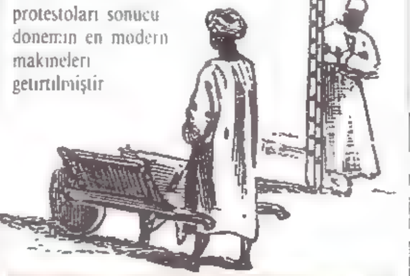
FERDINAND DE LESSEPS
(1805-1894) Süveyş Kanalı'nı açmıştır.

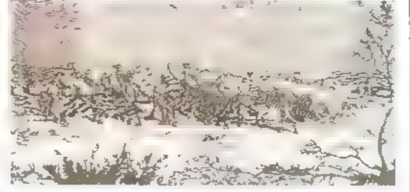
Süveyş Kanalı

Ortadoğu, bütün 19. yüzyıl boyunca Avrupa ülkelerinin artan ekonomik girişkenliklerine tanık oldu. Avrupalılar yatırımlarını genellikle iletişim araçları için kullanmışlardı: Limanlar, demiryolları, kanallar. En meşhur örnek olan Süveyş Kanalı, Akdeniz ile Kızıldeniz'i birbirine bağlar. Fransız Ferdinand de Lesseps'in eseri olan kanal, Fransa ile İngiltere'yi ciddi politik çatışmalarla karşı karşıya getirir. Zira kanalın kontrolünü elinde tutan, Mısır'ı da kontrol altında tutacaktır. Sonuçta İngilizler ülkeyi 1882'de işgal ederler ve kanal ortaklığı eşit paylarla Fransız ve İngilizler arasında paylaşılır. Kanal, Mısırlılar için, sadece Avrupalılar kendi topraklarını kuşattığı için değil, ama, Avrupa için ifade ettiği önem nedeniyle, Fransız ve İngilizler'in, Mısırlılar'ın "ulus" olma hakkını yani bağımsızlıklarını tanımayı reddettikleri için yabancı hâkimiyetinin sembolü haline gelmiştir.



SÜVEYŞ KANALI'NDA ÇALIŞMALARDA
Yerli el emeğine ihtiyaç duyulmuştur ama Mısırlılar'ın protestoları sonucu dönemin en modern makineleri getirtilmiştir

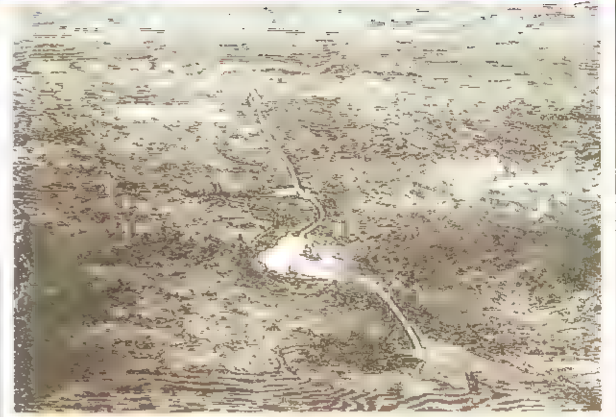










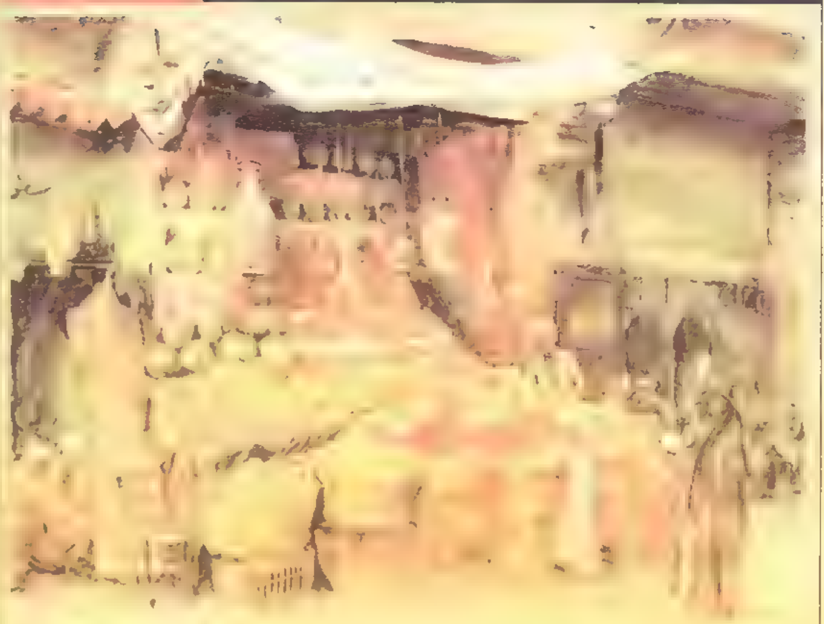






SUVEYŞ KANALI 1809'DA TORENLE AÇILDI Şerefine Avrupalı hukumdarların, Fransız Imparatoriçesi Eugenie'nin geldiğ. şaşalı şenlikler duzenlendı. Kanal boylelikle Akdeniz ve Kızıldeniz'in sularını karıştıran Avrupa duşuncesinin zaferi olarak goruldu (yukarıda, solda). Buharlı gemilerin geçmesi endustri devri'ninin semboludur (karşıda). Manevra yapmayı engelleyen geçişin darlığı nedeniyle yelkenlilerin kullanılması imkânsızdı.

MISIR HUKUMETI Kanalın açılış torenlerinde Avrupalılar'ın, bağımsızlıklarını tanıdıklarını zannetmiştir. Oysa kanal, Avrupalı güçlerin yeni mucadele sahası olmuştur. Bunun yanında Avrupalılar "uluslararası durum" kabul etmeye hazırdılar, yani Mısır'ın yansızlaştırılması ve ortak yonetilmesi. 1888 konvansiyonu kanalın yonetmeliğini bu yonde belirleyecekti.



Kahire sokakları tüccarları, dokumacıları, sergileriyle satıcıları ve Avrupalı turistlerce gezilmeye başlanılan camileriyle geleneksel bir Arap şehridir. Aşağıdaki gravürler, romantik dönemdeki egzotik renklerin etkilerini göstermektedir; soldan sağa: Sokak sahnesi, haremdeki fantazi (üstte), Arap evliliği (aşağıda), Hasan Camisi'ne ziyaret.

19. yüzyılda Kahire

Özellikle Bonapart'ın 1789-1801 yıllarında Mısır'a yaptığı seferde yanında bulunan ve gözlediklerini "Mısır'dan izlenimler" isimli kitapta anlatan bilginler sayesinde o dönemin Kahire'si hakkında çeşitli bilgilere sahibiz. Müslüman dünyasının diğer büyük şehirleri gibi Kahire de mütevazi tüccar ve zanaatçılardan oluşmuştu. Yetki sahipleri saraylarda otururlardı ve çok sayıdaki cami şehrin dini bir merkez olduğunu gösterirdi.









Asrın başında Avrupalı ürünlerin rekabetinin zanaatkârları sürekli olarak yıpratmasına rağmen şehrin geleneksel özellikleri yavaş yavaş değişmiştir. 19. yüzyılın ikinci yarısında, eski kentin yanında, Avrupalı tarzda yeni bir şehir belirdi. O kesimde çok sayıda yabancı, yüksek düzeyde politikacılar ve yenilenen devletin ekonomi yanlıları yaşamaktadır. Tüm konforu beraberinde getiren zenginler modern kısmı tercih ederken, eski semtler fakirleşti. "Eski" ve "yeni" arasındaki karşıtlık sosyal sınıfların karşıtlığına da sebep oldu.

PAZAR
19. yüzyılın sonunda, Kahire'nin eski semtleri, geçmiş küçük ticari etkinliklerini korumaktaydı. Büyük pazar yüzünden uzun zamandır turistlerden başka kimse buralara rağbet etmiyordu. Modern semtlerin ortaya çıkışıyla adet ve gelenekler halk tarafından daha çok korunmaya başlandı.

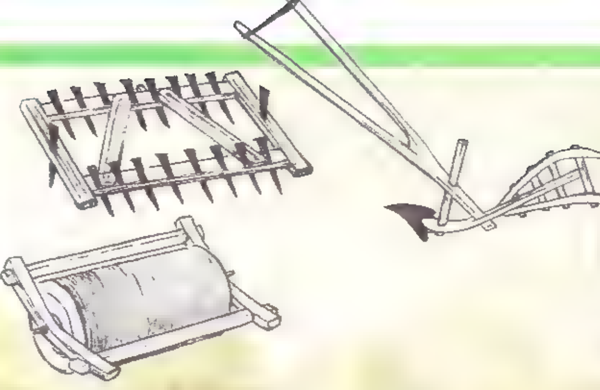


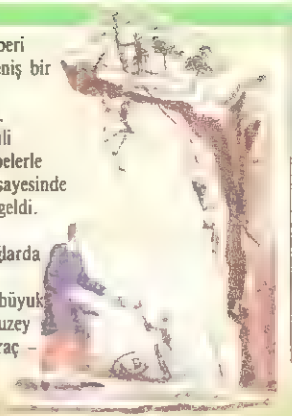


Eski kentin yanında yabancıların ve burjuvaların yaşadığı ve batı alışkanlıklarının benimsendiği modern bir şehir gelişti. Bu iki toplum arasındaki ayırım Müslüman dünyasının bütününde ve özellikle Fransızlar tarafından sömürgeleştirilen Afrika'da görülmektedir.

Bölgeye has ışık oyunlarının yarattığı renklerle büyülenen Avrupalı ressamlar Kahire'nin büyük camilerinden etkilenmişlerdir.

TARIM ALETLERI
Basittir ve bin yıldan fazla bir sureden beri gelişmemiştir. Esas olarak, çatal ağızlılar, çapalar ve beller, mandalar tarafından çekilen sabanlar, tarla sürgüleri ve yol silindirlerinden oluşuyordu. Köylüler, kuzeydeki kayış tarlalarında ya da güneyin daha düzensiz parsellerinde büyük bir özenle, elleriyle çalışıyordu. Tarım, nadiren iki hektarı aşan aile işletmelerinde, yoğun ve titiz bir çalışmaya bağlı olarak yüksek randıman veriyordu.





5. yüzyıldan beri bilinen çay geniş bir ticari kültür oluşturmuştur. Doğu'daki ekili bölgeler göçebelerle olan ilişkiler sayesinde beslenir hale geldi. Kıyıya yakın kesimdeki dağlarda yaşayanlar üretimlerinin büyük bir kısmını Kuzey Avrupa'ya ihraç ettiler.



Bir tarım imparatorluğu

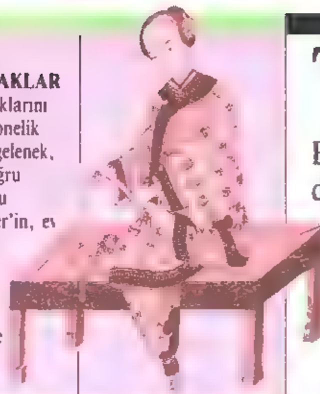
1800 yılındaki 300 milyonluk ve 1850 yılındaki 430 milyonluk nüfusuyla Çin, insanlığın yaklaşık üçte birini temsil etmektedir. Bu kadar kalabalık bir nüfusa besin sağlamak problemsiz sayılmazdı. Kırsal kesimdeki nüfusun yüzde 90'ının en önemli uğraşı olan tarım, aynı zamanda hem arkaikti hem de titizlikle gerçekleştiriliyordu. Teknikler, doğal çevreye bağlı olarak geniş ölçüde değişiklik gösteriyordu. Güneyde uygulanan sulu çeltiğe karşı, kuzeyde baskın olan daha az verimli kuru tarım -buğday, darı ve hintdarısı- görülüyordu.



KITLIKLAR
Doğal ortamın gerilemesiyle arttı. Su baskınları, kuraklıklar, çekirgelerin istilası, fazla bir şeye sahip olmayan köylüleri etkiliyordu. 18 yüzyıla göre, 19. yüzyıl bir kriz dönemi olarak görünüyordu.

Taipingler devrimi

Beş kapının açılması, Çin ekonomisini denize yöneltti. Dahili yolların terk edilmesi, güneydeki Hıristiyanlıktan esinlenmiş bir din olan Büyük Barış'a dönmüş olan peygamberlere yönelen birçok nakliyeciyi işsiz bıraktı. Asiler Yangzi Havzası'nı fethetti ve Şangay'a kadar, tüm zengin kırsal kesim merkezlerini kontrol altına aldı.



SARGILI AYAKLAR
Kadınların ayaklarını değiştirmeye yönelik ilgi çekici bir gelenek, 10. yüzyıla doğru ortaya çıktı. Bu gelenek, Çinliler'in, ev işlerine, çocuk bakıcılığına, örgü ve iğne işlerine düşkünlüklerine katkıda bulundu. Çinliler'in ayakları, çocukluktan itibaren, sargılı ayakkabılarla sıkılıyordu. Bu şekilde sıkıştırılan ayaklarda başparmak aşağı kıvrılıyordu. Sakat bırakılan kadınlar, sosyal hayata özgür olarak katılamayacak kadar küçük kalıyordu. Manc kadınları bu sıkıntıdan kurtuluyor ve ince tabanlı ayakkabılar giyiyordu. Ayakların bantlanmasının yasaklanması, Taipingler'in programının bir parçasını oluşturuyordu. Söz konusu olan, bundan böyle eğitim alabilecek ve resmi görevlerde bulunabilecek olan "kadının özgürleştirilmesi"ydi. Son derece ilkeci olan Taipingler, cinslerin kesin olarak ayrılmasını benimsetti. Yalnızca "prensler" harem sahibi olabilecekti.







TAIPINGLER
Çin halkı arasında, ulusal devrimin öncüleri olarak tanınmaktadır ve komünistlerle olan benzerliklerinin altı çizilmektedir. Ortaçağlı görünümünde ve ateşli silahlarla donatılmış imparatorluk birlikleri (aşağıda) Nankin'i geri almayı denemişti.







Çin toplumunun temel hücresi olan aile, babanın otoritesi üzerine kuruluydu.

Büyük Barış'ın Tanrısal İmparatorluğu, bireysel mülkiyeti ortadan kaldıran ütopik devlet, 1853 yılında, "Tanrısal Başkent" olarak adlandırılan başkent Nankin ile yeniden kuruldu. Önceleri olumlu bakan Batılılar, daha sonra kaygılandı ve Mancular'ın partisini destekledi. Yöresel soylular ve dış destek yardımıyla asileri bastırmak için, Pekin Hükümeti'ne on yıllık bir süre gerekti. 1864 yılında Pekin'in alınması, son derece kanlı bir maceranın sonu oldu.





Asırlardan beri Çin'de bulunan misyonerler, Çinliler'in giyim tarzını benimsedi. Taiping hareketi, Hıristiyanlık dışı biçimleri benimsedi.





Victoria'nın bir adası olan Hong Kong -bölgenin dış limanı- 1842 yılında mülkiyeti bir başka ülkeye verilen tek bölge olarak, kriket sahaları için çimleri ve sömürgeye özgü mimarisiyle küçük bir İngiliz kenti imajı sunmaktadır. 1898 yılında, artülke, Yeni Topraklar adıyla, 99 yıllığına Büyük Britanya tarafından alındı. Açık limanların "ayrıcalığı", Batı görünümü yanılgı yaratmamalıydı. Büyük çoğunlukla ülke modernleşmeden fazla etkilenmemişti. İçten duvarla çevrili şehirler ve kasabalar, alçak evleri ve dolaşıma elverişli olmayan, seyyar satıcıların istila ettiği küçük sokaklarıyla geleneksel görünümünü koruyordu. Toplum, başarısız modernleşmenin büyük dramından uzak yaşıyordu.

Çin'in parçalanması

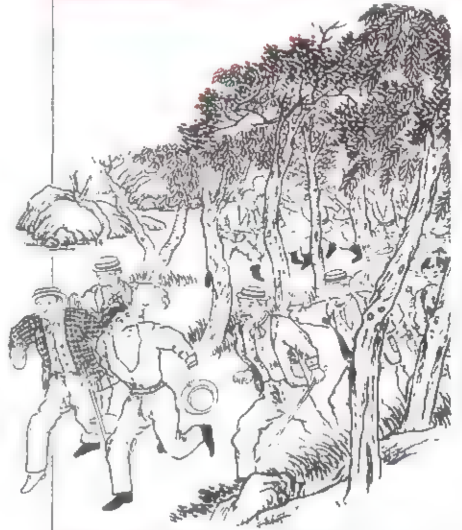
Japonlar karşısındaki yenilgilerinden dolayı şaşkınlığa düşmüş, modernleşmeyi başarmış bir Asya devleti olan Çin, politik reformlara ihtiyaç duyuyordu. Tongzhi'nin yeğeni olan Guangxu, çevresine parlamenter monarşi yanlılarını toplayarak, kişisel iktidarını başlattı. Bu, ordu tarafından büyük bir hızla ezilmiş bir hareket olan Yüz Gün Reformu (1898) idi. Genç imparator, naibin sarayına kapatıldı.

İmparatoriçe Cixi (Ts'eu-hi), halkın hoşnutsuzluğunun ve yabancı düşmanlığının üzerinde durdu. Ülkenin kuzeyinden doğmuş aşırı Hıristiyan karşıtı Boxarlar hareketini el altından destekledi. Batılılar yeni imtiyazlar edinmek üzere Çin'in zayıflığından yararlanırken ve Ruslar, Sibirya-aşırı demiryolu hattının inşaasına giriştikleri Mançurya'ya yerleşirken, halk, yabancılara kapalı bir çiftlik politikası istiyordu. 1900'lü yılların başında, Boxarlar Pekin'de toplandı ve Batılılar'a saldırdı. 55 gün boyunca kuşatılan diplomatik semt, sekiz yabancı gücün ortak müdahalesiyle kurtarıldı. İmparatoriçe Boxarlar'ı ordudan attı, ama ülke çok ağır bir bedel ödemek zorundaydı. Bu kriz, Mançurya İmparatorluğu'nun yeniden küçülmesi ile çözüldü.

"Yabancı tanrılara vurun ve kitaplarını yakın" dıyordu bu imaj. Misyonerler ve din değiştirenler, halkın kınadığı ilk kişilerdi. Kiliselerin inşası birçok olay meydana gelmesine neden oldu. Dünya zevklerinden arınma, geleneksel sanatların etkisine inanma, Çin kültürünün Batı kültürüne göre üstün olduğuna güvenilmesine neden oldu. Boxarlar, dokunulmazlıklarını kazandı.







"SARI TEHLIKE" Şangay'ın Çince yayın yapan basını, kilise yangınları ve halkın öfkesi karşısında kaçışan yabancıları gösterererk durumu dramatize ediyordu. Avrupa'da, Boxerlar krizi, "Sarı Tehlike"nin ortaya çıkmasına fırsat verdi.

Pekin'in kapılarını süsleyen binalar, asilerin elçiliklere hâkim olmasına olanak sağladı. Asiler baskınlar yapmak ve yabancıları bombalamaktan başka bir şey yapmadı. Sekiz gücün gönderdiği kuvvetlerin müdahalesi sonucu kuşatma sona erdi.



Devrime doğru

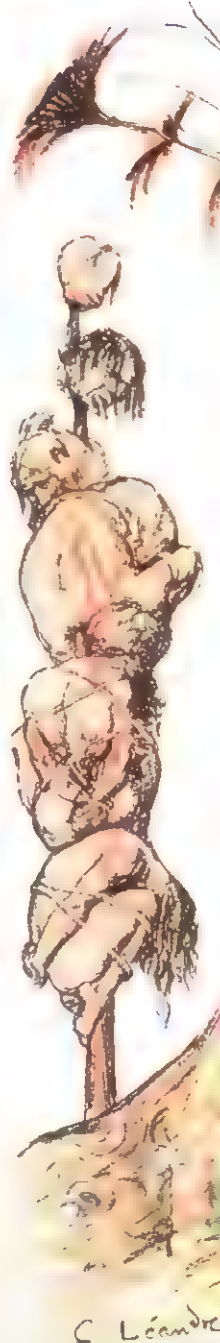
Yaşlı dul imparatoriçenin iktidarının devam etmesi reformlara son vermedi. Ülke, uzun süre ayrı tutulmuş endüstrinin ve yaratıcılığın hızla gelişmesi sayesinde, yabancı sermayenin de yardımıyla bir demiryolu ağı gerçekleştirildi. Yeterlik sınavları verilmesi üzerine kurulu öğretim 1904 yılından itibaren ortadan kaldırıldı ve modern bir eğitim sistemiyle değiştirildi. Ordu yeniden örgütlenirken, hükümet, yabancı uzmanlar yardımıyla meşrutiyeti hazırladı. Mançu hükümetinin reform yapmak konusundaki yetersizliğine inanan, elit Çin toplumunun büyük bir bölümü, hanedanlık karşıtı bir devrime umut bağlarken reformist hareketten vazgeçtiler. Denizaşırı Çinli toplulukları ve eğitim almak üzere Japonya'ya, Avrupa'ya da Birleşik Devletler'e giden binlerce öğrenci ile bağlantı içinde olan birçok "gizli toplum" tarafından başlatılan komplolar, Mançu iktidarını sarsacak şekilde artıyordu. 1908 yılında, Gangxu'nun ölümüyle, imparator yakalandı; imparatoriçe, birkaç aydan fazla sürmeyecek bir üçüncü naiplik başlatarak 3 yaşında bir çocuğu tahta çıkardı. Çin'de 260 yıl boyunca hüküm sürmüş olan Mançu hanedanının düşüşü kaçınılmaz görünüyordu.

Son derece kitaba dayalı olan eğitim, bazen halk ozanı olarak gelirini artıran ve "klasik mütasyonlar"ın yardımıyla geleceği söyleyen fakir okur yazarlar tarafından uygulanıyordu. Erkeklerin çoğunluğu ve kadınların neredeyse tamamı okuma yazma bilmiyordu. Bu eğitim eksikliği, modernleşmenin engellerinden biriydi.

Yabancı dillerin öğretilmesi ve bilimler üzerinde modern okullar, bir edebi kültür gerektiren yeterlik sınavlarının ortadan kaldırılmasına dek fazla başarılı değildi. Yeni pedagojinin en büyük yeniliklerinden biri jimnastik eğitimiydi.

SUN YAT-SEN (1866-1925) Fakir bir köylü ailesinin çocuğu olarak dünyaya gelmiş, genç yaşta Hawaii'ye göç etmiş ve Hong-Kong'da tıp eğitimi görmüştü. Ardından devrime katılmış, destek ve fonlar bulmak üzere dünyayı dolaşmış, demokratik ve modern bir Çin'in teorisyeni olarak birçok kez tutuklanmıştı. Kolaylıkla Mançu İmparatorluğu sınırlarına ulaşan 1911 asileri onu, ülkenin geleceğini emanet etmek üzere çağırdı; 1912 yılında ütkün olarak karşılanırken, kısa sürede Mareşal Yuan Shikai'nin, Qing hanedanlığının sonundaki güçlü adamın hizmetine girmek zorunda kaldı.





Son derece çelişkili bir kişiliğe sahip olan İmparatoriçe Cixi, Çin tarihinde yaklaşık elli yıl kadar hüküm sürdü. Zeki ve yabancı muhataplarını etkilemeyi bilen imparatoriçe, ülkeyi modernleştirmeye çalıştı. Entrikacılığı ve yobazlığı ona, yaşamının sonunda, dalkavuklarca "Yaşlı Buda" adının verilmesine neden oldu. Fotoğrafta, korumaları ve yardımcıları ile birlikte görülen imparatoriçe, halkı tarafından görülmezdi.



ŞEHİRDEKİ ULAŞIM ARAÇLARI

Ulaşımın gelişimi, Çin'in modernleşmesindeki yavaşlığın göstergesiydi. Genellikle Avrupa şehirlerinden çok daha geniş olan bu şehirlerde, tahtırevanlar ve insanların taşıdığı koltuklar, memurlara ve zengin sınıfına özgüydü. Katırlar kiralanıyordu. Yabancılar ve askerler dışında çok az Çinli ata biniyor ve araba kullanmayı biliyordu.



Bir yelkenle donatılan elarabası, daha az zengin olanların ulaşabileceği bir ulaşım aracıydı. 20. yüzyılın başında yerini, Hindistan ve Japonya'dan getiren daha hızlı ve konforlu çek-çek'e bıraktı.



VAİZ PAPAZ (Sağda) ve Daruma'nın şans getiren bebeği (aşağıda). Bu kişi, bir duvar üzerinde o kadar uzun süre meditasyon yaptı ki, bacakları cılızlaştı. İçsel temizlenme, gençken, lotus pozisyonuyla ("zazen"), kaligrafi uygulaması ("shodo") ve bahçe mimarısı üzerinde meditasyonla kazanıldı

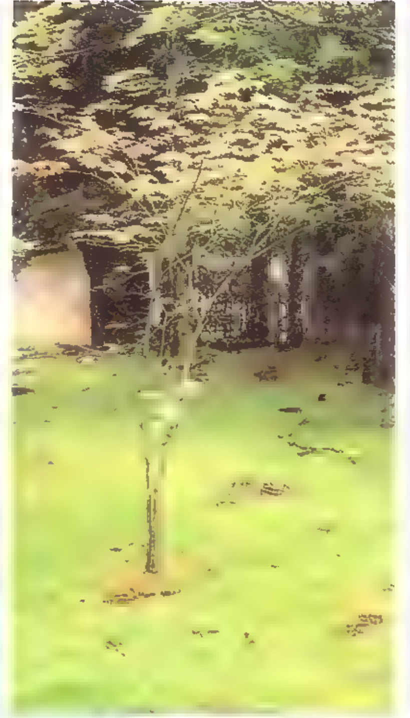


Budizmin dirimselliği

Hindistan'dan gelen Budizm, 13. yüzyılın başından itibaren tam bir gelişme gösterdi. Japon manastırları, gemileri Çin'e karşı silahlandırdı. Bu seferlerden kazanılan ganimetlerle yeni kült alanları inşa ettiler. Bu şekilde kurulan Kamakura'daki Büyük Buda, yapılmış en gösterişli bronz heykeldi. Buda papazı Eisai, Çin dönüşünde meditasyonu ya da "zen"i geliştirdi. Yandaşları, özellikle de savaşçılardı. Vücutlarını disipline ederek, doğa ile uyum sağlamak üzere içlerindeki tüm istekleri yok etmenin yollarını arıyorlardı.

Kyoto'nun Yosun Bahçeleri ("Saihoji"). Çinli usta Yishan Yining'in estetik idealini ifade ediyordu. Zen bitki bahçelerini mineral bahçeleri karşılıyordu. 1450 yılına doğru, Kyoto'da inşa edilen "Ryon-ji", aynı anda on dördü görülebilecek şekilde yerleştirilmiş on beş taştan oluşuyordu. Aşağıda, kutsal su havuzu görülmektedir





SESSHU KEŞİŞİNİN GÖRÜNÜMÜ (1420-1506) Sis içinde boğulmuş bu doruklar ve koruluklar, sanatçı için bir Zen deyimiydi.

Mezhepler gelişmesi

Budist mezhepler çoğalıyordu. 1224 yılında, Kutsal Toprakların Gerçek Mezhebi (Shinshu) ortaya çıktı. Vaizleri evliydi. Halk kesimini çeken basit bir dille konuşuyordu. Bu mezhebin papazları, özellikle de büyük güçlü bir tapınak inşa ettirdikleri Osaka'da, kırsal kesimde hakiki birer şef haline geldi. Ama, 1253 yılında Nichiren papazı tarafından kurulan Lotus Mezhebi gibi bazı yan mezhepler saldırılara uğradı. Uzlaşmaz ve kavgacı olan Nichiren, Japonya'yı tanrıların kutsadığı topraklar ve evrenin kalbi olarak görünüyordu. Zen gibi, şeytani olarak nitelediği diğer akımları eleştiriyordu.



KAMAKURA'NIN BÜYÜK BUDASI 14 metre yüksekliğindedir ve 1252 yılına tarihlenmektedir.

RÜZGÂR TANRISI Tayfunlar karşısında sıkıntıyı ifade etmektedir.



Ayakta duran Buda (sağda), Kyoto'da 119 metre boyunca sıralanmış bin adet seri heykelden biriydi.

"NETSUKE" (Kemere takılan fildişi takı) yedi mutluluk tanrısını temsil etmektedir.

NİKKO MAYMUNLARI Temel Budist ilkelerine bağlı olarak, gozlerını, ağzını ve kulaklarını kapatmaktadır: "Bilge olmak için, kötü bakma, kötü konuşma ve kötuyu dinleme."



Çay yolundan demet sanatına

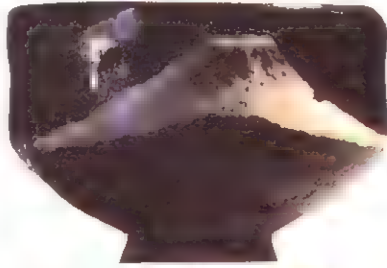
14. yüzyıl bir iç savaş dönemiydi. Biri Japonya'nın kuzeyinde, diğeri güneyinde olmak üzere iki hanedan hüküm sürüyordu. 1338 yılından itibaren, Ashikaga ailesi, "shogun" (başbuğluk) rolünü yerine getiriyor ve takımadanın birliği politikasını oluşturmaya çalışıyordu. Feodal düşmanlıkların sürüp gitmesi, shogunların sanat ve edebiyat koruyuculuğunu uygulamasını engellemiyordu. Saraydaki kültürel patlama, politik yetersizlikleri telafi ediyordu. Olaylı dönemlerde sıklıkla görüldüğü gibi, manastırlar düşünsel yaşamın sığınağı haline geldi. Ashikaga tarafından desteklenen Zen ustaları, Çin'in misyonlarını artırıyordu.

Çin'in teatral stiliyle geleneksel Japon danslarının karşımasından lirik no dramı doğdu. Şiirsel anlatılarla koreografik unsurlar birbirini takip ediyordu. Hepsi erkek olan oyuncular görkemli kostümler giyiyor ve oyunu maskelerle oynuyorlardı. Dramaturg Zeami, no oyununu en mükemmel noktasına ulaştırdı. 1443 yılında ölümüyle, yüz kadar tiyatro eseri bıraktı. No, dinden aldığı esinle, Yunan trajedisi ve Ortaçağ gizemini andırıyordu: İzleyicileri büyülüyordu ve onlara nesnelerin gölgesel derinliğini gösteriyordu.

Zen manastırlarında uygulanan çay seremonisi geleneği ("chanoyu"ya da "sado") günümüze kadar devam etti. 15. yüzyılda Sen no Rikyu tarafından düzenlenen "Çay Yolu", özel parklarında sade çay kulübeleri inşa ettiren zengin tüccar erkeklere özgü bir sanattı. Fuji Dağı'nın ince çanaklarında sunulan çay, ayin şeklindeki yavaşlığın zarafeti yükselttiği hareketlerle hazırlanmaktadır.

TAHTA KEPÇE
("Hishaku") ve bambu kaşık. Çay ustası kaşık kutusu üzerine, soyadını kazımaktadır. Çay kutusunun üzerindeki bambular yaşam gücünü sembolize etmektedir.

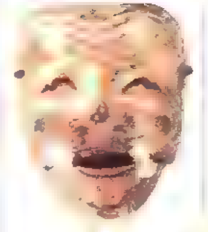


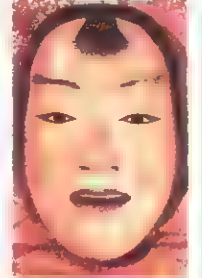


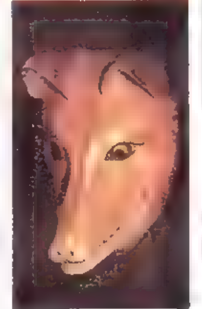
Çömlek çalışmasının değerlendirilmesi için, tas eller arasında döndürülmektedir.



ZEAMİ METNİ
No tiyatrosunun ayine özgü dansına eşlik etmesi için üretilmiş bir şarkıdır. Kolonlar üzerindeki işaretler bazen ses tonundaki değişiklikleri bazen de ideogramı ("furıgana") belirtmektedir.







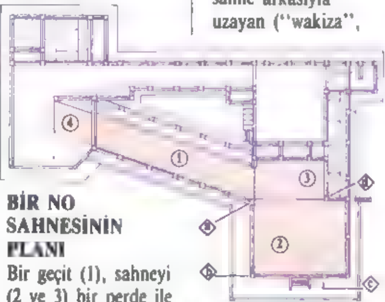
NO MASKELERİ
Yukarıdan aşağıya: Beyaz sakalıyla Okina bilgeliği, daha genç olan Kassiki papaz adaylarını simgelemekte, kurt-tanrı Inari sırtında (ıı = yük) pirinç ("ine") taşımaktadır.







Halk bayramlarında ("matsuri") varlığını sürduren hareketlerle saray dansı ("bugaku").



BİR NO SAHNESİNİN PLANI
Bir geçit (1), sahneyi (2 ve 3) bir perde ile kapalı olan ayna odasına (4) bağlamaktadır. Dört temel direkten her biri (a, b, c, d yukarıda) bir isim taşımaktadır; herbirine bir kişilik verilmiştir (başoyuncu, papaz ayağı vb.).

DIŞARIDAKİ NO SAHNESİ
(Aşağıda) aktorler, rüzgârlıklarla kaplı bir sahne arkasıyla uzayan ("wakiza", 3'de) sahne (yukarıdaki plan üzerinde, "butai" 2'de) bulunmaktadır.

Japon sanatlarının aşırı inceliği, 17. yüzyılda başlayan Edo Çağı boyunca ortaya çıkmış ve adını, Tokyo'daki eski adından alıyordu. Japonlar, basitlik ("wabi"), cila ("sabi") ve iyi duygulardan ("shibusa") ibaret üç kriterden doğan sade bir zarafeti ("seihin") değerlendirmekteydi. Evlerinde, bazen estetik bir biçimde güzel yazıyla süslenmiş kâğıt ruloları ile beraber güzel eşyaların bulunduğu bir duvar oyuğu, "tokonoma" bulundurulmakta, burada, genellikle bir çiçek kompozisyonu görülmekteydi. 15. yüzyılda Usta Ikebono tarafından ortaya çıkarılmış çiçekleri "yaşatma" sanatı ("ikebana"), erkeklerin tekelindeydi. Birçok stili vardı. Her bitki, Konfüçyüs kaynaklı istiareli bir değere sahipti. Sırasıyla gökyüzü, insan ve toprağı sembolize eden belli başlı üç daldı. Bütünü evreni temsil etmekteydi.
Bugün, kodlanmış olan ince düşüncenin eğitimin bütününün temelini oluşturduğu ikebana derslerini takip etmektedir.



18. yüzyılda, yaşamın acılarını hiçbir zaman göstermeyen, ama gerçekçi bir baskı okulunun ("ukiyoe") yaratıcısı olan Katsokawa Shuncho'nun "Ikebanalı Genç Kadınlar"ı. Bununla birlikte Japonya, koylerdeki sefaletin ve bazı kıtlıkların belirlediği donem yaşamıştır.

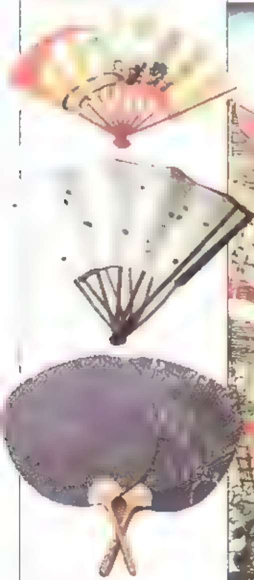
BRONZ TURNA
Uzun omürlülüğün sembolu olan kaplumbağa üzerine konmuş olarak, ağzında bir lotüs-mumluk tutmaktadır.







Kapalı katlamalar, "**GOHEI**"ler tanrıları çekiyordu. Shinto ayinleri esnasında, gunahlardan arındırıcı olarak kullanılmaktadır

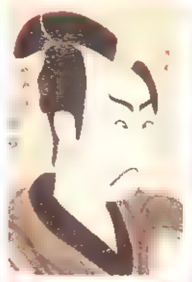


Katlamalı yelpazeler ("sensu") dağları ve vadileri temsil etmektedir. M.O. 6. yüzyılda Çin'den gelen düz yelpazeler sosyal seviyeyi ya da görevi dile getirmektedir ve sıklıkla, bir armayla donatılmıştır. Generaller ya da sumo hakemleri tarafından taşındıklarında, otoritenin simgesidir

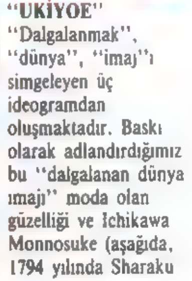
Yeni bir yaşam sanatı

18. yüzyılda, sosyal hiyerarşinin son tabakasındaki satıcılar ve bankacılar, ekonomiye hâkimdi. Sosyal yaşam ve süs sanatını beğeniyordu. Özellikle de "kabuki" halk tiyatrosundan zevk alıyorlardı. No sanatından daha az düzenli olarak, sıçramaları ve dramaturg Chikamatsu'nun (1653-1724) başarılı olduğu beklenmedik sahne olaylarını kullanıyordu. Aynı dönemde, Utamaro (1752-1806), Hokusai (1760-1849) ve Hiroshige çok renkli baskı sanatını doruk noktasına ulaştırmıştı. Yazıdan çok kartpostallar, oymabaskı kabuki sanatçılarını, moda olan sadeliği, mevsimler boyu görülen görünümleri ölümsüzleştiriyordu.

Tüccarlar ve samuraylar, "haiku"lar oluşturarak, sanat tanrısına hizmet ediyorlardı; bu on yedi heceli düzenli şiirler, doğa duygusunu ve nesnelere güvensizliği kısaca ifade ediyordu. Şair keşiş Basho (1644-1694) takımadalardaki seyahatleri esnasında, suluboya ile resmettiği yüz kadar şiir yazdı. Fransa'daki Theophile Gautier gibi binlerce rakipleri vardı. Edo dönemi sırasında, Zen sadeliğinden uzaklaşan, çiçek süslemeleri ve oymalar açısından zengin bir barok sanatı, mimaride ve Tokyo'nun kuzeyinde, Nikko'daki Tokugawa Ieyasu mozolesinin dekorasyonunda gelişti. Batı teknikleri (astronomi, tıp, cerrahi, haritacılık, gemi inşası, silahçılık), Hollandalı denizciler sayesinde Japonya'ya girdi: Bu bilgi ("rangaku"), düşünceyi, Meiji çağındaki modernleşmeye hazırladı.





"UKİYOE"
"Dalgalanmak", "dünya", "imaj"ı simgeleyen üç ideogramdan oluşmaktadır. Baskı olarak adlandırdığımız bu "dalgalanan dünya imajı" moda olan güzelliği ve Ichikawa Monnosuke (aşağıda, 1794 yılında Sharaku tarafından gerçekleştirilen resim görülmektedir) gibi kabuki aktorlerini temsil etmektedir. Tüccarların fanı zevklere yaklaşımı, onlara lüks nesneleri almalarını yasaklayan savurganlığı önleme yasalarına bağlıydı.





Tanrıların beğenisini kazanmaya yönelik bir dövüş olan sumo, Shinto tapınaklarının girişinde bulunan kırmızı portiklerin ("torii") tanıklık ettiği gibi kutsal bir spordur. Dövüşçüler, temizlik için ring üzerine tuz atmaktadır.





"LOTUS'TAKİ GÖL"
Claude Monet'nin bu eseri Hiroshige'nin (en yukarıda) "Kameido'da su üzerindeki glycines çiçekleri"nin ışığı ve kadrajını yeniden ele almaktadır. Ressamlar için malzemeler satan "Tanguy baba" (ortada), Vincent Van Gogh tarafından, "ukiyoe" ile ("Fuji Dağı", "Tokaido"nun bir istasyonu, Hiroshige tarafından; bir kabuki aktoru, Utagawa Toyokuni tarafından; bir fahişe) kaplı bir duvarın önünde temsil edilmiştir.



Japonizm

19. yüzyıl sonunda, Avrupalılar, evrensel sergiler sayesinde Japon sanatını keşfetti. Baskılar, mürekkep işleri, seramikler, oyma biblolar Japonizmin doğmasına neden oldu. Manet, Degas, Toulouse-Lautrec, Van Gogh resim alanında yeni bir yapılanma gerçekleştirdi. Gölgeli stil ve diyagonal kompozisyon 1900'lü yılların afişlerine esin verdi.



NATSUME SOSEKİ
(1867-1916) (sağda). Anglo-Sakson kültüründen etkilenerek, psikolojik romanlar yazdı.

HENRİ DE TOULOUSE-LAUTREC
1892 yılına doğru, samuray kıyafetleri içinde fotoğraf çektirmiştir (aşağıda). Resimlerinde ("Açgözlü", "Peynir Çocuk") kabuki aktorlerinin mimiklerinden esinlenmiştir.



KADRAJ TEKNİKLERİ
Japon ressamların kadraj teknikleri empresyonistleri, naibleri ve yeni doğan sinemayı etkilemiştir. Bir ağaç kütüğü, kolundan sakat bir insanın kolu, ön planda görülen bir gemi pruvası, mekânsal derinliği vurgulamakta ve içine dalan bir bakış yaratmaktadır. Sıklıkla asimetrik olan kompozisyon, klasik dilden uzaklaşmakta ve modern sanatın ilk belirtileri görülmektedir. Bahçeye açılan hareketli iç duvarlarıyla Japon evleri, iki savaş arasında, California'daki evleri etkilemiştir.



FREDERİKSBERG ŞATOSU
Kopenhag (Danimarka) yakınlarındaki "Ukiyoe"de işlenerek, Japonlar'a, taklit etmeyi sevdikleri Batı geleneklerini göstermeyi amaçlayan bir baskıda kullanılmıştır.

Altüst olan Avrupa



Orada büyük bir coşkuyla 3. Cumhuriyet kuruldu... Orada İngiltere süfrajet zaferini ve imparatorluğunun çöküşünü gördü... Orada II. Reich komşularını endişelendirdi ve Avusturya-Macaristan kendi milliyetçilikleriyle yüzleşti... Orada Balkanlar Avrupa'nın barut fıçısı oldu... Orada Birinci Dünya Savaşı korkunç bir bilanço oluşturdu... Orada Bolşevik ihtilali ile sarsılan Rusya adalet hayalleri kurarken kendini diktatörlük rejiminde buldu.





Yüzyılın dönüm noktası

OTOMOBIL
1914 yılında, yüz binden fazla Fransız, otomobil kullanıyordu ve 1883 yılında Delamare Deboutevillc tarafından gerçekleştirilen taşıt, Panhard, Peugeot ve Louis Renault tarafından geliştirildi. İlk otomobil yarışı, 1894 yılında, Paris'i Rouen'e, saatte 21 kilometre ortalama hızla bağladı

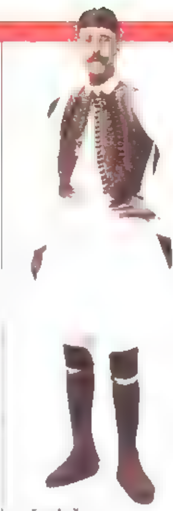


1870'lerdeki felaketler ve imparatorluğun çöküşünden sonra, Paris, Almanlar tarafından işgal edildi. Fransızlar, 4 Eylül 1870 tarihinde ilan edilen cumhuriyeti korumak için mücadele ediyordu. 19. yüzyılın sonunda, canlı bir hareket politik ve kültürel yaşamı canlandırırken, ekonomik kalkınma Birinci Dünya Savaşı öncesine kadar devem edecekti. Fransızlar, cumhuriyeti pekiştiren temel özgürlüklere kavuştu.

Jules Ferry ve Leon Gambetta tarafından şiddetle savunulan sömürgesel yayılma, Alsace-Lorraine'ın kaybını telafi etmeyi amaçlıyor ve Fransa'ya "uygarlaştırıcı" rolünü yeniden ortaya koyma olanağı veriyordu. 1881 yılında, Tunus, daha sonra ise 1883 yılında Tonkın, Cezayir'e bağlandı.



OLIMPIYAT OYUNLARI
1892 yılından itibaren, Baron Pierre de Coubertin, Olimpiyat Oyunları'nı başlatmak için mücadele etti. Tüm ülkelerin insanlarının barış içinde bir araya getirilmesinin, evrensel uzlaşım ve barışın en önemli garantısı olduğunu düşünüyordu. İskenderiyeli zengin bir bilim ve sanat koruyucusu, beyaz mermer bir stadyumun inşaat masraflarını ödedi. Programda öngörülen 43 karşılaşma, 80.000 seyirci çekti. 300 başvuru üzerinden 230 kişinin katıldığı olimpiyatlarda, en kalabalık olanlar Yunan atletlerdi ve Amerikalı ve İngiliz şampiyonların bulunmadığı ortamda madalyaların çoğunluğunu topladılar.





Evrensel sergiler

1900 yılının Evrensel Sergisi, Belle Epoque'un Paris'inin en parlak gösterilerinden biriydi. 50 milyondan fazla ziyaretçiyi çekti ve şehrin görünümüne damgasını vurdu. Concorde'dan Trocadero'ya, tüm Seine rıhtımı boyunca, Fransız ve diğer ülkelerin pavyonları sıralanıyordu. Ortada, Büyük Saray ve Küçük Saray bulunuyordu. Sergi, Fransa'nın en iyi ilişkilere sahip olduğu Rusya çağını yaşadı: II. Nikolay'ın 1896 yılında ilk taşını yerleştirdiği III. Alexandre Köprüsü 107 metre uzunluğunda ve 41 metre genişliğinde tek metal köprüyü oluşturuyordu.



İlk kez 1877 yılında Birleşik Devletler'de Thomas Edison tarafından gerçekleştirilen gramofon, 1889 Evrensel Sergisi'nde, makineler bölümünde sergilendi. Edison, 1878 yılında, akkor ampulü de icat etti. Birkaç sene önce, Fransız Charles C[illegible] gramofonun atası kabul edilen paleophone'u icat etmişti.





EVRENSEL SERGILER
Endüstrinin gelişimini sergileyen vitrinler olarak kabul ediliyordu. 1878 sergisinin endüstriyel sarayı Champ-de-Mars'da 1878 yılında gerçekleştirildi ve Augustin Mouchot tarafından (karşıda, ortada) icat edilen güneş enerjisi toplama aygıtını da kapsıyordu.

Birinci Uluslararası Elektrik Sergisi, Paris'te, 11 Ağustos ve 20 Kasım 1881 tarihleri arasında yapıldı. Aynı zamanda bir deneyleme ve promosyon yeriydi. Siemens burada bir elektrikli tramvayı sergilerken, Edison sisteminin güvenilirliğini gösteriyordu. 900.000 kişi, hakiki bir elektrik bayramı ile büyülendi. Lenoir ve Otto'nun 1889 yılı sergisinde sunulan benzinli motoru, otomobil endüstrisindeki olağanüstü gelişime olanak sağladı.





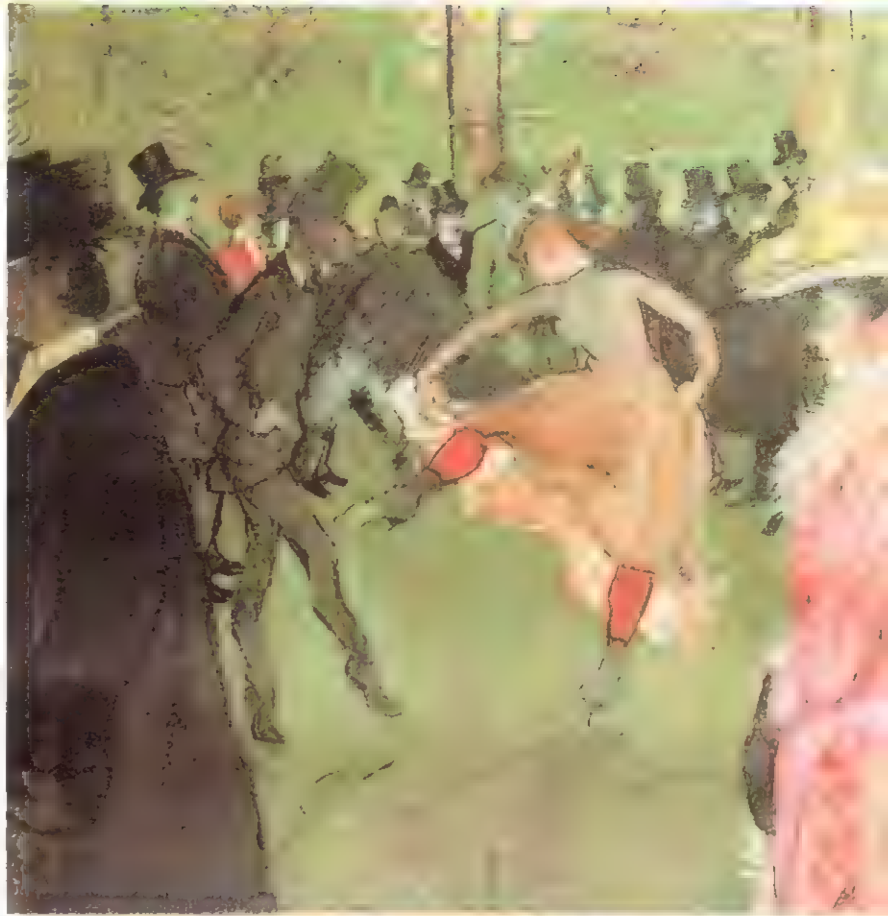
1889 Paris Sergisi, bir asırlık Fransız Devrimi'ni kutluyordu. Dünyanın her yanında inşa ettiği köprülerle tanınan Gustave Eiffel (1832-1923) 26 ay içinde kulesinin 12.000 parçasını bir araya getirme başarısını gerçekleştirdi.

RICHARD WALLACE
Paris'te, Charles Lebourg'un modeli üzerine beş çeşme gerçekleştirdi



Sanatsal patlama

Yüzyıl dönüm noktasında Paris eğleniyor, eğlence yerleri sayıları artarak çoğalıyordu. Grands Boulevards ve Montmartre'daki kabarelerde toplumun bütün sınıfları bir araya geliyordu. Auguste Renoir tarafından resmi yapılan (yanda, aşağıda) Le Moulin de la Galette, Lepic Sokağı'nda eski bir değirmenin bulunduğu yerde inşa edilmişti ve komşusu olan Moulin-Rouge ile kıyaslandığında daha doğal ve gerçeğe uygundu. Paris halkının daha sade, varlıklı olmayan kesiminin bir araya gelerek dinlediği, sıkıntılarından kurtulduğu bir kır kahvesi, kır meyhanesiydi. 1889 yılından sonra Moulin-Rouge yeniden inşa edildi, profesyonel eğlence düşkünleriyle bunlarla düşüp kalkmak isteyen burjuvaların eğlendiği yer haline geldi. Ünü bütün dünyayı saran Fransız kankanı burada doğdu. Montmartre'daki Lapin Agile (aşağıdaki) veya Chat-Noir gibi kabarelerde ise, o sıralarda bohem dünyası diye adlandırılan şairler, yazarlar, ressamlar bir araya gelirlerdi.







Onların eserleri de bu yenilik arzusunun bir kanıtıdır: Böylece Edouard Manet, Edgar Degas, Camille Pissarro, Claude Monet gibi empresyonist ressamların gerçeği daha iyi yakalayabilmek arzusuyla açık havada resim yapmayı istemeleri, akademi düşünce tarzının hâkim olduğu Resmi Sergi'nin kurallarına uymuyordu. Sayıları elliyi aşan tiyatro salonları Parisliler'i kendilerine çekiyordu. "Cyrano de Bergerac" çılgınca bir beğeniyle karşılanmıştı. Sarah Bernhardt alkışlanıyordu.

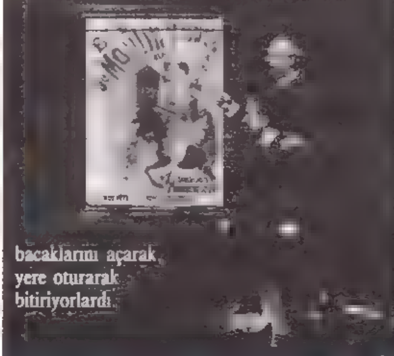


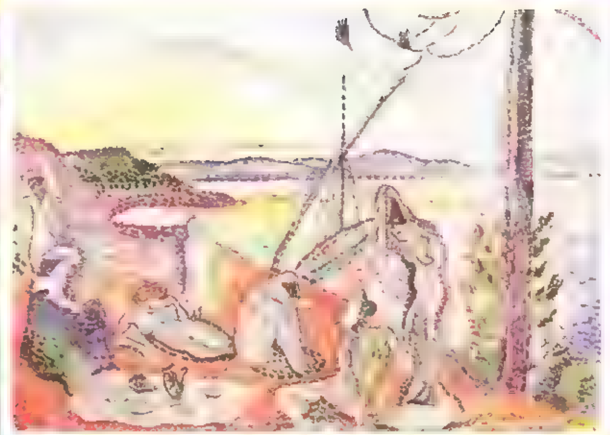
Bu kabarelerde doğan yıldızlar, Paris efsanesinin bir parçası oluyorlardı. Goulue adıyla tanınan Louise Weber, Elysée-Montmartre'da sanat hayatına atılmış, açıldığı günden itibaren Moulin-Rouge'un yıldızı olmuştu.



O dönemin ünlü gecekuşu ressam Henri de Toulouse-Lautrec, Valentin le Désossé'yle birlikte çıraklık dönemini ölümsüzleştirdi. Kızlar sıcak eğlence gecelerini doğal kadriller ya da kankan yaparak hareketlendiriyorlardı. Bu kızların adları Môme Fromage (Peynir kadın, peynir aftos), Grille-d'Egout (Lağım ızgarası), Jane Avril'di. Yaptıkları dansları uylukları yere değecek kadar bacaklarını açarak, yere oturarak bitiriyorlardı.

LİTOGRAFİ SANATI
Yüzyılın dönüm noktasında gelişti. Yeni mekanik baskılar sayesinde Jules Chéret ve Henri de Toulouse-Lautrec gibi sanatçıların eserlerinin reprodüksiyonunu yapmak mümkün oluyordu. Özel bir kalemle kalker taş üzerine resmi yaptıktan sonra, afiş yapımı için kâğıt konulmadan önce resim mürekkeple renklendiriliyordu.









Aşağıdaki heykel futurizmin - gelecekçiliğin- teorisyenlerinden biri olan Umberto Boccioni'nin (1882-1916) bir eseridir. İtalyan şair, Filippo Marinetti (1876-1944) 20 Şubat 1909'da Fransa'da yayımladığı "Manifesto"sunda bütün sanatsal mirasları reddederek modern dünyayı yüceltmek isteyen bu hareketin temellerini atmıştı.



MODERN SANAT
Paul Cézanne (natürmort-yukarıda ortada), Paul Gauguin ve Vincent Van Gogh çağdaş sanatın habercisi, müjdecisidirler. Henri Matisse (yukarıda) ve Raoul Dufy, fovizmin, anında yaratıcılığın ve renk patlamasının temsilcileridir. Pablo Picasso (yukarıdaki portre) 1908 yılında Georges Braque ve Juan Gris gibi kübist sanatçıları bir araya getiren Bateau-Lavoir grubunu kurdu. Bu sanatçılar modernlikten zevk alıyorlardı: Fabrikalar, spor karşılaşmaları onların ilgilerini çeken olaylardı. Perspektife aldırmadan geometrik şekilleri kullanarak resmediyor, şekillendiriyorlardı.



EDWARDÇI ÜSLUB
"Edwardçı üslup", adını Kral VII. Edward'dan alıyordu. Bu stilin özelliği barok formların ve zengin malzemenin bolca kullanılmasıydı. Aubrey Beardsley (1872-1898) ile yazar Oscar Wilde (1854-1900) (aşağıda) bu akımın öncüleriydiler, yüzyılın sonlarında Britanya'nın çöküşünü gozler önüne seriyorlardı. Oscar Wilde'ın eseri "Salome" (yukarıda) Londra'da yasaklanmıştı.

AŞIRI İNCELİK
Hali vakti yerinde tuzu kuru aristokratlar ile burjuvaların konfora meraklı oluşları "tasarımcıların" yaratıcılığına yardımcı oluyordu. İskoçyalı mimar Charles Rennie Mackintosh (1868-1928) ile onun çevresinde toplanmış olan sanatçılar, iç dekorasyonla ilgili süs eşyalarını yaratıyorlardı. Ünleri bütün Avrupa'ya yayılmıştı. Yukarıda, eserlerinden ikisi görülüyor.







Edward dönemi

1901 (Kraliçe Victoria'nın ölümü) ile 1914 (Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması) yılları arasındaki döneme "Belle Epoque" (Altın Çağ) deniyordu. Gerçekten de varlıklı olanlar, centilmenler, sanayiciler ve tüccarlar, rant gelirleriyle yaşayanlar, serbest meslek sahipleri toplumun yüzde onunu oluşturuyorlardı. Şehrin kendilerine sağladığı gelirler sayesinde bolluk içinde yaşıyorlardı. Bu şatafatın gözleri boyamaması gerekir. Her zaman bir çukur, zenginlerle yoksulları birbirlerinden ayırıyordu. Günlük hayatta, toplum içinde daima bir ayrım söz konusuydu. Böylece, Londra'da halka açık banyolarda işçilerle, "yukarı tabaka" arasında ayrım yapılıyordu. 1905 yılında liberaller iktidara geldiklerinde- özellikle David Lloyd George ve Winston Churchill- sosyal reform politikası uygulayarak, en çok sıkıntı çeken yoksulların durumunu iyileştirmeye çalıştılar: Yoksul çocuklara bedava yemek, yetmiş yaşın üzerindekilere emeklilik, hastalığa ve işsizliğe karşı sigorta sistemleri gibi.

ENTENTE CORDIALE
1904 yılının Nisan ayında Fransa ile Birleşik Krallık arasında, Yeni Dünya ve Siyah Afrika konusunda bir antlaşmanın imzalanışıyla iki [illegible] arasında yeni bir işbirliğinin yolu açılmış oldu. 1903 yılının Mayıs ayında Kral VII. Edward'ın (yandaki resimde Zuhaf askeri kılığında) Paris'e yaptığı resmi ziyaretten sonra Fransa Cumhurbaşkanı Emile Loubet'nin (1838-1929) (yandaki resimde) Temmuz ayında Londra'yı ziyaretinin kamuoyunda iyi bir ortam yaratması bu antlaşmanın yapılmasını kolaylaştırmıştı. Bu, Britanya politikası için bir dönüm noktasıydı. O güne kadar taahhüt altına girmekten kaçınan Büyük Britanya, bundan böyle Avrupalı güçlerden birine yakınlaşmayı kabul etmişti.

"SPİRİT OF ECSTASY"
(Kendinden geçme hali) (aşağıda) 1911 Şubat'ında heykeltıraş Charles Skyes tarafından yaratıldı. "Flying Lady" (Uçan Leydi) adı da verilen bu heykelcik Rolls-Royce firması tarafından, Rolls'un niteliklerini belirtebilecek bir şeyin yapılması için ısmarlanmıştı: "Sessizlik içinde hızı, titreşimsizliği, başka bir yerden gelen gücü ve bütün yelkenlerini açarak süzülerek hızla ilerleyen bir yatın zarafetini" belirtebilecek bir şeyin yapılması istenmişti.







İŞÇİLERİN "BÜYÜK KAYGISI"
1910 ile 1913 yılları arasında nakliyat işçisi Ben Tillet ile makinist Tom Man'ın önderliğinde, ekonomik hayatı felce uğratmakla tehdit eden grevler yapılmıştı (yandaki resimde grevcilerin bir geçidine katılan çocuklar).

SAVOY'DA YEMEK
Curzon Markizi: "(...) Pek çok hoş ziyafet, bütün zamanımızı alıyordu, zamanın nasıl geçtiğini anlayamıyorduk. (...) Vicdanımız rahat eğleniyorduk, yaşadığımız her andan zevk alıyorduk" diye yazıyordu.

KADINLARA ÖZGÜ İŞ
Birinci Dünya Savaşı'na kadar kadınların yaptıkları belli başlı işlerin sayısı pek fazla değildi. 1911 yılına doğru aktif olarak çalışan kadınların % 72'si iki büyük sektörde çalıştırılıyordu: Yaklaşık olarak sayıları iki milyona yakın olan kadın, işçi olarak (yandaki resimde) tekstil ve giyim sanayisinde, bir milyon yedi yüz elli bin kadın da hizmetçi olarak çalışıyordu. Diğerleri de ticarette ve değişik hizmetlerde çalışıyorlardı (solda). Savaş yüzünden fabrikalarda daha çok kadın işgücüne ihtiyaç duyuluyordu. Aristokratla burjuva kadınlar ve genç kızlar hemşire olarak orduya katıldılar.

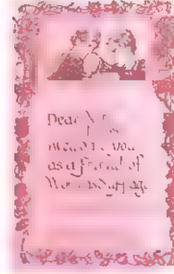


Kadının sesi

19. yüzyılda üç alanda kadın özgürlüğü hareketi doğdu. İlk olarak eğitim alanında: Önce orta öğrenim, sonra da üniversite kapıları burjuva genç kızlara açıldı: Bundan böyle profesör ve öğretmen olmak onlar için onur verici bir işti. Yasal alanda, evli kadınlar 1882 yılında kendi mal varlıklarını yönetebilme, 1886 yılında eşlerinden boşandıklarında çocuklarını yanlarında alıkoyabilme hakkını elde ettiler. Ama, politika alanında, istedikleri oy hakkını elde edemediler. "Daily Mail" onlara, küçük düşürmek, alay etmek için "süfrajet" adını takmıştı. Millicent Fawcett'in (1847-1929) yürüttüğü önemli kampanyalara rağmen davalarını kazanmak için gerekli kamuoyunu oluşturamadıkları için bu arzularını gerçekleştiremediler.

Süfrajetler (19. yüzyıl başında İngiltere'de seçme ve seçilme hakkı isteyen kadınlar) gerçekten cesur olduklarını, kendilerini sarayların parmaklıklarına zincirleyerek kiliseleri, evleri ve posta kutularını yakarak kanıtlıyorlardı.





HOLLOWAY HAPİSHANESİ Açlık grevi yapan süfrajetler zorla besleniyorlardı. 1913 yılından itibaren "kedi ve fare" yasası adını verdikleri bir yasaya göre hayati tehlikede olanlara karşı daha yumuşak davranılıyor, serbest bırakılıyor, sonra daha iyi olduklarında tekrar hapsediliyorlardı. İngiltere bir örnek oluşturmuştu. Avrupa'nın diğer başkentlerinde -Viyana gibi (yukarıdaki resimde), Paris gibi- feministler oy hakkı istemek için gösteriler yaptılar.



MİLİTAN SAVAŞIN RUHU
Manchesterli bir feminist avukatın dul eşi olan Emmeline Pankhurst (1858-1929) (yukarıdaki resim) 1903 yılında, Toplumsal ve Siyasal Kadın Birliği'ni (İngilizce kısaltması WSPU) kurdu. Birçok kez tutuklandı. 1913 yılında bir dizi suç işledikten sonra hapsedildi. Kadınları çalışmaya çağırarak savaş gücüne yardımcı oldu. Küçük kızı Sylvia (1882-1960) (aşağıdaki resim) çok güçlü bir kişiliğe sahipti, sırasıyla barışsever bir militan, komünist, antifaşist, panafrikanist oldu. Lenin'in, yazar Bernard Shaw'ın, bilgin Bertrand Russel'ın arkadaşı, sosyalist milletvekili James Keir Hardie'nin (1856-1915) eşiydi. Ablası Christabel (1880-1958) (ortada) 1918 yılından sonra halkın arasına karışmadan yaşamaya devam etti.



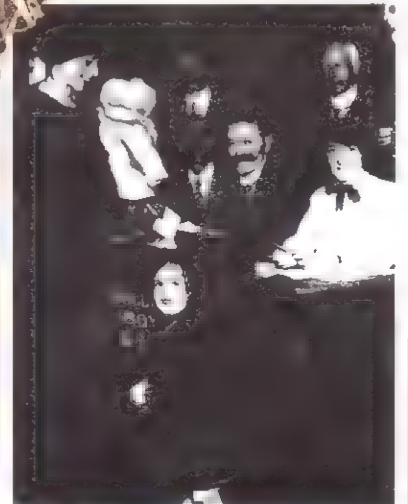




1908 YILINDA WSPU'NUN BEYİN TAKIMI
Bu mücadelesi sırasında iki kızının dışında Emmeline Pankhurst'ün yanında güçlü kişiliğe sahip destekçileri vardı. Bu harekete katılan az sayıda kadın işçiden biri olan Lancashire pamuk ipliği fabrikasının işçilerinden Annie Kenney de onun yanında yer alıyordu. "General" adı takılan Flora Drummond (yukarıdaki resimde siyah elbiseli Mr. Pankhurst'ün sağında duran kasketli hanım) Frederick ve Emmeline Pethick-Lawrence, WSPU'nun veznedarları. Kadın militanlar daha ziyade burjuvalar arasında kendilerine taraftar buluyorlardı. Aralarında çok az sayıda da olsa aristokratlar bulunuyordu. Bu hareket daha ziyade kadın işçilere yönelmeyi amaçlıyordu. Ama Annie Kenney'in etrafından toplanmış birkaç işçiden başka kadın işçiler arasında kendine taraftar bulamadı.



SÜFRAJETLERİN MÜCADELESİ
Mrs. Pankhurst 1914'te yazdığı "My Own Story Hikâyem"de 1906 seçimlerinden sonraki mücadelesini anlatıyor. "Mr. Asquith'e Shefield'de, Mr. Lloyd George'a Alkinsham'da sorular yönelttik, Başbakan'a Glasgow'da tekrar sorular sorduk ve bu şekilde çok sayıda mitingi bölduk. Her seferinde bizi kaba kuvvet kullanarak ve hakaretler ederek dışarı attılar (...) Bunun sonucu ne mi oldu? (...) Kısa bir süre sonra gazeteler yalnızca bizden söz etmeye başladılar." İngiliz kadınların savaş gücüne katılışları, davalarında haklı olduklarının kabul edilişini sağlamıştı: 6 Şubat 1918'de kabul edilen bir kanunla, 30 yaşındaki ve 30 yaşını geçmiş kadınlara oy kullanma hakkı verildi. Seçim yasalarındaki bütün ayrımcılığın ortadan kalkması ve 21 yaşına gelmiş herkesin erkekler gibi oy kullanma hakkına sahip olabilmesi için 1928 yılına kadar beklemek gerekmişti. 1919 yılında, Lady Astor, kocasının yerine seçilerek Avam Kamarası'na giren ilk seçilmiş kadın olmuştu. 1929 yılında da, Margaret Bondfield İşçi Partisi hükümetinin ilk Devlet Bakanı olmuştu.



HAVACILIK TESİSLERİ
Kurulabılmeleri için çok geniş fabrıkalara ihtiyaç duyuluyordu. Bu kurumlar 1910 yılından itibaren, Londra'nın güneybatısında Bristol bölgesine, bu bölgede toprak fiyatı daha ucuz olduğu için yerleşmeye başlamıştı. Birinci Dünya Savaşı sırasında havacılık sanayisi teşvik edildi. 1933 yılında bu sanayide otuz bin kişi çalışıyordu. 1937 yılından sonra silahsızlandırma politikası yüzünden bir darbe yedi.



RADYO
1922 yılında British Broadcasting Company tarafından yaratıldı. 1927 yılında British Broadcasting Corporation (BBC) adıyla halkın hizmetine sunuldu. BBC'nin yayınları eğitici ve eğlendirici, hoş vakit geçirticiydı: Tartışmalar, konserler, edebiyat yayınları yapılıyordu.



Yeni sanayiler

1925 yılında City'nin bankerlerinin ve Muhafazakârlar'ın istediği gibi, altına bağlı güçlü paraya dönüş oldu. Bu, Britanya'nın ihraca dayalı sanayisinin karşılaştığı güçlüklerin artmasına sebep oldu. Gerçekten de İngiliz malları, pahalı mallar haline gelmişti. Buna karşılık daha gelişmiş teknolojiye ihtiyacı olan yeni sanayiler gelişiyordu. Otomobil ve havacılık sanayisinde 1938 yılında çalışan işçilerin ve mühendislerin sayısı, 1923 yılında bu sanayi kollarında çalışanların sayısının iki katına çıkmıştı. 1920 yılından 1939 yılına gelindiğinde elektrik tüketenlerin sayısı da yedi yüz otuz binden dokuz milyona çıkmış, elektrik sanayisinin ve yan sanayilerin gelişmesini sağlamıştı. Yapay tekstil ürünlerinin ve kauçuğun üretimi artmıştı. Elektrikli-elektronik ev aletleri sanayisi en hızlı gelişen sanayi kollarından biriydi. O güne kadar ülkenin kuzeyinde sanayi kuruluşları, güneyinde ise tarım yapılırken, Büyük Britanya'nın ekonomik coğrafyasında bir değişiklik yapılarak, bu yeni sanayi kuruluşları İngiltere'nin güneyine ve Midlands'e yerleşmişti. Eski sanayi bölgelerinin işçileri, mesleklerindeki becerileri ve dayanıklılıklarıyla, sendika militanı oluşlarıyla övünerek kendilerini bir tür işçi aristokrasisinden sayıyorlardı. Yeni sanayilerin işçileri ise gelişmenin askerleriydiler. Onların ücretleri daha yüksekti. Büyük oranda kitle tüketiminin yararlarını keşfetmiş olan sanayicilerin hedefi olmuşlardı. Aynı zamanda bir merkezde toplanma ve güçlü tröstler ortaya çıkmıştı. Çıkarı koruyabilmek için rekabet ortadan kaldırılmıştı. 1926 yılında dev Imperail Chemical Industries (ICI) doğmuştu; Lever tröstü Unilever olmuştu. İkinci Dünya Savaşı'ndan kısa bir süre önce Britanya ekonomisi modern bir ekonomiye dönüşmüştü.



KATALOG
1929 yılında, Londra'nın [illegible] şık mağazası Harrods'un kataloğundan elektrikli ev aletleri sanayisinin ne kadar önemli olduğu anlaşılabiliyor. Elektrikli çaydanlıklar,

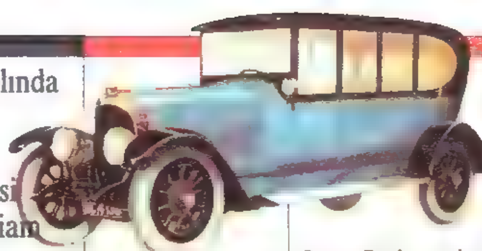


[illegible] sobalar, [illegible] ütü, çamaşır makineleri [illegible] perisi" önce varlıklıların evlerine girdi. Ama hayatı kolaylaştıran bu aletler kısa bir [illegible] seri halinde üretilecek [illegible]





1900 yılında lüks sayılan otomobil 1920 yılında olağan tüketim araçlarından sayılıyordu. Amerikalı Henri Ford'un buluşu olan zincirleme çalışma metodunun benimsenmesi sayesinde bu sanayi gelişti ve yayıldı. William Morris ile Herbert Austin bu metodu ilk uygulayanlardı. 1921 yılında yaratılan Austin 7 seri halinde yapılan ilk İngiliz otomobiliydi. Seri halinde üretim, fiyatların indirilebilmesini sağlıyordu: 1935 yılında Morris Cowley, Austin 7 ya da Ford 8 gibi küçük silindirli arabaların fiyatı 100 ile 135 lira (İngiliz), yani bir öğretmenin yıllık kazancının üçte biri kadardı. Seri halinde üretim bir merkezde toplanmayı gerektiriyordu: Oysa 1914 yılından önce yaklaşık olarak sayıları iki yüzü bulan kuruluş vardı, 1939 yılında ise bunların sayısı ancak yirmiydi. Otomobil üreten önemli İngiliz firmaları arasında Austin ile Morris bulunuyordu, Vauxhall ile Ford'un üretimi Amerikalılar tarafından kontrol ediliyordu. 1930'lu yılların sonlarında, bu sektör bir milyondan fazla kişinin geçimini sağlıyordu. Trafiğe çıkan otomobillerin sayısının artışı, yollarda trafik sıkışıklığına ve kazalara sebep oluyordu. 1928 yılında, ilk defa yollarda güvenlik kampanyası başlatıldı. Yavaş yavaş, bir işaret sistemi yerleştirildi, 1934 yılında ilk defa, daire şeklinde dönülen bir yol kavşağında ya da bir engel karşısında arabaların izlemeleri gereken yön belirlendi.











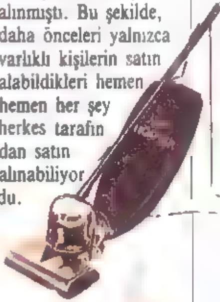
Reklamlar aile arabalarını överken (mesela Austin 7) 1920 yıllarında, "Baby Austin"in bebeklerle rekabet halinde olduğu sıkça söylenen bir şeydi. Bazı kurumlar, Rolls-Royce, Bentley ya da Jaguar gibi, lüks araba yapımında ihtisaslaşmamışlardı, hayal edilen araba modelleri zanaatçılar tarafından yapılıyordu. Ayrıcalıklı birkaç kişi için araba yapıyorlardı, üretimin bir kısmı Avrupa'ya, Birleşik Devletler'e ihraç ediliyordu. Çok moda olan spor otomobiller de varlıklı müşteriler için yapılıyordu.

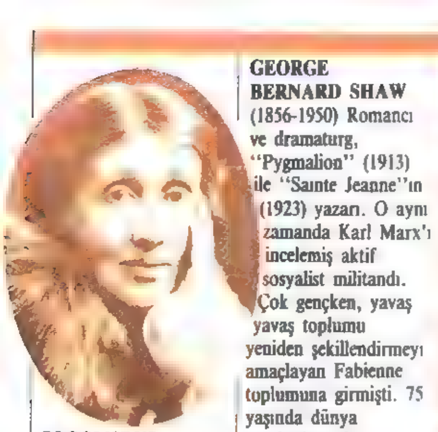




REKLAM VE KREDİ

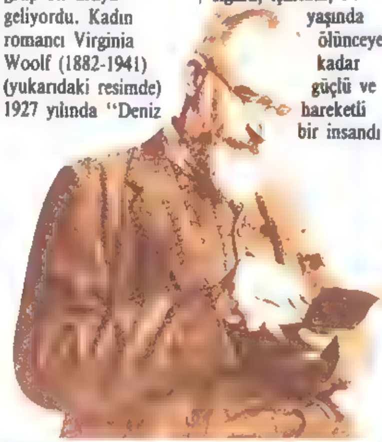
Otomobil ve elektrikli ev aletleri yeni bir tüketim tarzı geliştirmişti. Sinemada ve gazetelerde reklamlara yol açmıştı. Electrolux veya Hoover elektrikli süpürgesiyle "süpürmek bir zevk haline gelir" denilerek ürünler övülüyordu. Kredi de gelişiyordu. 1938 yılında, büyük alışverişlerin üçte ikisi- özellikle otomobil ve ev eşyaları, mobilyalar- krediyle alınmıştı. Bu şekilde, daha önceleri yalnızca varlıklı kişilerin satın alabildikleri hemen hemen her şey herkes tarafından satın alınabiliyordu.





BLOOMSBURY İki savaş arasındaki dönemde İngiliz aydınlarının ve antikonformistlerin merkeziydi. Londra'nın bu semtinde, İngilizler'in henüz kendilerinden çekindiği bir seçkin grup bir araya geliyordu. Kadın romancı Virginia Woolf (1882-1941) (yukarıdaki resimde) 1927 yılında "Deniz Feneri" adlı eserini yayımlamıştı, onların ilham kaynağıydı. Bloomsbury Grubu'nun üyelerinden biri toplantılarını şöyle anlatıyor: "İnsanlar gece 10 sularında ortaya çıkıyorlardı, gece yarısına kadar gelmeye devam ediyorlardı (...) Viski, küçük ekmekler, kakao, yenenler bunlardı.

GEORGE BERNARD SHAW (1856-1950) Romancı ve dramaturg, "Pygmalion" (1913) ile "Sainte Jeanne"ın (1923) yazarı. O aynı zamanda Karl Marx'ı incelemiş aktif sosyalist militandı. Çok gençken, yavaş yavaş toplumu yeniden şekillendirmeyi amaçlayan Fabienne toplumuna girmişti. 75 yaşında dünya seyahatine çıktı. 1931-1934 yılları arasında SSCB'yi gezdi ve orada Stalin tarafından kabul edildi. Amerika Birleşik Devletleri'ni, Hindistan'ı ve Afrika'yı gezdi. Vejataryendi, içki, sigara, içmezdi, 94 yaşında ölünceye kadar güçlü ve hareketli bir insandı.



JAMES JOYCE (1882-1941) Dublin'de dünyaya geldi, Bloomsbury Grubu tarafından pek takdir edilmedi, İngilizce yazan İrlanda romancılarının en önemlilerinden biridir "Dublinliler"in (1914) ve "Ulysses"in -onun en önemli romanı- (1922) yazarıdır. Günlük hayatı anlatır. 1920-1940 yılları arasında özellikle İsviçre'de, İtalya'da ve Paris'te yaşamasına rağmen her zaman doğduğu şehri anlatmıştır.

KÜÇÜK ESNAF halkın gereksinimlerini büyük ölçüde karşıladı. Örneğin bakkal ve manavlar sayesinde insanlar taze yiyecek maddelerini alabildiler.



ÇAY SAATI
Yeni alışkanlıklara rağmen çay saati alışkanlığı kutsal bir gelenek olarak devam etmektedir. Burjuva kadınlar çaylarını salonlarında içerken, işçi kadın çayını mutfağında içer.

Günlük hayatta ilerleme

Tüketim pazarının genişlemesi dağıtımda bir devrimin yapılmasına sebep olmuştu. Mağazalar zinciri ortaya çıkmıştı ve bu mağazaların şubeleri giderek çoğalıyordu. Hatta bu çoğalış büyük kriz sırasında bile devam etmişti. İkinci Dünya Savaşı'ndan kısa bir süre önce, Marks & Spencer, Lipton's, Sainsbury's, Woolworth'un orta büyüklükteki her şehirde bir mağazası vardı ve çok çeşitli besin maddesi, giyecek ve elektrikli ev aleti satıyorlardı. Müşterileri, hediyeler vererek ya da Woolworth'un yaptığı "her şey 6 pense" kampanyasında olduğu gibi özel satışlar yaparak çekmeye çalışıyorlardı.

İki dünya savaşı arasında geçen zaman zarfında bir işi olan herkes için hayat şartları iyileşmişti. Bu gelişmeler işçilerin hayat şartlarını biraz da olsa iyileştirmiş, kolaylaştırmıştı. İşçilerden biri, karşılaştığı bu değişiklikleri şöyle anlatıyor: "Yiyecekler daha çok çeşitli. Taze meyveleri yıl boyunca bulmak mümkün. Süt ikmali düzenli olarak yapılıyor (...) Sarhoşların sayısı azaldı (...) 1880 yıllarında çıplak ayaklı kadınlara, çocuklara sıkça rastlanırdı. Bugün artık çıplak ayaklı kadınlar, çocuklar pek görülmüyor.

II. Reich

Bismarck tarafından kurulan imparatorluk, Prusya Kralı I. Wilhelm Hohenzollern'in başkanlığında bir krallar ve prensler birliğiydi. Aslında Bismarck ve Reichstag (Alman yasama meclisi) -"İmparatorluğun parlamentosu" genel oyla seçilmişti- dış politikada bütün güce sahipti. Diplomasi, ordu ve sosyal yasalar ve iç politika konusunda gücü giderek artan tek yetkiliydi. Prusya'nın üstünlüğünü kabul ettirmek isteyen Bismarck, aynı zamanda kiliseye karşı yayımladığı Kulturkampf -"kültür mücadelesi"- yasasıyla Katolikler'i de karşısına almıştı. 1878 yılında bu yasa uygulamadan kaldırıldı. Sosyal demokratların sürdürdüğü işçi hareketlerine antisosyalist yasalarla ve gözüpek, cesur bir sosyal politikayla karşı çıktı.

II. REICH
Prusya, Bavyera Würtemberg ve Saksonya krallıklarıyla, Bade. Hesse ve Mecklemburg-Schwerin büyük dükalıkları, Oldenburg, Braunschweig, Anhalt ve Aldeck dükalıkları; üç serbest şehir Bremen, Hamburg, Lübeck ve nihayet Reichsland -"Reich toprakları"-, 1871 Frankfurt Barış Antlaşması'ndan sonra Alsace-Lorraine'den meydana geliyordu.







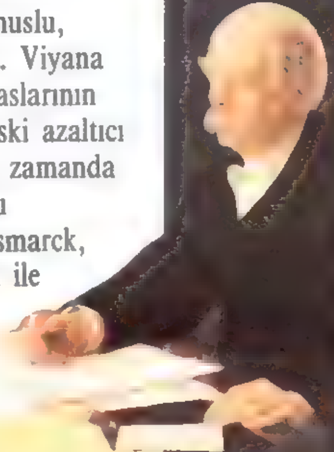
II. LUDWİG (1845-1886)
1864-1886 yılları arasında Bavyera Kralı. Kral I. Ludwig'in torunu, çocukluğundan beri idealist, hayalperest ve heyecanlı bir yapıya sahipti. Richard ile dostluğu 1864 yılında şenli şenli bir yakınlığa dönüşmüştü, bu arkadaşlık onun duygularını iyice açığa çıkartmıştı. Bayreuth'un efendisinin müziği (Bayreuth; Bavyera'da Main üzerinde, Bavyera Kralı II. Ludwig tarafından 1876 yılında, Richard Wagner'ın eserlerinin oynanması için inşa edilmiş olan tiyatro) onun için bir uyarıcı gibi etkili oluyordu. Alman birliği konusunda çekimser olduğu için Alman İmparatorluğu'nun ilan edildiği Versailles'a gitmemişti. Sonra melankoliye kapıldığı için, çok büyük paralar karşılığında inşa ettirdiği Neushwanstein, Herrenchiemsee ve Linderhof gibi (yukarıda ve yanda) garip şatolarda yaşamaya başladı.





Bismarck'ın dış ilişkilerde belli başlı telaşı, 1871 yılından sonra Avrupa'da Almanya'nın üstünlüğünü sağlayacak statükonun muhafaza edilebilmesiydi. "Üç imparatorun ittifakında" -Almanya, Avusturya-Macaristan ve Rusya- 1878 yılında Berlin Kongresi'nde, Balkanlar'daki anlaşmazlıklar yüzünden karşı karşıya gelen Rusya ile İngiltere'nin desteklediği Türkiye karşısında "namuslu, dürüst bir simsar", gibi davranmıştı. Viyana ve Sen-Petersburg'un tartışmalı ihtiraslarının şoku yüzünden 1887 yılında çarla riski azaltıcı ikinci bir antlaşma daha yaptı, aynı zamanda imparator Franz Joseph'le de yaptığı antlaşmayı yeniledi. 1888 yılında Bismarck, onun yerine tahta geçen II. Wilhelm ile karşı karşıya gelince 1890 yılının Mart ayında iktidarı terketmek zorunda kaldı.

BİSMARCK (1815-1898)
Otto, kont, sonra Prens von Bismarck. Doğu Almanya'nın eski bir aristokrat Luteryen ailesindendir. Öğrenimini Göttingen, Berlin ve Greifswald Üniversitesi'nde yapmıştır. Hareketli bir öğrenciydi. Politikaya 1847



yılında Prusya Birliği'ne milletvekili olarak girerek atıldı ve aşırı sağın liderlerinden biri oldu. 1848 İhtilali sırasında, halkın istediği haklara karşı kraliyetin haklarını savundu. Frankfurt Parlamentosu'nda Prusya delegesiydi, Avusturya'nın ayağını kaydırmaya çalıştı. Sonra elçi olarak Saint-Petersburg'a, Paris'e gönderildi. Prusya Kralı'nın başbakanı oldu. Alman Birliği'ni gerçekleştirdi ve 1872-1890 yılları arasında Almanya'nın şansölyesi oldu. Bu 18 yıl, Katolikler, Polonyalılar, Alsace-Lorraine'liler karşısında birliğin merkezi bir politikayı güçlendirilmesi için çalıştı. II. Wilhelm ile anlaşamayınca politikadan çekildi ve hayatının son yıllarını, Hamburg yakınlarındaki Friedrichsruhe ve Pomeranya'daki Varzin malikânelerinde geçirdi. "Hatıra"larında II. Wilhelm'i eleştirmiştir.



ALMAN BIRLİĞİ
Bismarck, 1866 yılında Avusturya'yı ezebilmek için Fransa'nın tarafsızlığını elde etmiş, buna karşılık Ren Nehri'nin sol yakası ve Lüxemburg'u tazminat olarak isteyen III. Napoleon'un isteklerini yerine getirmemişti. Bismarck, Fransa'ya karşı girişilecek bir savaşın Alman devletlerini bir birlik kuracak şekilde bir araya getireceğini düşünüyordu. Kısaca olayı anlatan Ems telgrafını çekti: Bunun üzerine Fransız İmparatorluğu 1870 yılının Temmuz ayında Prusya'ya savaş ilan etti. Prusya, III. Napoleon'un ordusunu çok kısa zaman içinde bozguna uğrattı, 2 Eylül 1870 günü de teslim aldı. İki gün sonra Paris'te cumhuriyet ilan edildi, hemen ardından şehir kuşatıldı.









VİYANA
Franz Joseph'in hükümdarlığı sırasında (1848-1916) modern çehresine kavuştu. Kentin yıkılmış surlarının üzerine, daire halinde dönen bir bulvar -Ring- yapıldı. Belediye dairesi, parlamento ve Burgtheater bu kemerin üzerinde inşa edildi.



VİYANA HALKI
Viyana'nın nüfusu 1851 yılında 431.000 iken 1914 yılında, köylerden başkente gelenlerle, imparatorluğun her yerinden Viyana'ya akın akın gelenler yüzünden iki milyondan fazlayd



VİYANA'DA SARAY HAYATI Bütün felaketlere rağmen Viyana'da saray hayatı çok parlak, çok hareketliydi. Johann Strauss'un (1825-1899) valsleriyle coşan balolarla renkleniyor, hareketleniyordu. Ama Franz-Joseph müzisyen değildi ve askeri resmi geçitleri tercih ediyordu. Bir de Burgtheater'in artistlerinden olan Katharina Schratt'ın evine giderek, onunla birlikte burjuva hayatının basit zevklerinden tat almaktan hoşlanıyordu.

Avusturya-Macaristan

1848-1849 ihtilallerinden hemen sonra Avusturya "Habsburg ailesinin" elindeydi. Ama, İtalyan ve Alman birlikleri kurulurken karşı karşıya kaldığı bozgunlar -Magenta ve Solferino'da Fransızlar ile Piemonteliler'e karşı girişilen savaştan, 1866 yılının Temmuz ayında Sadowa Savaşı'nda Bismarck tarafından Almanya'dan ayrılmalarından sonra- Başbakan Friedrich von Beust'ü, Macaristan Hükümet Başkanı Gyula Andrassy ile tartışmaya itti. 1867 Şubat'ında yapılan antlaşmayla Avusturya İmparatorluğu'yla Macaristan Krallığı bir daha ayrılmamak üzere birleştiler. Habsburglar iki tacı birden taşıyacaklardı. Böylece Avusturya-Macaristan doğmuştu. Üç imparatorluk ve krallık bakanlığı vardı ("Kaiserlich und königlich"): Dışişleri bakanlığı, ordu bakanlığı ve yerel yönetimlerin maliye bakanlığı. Avusturya ile Macaristan'ın her birinin ayrı anayasası, hükümeti ve parlamentosu vardı.

FRANZ-JOSEPH (1830-1961) Avusturya İmparatoru (1848-1916), Macaristan Kralı (1867-1916). Pek çok felaketle yüzyüze geldi: Erkek kardeşi Maximilien, Meksika'da kurşuna dizildi. Biricik oğlu Rodolph 1889'da Mayerling'de intihar etti ve karısı Elisabeth 1898 yılında Cenevre'de bir anarşist tarafından katledildi.



II. Wilhelm'in Reich'ı

Genç imparator II. Wilhelm -tahta çıktığında 29 yaşındaydı- Almanya'yı dünyada üstün bir güç haline getirmeyi hayal ediyordu: Neue Kurs -"yeni hareket"- prestij politikası, ticari alanda, sömürgecilikte ve denizcilik alanında yayılmacılığı temel alan bir hareketti. Aslında kararsız ve çelişkiliydi. İngiltere'ye yaklaşmayı arzu eden II. Wilhelm, donanma inşa programlarıyla, Güney Afrika'da Boerler'in savaş kahramanı Paul Kruger'e çektiği, onu desteklediğini belirten telgrafıyla İngilizler'i telaşlandırıyordu. Fransa'ya ve Rusya'ya açılışları başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Üçlü ittifak yaptığı müttefiklerini (Avusturya-Macaristan ve İtalya'yı) Birinci Dünya Savaşı'na yol açacak savaş yanlısı politikasına doğru çekiyordu.



II. WİLHELM (1859-1941) Baba tarafından I. Wilhelm'in, anne tarafından İngiltere Kraliçesi Victoria'nın torunu. Askeri eğitim aldı, felsefe ve dine ilgi duyuyordu. Schleswig-Holstein Prensesi Augusta ile evlendi, ondan altı oğlu bir kızı oldu. Akıllı, zeki, düşünmeden hareket eden, sinirli, kendini beğenmiş ve aslında dengesizin biriydi.



HAMBURG Elbe halici üzerinde büyük bir liman şehridir, 9. yüzyılda kurulmuş bir senato tarafından yönetilen bir açık şehir olmuştur.



AFRIKA'DA BASKI VE KATLIAM
1904 yılında, Afrika'nın güneybatısında, Heroroslar zorunlu çalışmaya karşı ayaklandılar. Halk çöle kaçmak zorunda kalmıştı ve yarısı açlıktan öldü. Doğu Afrika'da yaşayan Hotantolar ve Matumbeler de ayaklandılar: İçlerinden 15.000'i kurşuna dizildi.



Kaiser -"imparator"- "dünya politikasına" inanmış bir taraftar gibi ortaya çıkmıştı. Profesör Hans Delbruck gibi aydınların Pangermanist Derneği, Denizcilik Derneği, Askeri Dernek gibi derneklerin geliştirdikleri düşüncelerin ve görüşlerin etkisi altında kalıyordu. Ülkesinin denizlerde de güçlü olmasını istiyordu, bunun için donanmanın hazırlanması görevini Amiral von Tirpitz'e verdi. Aynı zamanda, Almanya'nın da, İngiltere, Fransa gibi sömürgeci güçlerle birlikte dünyanın paylaşılmasında söz sahibi olmasını istiyordu. Bu yüzden Afrika'da, özellikle Fas'ta (1905-1911), Kamerun'da, Çin'de, Osmanlı İmparatorluğu'nda -Bağdat demiryolu çalışmalarıyla- Pasifik'te çalışmalara girişti.

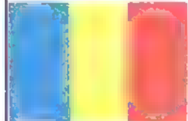
ÇİN
Almanlar'ın çıkarları çok önemliydi. Denizcilik hatları, ticari kuruluşlar vb... Almanya, Boxerlar'a karşı düzenlenen sefere katıldı. 1900 yılının Haziran ayında Katolik ve diplomatik kuruluşları talan etmeye başladılar. Hatta Almanya Büyükelçisi'ni öldürdüler. Alman General Von Waldersee kumandasındaki bir uluslararası birlik Tianjin'i aldı ve Pekin'e girdi. İmparatoriçe Cixi, Pekin'den kaçtı. 1902 yılında yapılan antlaşmayla Çin Hükümeti zarara karşılık tazminat ödemek ve Avrupalı birliklerin, başkentindeki masraflarını karşılamak zorunda kalıyordu.







ARNAVUTLUK
Tito'nun yardımıyla Enver Hoca'nın (1908-1985) partizanlarının özgürlüğe kavuşturdukları Arnavutluk, Kominform'un (komünist partilerin örgütü) Tito'yu mahkûm etmesinden sonra Haziran 1948'de bu etkiden uzaklaştı. Enver Hoca, zararlı kabul ettiği kişileri kanlı biçimde partiden atarak ölünceye kadar iktidarda kaldı. Ardılları Ocak 1992'ye kadar ülkeyi partinin otoritesi altında tuttular. Daha sonra Arnavutluk demokrasiye doğru zor bir evrime yöneldi.



ROMANYA
Komünistler 1948 yılında iktidara geldiler. Yorgo Yorgi Dej (1901-1965), ardından da Nikolay Çavuşesku (1918-1989) Moskova'ya biraz uzak durarak iç işlerinde sert bir sanayileşme siyaseti güttüler.



BULGARISTAN
Yorgi Dimitrov'un (1882-1949) ardılları SSCB'ye boyun eğdiler. 1990'da ülke Komünist Partisi'nin güdümünden kurtularak çoğulcu seçimlere yöneldi.



YUNANISTAN
"Soğuk savaş", iç savaşa yol açtı (1946-1949). Daha sonra ülke "Albaylar Cuntası" döneminde (1967-1974) çalkantılı bir siyasal yaşam sürdü.

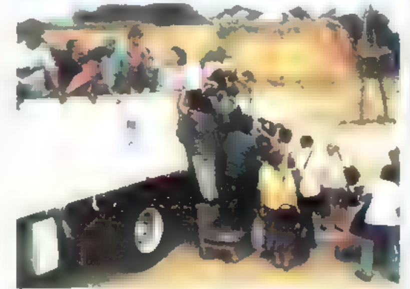


Demirperde, 1945'ten sonra Balkanlar'ı paylaştı. Yunanistan, NATO'ya üsler sunup İngiltere ile Amerika'nın koruması altına girerken Romanya, Bulgaristan, Yugoslavya ve Arnavutluk "halk demokrasilerine" dönüştürüldü. Çok güçlü komünist partilerin egemenliği altına giren bu ülkelerin ekonomisi bir plan çerçevesinde örgütlenmişti ve farklı derecelerde Moskova'ya bağımlıydı.





YUGOSLAVYA
Tito, Haziran 1948'de Kominform tarafından atılmadan önce Doğu'nun en çok "Stalin yanlısı" yöneticilerindendi. İç politikasında Marksizm'e bağlı kalırken dış politikasında Batı'ya yaklaştı. 1968'den başlayarak Hırvatlar'a özgürlük verilmesi talebine karşı çıktı. Talebi bastırdı (1971), ancak 1974'te devlete merkeziyetçilik tanıyan ve iktidarı altı cumhuriyete veren bir anayasa çıkarttı. 1986'da Slobodan Miloseviç Sırbistan Komünistleri Ligi'nin başkanı seçildi ve yeni bir Sırp milliyetçiliğinin sözcüsü oldu. Üstte Bosnalı sığınmacılar





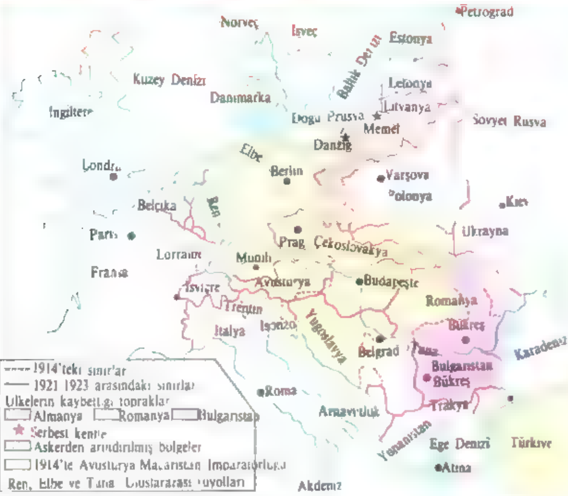
Birinci Dünya Savaşı

"SAVAŞ"
Marcel Gromaire'in (1892 1921) bu tablosu 1925 yılında Petit Palais'de sergilendi. Eski bir savaşçı olan sanatçı, askerleri son derece stilize betımlıyordu. Gromaıre, her şeyden önce çağdaşlarının derinden hissettiği "Büyük Savaş"ın insanlık dışı yanını göstermek istiyordu (sağda, bir sıper)


Almanlar'ın 380'lık bir havan topu

Belli başlı savaş meydanlarının Avrupa'da olmasına karşın bütün dünyanın askerleri katıldığından dolayı önceleri "Büyük Savaş", sonra da "Birinci Dünya Savaşı" adı verilen 1914-1918 savaşı 20. yüzyılın başında bir dönüm noktası oldu. Birinci Dünya Savaşı "topyekûn bir savaş"tı. Çünkü, belli başlı bütün devletler savaşa sürüklenmiş ve yüzyılın akışında da önemli sonuçlara yol açmıştı.





SAVAŞTAN SONRA AVRUPA
Avusturya-Macaristan'ın ortadan kalkmasından, Almanya'nın toprak kaybetmesinden ve Rusya'nın doğusuna çekilmesinden sonra yeni devletler kuruldu ve bazı devletler yeniden ortaya çıktı: Finlandiya, Baltık Cumhuriyetleri, Polonya, Çekoslovakya, Macaristan, Avusturya, Yugoslavya.

ATEŞKES ANLAŞMASI
1918 Eylül'ünün sonunda Almanya ateşkes istedi. Anlaşma, 11 Kasım sabahı çok erken saatte Mareşal Foch'un (1851-1929) - Müttefik Kuvvetler Başkomutanı- Compiègne ormanında ağaçsız bir yer olan Rethondes'da duran vagonunda imzalandı. Saat 11.00'de yürürlüğe girdi ve düşmanlıkların sonunu simgeledi. Ayakta duran Mareşal Foch'un yanında (altta) İngiltere silahlı kuvvetlerinin temsilcisi Amiral Wester Wemyss (1864-1933) oturuyordu. Alman heyetinin başında Bakan Matthias Erzberger (1875-1921) bulunuyordu.



Barış anlaşmaları

Savaş, bir dizi anlaşmayla sona erdi. Bunların en önemlisi, Almanya'nın 28 Haziran 1919'da Versailles Şatosu'nun Glaces galerisinde imzalamak zorunda kaldığı Versailles Anlaşması'ydı. Almanya, Alsace-Lorraine'i yeniden Fransa'ya veriyor ve bazı toprakları da yeni Polonya'ya bırakıyordu. Ağır tazminatlar ödemeye mahkûm ediliyor, sömürgelerinin de tümünü kaybediyordu. Ren'in sol kıyısı on beş yıl boyunca işgal ediliyordu. Avusturya, Macaristan, Bulgaristan ve Türkiye ile de başka anlaşmalar imzalandı. Avrupa haritası tanınamaz duruma geldi.

STRASBOURG'A GİRİŞ
Ateşkesin imzalanmasındaan onbeş gün sonra Alsace-Lorraine'den çıkılmasına karar verildi. Fransız askeri ve sivil yöneticiler Lorraine ve Alsace topraklarına hemen zaferle girdiler. Cumhurbaşkanı Raymond Poincaré (1860-1934) mareşallık asasını General Petain'e yeniden verdi. Üstte, Strasbourg'da Mareşal Foch'un tümüyle simgesel olan girişinde hazır bulunuyor.



KÖTÜ ANI
Aralarında "Anımsayın" afişi de bulunan propaganda organizmaları anti-Almancılığı beslemeye yararken zafer kazanan Fransızlar, Almanya korkusuyla yaşamayı sürdürdüler. Alman askerlerinin kundakçı ve katil olarak gösterildiği bu propaganda afişi aynı zamanda savaş sonrasının da aşırı saygılı ticaretinin simgesi oldu.

GEÇİT RESMİ
Romancı, gazeteci, "küçük hava topu"nun yaratıcısı, desinatör ve ressam Jean Galthier-Boissiere (1891-1966) bu küçük tablosunda 14 Temmuz 1919'daki "zaferin geçit resmi"ni betimledi. Kolunu, bacağını kaybetmiş, görünüşü değişmiş, kör olmuş üç yüz bin sakattan birkaçının ön sıralarda yer alması özellikle etkileyiciydi.



MİLLETLER CEMİYETİ
ABD Başkanı Woodrow Wilson (1856-1924) devletler arasındaki uyuşmazlıkları barışçıl yollardan ve bir Milletler Cemiyeti görüşünü dayatmak amacıyla 1919 yılında Barış Konferansı'na katıldı. Daha çok ciddiyet kazandırmak için Milletler Cemiyeti paktının Versailles Anlaşması'nda yer almasını istedi. Genel kurulun ilk oturumu (altta) 15 Kasım 1920'de Cenevre'de yapıldı. Toplantıda yalnızca zafer kazanan ülkeler ile tarafsız ülkelerin temsilcileri yer aldı. Yenilen ülkelerin temsilcileri dışlandı. Ancak ABD, Milletler Cemiyeti'ne katılmadı. Çünkü Versailles Anlaşması, Amerikan Senatosu'nda onaylanmamıştı. Sovyet Rusya ise çağrılmadı. Avrupa'yı ziyaret eden ilk ABD Başkanı olan Wilson, Aralık 1918'de Avrupa'ya geldiğinde coşkuyla karşılanmıştı. Onuruna gösteriler düzenlenmişti. Bu takvim de ona yapılan saygı gösterisinin bir kanıtıdır.



ALMANYA'DA DEVRİM
Almanya'nın askeri yenilgisi devrimi harekete geçirdi. Donanmadaki askerlerin başlattığı devrim, Sovyet Rusya'yı taklit ederek "konseyler" kuran Alman kentlerine yayıldı. Belirleyici olaylar Berlin'de yaşandı (üstte). Rus Bolşevikleri'ne yakın bir görüşün sahibi olan ve Spartakistler adı verilen Sosyalist Parti'nin devrimcileri Ocak 1919'da iktidarı devirmeye çalıştılar. Ancak "Kanlı Hafta"nın sonunda (5-12 Ocak) milliyetçi askerlerden oluşan birliğe yenildiler. Subaylar komünistlerin iki şefini, Rosa Luxembourg ile Karl Liebknecht'i 15 Ocak'ta öldürdüler.



Türk Kurtuluş Savaşı

İstiklâl Harbi, Milli Mücadele diye de anılan Kurtuluş Savaşı, Mondros Mütarekesi'nin imzalandığı 30 Ekim 1918'den Türkiye Cumhuriyeti'nin ilan edildiği 29 Ekim 1923'e kadar olan dönemi kapsar. Son derece yoğun askeri ve siyasi olaylara sahne olan bu dönem sonunda ülke emperyalist güçlerin ve onların uzantısı Yunanlılar'ın işgalinden kurtarıldığı gibi Osmanlı Devleti de yerini Türkiye Cumhuriyeti'ne bırakmıştır.

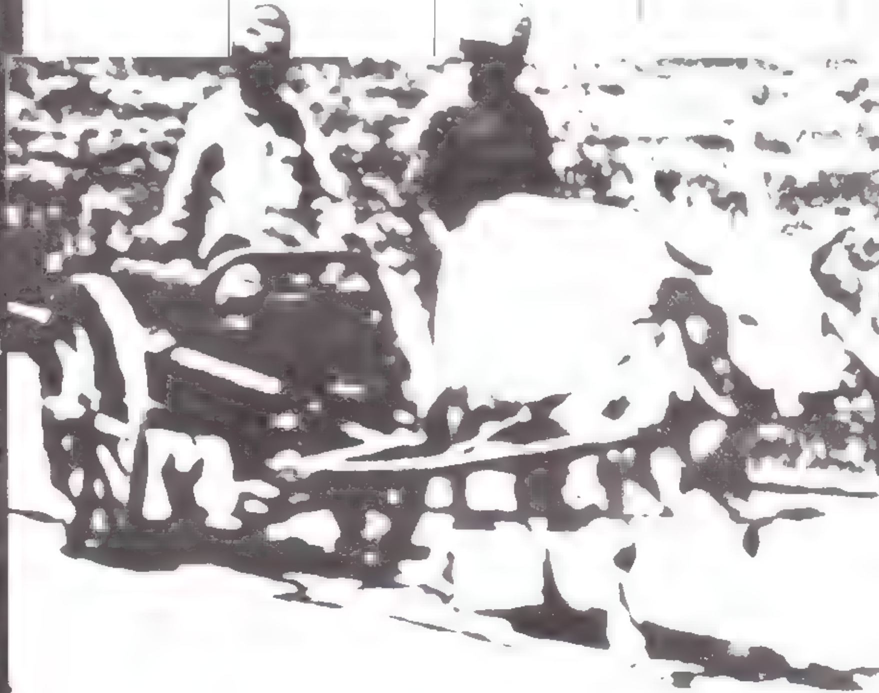
Türk silahlı direnişi, Yunanlılar'ın 15 Mayıs 1919'da İzmir'e asker çıkarmaları ve Batı Anadolu'nun işgaline girişmeleriyle başlamıştır. Türk Kurtuluş Savaşı, aynı ay içinde Anadolu'ya geçen Mustafa Kemal Paşa'nın şahsında güçlü bir önder bulmuştur. Mustafa Kemal, dağınık olan direniş örgütlerini birleştirmiş, ulusun bütün gücünü harekete geçirerek umutsuz gibi görünen ulusal kurtuluş mücadelesini zafere ulaştırmıştır.

Türk Kurtuluş savaşı başlıca üç cephede yürütülmüştür. Doğu Cephesi'nde ordu birliklerinin Eylül-Ekim 1920'de giriştikleri başarılı bir harekât sonunda Ermeniler'in elinde bulunan Sarıkamış ve Kars geri alınmıştır. Bu cephede çatışmalar 3 Aralık 1920'de imzalanan Gümrü Antlaşması'yla sona ermiştir. Güney Cephesi'nde Gaziantep, Şanlıurfa, Kahramanmaraş vb. şehirleri işgal altında tutan Fransızlar'a karşı mücadele daha çok Kuvayı Milliye birlikleri tarafından yürütülmüştür. Kuvayı Milliye birliklerinin sürekli taciz ettiği Fransızlar, Sakarya Savaşı'ndan sonra 20 Ekim 1921'de imzaladıkları Ankara İtilafnamesi ile cepheyi boşaltmışlardır. Batı Cephesi'ndeki Yunanlılar'a karşı savaş ise bir dizi askeri harekâtla, Yunanlılar'ın kesin yenilgiye uğratıldığı 1922 Ağustos-Eylül'üne kadar sürmüştür.



İZMİR'İN İŞGALİ
Bardağı taşıran damla oldu. 15 Mayıs 1919'da İngiliz, Fransız ve Amerikan gemilerinin koruduğu Yunan kuvvetleri İzmir'e çıkarak şehri işgal ettiler (yukarda) ve Anadolu içlerine doğru ileri harekata başladılar. Yunanlılar'ın geçici bir işgal için değil sürekli bir ilhak için geldikleri açıktı. Türkler'in İzmir'in Yunanlılar tarafından işgaline tepkisi anı ve sert oldu. 28 Mayıs'ta Ayvalık'ta ordu ve milis kuvvetleri Yunan ilerlemesine silahla karşılık verdiler. Yunan ileri hattı boyunca Kuvayı Milliye adını taşıyan milis kuvvetleri gerilla savaşına başladılar.

MONDROS MÜTAREKESİ
Mütareke, 30 Ekim 1918'de Limni Adası'nın Mondros Limanı'na demirlemiş Agamemnon zırhlısında imzalandı. Bir ateşkes antlaşmasından çok kayıtsız şartsız teslim antlaşmasına benzeyen Mondros Mütarekesi Türkiye'yi ulusal varlığını savunacak her şeyden yoksun bırakıyordu. 13 Kasım'da 20 gemilik bir İtilaf İstanbul Limanı'na demirledi (1). İtilaf Devletleri mütareke hükümlerine dayanarak Osmanlı ordusunu terhise, silahlarını almaya ve daha önce aralarında yaptıkları gizli anlaşmalarla kendilerine ayrılan bölgeleri işgale başladılar.



AMASYA TAMİMİ
Mustafa Kemal'in 21-22 Haziran 1919'da Amasya'da sivil ve askeri makamlara gönderdiği genelgede vatanın bütünlüğü ve ulusun bağımsızlığının tehlikede olduğu, hükümetin sorumluluklarının gereğini yerine getiremediği, ulusun bağımsızlığını yine ulusun azim ve kararının kurtaracağı belirtiliyor ve Sivas'ta ulusal bir kongrenin toplanması öngörülüyordu.







ERZURUM KONGRESİ
23 Temmuz'da Mustafa Kemal'ın başkanlığında Dogu vilayetlerınden gelen delegelerle toplandı Erzurum Kongresi, (yanda, üstte) ulusal sınırlar içindeki yurt topraklarının birbirinden ayrılmaz bir bütün olduğunu, yurdun yabancı işgaline karşı savunulacağını vurguladı

4-11 Eylul tarihleri arasında toplanan ulusal olçekteki **Sivas Kongresi**, (yanda, altta) butun yerel direnış orgutlerını Anadolu ve Rumeli Mudafaa-i Hukuk Cemıyeti'nin çatısı altında birleştirdı. Mustafa Kemal'ın başkanlığında surekli bir temsil heyeti oluşturdu
12 Ocak 1920'de İstanbul'da toplanan son **Osmanlı Meclis-i Mebusanı**, 28 Ocak 1920 tarihinde kabul ettiği **Misakı Milli Beyannamesi** ile Erzurum ve Savaş kongrelerinde saptanmış ilkeler doğrultusunda Türkiye'nin kabul edebileceği barış koşullarını açıkladı.

TÜRKİYE BUYÜK MILLET MECLİSİ
İstanbul'dakı son Osmanlı Meclis-i Mebusanının dağılması uzerine Mustafa Kemal'in çağrısıyla 23 Nısan 1920'de Ankara'da toplandı Yeni seçilen milletvekilleriyle Istanbul'dakı Meclis-i Mebusan'ın Ankara'ya gelebilen uyelerinden oluşan Meclis "olağanustü yetkiyi haiz bir kurul" olarak ulusun kaderini eline aldı. Mustafa Kemal'i başkanlığa seçen Meclis, "Icra Vekilleri Heyeti" adıyla bir de hükumet oluşturdu.

ANKARA
27 Aralık 1919'da Mustafa Kemal ve Heyeti Temsiliye'nın taşınmasıyla (4) ulusal direnışın karargâhı, bağımsızlık mucadelesının fiılı başkentı durumuna geldi. TBMM'nın Ankara'da toplanması bu durumu daha da pekiştirdi. Zaferden sonra resmen yenı Turkiye devletinın başkenti oldu

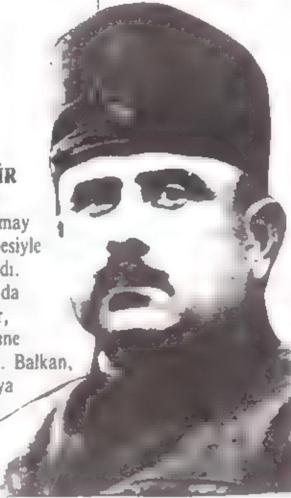
MUSTAFA KEMAL (3)
(1881-1938)
Türk Kurtuluş Savaşı'nın önderi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal (Atatürk) Selanik'te doğdu. 1893'te girdiği Selanik Askeri Rüştiyesi'nin sınavlarını kazanarak askerlik mesleğine ilk adımını attı. 1905'te kurmay yüzbaşı rütbesiyle orduya katıldı, Şam'daki 5. Ordu'da görevlendirildi, Dürzi isyancılara karşı mücadele etti. 1907'de Selanik'teki 3. Ordu kurmaylığına atandı. Burada II. Abdülhamid'in baskıcı rejimine karşı mücadele eden gizli İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin çalışmalarına katıldı. 1912'de İtalyanlar'ın Trablusgarp'ı işgal etmeleri üzerine gönüllü olarak Trablusgarp'a gitti, Tobruk ve Derne'de İtalyanlar'a karşı savaştı. Balkan Savaşı'nda Bolayır Kolordusu'nun kurmay başkanı olarak görev yaptı. Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması üzerine 1915'te Çanakkale Cephesi'nde görevlendirildi. Arıburnu'nda ve Anafartalar'da düşman kuvvetlerine karşı elde ettiği zafer, başkenti istiladan kurtardı. Nisan 1916'da tuğgeneralliğe yükseltilerek Doğu Cephesi'nde görevlendirildi; Rus ilerleyişini durdurarak Muş'u ve Bitlis'i geri aldı. Eylül 1918'de başlayan İngiliz genel saldırısı başkanlığında Yıldırım Ordular Grubu'na bağlı 7. Ordu'nun komutanıydı. Saldırı sonunda cephe çöktü. Mustafa Kemal, emrindeki 7. Ordu'yu bozulmaktan kurtarmayı ve Yıldırım Ordular Grubu'ndan artakalan kuvvetlerle Halep'in kuzeyinde bir savunma hattı kurmayı başardı. 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi'nin ardından İstanbul'a çağrıldı. Başkente, İtilaf donanmasının İstanbul Limanı'na demirlediği 13 Kasım günü ulaştı. İstanbul'da yapılacak çok fazla bir şey olmadığını anlayan Mustafa Kemal, topyekün bir ulusal direnişi başlatmak için Anadolu'ya geçmeye karar verdi. Bu sırada Samsun bölgesindeki huzursuzlukları yatıştırmak göreviyle 9. Ordu Müfettişliği'ne atanması Anadolu'ya geçişini kolaylaştırdı. İzmir'in işgalinden bir gün sonra, 16 Mayıs 1919'da İstanbul'dan ayrıldı ve 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkarak Türkler'in işgale karşı silahlı direnişini örgütlemeye başladı. Hayatının bundan sonraki bölümü Kurtuluş Savaşı ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi ile özdeşleşmiştir.



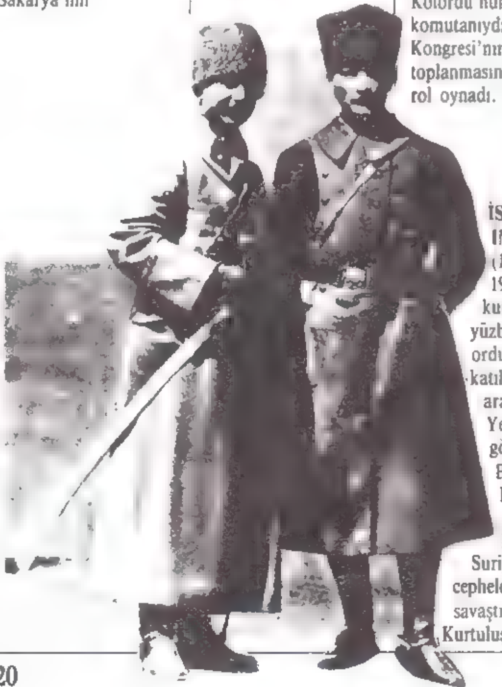
Büyük Taarruz

26 Ağustos 1922 sabahı Afyon'un güneyinden başladı ve Afyon-Eskişehir arasına yayılarak hızla gelişti. 30 Ağustos günü Dumlupınar'da, Başkomutan Meydan Savaşı'nda Yunan kuvvetlerinin büyük bir bölümü yok edildi. Batı'ya doğru kaçan Yunan kuvvetlerini izleyen Türk birlikleri 9 Eylül'de İzmir'e, 10 Eylül'de Bursa'ya girdiler. 18 Eylül'de son Yunan askerleri Bandırma'dan Anadolu'yu terk etti. 11 Ekim 1922'de imzalanan Mudanya Mütarekesi ile itilaf devletleri, Boğazlar'da ve İstanbul'da Türk egemenliğini kabul ettiler.

SAKARYA SAVAŞI Türk Kurtuluş Savaşı'nın dönüm noktasıdır. 10 Temmuz 1921'de başlayan Yunan saldırısı sonunda Eskişehir, Afyon ve Kütahya düşmüş, Türk birlikleri Sakarya'nın doğusuna çekilmek zorunda kalmıştı. Yunan kuvvetlerinin Ankara'yı tehdit edecek duruma gelmesi üzerine TBMM, Mustafa Kemal'i olağanüstü yetkilerle başkomutanlığa getirdi. 23 Ağustos'ta Yunanlılar'ın Sakarya'nın doğusundaki Türk mevzilerine saldırısıyla başlayan Sakarya Meydan Savaşı aralıksız 22 gün 22 gece sürdü ve Mustafa Kemal'in şahsen (yukarda) komuta ettiği Türk kuvvetlerinin kesin zaferiyle sonuçlandı. 13 Eylül'de bütünüyle Sakarya'nın batısına atılan Yunan kuvvetleri, yedikleri bu darbeden sonra bir daha taarruz edecek güce ulaşamadılar. Çekildikleri mevzilerde kendilerini oradan atacak Türk taarruzunu beklemeye başladılar.



KÂZIM KARABEKİR (1882-1948) 1906'da kurmay yüzbaşı rütbesiyle orduya katıldı. Makedonya'da Sırp, Bulgar, Rum çetelerine karşı savaştı. Balkan, Birinci Dünya savaşlarına katıldı. Mustafa Kemal, Anadolu'ya geçtiğinde Erzurum'daki 15. Kolordu'nun komutanıydı. Erzurum Kongresi'nin toplanmasında önemli rol oynadı. Kurtuluş Savaşı'nda Doğu Cephesi komutanıydı. Eylül-Ekim 1920'de Ermeniler'in elinde bulunan Sarıkamış ve Kars'ı geri aldı.



İSMET INONÜ (1884-1937) 1906'da kurmay yüzbaşı olarak orduya katıldı. 1910-13 arasında Yemen'de görev yaptı. Birinci Dünya Savaşı'nda Kafkas, Suriye-Filistin cephelerinde savaştı. Kurtuluş Savaşı'nda Yunanlılar'a karşı savaşın verildiği Batı Cephesi'nin komutanıydı. Yunan ilerlemesini 1921 Ocak ve Mart'ında I. ve II. Inönü Savaşları'nda durdurdu. Mudanya ve Lozan Konferansları'nda Türkiye'yi temsil etti. 1923-37 yılları arasında başbakan, 1938-50 yılları arasında da cumhurbaşkanıydı. 1960-65 arasında yeniden başbakanlık yaptı.





LOZAN BARIŞ KONFERANSI
20 Kasım 1922'de açıldı. Konferansta (üstte) Türkiye'yi Dışişleri Bakanı Ismet Paşa (İnönü) temsil ediyordu. Aylarca süren diplomatik çekişmelerden sonra konferans 4 Şubat 1923'te bir sonuca ulaşamadan dağıldı. Ama barışa ihtiyacı olan sadece Türkiye değildi 23 Nisan 1923'te yeniden başlayan görüşmeler 24 Temmuz 1923'te Lozan Antlaşması'nın imzalanmasıyla sonuçlandı. Antlaşma ile Türkiye'nin Mısak-ı Milli sınırları içinde bağımsızlığı tanındı. Ayrıca uzun süredir bir kölelik simgesi sayılan kapitülasyonlar kaldırıldı. Böylece Birinci Dünya Savaşı'nın yenilmiş devletleri arasında yalnızca Türkiye, galip devletlerin dayattığı barış koşullarını reddetmeyi ve kendi koşullarını kabul ettirmeyi başarmış oluyordu.

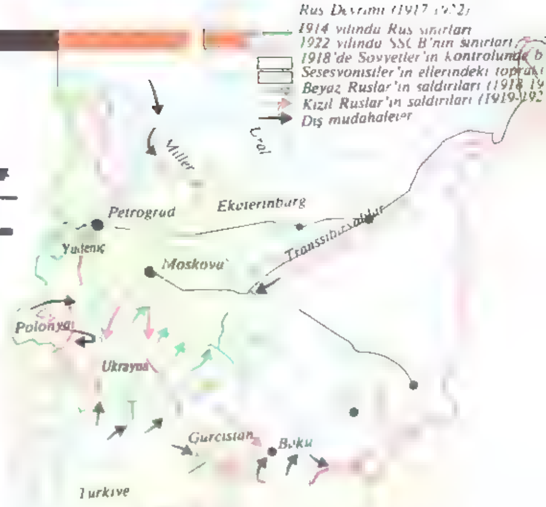


SALTANATIN KALDIRILMASI
Yunanlılar'a karşı kazanılan askeri zafer sonunda Türkiye'de iki kuvvet karşı karşıya kaldı. Bir yanda askeri zaferin saygınlığını yükselttiği Mustafa Kemal ve TBMM, öte yanda doğal ömrünü tamamlamış Osmanlı saltanatı ve onun kurumları. İtilaf devletlerinin Lozan'da toplanacak barış konferansına İstanbul Hükümeti'ni de davet etmeleri ve bunun Türkiye'de parçalanmış bir otoriteye yol açma olasılığı üzerine TBMM, 1 Kasım 1922'de hilafet ve saltanatın ayrılmasını ve saltanatın kaldırılmasına karar verdi. Son Osmanlı padişahı VI. Mehmed Vahideddin (üstte), 17 Kasım günü "İslamların halifesi" sıfatıyla İngiltere'ye sığındı ve bir İngiliz savaş gemisiyle Türkiye'yi terk etti. Bu gelişme üzerine TBMM 18 Kasım'da veliaht Abdülmecid Efendi'yi halife seçti.



CUMHURİYET'İN İLANI
Saltanatın kaldırılması ve halifeliğin alıkonulması devlet başkanlığında ciddi bir belirsizlik yaratmıştı. Esasen TBMM "ulusun biricik ve gerçek temsilcisi" olarak bir halk devleti ve hükümeti oluşturmuştu. TBMM'nin yaptığı anayasada da "egemenlik kayıtsız şartsız ulusundur" ilkesi benimsenmişti. Bunlar cumhuriyete doğru gidişin belirgin işaretleriydi. Sonunda Mustafa Kemal, (üstte)siyasal sistemdeki belirsizlikleri ortadan kaldırmak uzere cumhuriyetin ilanına karar verdi. 29 Ekim 1923'te toplanan TBMM, Mustafa Kemal'in önerisi doğrultusunda yeni Türk devletinin hükümet şeklinin cumhuriyet olduğunu kabul etti ve Mustafa Kemal'i cumhurbaşkanı seçti.





VLADIMIR ILYIÇ ULYANOF
Lenin diye anılan Vladimir Ilyiç Ulyanof, 1870 yılında doğdu. Devrimci harekete çok erken katıldı. 1887 yılında kardeşi Aleksis, çara karşı suikast girişiminde bulunduğu için ölüme mahkum edildi. Vladimir, 18 yaşındayken Marks'ın kuramlarını öğrendi 1891 yılında avukat oldu. 1895'te ilk grup sosyalistlere katıldı İşçi Sınıfının Özgurluğu İçin Mücadele Sendikası Amacı bombalar yağdırmak değil, işçi sınıfını uyandırmaktı Aynı yıl Vladimir Ilyiç yakalanarak Sibirya'ya, Lena kıyısına sürüldü. Burada Lenin takma adını aldı

Sosyalistler

1900'de Rusya'da çok sayıda anarşist ve sosyalist grup vardı. Aralarında en etkilileri olan, devrimci sosyalistler, soyluların topraklarını köylülere dağıtacaklarına söz veriyorlardı. Görüşlerine göre, sosyal demokratların dayanağı işçi sınıfıydı. Herkes için önemli olan iktidarın nasıl ve ne zaman ele geçirileceğiydi.

"ISKRA" GAZETESİ
"Kıvılcım" anlamına gelen Iskra, Lenin ve Marks'ın çevirmeni, Rus sosyalizminin babası Plekhanov tarafından çıkarıldı

LENIN, PLEKHANOV'A KARŞI
Sosyalizmin kuramcısı Plekhanov, Marks'ın bütün Avrupa için düşündüğü devrim modelini Rusya'ya uyguladı. Ona göre, Rusya sanayileşmiş bir ülke olduğundan sosyalist parti seçimle iktidara gelecekti.

КОНСТИТУЦИЯ



РОССИЙСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ ФЕДЕРАТИВНОЙ СОВЕТСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Lenin ise tersine, sosyalistlerin işçiler çarı olabildiğince çabuk devirmeleri için harekete geçirmeleri gerektiğini düşünüyordu Plekhanov'un 1898 yılında kurduğu Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi 1903 yılında Brüksel'de ikinci kongresini yaptı Lenin ile Plekhanov arasındaki çatışma bu sırada ortaya çıktı. Plekhanov, partiyi Almanya'daki Sosyal Demokrat Parti gibi bir kitle partisine dönüştürmek istiyordu. İktidara yavaş yavaş yürünmesini öngörüyordu. Lenin ise tersine, sert disiplinli, devrim yapmaya hazır, seçilmiş çok sayıda profesyonel militandan oluşan öncü bir parti düşünüyordu Amansız tartışmaların sonunda Lenin'in Partizanlar'ı çoğunluğu oluşturdular. Bu nedenle onlara Bolşevik - "Çoğunluk" denildi. Plekhanov'un partizanlarına ise Menşevik - "Azınlık" adı verildi. Kısa sure içinde iki eğilim arasında büyük bir uçurum açıldı.





1914 yılından önce sosyalistler bütün Avrupa'da ilerlediler. Her yerde "Büyük Akşam"ı -Karl Marks'ın öngördüğü devrimi- bekliyorlardı. Devrimin İngiltere, Fransa ve Almanya'da olacağına inandırılmışlardı. İşçi sınıfı buralarda güçlüydü. 1914 Ağustos'unda sosyalist hareket parçalandı. Sosyalistler savaşa boyun eğdiler. Devrim şimdilik olanaksız görünüyordu. İsviçre'ye sığınan barış yanlısı Lenin, artık savaşın devrimi hızlandıracağına inanıyordu. "Savaş" diye yazıyordu, "emperyalizmin devrime en güzel armağanıdır". Yayılan emperyalizm ya da kapitalizm ülkeler arasındaki rekabeti şiddetlendirdi ve çatışmalara yol açtı. Çünkü, savaşa katılan ülkelerin arasında dayanıksız bir dev vardı: Toplumsal karışıklıklar ve azınlıktaki ulusların hak iddiaları ile çöküntüye giren Rus İmparatorluğu. Lenin, 1916'dan beri Rusya'da devrimin yaklaşmakta olduğuna inanıyordu. 1917 Şubat'ında devrim Petrograd'da patlak verdi. Halk ayaklanması çarı tahtından indirdi. Lenin'in yokluğunda Bolşevikler devrimin bittiğini sandılar.



LEV DAVİDOVİÇ BRONŞTAYN (1879-1940)
Troçki diye anılan Lev Davidoviç Bronştayn, 1905 devriminde 25 yaşında Sen Petersburg Sovyeti'nin ikinci başkanı olarak kendini gösterdi.

MENŞEVİK (1903)

Lenin, Almanya'dan geçip 10 Nisan 1917'de İsviçre'deki sürgün yaşamından geri döndü. "Nisan Tezleri" adı verilen eyleme çağrısı bir söylevinde Şubat Devrimi'nin yalnızca sosyalist devrimin bir aşaması olduğunu söyledi. Ardından üç cümlelik bir gündem belirledi: "Sovyetler'e tam iktidar, köylülere toprak ve hemen barış." Bu slogan ile harekete geçen Bolşevikler Nisan'dan Ekim'e kadar tırmanışa geçtiler. Onlara, artık iktidarı ele geçirmek kalmıştı. 1917 Kasım'ında parti duraksıyordu. Lenin ise hemen iktidarı ele geçirmeye karar verdi ve Troçki ile birlikte devrimci hükümet darbesini programladı.

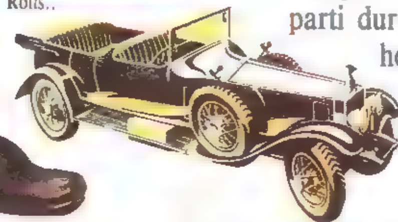




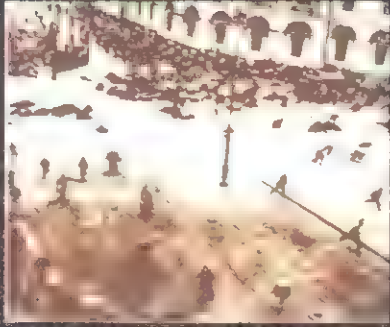
"Omuzlarına gömülmüş yuvarlak büyük ve dazlak bir baş, küçük gözler, geniş ve konuşkan bir ağız (...) Kalabalığın idolü olmasında fiziğin etkisi çok az. Ama o, tarihte çok az şefin olduğu kadar seviliyor ve sayılıyor. Tuhaf bir halk önderi, bir tek manevi gücü olan önder. Parlak değil, nükte duygusundan yoksun, uzlaşmaz ve sivri, çekici hiçbir özelliği yok. Ancak derin düşüncelerini yalın sözcüklerle belirtiyor, durumları somut olarak tahlil ediyor ve çok geniş bir aydın kitlesince ...zleniyor." (John Reed, "Dünyayı Sarsan On Gün")

LENİN'İN OTOMOBİLLERİ
Her tür arazide giden bir otomobil ile bir Rolls..









ŞUBAT 1917 DEVRİMİ
23 Şubat'ta (bizim takvimimize göre 8 Mart) Petrograd'da hayat pahalılığına karşı kadınların başlattığı gösterilere başka gruplar da katıldı. Birlikler ateş açtılar. Göstericiler bir sovyet kurarak başkaldıran askerlerle birleştiler. Generallerinin terkettiği çar, 2 Mart'ta (15 Mart) tahtını bıraktı. Bundan sonra Petrograd'da iki güç karşı karşıya kaldı: Devrimci sovyet ile Duma'nın ılımlı milletvekillerinden kurulan geçici hükümet.

Ekim Devrimi

Reformları gerçekleştirme yeteneğinden yoksun olan geçici hükümet halkı eziyordu. Temmuz ayından bu yana Aleksandr Kerenski (1881-1970) yönetimdeydi. Askeri bir darbe tehlikesinin tehdidi altında olan Kerenski, giderek popüler duruma gelen Bolşevik ajitasyonuna karşı gelemiyordu. 24 Ekim'de (bizim takvimimize göre 6 Kasım) Lenin'in çağrısı üzerine ayaklanma başladı. "Şafak" kruvazörünün desteklediği Bolşevik askerleri Petrograd'ı kontrol altına alarak Kışlık Saray'ı ellerine geçirdiler. Lenin bir Bolşevik hükümeti kurdu ve ilk önlemlerini bildirdi: Hemen barış ve köylülere toprak.





ÇARIN ÖLDÜRÜLMESİ
Şubat Devrimi'nden kısa süre sonra Çar II. Nikolas, Urallar'da Ekaterinburg'a gönderildi. Temmuz 1918'de yabancı müdahale güçlerinden biri olan Çekoslovak Lejyonu beyazların desteğinde kenti kuşattı. 16 Temmuz'u 17'ye bağlayan gece, kentin düşuşünun arifesinde Ural Sovyeti, çar ve tüm imparatorluk ailesinin idam edilmesi kararını aldı. II. Nikolas'ın ölümu beyazların ordularını komutansız bıraktı ve birleşmelerini onledı





ÇARLIK SİMGELERİ
Bütün Rusya'da ele geçirildi. Moskova'da Çar II. Nikolas'ın babası III. Aleksandr'ın heykelinin başı kırıldı.







"BEYAZLARI KIZIL BİR DAMGA İLE YEN"
Eliezer Lissıtzkı'nın (1890-1941) unlu afişı Bu populer resimde - Lubok- devriminin düşmanı beyaz askerlerin geçişi gösterılıyor. Propaganda afişinde "Wrangel'in Partizanlarına Bılgiler" yazıyor





YABANCI MUDAHALELER
1918'den başlayarak Rus İmparatorluğu'nun müttefikleri beyaz ordularını desteklediler. 1918 sonbaharında Fransa, Ingıltere, Amerika, Japonya, Çek ve Polonya kızıl Rusları ezmek için öncü bırlikler gonderdiler



1920'ye kadar Kırım'ı ışgal eden beyaz ordunun komutanlarından biri olan Wrangel'in karikatürü

İç savaş

Lenin iktidara gelince hemen iki kararname yayımladı: Bunların biri barış konusundaydı. Almanya ile barış görüşmelerine başlandığını bildiriyordu. Diğeri ise toprak konusundaydı. Büyük mulk sahipliğini yasaklıyor ve toprakların köylülere dağıtılacağı sözünü veriyordu. Bir ay içinde Bolşevikler eski Rusya'yı "yok saymaya" başladılar. Soyluluk unvanları kaldırıldı, kadınlara seçme hakkı verildi, azınlık milletler bağımsızlığa kavuşturuldu. Tüm özgürlükler artık el altındaydı. Bununla birlikte, Bolşevikler'in dönüşü güçlü bir muhalefete yol açtı. Petrograd ve Moskova'da çok sayıda devlet memuru onlara boyun eğmeyi kabul etmedi. Lenin, muhalifleri susturmak için Çeka adı verilen devrimci polis örgütünü kurdu. Ancak ülkenin geri kalan yerlerinde Bolşevikler azınlıktaydı. Yurtdışında da Bolşevik rejimi tedirginlik yaratıyordu: Lenin Rusya'nın borçlarını tanımayı reddetti. Daha kötüsü, aralık ayında Almanya ile bir ateşkes imzalayan Bolşevikler eski Rus İmparatorluğu'nun müttefiklerini güçsüz düşürdüler.

1918 yılının başında yeni rejime itirazlar giderek arttı. Ocak ayında Anayasa Meclisi toplanırken azınlıktaki Bolşevikler milletvekillerinin kasımdan bu yana alınan kararları yok saymalarını önleyemediler. Lenin hemen meclisi dağıttı. Ancak muhaliflerin sayısı giderek arttı. İlkbaharda Almanya şiddetli bir saldırıya girişti. Lenin kötü koşullarda bir barışı (Brest-Litovsk) kabul etmek zorunda kaldı. Çünkü, aynı anda çar yanlısı generaller ordularını Moskova ve Petrograd'a göndermişlerdi. 1918 Temmuz'unda bu beyaz orduları eski Rus İmparatorluğu'nun dörtte üçünü kontrol altına aldı. Lenin devrimi korumak için komünist diktatörlüğü dayattı. Bütün özgürlükler askıya alındı. Savunmadan sorumlu Troçki, Kızılordu adı verilen bir devrimci ordu kurdu. Üç yıl süren kanlı savaşlardan sonra Bolşevikler 1921'de zafer kazandılar. Ancak ülke tümüyle enkaz haline gelmişti.



IÇ SAVAŞ
Pasifik'ten Polonya sınırına, Kırım'dan Finlandiya'ya kadar kimi kez binlerce kilometre uzunluğundaki sınırlarda butun şiddetiyle surdu. Troçki, bizzat denetlediği cephede gucu giderek azalmaya başladı. Kendi tumenlerince guçsuz bırakılan, Batılı buyuk güçlerin yalnız bıraktığı beyaz ordular 1919 yılının sonunda geri çekildi.



yeni birliklerin buyuk bir hızla ilerlemesi için zırhlı trenlerden yararlandı. Kızılordu'yu uç yıl içinde çok hareketli ve iyi top donanımı olan bir orduya donuşturdu. Beyaz ordularının askeri

KIZIL SUVARILER
Atılgan Budyenyi'nin komutasında 18.000 Kazak'tan oluşan korkunç Bolşevik suvarileri beyaz ordularına acımasız saldırılara giriştiler. 1920'de bir ay içinde Kafkaslar'dan Kırım'a, daha sonra da ele geçirmeyi başardıkları Ukrayna'ya kadar en azından 1.000 kilometrelik bir yolu aştılar.

OZGURLUK TANIYAN DEVRIM
Devrim, Rus Imparatorluğu'ndaki azınlıklara eski rejime başkaldırma çağrısında bulundu. 1918'de Ukrayna bağımsızlığını ilan etti. Onu Baltık ulkeleri ile Kafkaslar izledi. Başta Ukrayna'nın bulunduğu bu yeni cumhuriyetler genellikle Bolşevikler'e duşmandı. Kızılordu bu cumhuriyetleri yeniden ele geçirildi. 1924 yılında Sovyet Anayasası, SSCB'nin (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği) butun uluslarına eşitlik tanıdı, ancak "Buyuk Birader" Rusya'nın egemenliğini de dayattı.





HALKA YAKIN OLAN LENIN
Yaralı askerlerle konuşuyor. Işçilerin ve koylulerin onun duşuncelerini anlaması için bu imaj binlerce kez yinelendi. Lenin, hukumetin başına geçince de sade yaşamını sürdurdu. Iki suikastçının onu yaralamasına rağmen tum zorlukları yorulmak bilmeden ustlendi. Duşmanlarıyla uzlaşmadı ve komunist diktatorluğu savundu. "Yanılgımız olduysa bile" diye yazıyordu, "burjuva rejimlerinin temsilcilerinin yanılgılarıyla karşılaştırıldığında çok insancaydı..."

LENIN'IN ÖLÜMU Ülkede şok yarattı. Moskovalılar kalabalık gruplar halinde dört gün boyunca ona karşı son görevlerini yerine getirdiler (üstte).

Lenin

Lenin, 1922'de hastalandığından beri ülkeyi yönetemiyordu. Siyasal düşüncelerini belirtiyor ve ülkesinde ansızın başgösteren değişimlere ilişkin eleştirilerini dile getiriyordu. Geri plana çekilmesiyle, Troçki ile Stalin arasında iktidar mücadelesi başladı. Kızılordu'nun kurucusu, parlak kuramcı Troçki, Lenin'e yakındı. Komünist Parti'nin genel sekreteri Stalin ise iktidara büyük ölçüde hazırlanmıştı. 1922'de Gürcistan'ın yeni anayasaya muhalefetini şiddet göstererek bastırdı. Lenin onu çok sert biçimde yargıladı ve görevden alacağını belirtti. Ancak kısa süre sonra Lenin tamamıyla felç oldu. 21 Ocak 1924'te öldüğünde Stalin'in diktatörlüğü için her şey hazırdı.

"YOLDAŞ LENIN, size bir görev olarak değil, ruhumun derinliklerinden gelerek yazıyorum. Yoldaş Lenin, bu eziyetli görev yapıldı ve daha da yapılacak. Yol gösteriyoruz, yoksulları ve çıplakları giydiriyoruz (...) Ama kuşkusuz bunun yanında hâlâ birçok bayağılık ve budalalık var (...) Yeryüzünde her türden namus yoksunu dolaşıyor ve bunlar dünyayı çepeçevre sarıyor (...) Kulaklar, dalkavukluk eden sekter burokratlar, ayyaşlar (...) Kuşkusuz onların hepsini temizleyeceğiz. Ancak bu, korkunç zor olacak. Yoldaş Lenin, bacasından duman tüten fabrikalarda, kar ve samanla kaplı kırlarda bizim düşünmemizi, soluk almamızı, mücadele etmemizi, yaşamamızı sağlayan senin yüreğin ve adındır. İşçilerin kitleler halinde yığılmasıyla, olayların birikmesiyle gün bitip gidiyor, acımasız bir karanlık başlıyor; oyunda ikimiz varız, ben ve Lenin: Beyaz duvarda bir fotoğraf" (Mayakovski).



Ancak rejimin kurucusunun ölümüyle Stalin bir Lenin kültü oluşturdu. Stalin, Lenin'in cenaze törenini düzenledi. Kızı, Meydan'da Lenin'in cesedinin korunacağı bir mozole yapılması düşüncesini ortaya attı. Petrograd'a Leningrad adı da Stalin'in isteğiyle verildi. Lenin kültünün başrahibi Stalin, devrimin babasının tek mirasçısı oldu (üstte).



"PRAVDA" ("Gerçek"), Lenin'in 1912'de Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin yayın organı olarak kurduğu günlük gazete.

Коммунистическая партия Советского Союза





ПРАВДА

Газета основана 5 мая 1912 года В. И. ЛЕНИНЫМ

Орган Центрального Комитета КПСС

№ 220 (19728) ● Понедельник, 7 августа 1972 г. ● Цена 2 коп.

ПОД ЗНАМЕНЕМ МИРА

День страны

Savaş ve barış arasındaki dünya





Orada "büyük bunalım" ABD'yi vurdu... Orada Nazi tehdidi "çılgın yılların" ışıltısı altında pusuya yattı... Orada dünya bunalımına sebep olan faşist diktatörler Avrupa'yı fethettiler... Orada Stalin'in SSCB'si ve Mao'nun Çin'i modernleşmek için çok büyük güç sarfettiler... Orada korku ve kahramanlıklarıyla İkinci Dünya Savaşı patlak verdi... Orada Avrupa yavaş yavaş gelişirken güçler dünyayı yeniden şekillendirdiler.





1918'den 1941'e Amerika Birleşik Devletleri

THOMAS WOODROW WILSON (1856-1924) 1919 yılının Ocak ve Temmuz ayları arasında Paris'te yapılan barış görüşmelerinde ülkesini temsil etti.

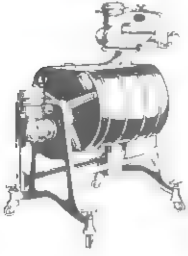
1914'ten sonra Amerikan halkı Avrupa'daki çatışmaya karşı benimsenecek tutum karşısında ikiye bölündü. Ne 1917 yılında müttefiklerin tarafında savaşa girilmesi ne de 1918'de savaşın galibiyetle son bulması bu ayrılıkları silmedi. Zafer alaylarını çevreleyen heyecana ve Woodrow Wilson'ın istemesine rağmen Amerikalılar ülkelerinin Milletler Cemiyeti'ne katılmasını onaylamıyordu. Böylece ABD, 1941 yılına dek sürecek bir yalnızlık dönemine girdi.



ORDUYA ASKER SAĞLAMA 1917 yılında ABD yalnızca küçük bir profesyonel orduya sahipti. Savaşın ilanından sonra gönüllü yazılanların sayısı da fazla olmayınca hükümet bir kampanyayla desteklenen askere alma işlemine başvurmak zorunda kaldı.

1920'li yılların refahı

WILLIAM DURANT Tarafından 1908 yılında oluşturulan General Motors şirketler grubuna bağlı Delco'nun 1920'lere doğru ürettiği çamaşır yıkama makinesi



SANAYİDE MEKANİK Soğutma daha 1876'da ortaya çıktı. Büyük halk kitleleri için üretilen buzdolapları 1920 ile 1940 arasında yaygınlaştı. Aşağıdaki model, Frigidaire firması tarafından pazarlanan ilk buzdolabıdır.



Pek çok Amerikan firması, Birinci Dünya Savaşı sırasında Fransa ve İngiltere hükümetleri, sonra da ABD Hükümeti tarafından yapılan toplu alımlardan doğrudan kâr sağladı. Ekonominin bütünü de dolaylı bir kâr sağladı ve 1920'ye kadar büyüme güçlü kaldı. Sonra aynı yıl Avrupa'dan yapılan alımlar azaldı ve ekonomi kısa süreli bir bunalım yaşadı. Firmaların büyük bölümü bunalımı pazara yeni ürünler sunarak veya o zamana kadar kısıtlı müşteriye hitap eden malları yeni üretim yöntemleriyle bundan böyle daha ucuz fiyata tüm nüfusun alımına sundular. 1920'li yıllarda pek çok Amerikan ailesi otomobil veya Avrupa'da ancak 1950'li yıllarda yaygınlaşan elektrikli ev aletlerine sahip oldu. Satışlar ve malları üreten firmaların kârı 1929 yılına kadar hızla arttı.

"T" MODELİ Detroit'teki Edison Illuminating Company'de memur olarak çalışan Henry Ford (1863-1947) ucuz bir otomobil üretmek isteğiyle 1903 yılında Ford Motor Company'yi kurdu. 1908'de "T" modelini 850 dolar fiyatla piyasaya sürdü. Bu, montaj zincirinde üretilen ilk



otomobildi. Montaj zinciri için Chicago'daki Swift and Co. mezbahalarında kesilmiş hayvanların taşınmasında kullanılan zincirlerden esinlenildi. Ekonomik sebeplerden ötürü yalnızca siyah renkte üretilen "T" modeli (yukarıda) 1927'ye kadar Ford tarafından pazarlanan tek modeldi. 1924 yılında dünya üzerindeki otomobillerin yarısı Ford "T"ydi. Daha sonra rakiplerinin, özellikle de General Motors'un başarısı Ford'u bu modelden vazgeçmeye ve 1928'de daha gelişmiş bir arabayı pazara sürmeye mecbur etti. Piyasaya sürülen "A" modeliyle (aşağıda) Ford ürünlerini çeşitlendirdi.



1883'te Stevens Institute of Technology'den mezun olan Frederick Winslow Taylor (1856-1915) (yukarıda), Pennsylvania'da demir-çelik mühendisiydi. [illegible] yazdığı "The Principles of Scientific Management" adlı eserde "Taylorculuk" adı verilen ve aralarında Henry Ford'un da bulunduğu pek çok kişiyi etkileyen sanayi için genel bir örgütleme yöntemini ortaya koydu.



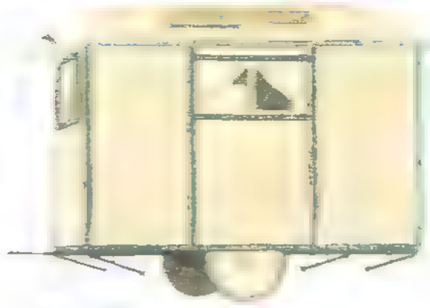


DU PONT DU NEMOURS VE KIMYA SANAYİSİ
19. yüzyılın başında Eleuthère Du Pont de Nemours (1771-1834) (yukarıda) adlı bir Fransız tarafından kurulan ve önceleri top barutu üreten (I. Dünya Savaşı sırasında müttefikler tarafından kullanılan barutun % 40'ını üretti) Du Pont de Nemours firması daha sonra etkinliklerini çeşitlendirdi ve Amerikan kimya sanayisine hükmetti. 1931 yılında Neopren'i (ortadaki fotoğrafta, maddenin mucidi Wallace Carothers yeni malzemeyi gösteriyor) ve sekiz yıl sonra da naylonu pazara sürdü. Aşağıdaki fotoğraf 1939 San Francisco Uluslararası Fuarı'nda naylon çorabın tanıtımını yapıyor.





Otomobil kullanımının yaygınlaşması -1929'da ABD'de yaklaşık olarak 4.5 kişiye bir otomobil düşüyordu- önemli sonuçlar doğurdu. Otomobil endüstrisi demir-çelik, kimya ve petrol sanayisi veya bankacılık gibi kendisine bağlı etkinliklerin çeşitliliği yüzünden ekonominin anahtar sektörü haline geldi. Daha görünür hali ile büyük kentlerin çevresinde giderek daha uzak banliyölerin gelişmesine, birkaç yıl için gayrimenkullerin çoğalmasına ve o zamana kadar büyük yerleşim merkezlerinde yaşayan ailelerin buraları terk ederek onlardan boşalan yerlerin düşük gelirli kişilerce doldurulmasına yol açtı. 1920'li yıllardaki güçlü ekonomik büyüme, gayrimenkul inşa eden öncülerin işlerine mali destek sağlayan ve kişilere yeni konutlar, otomobiller, mobilya ve ev aletlerine sahip olabilmelerini sağlayan krediler sunan bankaların oynadığı, giderek daha da önemli rol olmadan mümkün değildi. Bankacılık sisteminin iyi işleyişi ekonomik büyümenin sürmesi için temel şarttı. Borsa da şirketlerin finansmanında kendine üstün bir yer sağladı ve borsanın sağlıklı işleyişi de büyümenin şartlarından biri haline geldi.



OTOMOBIL UYGARLIĞI
Otomobil kullanımının yaygınlaşması Amerikalılar'ın ekonomisini ve yaşam biçimlerini değiştirdi.. Yukarıda; ilk karavan (1929). Ortada: Detroit'te bir firma kuran Fransız mühendis Louis Chevrolet tarafından üretilen ilk araba (bu daha sonra General Motors tarafından satın alınacaktı) Aşağıda: İlk benzin istasyonlarından biri







KU KLUX KLAN
1915'te yeniden orgutlendikten sonra etkinliği yalnızca eski kölelerin soyundan gelenleri değil değişik göçmen gruplarını da hedef aldı. Bu ırk ayrımını reddedenleri korkutmaya da çalıştılar. Ku Klux Klan uyeleri çoğu zaman kişi veya aileleri belirli bir mahalleden kaçırmak için harekete geçerdi

Aşagıda gorulen telgraf bir sahil koruma gemisinde çalışan bir Filipinliyle birlikte yaşayan beyaz bir kadına gönderilmiştir. Kadına oturduğu yerden taşınması emri bildiriliyor. Asyalılar sahil koruma gemilerinde subay veya tayfa olamıyordu ancak aşçılık gibi işlerde çalışıyorlardı.

We ARE tired of White
Women Living With Filipenos
This is A Warning FoR
You To move Within
24 HouRS - signed -
Ku Klux Klan

Etnik çatışmalar

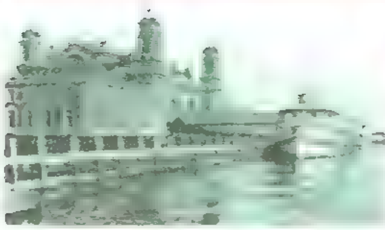
1920'li yılların Amerikası'nda topluluklar arasındaki ayrım bir kuraldı ve bazen, Güney'de siyahlarla beyazların arasında olduğu gibi, yasal bir nitelik de kazanıyordu. 1896'da Yüksek Mahkeme, Homère Plessy adında Fransız asıllı bir Louisianalının konusu olduğu davanın sonunda eyaletlere, ırk ayrımcılığı için yasal düzenlemeler getirme hakkını tanıdı. Plessy, 1892 yılında beyazlara ayrılmış bir tren vagonuna bindiği için New Orleans'ta İngilizce konuşan bir yargıç tarafından cezalandırıldı. Plessy aslında beyaz olduğu halde atalarından birinin siyah olması dolayısı ile yargılandı.

Fransızca konuşan Louisianalılar davayı Yüksek Mahkeme'ye götürdü, ancak bu mahkeme de yargıcın kararını onayladı.





IRK AYRIMCILIĞI TARAFTARLARI
Goçmenlerin oğretim veya çalışma hayatındaki başarısından dolayı kızıyorlardı Çinliler, Buyük Okyanus kıyılarında yaşayan Japonlar, New England'da yaşayan Quebecliler ve Museviler ateşli çalışmaları yuzunden suçlanıyorlardı. Ayrıca bunların okullarda elde ettikleri başarılar da hoş karşılanmıyordu. Harvard, Yale, Princeton gibi buyuk universiteler goçmenlerin yüksek oğretim gormelerini engellemek için kotalar uyguladı.





testinden geçmek zorundaydı (ortadaki fotoğraf). 1917'den itibaren kendi dillerinde okumayı ve yazmayı bildiklerini ispat etmek zorundaydılar. Bazıları tam olarak kabul edilmeden veya geldikleri ülkeye geri gönderilmeden önce geçici olarak gözaltında kalırdı.



GÖÇ DENETIMI
1882'den beri göç denetimi eyaletlerin değil, federal hükümetin yetkisindedir. Göçmenler vize almadan (vize 1924 yılında yürürlüğe kondu) gelirlerdi. Göçmenlerin büyük bölümü New York Limanı'na ulaşırdı. O dönemde, göçmenler mecburi olarak Ellis Adası'ndaki göçmen servisi binalarına alınırdı (en üstte binaların dışarıdan görünüşü). Slav asıllı bu kadın gibi (üstten ikinci fotoğraf) hepsi tıbbi bir muayeneden, özellikle de zekâ

Göçmenlerin hizmetine bir yemekhane sunulmuştu (en altta). 1882'den beri Çinliler'in ülkeye girmesi yasaklanmıştı. 1907'den beri de Japonya, ABD'ye doğru göç için yola çıkılmasını kendisi yasakladı. Aşağıda: Ellis Adası'nda bekleyiş







Fransızca konuşan Louisianalılar tarafından beyaz, İngilizce konuşan Louisinalılar tarafından ise siyah olarak kabul edilen Plessy'in durumu 1890'dan beri göçle ortaya çıkan sorunu aydınlatır. Göç giderek daha çok Avrupa'nın güneyi ile batısından gelen Avrupalılar'ın yarattığı bir olgudur. Birçok Amerikalı, bu göçmenlerin, onlar kendilerini beyaz olarak kabul etse bile, Plessy gibi Amerika topraklarında yaşaması arzu edilmeyen daha orta nitelikli bir ırka ait oldukları kanısındaydı. Bu Avrupalı göçmenlerin ABD'ye girmesini engellemek için savaşan örgütlerin arasında ön sırada Ku Klux Klan yer alıyordu. 1866 yılında kurulan ve siyah Amerikalılar'a karşı yönetilen örgüt 1877'de yasaklandı. 1915'te yeniden örgütlenen Ku Klux Klan, artık şiddet ve yıldırmayı yalnızca siyahlara karşı değil istenmeyen olarak kabul edilen İtalyanlar, Yunanistanlılar, Ermeniler, Yahudiler veya California'da yaşayan Basklılar'a karşı da uyguluyordu. New England'daki Quebecliler, Meksikalılar, Japonlar ve Çinliler de endişeleniyordu. Art arda çıkan 1921 ve 1924 tarihli iki yasa Kuzey Avrupa asıllı kişilerin göçüne kısıtlamalar getirdi. 1924 tarihli yasa önemli bir değişikliğe uğramadan 1965'e kadar yürürlükte kaldı.



SACCO VE VANZETTI DAVASI
15 Nisan 1920'de Braintree Massachusets'te bir veznedar silahlı saldırı sonucu hayatını kaybetti. İki İtalyan göçmen ve anarşist olan Nicola Sacco ve Bartolomeo Vanzetti suçlandı. Duruşmalar kamuoyunun bir bölümü için anarşizmin, daha büyük bir bölümü için ise İtalyan göçünün yargılanmasıydı. Yargıç Webster Taylor başkanlığındaki mahkeme, suçun açıkça işlendiğin, ortaya koyacak her türlü delil eksikliğine rağmen Sacco ve Vanzetti'yi ölüme mahkûm etti. Avrupa ve Amerika'daki (aşağıdaki afiş sanıklara destek vermek için bir genel grev çağrısında bulunuyor) ölüm kararı 23 Ağustos 1927'de uygulandı





Yeni düzen

Franklin Roosevelt, New York'un en köklü ailelerinden birine mensuptu. Hollandalı kökleri 18. yüzyıldan beri bu şehirdeydi. Franklin'in bir kuzeni, Theodore, en tanınmış Cumhuriyetçi başkanlardandı (1901-1909). Theodore gibi bir politik kariyer sahibi olmak isteyen Franklin, beklenenin aksine, Demokrat Parti'yi seçti. Kısa sürede partinin yeni umutlarından biri olduysa da 1920'de başkan yardımcılığı adaylığında yenik düştü. Daha kötüsü, birkaç ay sonra onu yarı felçli bırakan bir çocuk felcinin kurbanı oldu. Bitmiş gibi görünen politika hayatı asıl bundan sonra başladı. 1928'de Franklin Roosevelt, Amerika'nın nüfusunun bu en çok arttığı dönemde New York'tan senatör seçildi. Bir yıl sonra kriz patlak verdiğinde New York bundan en çok etkilenen eyaletlerden biri oldu.

Roosevelt bütün gücünü krize karşı savaşmaya harcadı. Birtakım sonuçlar da elde etti ve özellikle, Başkan Hoover uyuşukluğuyla pek çok Amerikalıyı hayal kırıklığına uğratmışken o savaşan, kararlı bir adam olarak ünlendi. Roosevelt, Hoover'i Kasım 1932 başkanlık seçimlerinde rahatça yendi.

Göreve gelmesini (4 Mart 1933) izleyen aylar krizin en çetin aylarıydı. Büyük sanayi şehirlerindeki Avrupa'dan yeni gelmiş göçmen sayısı işten çıkarılanlardan fazlaydı. Soldaki resimde işsiz bir göçmen zorunlu olarak aklandığı kanısına varmış: Avrupa'ya para gönderemediğini, aylığını, o da eğer bir iş bulabilirse, Amerikan ekonomisi yararına harcadığını ifade ediyor.



ELEKTRİKLİ TRENLER
Bunların birinden yürütülen kampanyada trenin durduğu her istasyonda başkan adayı seçmenlere sesleniyordu. Franklin Roosevelt sakatlığına rağmen kampanyanın bütün zorluklarına, en azından 1932'de, cesurca katlandı

ELEANOR ROOSEVELT
Kasım 1936'da Hyde Park'ta oy kullanırken



The New York Times. FINAL EXTRA

ROOSEVELT SWEEPS THE NATION; HIS ELECTORAL VOTE EXCEEDS 500; LEHMAN WINS; CHARTER ADOPTED

A MESSAGE OF HOPE

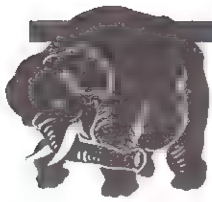


NEW YORK TIMES'ın baş sayfası, 4 Kasım 1936

YENİ DÜZEN'i "Daily Mirror" böyle görüyordu

1940 SEÇİMLERİ
Roosevelt başkanlığa üçüncü kez adaylığını koyarak George Washington'ın en fazla iki kez başkan adayı olabilme geleneğine son verdi. Alttaki resimde daha sonra başkan yardımcılığına gelen Henry Wallace ile beraber görülmektedir



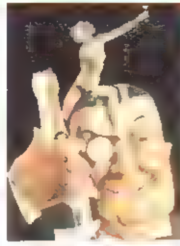


CUMHURİYETÇİLERİN SİMGESİ FİL
Karikatürist Nast'ın kaleminden, 1874.

Roosevelt, Beyaz Saray'a girişinden itibaren ekonomik gidişi düzeltmek için pek çok önemli karar aldı. Bunları 1938'deki, bankacılığı, tarımı ve sanayiyi kapsayan aynı tipteki diğerleri izledi. Roosevelt'in 1932'deki sloganı "Yeni Düzen"di. Yeni Düzen'in sonuçları en kalıcı kuralları, sendikaların görevlerinin resmi olarak tanınmasını sağlayan Sosyal Güvenlik Sözleşmesi (1935) ve bu sözleşmenin temelini attığı Welfare State ve Wagner Sözleşmesi'ydi. Ekonomik düzenleme 1939'da silah satışına başlanmasına kadar belirsiz kaldı. Yeni Düzen, Amerika'da özellikle ağır bir toplumsal ve siyasal kargaşayı önleyebildiği ölçüde başarı sağladı. Amerika tarihinde ilk defa olarak Roosevelt 1933'ten 1945'e kadar arka arkaya dört defa seçildi.

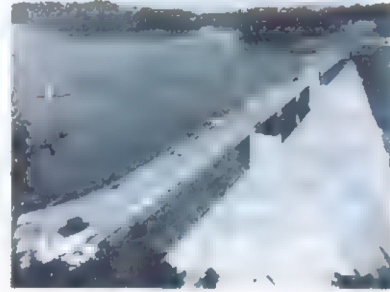


DEMOKRATLARIN SİMGESİ EŞEK
Nast'ın bir başka yaratısı.



AMERİKA YENİDEN GÜLÜYOR
Roosevelt 4 Mart 1933'te göreve gelmeden önce kongre daha 20 Şubat'ta içki yasağının kaldırılmasını onaylamıştı. 18. düzenlemeyi yürürlükten kaldıran 21. düzenleme eyaletlerin dörtte üçü tarafından kabul edildi ve izleyen aralık ayında yürürlüğe girdi. Amerika'nın büyük bölümünün bunu memnunlukla karşılamasına rağmen bazı eyaletler içki yasağını İkinci Dünya Savaşı sonuna kadar uyguladı, bazı eyaletler de tercih sorumluluğunu yerel yönetimlere bıraktı. Bugün de içki yasağını hâlâ uygulayan yerler vardır.





YENİ DÜZEN'İN UYGULAMALARI
Yeni Tennessee Valley Authority ile kurulan hidroelektrik barajlardan (üstte) konserve üretimine (en üstte) kadar uzanan ve işsiz sanatçılara iş olanağı sağlamaya yönelik özel uygulamaları (altta, Rockwell Kent'in Washington'daki postane binasına konulan ve Vierge Adaları'na postanın gelişini gösteren resmi) kapsayan fazlalıkta ve çeşitlilikteydi.







RUDOLPH VALENTINO
Baştan çıkarıcı aktör



CHARLIE CHAPLIN
Şarlo lakabıyla ünlü

BIR "YILDIZLAR" DÜNYASI
İşte bütün dünyada yüzmilyonlarca izleyiciyi rüyalar âlemine sürükleyenlerden birkaçı: Aktörler, çizgi film kahramanları (Mıkı Fare) ve yönetmenler (Cecil B De Mille)



FRED ASTAIRE
Veya müzikal kome[illegible]



MİKİ FARE
Walt Disney'in [illegible]



GLORİA SWANSON
Paramount'un yıldızı



BUSTER KEATON
Soğuk komedyen

Hollywood

"Monte Kristo Kontu" adlı filmin çekimine 1908 yılında Chicago'da başlandı. Film, Los Angeles'ın gelecekteki semti olacak, Güney California'nın küçük şehri Hollywood'da bitirildi. 1909'da şehrin başlıca ana caddesi Sunset Boulevard'ın bir tavernası film stüdyosu haline getirildi. Kuzeydoğuda doğan sinema sanayisi 1930'lu yılların bunalımının yarattığı fazla ve ucuz işgücünün bulunduğu, neredeyse bütün yıl film çevirme imkânı veren, elverişli iklim şartlarına sahip California'ya yerleşti.



CLARK GABLE VE VIVIEN LEIGH

"Rüzgâr Gibi Geçti"



GRETA GARBO



CECIL B. DE MILLE



SHIRLEY TEMPLE



MÜZİSYENLER, YAZARLAR, SİNEMACILAR VE AKTÖRLER



Ekonomik yönden bolluğun yaşandığı 1920'li yıllar, yaratıcılık yönünden de bolluğun yaşandığı yıllardır. Bu bolluk bunalıma rağmen 1930'lu yıllarda da devam eder. Bu dönemde Amerika'nın yeni kültürel kimliği



ortaya çıkar. Çarliston gibi yeni danslar doğar (yukarıda, 1926 tarihli "Life" dergisinin kapağı.)



Hollywood kendisini önce sessiz, daha sonra 1927'den itibaren sesli filmle Amerikan sinema dünyasının, hatta dünya sinemasının merkezi olarak kabu ettirir. İlk büyük renkli film "Rüzgâr Gibi Geçti" 1939 tarihlidir. Caz New Orleans'ı Chicago'y, ve Cab Calloway (solda) ile Duke Ellington'ın (yukarıda) Harlem Cotton Club'da sahneye çıktığı New York'u fetheder. Amerikan edebiyatı en büyük yaratıcılarını çıkarır: Scoot Fitzgerald (ortada), John Dos Passos, William Faulkner, Ernest Hemingway, John Steinbeck başlıcalarıdır.

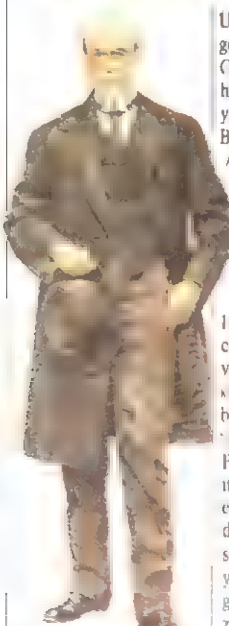
Le Petit Journal



ANI MOSKVA ANI ŘÍM NÝBRZ PRAHA!



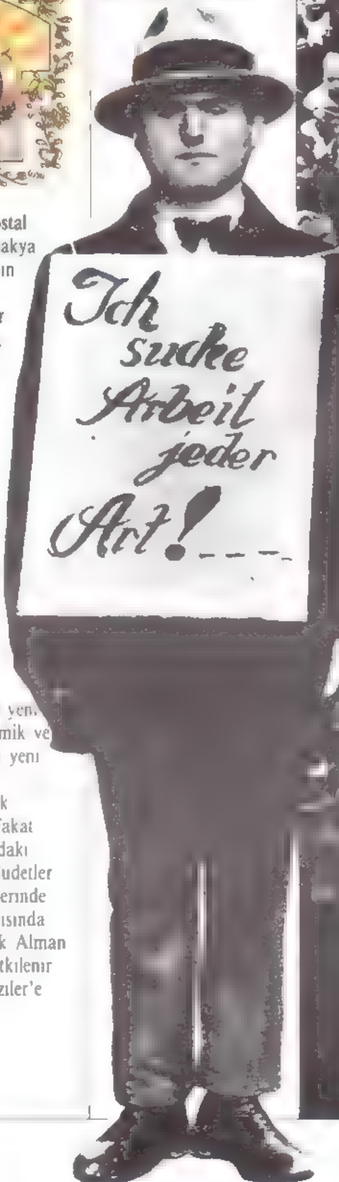
Üstteki kartpostal genç Çekoslovakya Cumhuriyeti'nin heyecanını yansıtmaktadır. Bu kartpostal, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun dağılmakta olduğu zaman, 1918'de genç cumhuriyetin yaratılmasına katkıda bulunan galip Fransa'ya ithaf edilmiştir. Bu yeni devlet, ekonomik ve siyasal açıdan yeni yapılanmalar gerçekleştirmek zorundadır. Fakat 1930'lu yıllardaki bunalımdan Sudetler (sanayi bölgelerinde Bohemya kıyısında yaşayan küçük Alman azınlık) çok etkilenir ve bunlar Naziler'e katılır.



ÇEKOSLOVAKYA
1918'de başa geçen ve görevini 1935'e kadar sürdüren Tomas Masaryk'in (1850-1937), (üstte) cumhurbaşkanlığı döneminde demokratik rejimini uzun bir süre koruyabilen Orta Avrupa'daki tek ülkedir.

POLONYA
Hızla otoriter bir rejim altına girer. Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda, 1919'da, büyük piyanist, Konsey Başkanı Ignacy Paderewski'nin (1860-1941) dış siyasetine ordu karışmaya başlar; diğer taraftan 1921 Anayasası yönetimde bir kararsızlık dönemine yol açar. Parlamenter rejim karşıtları bundan faydalanır: Jozef Pilsudski (1867-1935), Mayıs 1926'da bir hükümet darbesi yapar ve ülkeyi 9 yıl boyunca yönetir.

OYLAR SPARTAKUSÇÜLER'E!
Ordunun 1919'da sert baskısı sonrası, Alman komünistleri yeniden güç kazanmaya çalışır.

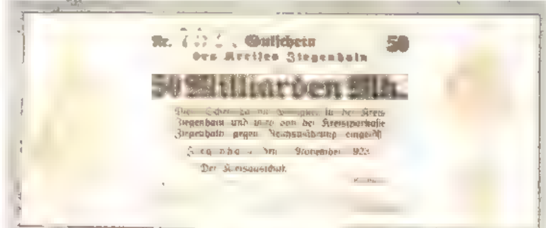






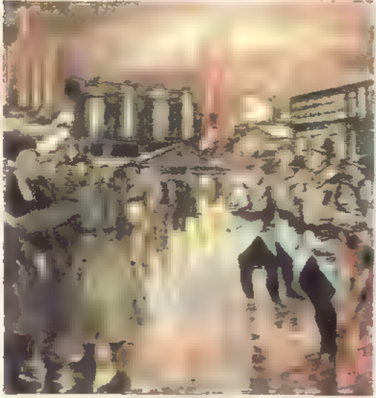
Diktatörler tehdidindeki Avrupa

Demokrasi en fazla Orta ve Kuzey Avrupa'da tehlike altındadır. Avusturya, Polonya, Macaristan, Yugoslavya, Romanya, Bulgaristan, Yunanistan, Letonya ve Litvanya dünyadaki dalgalanmalardan etkilenen, yabancı sermayeye bağlı hassas ekonomilere sahiptir. Bu bölgelerde sosyal ve siyasal hayata, toprak sahibi, otoriter ve büyük sosyal reformlara karşı çıkan aristokratlar hükmetmektedir. Tarihsel şartlar artık hiç olumlu değildir: Sovyet propagandasının başarısı bir dikta rejimi oluşturmak için bahanedir. 1929 bunalımıyla ekonomiler biraz daha harap olur, nihayet İtalya ve Almanya'da faşist rejimlerin iktidara gelmesi aşırı sağcı partileri, iktidar için cesaretlendirir.



ALMANYA'da öyle bir enflasyon vardı ki para bütün değerini kaybetmişti. Bunalımla birlikte milyonlarca işsiz "ne olursa olsun" diyerek bir iş arayışına girmişti ve çocukları halka dağıtılan yemeklerle besleniyordu.



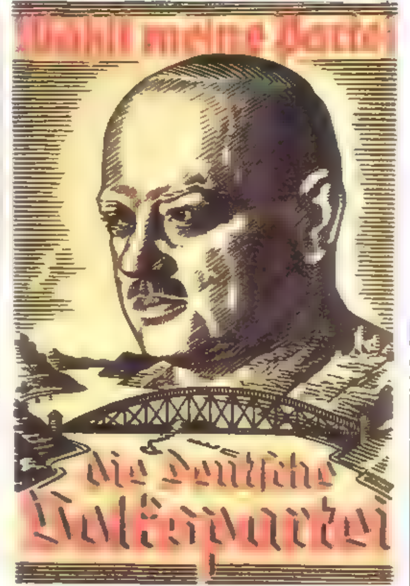


1919 tarihli Versailles Antlaşması'na göre Almanya bazı topraklarından mahrum edilir (özellikle tekrar Fransızlar'ın eline geçen Alsace-Larraine ve yeniden oluşturularak Polonya'ya bırakılan doğu bölgelerinin bir kısmı), 100.000 askerden fazla bir orduya sahip olması yasaklanır ve "savaş tazminatı" ödemeye mahkûm edilir: İlk beş milyar altın-marklık ödemeyi 1919 ila 1921 yıllarında yapmak zorundadır. Alman halkının protestoları çok yoğundur ve Weimar Cumhuriyeti bu yaptırımlardan 1922'den itibaren başlayacak bir uzatma yapılmasını isteyerek kurtulmaya çalışır. Fransız Hükümeti buna Ocak 1923'te Ruhr'u işgal ederek cevap verir. Bu misilleme Almanya'nın ekonomik bunalımını ağırlaştırır ve ülke Naziler'in pençesine düşer. İşçiler daha önce hiperenflasyonla çökmüş olan ülke ekonomisini grevlerle felce uğratırlar. Almanya, 1925-1929 yıllarındaki gelişmeye rağmen, 1923 yılının yaratmış olduğu düzensizliklerden tamamen kurtulamaz.





RUHR'UN 1923'TE IŞGALİ
Bir Fransız gazetesi "Almanya bedelini ödesin" diye başlık atar: Bir Alman afişi, Fransa için çalışmayı reddeden Alman işçisinin heyecanını yansıtır. Alman işçilerin yaptığı grevler sanayiyi felce uğratır. Markın değeri ürkütücü bir şekilde düşmeye başlar: Ocak 1923'te 1 dolar 18.000 mark iken, ekimde 40 milyar mark olur! Yönetim bu hiperenflasyona müsamaha gösterir. Böylece kamu borçlarından kolayca kurtulur ve büyük sanayi kuruluşları ücretleri değeri kalmayan marklarla öderler.





Kısa vadede bu ekonomik yaklaşım Alman ekonomisini kurtarır gibi görünse de, ekonomisinin yıkılmış olduğunu gizleyemez. Şansölye Gustav Stresemann (yukarıda, Halkın Partisi'nin bir afişinde) bu başıboş gidişatı durdurur ve savaş tazminatını yeniden ödemeye başlar. Alman yönetiminin zamanında ödeme yapma isteği yaptırımcı devletlere güven verir, özellikle ülkeye hibe yardımı yapan Amerika'ya. Bütün bunlara rağmen, Almanya "1929 bunalımı"na karşı koyacak kadar düzelemez

"ALMANYA'YI TEMİZLEYİN"
Demokrat Parti'ye oy verin. Bu afiş (solda), 1918 bozgunundan sonra milliyetçi ve aşırı sağcı ufak bir topluluğun oluştuğunu ortaya koymaktadır.

Hindenburg nicht Hitler!

das ist die Parole des 10. April!

Nazi Almanyası

30 Ocak 1933'te Adolf Hitler, yaşlı Cumhurbaşkanı Mareşal Hindenburg tarafından hükümeti kurmakla görevlendirildi. Yeni başbakanın ise iki yıl öncesine kadar 60 üyesi olan aşırı sağcı Bavyeralı küçük bir grubun liderliğinden başka bir vasfı yoktu. Ancak bu dönemde "Alman İşçileri Milliyetçi Sosyalist Partisi"ni (NSDAP) geliştirmeyi başardı ve bu parti 30'lu yılların başında bir numaralı politik güç haline geldi. Dünyadaki kriz (1932) Hitler'in zaferinde önemli rol oynadı. Nispeten refahın yaşandığı birkaç yılı takiben -Naziler için seçimlerdeki mağlubiyet dönemi- Almanya gerçekten de bu krizden acımasızca etkilendi. 1931 Aralık'ında altı milyon kişi tamamen, sekiz milyon kişi de kısmen işsiz kaldı. İşsizlik ödenekleri ve aile yardımları azaltıldı ve sefalet yerleşti. Almanlar, refahı yeniden sağlamayı başaramayan demokrasiye olan tüm güvenlerini yitirdiler. Böylece Weimar Cumhuriyeti'nin başarısızlığa uğradığı noktada Hitler'in başaracağına inandılar.





GENÇ WEİMAR CUMHURİYETİ
Pek çok düşmana göğüs germek zorundaydı: Ocak 1919'daki komünist ayaklanmayı tamamen ortadan kaldırdıktan sonra cumhuriyeti aşırı sağcılar, tehdit etmeye başladı. Aşırı sağcılar küçük düşürücü olarak değerlendirdikleri Versaille Antlaşması'na karşı olduklarını -ağır sanayinin maddi yönden desteklediği- güçlü bir organizasyon olan Çelik Askerler Gücü'nün (Casques d'acier) Berlin'de düzenlediği geçitte gürültülü bir biçimde ortaya koydular (altta). Tam bir birlik haline gelmiş gruplar ya da tek tek kişiler, sol yanlılarına veya sadece milliyetçi eğilimlere isteksiz olmasından şüphelenilenlere karşı, suikastlarını arttırdılar. Tazminatların düzenlenmesi konusunda Fransa ile görüşen Yahudi maliyeci Walter Rathenau'yu da bu şekilde öldürdüler. Aşırı sağcıların işlediği 354 cinayetten yalnızca 24 tanesi hapis cezasına mahkûm edildi. Solcular ise 22 suikastta bulundular, bunlardan 17'si cezaya çarptırıldı. Taraflılığı bu denli apaçık olan bir adaletle bu dönem; hükümet darbelerinin (Hitler ve General Erich Ludendorff'un yaptığı darbe 1923'te Münih'te başarısız oldu, altta) ve ordu disiplini ve yapısıyla örgütlenmiş toplulukların dönemi oldu. Kısa zamanda da Hitler'in SA ve SS'leri bunların en güçlüleri olacaktı. Sosyalistler kendi milisleri olan Reichsbanner'ı devam ettirirken Komünistler "Kızıl Cephe Mücahitleri"ni kurdular. İşte bu sivil savaş ortamında Almanya 1929-1930 krizine uğradı. Reichstag'daki 1930 seçimlerinde yüzde 18 oranında oy aldı.





MİTOLOJİ
Naziler, Germen mitolojisine hayrandılar. Altta: Fritz Lang'ın "Die Nibelungen" (1923) filminde Margarete Schön görülmekte. Hiç mi hiç Nazi olmayan Lang, 1933'te Goebbels'in kendine yaptığı, yönetimin resmi sinemacısı olması teklifini reddetti.

HİTLER'İN GELİŞİ
Gecikmedi Tutucu ve sanayici sağ, Naziler'i kullanabileceği fikrine kapıldı. Böylece Hindenburg, Hitler'i 30 Ocak 1933'te başkanlığa atadı.





ADOLF HITLER
1889'da Yukarı Avusturya'da bulunan Braunam'da doğdu. Resme olan eğilimi onu 16 yaşında Viyana'ya getirdi, (üstteki tablo). Resim akademisinin giriş sınavlarında başarılı olamayınca kinini daha da keskin hale getiren sefil bir derbeder hayatı sürdü 1914'te Bavyera ordusunda görev aldı ve cepheden, yaralanmış ve Demir Haç Nişanı almış olarak döndü. 1919'dan itibaren, başına geçtiği aşırı sağcı bir partide mücadelesine başladı; National-Sozialistische Deutsche Arbaiter Partei (NSDAP) "Alman Milliyetçi Sosyalist İşçi Partisi" ve 1921'de saldırı müfrezesi olan SA'ları kurdu İlk başarılarını Yahudi düşmanlığı, milliyetçiliği ve sosyal demagojisi sayesinde sağladı

1929'da SS'lerin başına geçen Heinrich Himmler onları, Nazi kültürünün somut bir örneği haline getirmek istedi. 1925'te kurulan SS -Schutzstaffel, Koruyucu Birlik- Ortaçağ'ın "Töton" şövalyelerine benzer bir düzende tasarlanmıştı. Titizlikle tanımlanmış ırkçı sözde kriterlere göre seçilen SS subayları, üstlerine mutlak ve bağnaz bir sadakat borçluydular; o kadar ki bu subaylar toplama kamplarında Yahudiler'in kökünün kazınması gibi savunulacak hiçbir yanı olmayan zulümlerin en gayretli uygulayıcıları oldular. SS'ler yüce bir gelecek uğruna ölmeye hazırdılar. İdeolojileri şu basit ilkeler üzerine kuruluydu: Kuzey Avrupa ırkını ve Yahudi kinini göklere çıkartan ırkçı bir saplantı, Blut und Boden -kan ve toprak- değerlerine sahip ve gerilemekte olan kentsel medeniyete karşı siper olan köylüye derin bir sevgi, Himmler'i Polonya ve Doğu Avrupa halklarını köleliğe indirgemeye kadar götüren Slav ırkı karşıtlığı ve Hıristiyanlık karşıtlığı. Çünkü SS'ler Germen ırkının hayranıydılar. Bu; görev, arkadaşlık, yiğitlik duygusu ve başarı zevkini kamçılayan bir şeref yasasıydı. Hitler'in özel muhafızları olan SS'ler 1933'ten itibaren komünistleri, masumları, Yahudiler'i, hareketlenen sendikacıları, homoseksüelleri ve fazla modern sanatçıları yakaladılar, onlara işkence yaptılar ve öldürdüler.



Hitler, başarısını kısmen orta tabaka ve varlıklı kesimi saplantı halinde korkuya düşüren Rus İhtilali'ne borçludur. Ocak 1919'daki başarısızlığına rağmen Alman Komünist Partisi (KPD) çok aktif bir hale gelmişti. Afişlere, Nazi tehdidini (üstte: gamalı haç egemenliğindeki işçi) ve Weimar Cumhuriyeti'nden kurtulma isteğini gayet yerinde bir biçimde herkese duyuruyordu (altta). Bununla beraber rejime karşı koyuşu dolaylı olarak Hitler'in başarısına katkıda bulundu. Çünkü komünistler sosyal demokratlardan nefret ediyorlardı ve Nazi karşıtı bir cephe oluşturmak üzere onlarla birleşmeyi reddediyorlardı, hatta Kasım 1932'de Berlin'de taşımacılık sektöründe büyük bir grevi harekete geçirmek için Hitler taraftarlarıyla bile işbirliği yaptılar





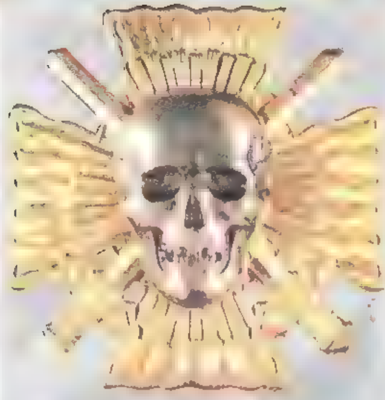
Ekim 1923'te (solda) Bavyera'da yaptığı darbe başarısızlıkla sonuçlandı. Dokuz aylık hapsi sırasında "Mein Kampf-Kavgam" adlı eserini yazdı. Bundan sonra partisiyle birlikte iktidarı kanuni yollardan ele geçirmeyi tasarladı

JOSEPH GOEBBELS
Üstte karikatürü görülen, (1897-1945), 1928'de Nazi Partisi propagandasının liderliyken basın yoluyla, kitle gösterileri ve propaganda geçitlerine ırkçı ideolojiyi yaymıştır.



Faşizm ve diktatörlük

Otoriter rejimler veya diktatörlükler 20. yüzyılın yarattığı idare şekilleri değildir. Toplumun az çok kalabalık bir kesiminin iktkidarı zaptedip, tiran (zorba) hükümdar haline gelen halk avcıları aracılığıyla, kontrolsüz bir şekilde idareyi elinde tuttuğu bu politik düzenler uzun zamandan beri bilinirdi. İlk çağın Yunan şehirleri, Ortaçağ sonlarında Batılı şehirler, 19. yüzyılda da bazı Avrupa ve Latin Amerika devletleri böyle hükümetleri çoktan tanımışlardı. 1. Dünya Savaşı'ndan sonra büyük imparatorlukların dağılması - Almanya, Avusturya-Macaristan ve Çarlık Rusyası- ve Rus İhtilâli, Avrupa'nın hemen her yerinde otoriter rejimlerin doğmasına yol açtı.

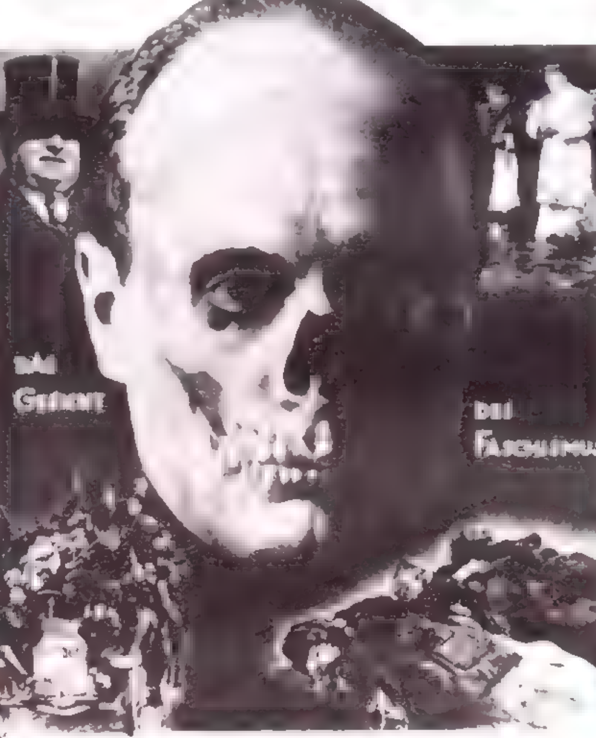








FAŞISTLER ve **MİLLİYETÇİLER** Ortak noktaları 1914-1918'deki büyuk kıyımın anısıyla bağdaşan savaşa aıt değerlere besledıkleri derin sevgi ve saygıydı. Bu yuzden de bu anıya aıt alev, ölüm ve silahları orgutlerının amblemlerinde sembol olarak kullandılar. John Heartfield'ın bu fotomontajında goruldüğü gibı (Faşızmın yuzu - sağda, ortada) olum tasviri de rakıplerınce geri gonderilmış tasvirdir.





20'li ve 30'lu yıllarda sanatçılara ilham kaynağı oldu Yugoslav Krsto Hegedusız bu tablosunda ("Adalet", 1934) Belgrad'dakı diktatorluk hukümetınce köylerde uygulanan baskıyı gozler onune sermektedir. Nazızm de, Ingmar Bergman'ın (1977) "Yılan Yumurtası" ve J. Lee Thompson'un (1979) (altta) "Sınırdan Adam Kaçıranlar" adlı filmleri gibı pek çok filme konu olmuştur.





1919'dan itibaren Macaristan, takibeden yıllarda da Portekiz, İspanya, Polonya, Romanya, Litvanya ve halkı demokrasinin işleyişine yabancı olan daha birçok ülke, ordu, din adamları ve varlıklı kişilerden gücünü alan diktatör devletler haline geldi. 30'lu yılların Avrupa'sının uğradığı ciddi ekonomik kriz, ardından da 2. Dünya Savaşı ve Alman işgali bu hareketi hızlandırdı.



KENDİ GÖZÜYLE FAŞIZM
27 Eylül 1931 tarihli "Gioventù Fascista" (Faşist Gençlik) adlı haftalık faşist İtalyan dergisinin kapağı.

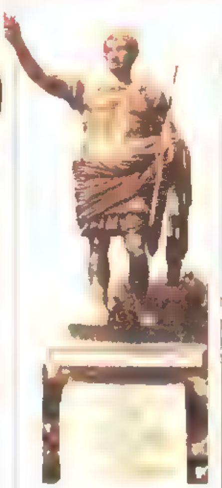


SOYUN SAĞLIĞI
(1937) (sağda) Isveçli antıfaşist ressam Albin Amelın'in Nazi baskısının acımasızlığını ifade eden (Hırpalama, Asma) tablosu.









Eski Roma'nın şahinini ve imparatorluk simgesini kullanarak kendi kendine yeterliliği savunuyor -savaş açısından kendi kendine yeten bir ekonomiyi bir taraftan da "Mussolini her zaman haklıdır, İtalya'nın düşmanları asla kazanamayacaklardır" diye haykırıyordu.

1922'de "faşizm"in -İlk çağda Romalı memurları koruyan muhafızların taşıdığı tüfek çatılarının temsil ettiği mutlakıyet göz önüne alınırsa- yerleştiği İtalya'da ve 1933'te Almanya'da iktidara gelen parti idarecilerinin kafasında büyük savaştan önceki eski düzeni katıksız ve basitçe aynı biçimiyle yeniden kurmaktan öte fikirler vardı. Halkın bütününü tek bir fikre hizmet doğrultusunda harekete geçirmek görevini üstlendiler: Mutlak değerleri, milletin bütünlüğüydü ve bu değer ele geçirme ve hükmetme anlayışıyla ortaya konmuştu.

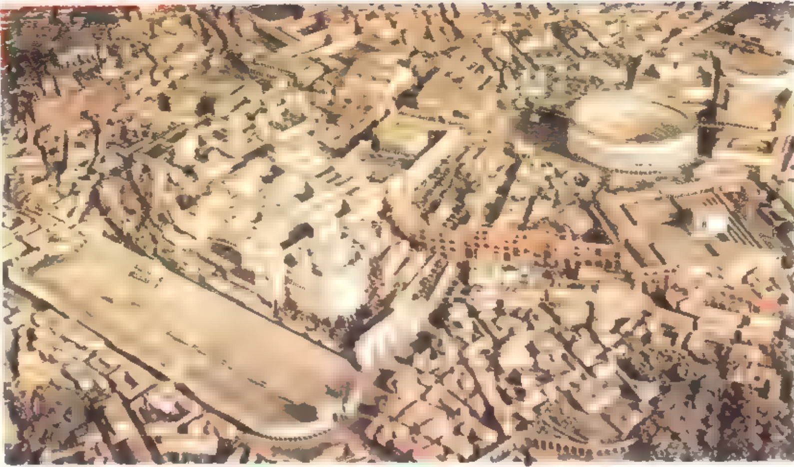
Bu amaca ulaşmak için faşist İtalya'nın ve III. Reich'ın yöneticileri kuvvetli birer devlet kurmakla yetinmediler. Toplumun tüm tabakalarını tek partiye bağımlı, ordu disiplin ve yapısındaki örgütler çerçevesinde toplayan bir sistem yerleştirdiler. Devamlı bir propaganda geliştirdiler. Özellikle Almanya'da karşı koyanları son derece acımasız bir şiddet örneğiyle ortadan kaldırarak, polis terörünü hükümet sistemi haline getirdiler.

Bu yöntemler esas olarak bireyleri aynı kalıba sokarak millete, partiye ve başkanlara kendilerini bağnazca adamış uysal birer araç yapmayı hedefliyordu. Bu da bireylerin tüm faaliyetlerinin, rejimin saptadığı amaçlara bağımlı olması anlamına geliyordu. Bu tarz sosyal ve politik örgütlenmelere verilen "totalitarizm" adı da buradan gelmektedir.





ROMA'YA YÜRÜYÜŞ
Mussolini, Kral Victor Emmanuel'i, kendisini başkanlığa atamaya zorlamak için Kasım 1922'de Roma'ya bir yürüyüş düzenledi. Bu yürüyüş, esas kısmı kuliste oynayan bol seyircili bir oyunun sahnedeki şekliydi. Roma garnizonu aslında, başkente gelen, silahı yetersiz, bitkin düşmüş 30.000 kadar "Kara gömlekli"yi rahatça geri püskürtmeyi başardı. Fakat kan dökülmesini önlemek istediğini ileri süren kral, Mussolini ile olabilecek bir çözümü ısrarla isteyenlerce sıkıştırılıyordu. O da, sıkıyönetim ilan etmeyi reddederek hükümeti kurması için faşizmin liderine başvurdu.



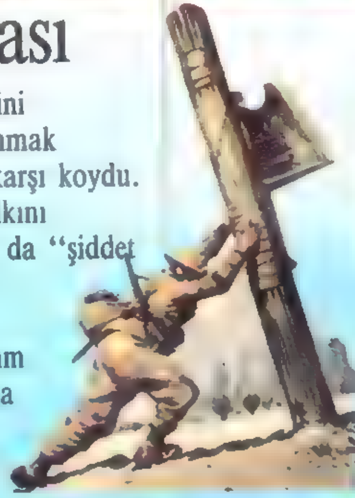
ANTİK ROMA
Roma'nın imparatorluk dönemine ait kalıntıları değerlendirmek için, 30'lu yıllarda tarihi merkez genişçe boşaltıldı, bu bölgede ikamet eden binlerce kişi de komşu köylere yerleşti.



Mussolini İtalyası

Eski Sosyalist yöneci Benito Mussolini tarafından kurulan faşizm zor kullanmak kaydıyla demokrasi ve komünizme karşı koydu. Mussolini arkasında tüm İtalyan halkını sürüklemek istiyordu. Mart 1919'da da "şiddet eylemleriyle" rakiplerini yıldırarak iktidarı zorla ele geçirmek için kurduğu "Savaş Fascioları"nın Kasım 1922'de yetkili makamları bir isyanla tehdit etmesi üzerine devlet başkanı oldu.





Efsaneleşen imgesi rejim tarafından göklere çıkarılan bu sembolik betimleme faşizmle Roma'yı sonsuza dek birbirine bağlamıştır. Rönesans döneminin önemli yapılarından oluşmuş imgesel bir şehrin tam ortasında cumhuriyet ve imparatorluğa ait forumların antik harabeleri dikkat çekmektedir. Üzerinde Duçe'nin profilinin belirdiği başkentin bu resmi -gelecekçi ressam Ambrosi'nin eseri- İtalya tarihinin iki altın dönemini yansıtmaktadır.

"BALILLA"
8-14 yaşın faşist



gazetesi. Mussolini, Monza otomobillerini gezerken (sağda).





1925'e dek Mussolini, iktidarı yasal yoldan tamamen ele geçirmenin hazırlığını yaptı. Grevi yasakladı ve meclisten kendine tam yetki verdirdi. Hâlâ bir isyandan korkan pek çok varlıklı kişinin maddi yardımı ve faşist çetelerin yarattığı terör, koalisyon hükümetinin Haziran 1924 seçimlerinde çoğunluğu elde etmesini sağladı. Sosyalist yönetici Metteoti'nin öldürülmesi üzerine bir ara, seferber olan karşıt hareketin tehdidini sezen Mussolini tüm karşı güçleri ortadan kaldırıp faşist devletin çarkını döndürmeye karar verdi.

"HALKIN OTOMOBİLİ"
Nazi ve faşist rejimlerin bu sloganı, 30'lu yılların sonunda İtalya'da, FİAT tarafından küçük, ucuz arabaların yapılmasıyla icraatların başlamasını sağlamış oldu.



Almanya'da Volkswagen fabrikalarına gelince, onlar daha çok savaş malzemesi üretti. Mühendis Porsche tarafından tasarlanan ve muşteri olan işçi bir gruba nasip olan ilk "Coccinelle"ın Volkswagen fabrikalar zincirinden çıkması için aslında karmaşanın sona ermesini beklemek gerekecekti





FAŞIST MIMARI
Antik sanatın soğuk bir kopyası şeklinde neoklasik tarzda yapılmış, stadyumu çevreleyen dev çıplak atlet heykelleriyle görunen Roma'daki Foro Italico (yukarıda) ve ağırlıklı olarak 19. yuzyıl stilini yansıtan Milano'nun merkez garı (üstte).



BÜYÜK ÇALIŞMALAR
İtalyan faşizminin en göz alıcı icraatları arasında, ilk geniş otomobil yollarının yapımı (karşıda ve altta) ve özellikle de Pontins bataklıklarının kurutulup ekime başlanması (üstte) yer almaktadır. Roma'nın güneyinde yer alan, sıtmanın hâkim olduğu bu bölge, ekim alanları, otlaklar, tarım kolonileri, yollar ve yeni şehirlerle donatıldı.





Hitler Almanyası



Hitler 1932'ye doğru bir SA toplantısında "kahverengi gömlekliler"le konuşurken

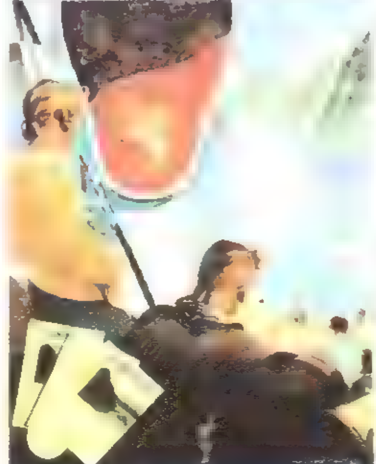
Avusturyalı bir gümrük memurunun oğlu olan ve Mussolini gibi I. Dünya Savaşı'nda çarpışan Adolf Hitler, iktidara gelmek için İtalyan meslektaşından daha çok zaman harcadı. 1923 yılında Münih'teki ilk denemesi başarısızlıkla sonuçlandı ve hapse girmesine yol açtı. Nazi öğretisinin ana hatlarını ortaya koyduğu "Mein Kampf"-"Kavgam"- adlı kitabı hapishanede kaleme aldı. Nazi öğretisi, faşizm gibi, Almanca konuşan tüm halkları bir devlet altında toplamayı -pangermanizm- amaçlayan kesin ve işgalci bir milliyetçilik ve totaliter bir toplum anlayışı üzerine kurulmuştu.

Bu öğreti, Almanlar'ın kendilerini en katışıksız temsilcisi olarak kabul ettikleri "ari ırk"ı, ilk sırada "Yahudiler"in geldiği daha "aşağı" ırklara kurallarını kabul ettirecek bir "seçilmiş ırk" olarak görme fikri üzerine oturuyordu. Alman ekonomisine darbe vuran ve altı milyon Alman'ı işsiz bırakan 1930'lu yıllardaki iktisadi kriz sayesinde Hitler'in yönettiği Nasyonal-Sosyalist (Nazi) Parti büyük bir seçim zaferi kazandı. Ocak 1933'te Şansölye Hindenburg Hitler'e hükümeti kurma görevi verdi. Milletvekilleri tarafından oylanarak kabul edilen yetkileriyle ve Nazi teşkilatlarının yaydığı terörle Nazizmin şefi "Führer' iki yıldan kısa bir sürede Almanya'da totaliter bir diktatörlük kurdu.









NAZIZMIN YÜKSELIŞI
İtalyanlar'ı bir birlik altında toplamak için Mussolini'ye on yıl gerekirken, Hitler Almanya'yı büyük bir askeri kampa çevirmek için yalnızca birkaç aylık zaman harcadı. Ülkeyi dize getirirken kullandığı araçlar? Hitler'in düzenli olarak denetlediği silahlı bir milise dönüştürülen (en üstte Nurnberg'de "parti günü"nde, altındaki fotoğrafta 1933 yılında Dortmund'da bir miting sırasında) tek parti, ordu disiplin ve yapısına göre oluşturulmuş "Hitlerci gençlik" örgütleri (yandaki resimde trampet ritmiyle geçit resmi yaparlarken) ve çalışanları kadrosuna alan, onların eğlencelerini düzenleyen örgütler





Hitler Milletler Cemiyeti ile alay ediyor. Miğferli gölgesi Alman militarizminin temsil ediyor

Zug um Zug zerriß
Adolf Hitler
das Diktat v. Versailles!

1933

1934

1935

1936

1937

1938

Adolf Hitler
Alle sagen: Ja!

Almanya'nın Avusturya'yı topraklarına katmasına "evet"

Rudolf Hess'in yönetimindeki Nazi partisinin desteğiyle bütün yetkileri elinde tutan Hitler acımasız bir diktatörlük rejimini Almanya'ya kabul ettirdi. Devletin polis örgütü olan Gestapo'nun da başında bulunan Himmler tarafından yönetilen iki yüz bin SS'in görevi baskı uygulamaktı. Son derece korkunç yöntemleri vardı: Cinayet, işkence, önceden hazırlanmış "intiharlar", Buchenwald ve Dachau gibi toplama kampları. Kadrolaşma, rejim tarafından sıkı bir şekilde kontrol edilen orta ve üniversite eğitim sistemi tarafından gerçekleştiriliyordu ve bu sistemin etkileri "Hitler'in gençliği" örgütlerince devam ettiriliyordu. Goebbels'in yönettiği propagandada modern enformasyon araçları kullanılıyordu, örneğin Nürnberg'de olduğu gibi dev resmi geçit törenleri düzenleniyordu.

NATIONS

REICHSTAG YANGINI
27 Şubat 1934'te Goering'in adamları, komunist olduğunu söyleyen ateşe verme hastası genç bir işsizin Reichstag Sarayı'nda (Millit Meclisi) küçük bir yangın çıkarmasına göz yumdular, bu arada kendileri de bodrum katlarına benzin döküyorlardı. Bu olay Hitler'in Komunist Partisi'ni yasadışı ilan etmesine, kamu özgurlüklerini askıya almasına ve binlerce muhalifi tutuklattırmasına neden oldu

NAZİ TERORU
SA (altta) "Yahudi" dükkânının önünde nöbet tutuyor. SA'lar bu şekilde Yahudiler'in işlettiği dükkânlardan alışveriş yapılmasını engelliyorlardı. Genç Naziler (altta) "zararlı" kitapların (Marksistler, Yahudiler veya çökmekte olan liberaller tarafından yazılan kitaplar) yakılmasını gerçekleştiriyorlar.





1936 OLIMPIYAT OYUNLARI

Bavyera Alpleri'ndeki Garmish'te yapılan kış oyunları ile Berlin'de yapılan yaz oyunları Nazi rejimine, "ustun ırkları" bek enen başarıları goklere çıkarmak için mukemmel bir propaganda fırsatı verdi.

Afişler, posta kartları, sanat eserleri (aşağıda solda), bu magazin dergisinde (ortada) olduğu gibi olimpik stadın ustünde uçan güdümlü dev bir balonu gösteren çift sayfa resimler: Tum propaganda kaynakları bu amaçla kullanıldı. Açıkça ırkçı bir tutum sergileyen gösterilerin boykot edilmesi için bazı ulkelerin gosterdiği çabalara rağmen, birçok sporcu ulke kas gucuyle ve nasyonalist gösteriyle olan randevuda hazır bulundu. Hitler Almanya'sı resmi sıralamada faşist Italya'nın önunde fakat "paranın yönettiği çokmekte olan" demokrasi ülkesi ABD'nin arkasında ikinci sırayı elde etti.

Yukarıda, 1936 Olimpiyat Oyunları'na katılan ülkelerin bayrakları, antik uslupta yapılmış açıkhava spor tesisleri ve Berlin yakınında Döberitz Olimpiyat Köyü.







Hitler sivil kıyafetiyle Olimpik Stad'ın şeref tribününde.

Nazi rejimi

Nazizmin esası ırkçılıktır. Devlet "gerçek arî ırktan" aileleri ödüllendiriyor, "bozulmuş" bireylerin kısırlaştırılmasını veya yok edilmesini emrediyordu. Nürnberg (1935) kanunlarıyla Yahudiler'in seçme hakları ellerinden alındı ve birçok işte çalışmaları engellendi. Sarı yıldız takılması, kamuya açık yerlerin yasaklanması gibi aşağılayıcı önlemler Yahudiler'e uygulanmaya başlandı. Naziler 1938'den itibaren Yahudiler'e karşı İkinci Dünya Savaşı boyunca tarihin en korkunç soykırımına dönüşecek olan şiddet olaylarını başlattı. 1936'dan itibaren, Almanya'ya geniş bir "hayat alanı" kazandırmak isteyen Hitler aşırı silahlanma politikası izleyerek ülkesini, doğrudan savaşa götürecek olan saldırgan bir tutumun içine sürükledi.



HİTLER VE OWEN
Hitler Alman atletleri cesaretlendirmek için gelmişti (üstte), ancak kapanıştan bir gün önce yapılan atletizmin en önemli yarışlarını -100 metre, 200 metre ve uzun atlama beklentilerinin tam tersine Amerikalı siyah atlet Jesse Owen kazandı. Çok kızan Führer hemen stadı terketti.



SÜRGÜNDEKİ ALMANLAR

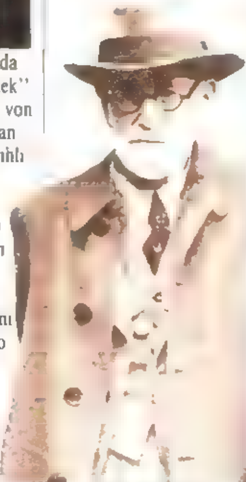
Nazi ideolojisinin zorla kabul ettirilmesi ve uygulanan baskılar sanat, edebiyat, bilim ve gösteri dünyasının Naziler tarafından tehdit edilen ya da etkinliklerine Hitler Reich'ında devam etmek istemeyen isimlerini göç etmek zorunda bıraktı. Marlene Dietrich (yukarıda J. van Sternberg'in 1930'da çektiği "Mavi Melek" filminde) ve Erich von Stroheim (üstte Jean Renoir'ın 1937 tarihli "Büyük Aldanış" filminde Pierre Fresnay'le birlikte) gibi sinema starları Almanya'yı terkettiler. Nazizmin yükselişini konu alan "Arturo Ui'nin Önlenebilir Yükselişi" adlı tiyatro eserinin yazarı Bertolt psikanalizin babası Brecht (üstte) ve Sigmund Freud (altta) ABD'ye gitmek üzere ülkeden ayrılmak zorunda kaldılar.

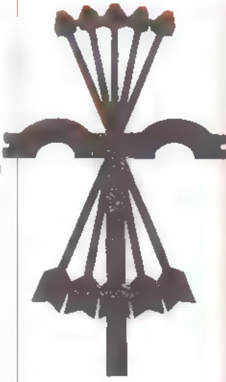




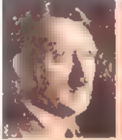


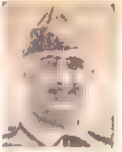
Einstein da aynı şekilde Almanya'dan ayrılanlar arasındaydı. Bergengruen, R. Schneider gibi yazarlar ise yerlerinde kalıp gerçek bir kültürel direniş sergilemeyi tercih ettiler.

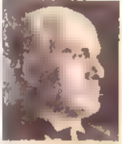




1934'te kurulan ve lideri olan Jose Antoino Primo de Rivera'nın iç savaşın başında cumhuriyetçiler tarafından kurşuna dizildiği faşist örgütün amblemi General Francisco Franco'nun zaferinden sonra (1892-1975) orgut Ispanyol devletinin temelini oluşturan askeri bir hareket oluşmuştur








Faşizm ve Avrupa'yı etkileyen 2 ideoloji olan komunizm ile demokrasının çatışmasının sonucu Hitler ve Mussolini birliklerini pekiştirdiler. Uç yıl boyunca (1936-1939) cumhuriyetçiler ve devletçiler İspanya iç savaşı süresince kanlı çarpışmalarda yer aldılar. Aşağıda Madrid onunde 1938 yılında savaşan cumhuriyetçiler görülmektedir



ISPANYA IÇ SAVAŞI
Alman ve Italyan diktatörlerine göre Ikinci Dunya Savaşı için bir basamak görevi görmüştur. Almanlar zırhlı birlikler ve hava kuvvetleri ile desteklenen hücum taktiklerini deneme fırsatı buldular. İtalyanlar da oraya başarılı birliklerini gönderdiler

FAŞİZME KARŞI KOMUNİZM
Bir işçi duvara slogan yazıp Marksist amblem çiziyor.



İspanya iç savaşı



30'lu yılların başında İspanya ciddi sosyal ve politik sorunları olan fakir bir ülkeydi. Zengin toprak sahipleri ile kilise ve orduya yakınlıklarıyla dikkati çeken ülkenin ileri gelenleri fakir köylüler ve az sayıda bulunan kavgacı işçi sınıfıyla çelişiyordu. Diktatör Primo de Rivesa'nın devrilmesinden sonra kral XIII. Alphonse anayasal kanunlarla iktidara gelmeyi düşünmektedir ama monarşi yanlıları 1931 seçimlerini kaybettiler. Kral ülkeden uzaklaştı ve cumhuriyet ilan edildi. Bu yenilik beraberinde birkaç reform getirdi. 1934 yılında ise kanlı bir grevle yıkıldı. Bundan sonra yakınlaşan sol partiler birleşmelerini 1936 seçimlerine taşıdılar.

SAVAŞA SON
Robert Capa'nın bu fotoğraf klişesi tüm dunyayı dolaşmıştır. Bu resim 1936 Eylül'ünde Cordoue yakınlarında çekilmiştir. Cape'nın objektifi anarşist bir savaşçıyı vurulduğu anda yakalamıştır.







SANAT VE SAVAŞ
İspanya iç savaşı demokratik ülkelerin kamuoyunu ve kültürünü çok fazla etkilemiştir. Pablo Picasso'nun en ünlü yapıtlarından biri- "Guernica"- Bask ülkesinin Guernica şehrinin 1937'de Almanlar tarafından bombalanmasını konu alır. Bu tablo ilk olarak aynı yıl içinde Paris Uluslararası Sergisi'nde İspanya Cumhuriyeti'nin pavyonunda sergilendi

"İSPANYA'YA YARDIM EDİN"
Bu afişin yaratıcısı ressam Joan Miro da Pablo Picasso gibi İspanyoldur ve yine onun gibi iç savaş sırasında Paris'e yerleşmiştir. Miro gibi birçok Avrupalı aydın ve sanatçı güçlerini Cumhuriyetçi İspanya için seferber ettiler. Aşağıda, Gary Cooper ile Ingrid Bergman'ın oynadığı ve Amerikalı yazar Ernest Hemingway'in romanından esinlenilerek olayların gerçekleştiği tarihten çok sonra çekilen "Çanlar Kimin İçin Çalıyor" filminin afişi. Fransız yazar André Malraux da (üstte) Cumhuriyetçiler'in yanında katıldığı iç savaş sırasındaki deneyimlerinden yola çıkarak 1937'de "Umut" adlı romanını yazdı.





Robert Capa tarafından çekilen İspanya iç savaşına ait diğer bir görüntü: 1937'de Bilbao'da bir hava alarmı sırasında anne ile çocuğu.

Ayaklanmayı -işçiler ve köylüler fabrikaları ve tarlaları işgal etmişlerdi- bastırmak üzere 1936 Temmuz'unda askeri bir darbe gerçekleşti. Düzenli ordunun ve faşist parti Falanj'ın desteğiyle ve Mussolini'nin yardımıyla General Franco'nun İspanyol Fas'ında hazırladığı darbe iki ay içinde ülkenin yarısında hâkim oldu. İtalya asker ve silah yardımı yaparken, III. Reich da Kondor Alayı'nı gönderdi. Demokratik yönetimlerin aldığı "karışmama" kararına diktatörlükler uymadı. SSCB, İspanya'ya teknisyen ve silah yolladı, ayrıca "uluslararası birliklerin" oluşturulmasına yardım etti. 1939'da Cumhuriyetçiler yenilgiye uğradılar. Faşist modelden ilham alan Franco "geleneksel İspanya'yı yeniden canlandırmak" için bir baskı rejimi kurdu.





"**HALKIN BABASI**" olarak adlandırılan Stalin, genellikle kucağında bir çocukla gösterilirdi

Stalin

1924 yılı, Rus Devrimi'nin ve Komünist Parti'nin ünlü önderi Lenin'in ölümüyle başladı. Onun ölümü büyük bir karışıklığa yol açtı; ancak Komünist Parti, "Devrimin Babası"nın temel ilkelerine olan bağlılığını ve bütünlüğünü koruyarak güçlüklerin üstesinden gelmeyi başardı. Ne var ki, birlik beraberlik üstüne verilen onca demeç, merkezi iktidarda su yüzüne çıkan rekabeti gizlemeye yetmedi. 1922'den beri partinin genel sekreteri olan Stalin partideki konumundan ustaca yararlanmayı bildi.

Üç yıllık bir mücadele sonunda Troçki'nin çevresinde toplanmış olan komünist solu tasfiye etti ve Troçki'yi de partiden attırdı. Rus Devrimi'nin onuncu yıldönümünün (1927) kutlamaları sırasında gerçekleşen bu politik zafer, Stalin iktidarına geçişi simgeliyordu.

STALİN
Basitlik ve sadeliğiyle yeni sosyalist toplumun eşitlik idealinin bir simgesi durumuna gelen "çelik adam" Stalin'i -Stal Rusça'da çelik demektir- Fransız komünist yazar Henri Barbusse şöyle betimliyordu: "Stalin'in üzerinde hep aynı kıyafeti görürsünüz: Ayağında çizme, bacağında külot-pantolon ve onun üstünde de dik yakalı haki bir ceket. Onu başka bir kıyafetle görmek mümkün değildi. Ayda, partideki memurların eline geçen kadar birkaç yüz rublelik bir maaş alırdı." 1879'da Gürcistan'da Gori kentinde yoksul bir kunduracı ailesinin çocuğu olarak doğan Stalin, halkın içinden gelen bir insandı. Asıl adı Josef Cugaşvili olan Stalin erken yaşlarda devrimci bir militan oldu. 1922'den itibaren sağlığı bozulan Lenin, Stalin'den kuşku duyuyor, ülkenin geleceği bakımından onun ne kadar tehlikeli biri olduğunu çevresine anlatmaya çalışıyordu ama, çabaları boşunaydı.

STALİN [illegible]
"Büyük Sovyet [illegible] gösterici [illegible] komünizminin önderi", "çelik adam" vb. ona yüklenen sıfatlar ne olursa olsun, otuzlu yıllarda SSCB'de yaratılan bu yeni dünyada Stalin, tek başına bir simgeydi. Bu nedenle yaşamın her anında o vardı. Rakiplerinin hatalarını ortaya koyan [illegible] 1936-1938 [illegible] arasında pek [illegible] Bolşevik'in idam edilmesine yol açan davaların başlaması için parti adına karar verebilen siyasi bir önderdi. Ama aynı zamanda Stalin, toplumun büyük bir idealiydi. Yeni sosyalist [illegible] olması gerektiğini [illegible] tanımıyor [illegible] gerçeği yalnız [illegible] ağırlayabilir [illegible] Elbette [illegible] yurttaşlar [illegible] anıtlar dikerek [illegible] zaferleri [illegible] yaşayan [illegible] simgesi [illegible] geri [illegible]

Stalin, 1927 yılının sonunda, parti kongresinde kendini kabul ettirmeyi başardı. Lenin'in 1921'de başlattığı ekonomik liberalleşmenin ardından Stalin, yeni Sovyet toplumunun sırtında asalak olarak yaşayan, "sınıf düşmanına" karşı mücadeleyi ön plana çıkardı. Ülkesinde yeni bir sanayi ve tarım devrimi seferberliği başlatmak istiyordu.
Ekonomik programı sürekli eleştiren "sağ muhalefeti" safdışı bıraktıktan sonra, birinci beş yıllık kalkınma planını ilan etti. Bütün toplum, Sovyet ekonomisindeki bu büyük atılımı gerçekleştirmek üzere seferber edildi. Tarım alanlarının kolektifleştirilmesi, milyonlarca köylünün topraklarından atılmasına ve Kulaklar'ın, yani zengin köylülerin cezalandırılmasına yol açtı. 1930'lu yıllar Stalin efsanesinin iyice yerleştiği ve yayıldığı yıllardır. Ellinci doğum yıldönümünde, yani 1929'da "bugünün Lenin'i" olarak selamlandı ve Lenin'in tek ve meşru temsilcisi olarak kabul ve ilan edildi.

PROPAGANDA
Üstteki bu afiş, Stalin ve diğer Sovyet yöneticilerinden oluşan ilk sıranın ardında, müfrezeler halinde örgütlenmiş udernikleri -"Öncü İşçiler"- gösteriyor. 1928'de başlatılan bu hareket, birinci beş yıllık planın gerçekleştirilmesini üstlenecek toplumun seferber edilmesinde bir model işlevi gören "dünya proletaryası"nın öncü işçilerini bir araya getiriyordu.

MOSKOVALI BUDA
Komünizm aleyhtarı yabancı basın, Stalin'i karikatürleştirmekte âdeta yarış içindeydi. Bu "Buda", korkunç bir hava gücüne sahip olduğu için son derece tehlikeliydi. Sovyetler'in askeri gücü Batılı demokrasilerin korkulu rüyası haline gelmişti. Gerçekten de Batı Avrupa demokrasileri, Stalin'in kıyasıya mücadele ettiği kapitalizmin somut temsilcileriydiler.

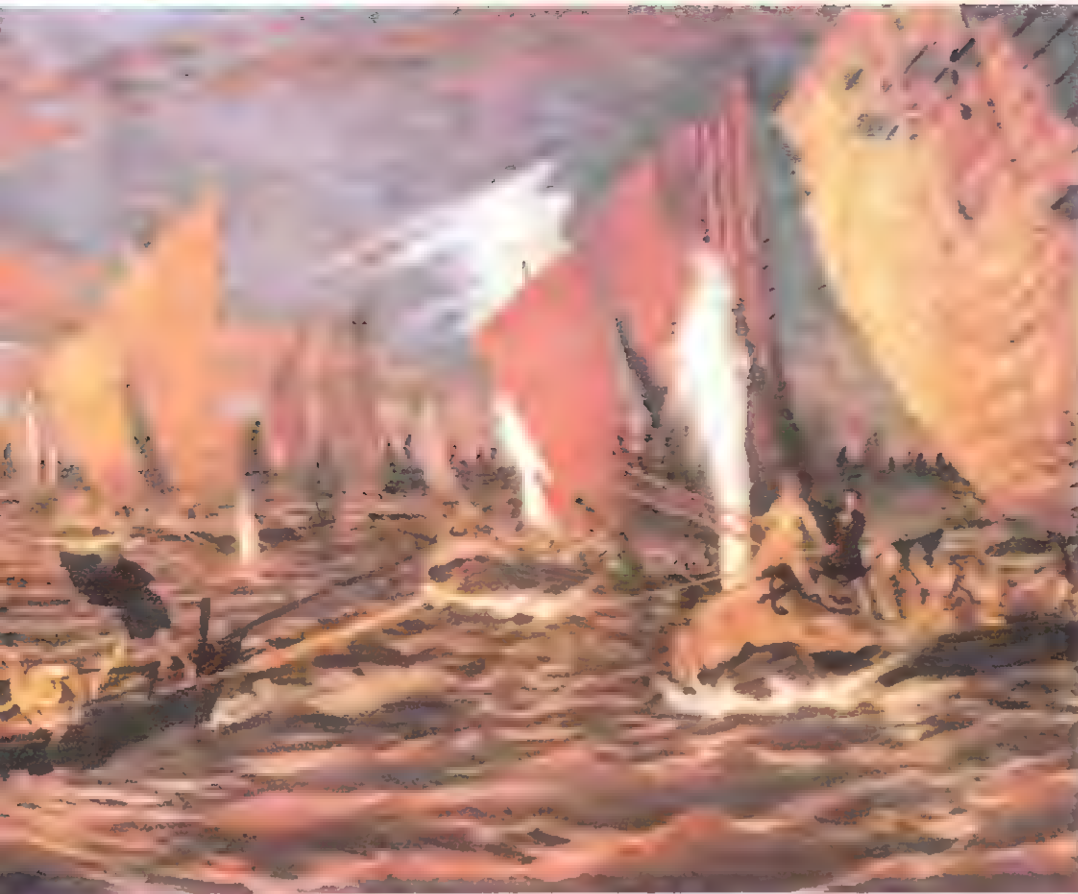


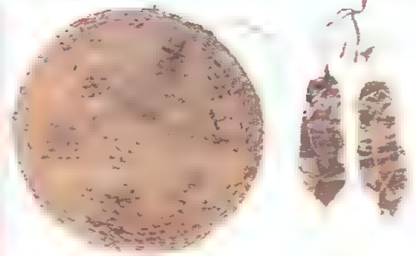
Uzun yürüyüş 18 Ekim 1934'te başladı: Mao ve adamları güneydeki Jiangxi'den ayrıldılar ve bir yıl sonra 12.000 kilometrelik bir yol aşıp kuzeydeki Shanxi'ye vardı.



Çin devrimi

1911'de imparatorluğun düşüşünden beri bunalımda olan Çin'de 1919'dan beri komünizmin destekçileri vardı. 1921'de kurulan Çin Komünist Partisi önce şehirdeki proletaryaya yöneldi. 1925 grevlerindeki başarısızlık Mao Zedung'u güneyin fakir taşrasına yöneltti. 1931'de ilan ettiği Çin Sovyetleri Cumhuriyeti bir süre sonra Çan Kay-Şek ordularının saldırısına uğradı. 1934'te bu cumhuriyetten sağ olarak kurtulan 120.000 kişi kaçarak Uzun Yürüyüş'ü başlattı.





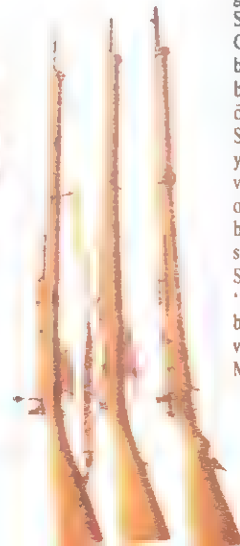


KIVILCIM
Çin Sovyeti Cumhuriyeti'nin 120.000 partizanı Uzun Yürüyüş'e başladıklarında yoksulluk içindeydi. Kendilerini güneşten olduğu kadar yağmurdan da koruyan samandan şapkalarının altında kızıllar ağır ağır ve düşman tarafından farkedilmemek için özellikle geceleri ilerliyorlardı. Bir örtü, kıştan korunmak için kalın bir ceket, azık olarak birkaç kilo pirince sahip olan insanların kafaları kuzeydeki komünist gruplara katılma fikriyle doluydu.

MAO ZEDUNG
(1893-1976)
Uzun Yürüyüş boyunca popülarite kazandı. Komünistlerin Diangxi'den kaçışlarından beri kazandıkları ilk zafer olan Zunghyi kentinin alınışından sonra Komünist Parti'nin asıl yöneticisi oldu

星星之火
可以燎原
毛泽东

Ocak 1935'ten itibaren Uzun Yürüyüş biçim değiştirdi. Kızıllar Zahgi kentini işgal etti. Bu zafer artık eylemleri yöneten Mao'ya yarar sağladı. Mao Zhang Guotao tarafından yönetilen diğer bir Sovyet'e katılma kararı aldı. Guizhou'dan Sichuan'a nehirler ve dağlar aşan Kızıllar, birçok doğal engelle karşılaştı ve durmaksızın düşmanla çatışmak zorunda kaldı. Ancak kahramanlık cesaretsizliğe üstün geldi ve çabalar Sichuan'da Zhang Guotao'nun ordusuyla beklenen şekilde buluşulmasıyla ödüllendi. Kuzey'e Shanxi'ye son yürüyüşe burada karar verildi. Mao'nun orduları korkunç bataklığı geçtikten sonra Shanxi'ye vardı. Sona eren destan ve "Bir kıvılcım bütün bir tarlayı ateşe verebilir" diye yazan Mao'yu haklı kıldı.



"İNSANLIK DURUMU"
André Malraux'nun (1901-1976) en ünlü romanlarından biridir. 1933 yılında yayımlanan romanın konusu Çin Devrimi'dir Malraux Şangay'da Çin Kay-Şek'in milliyetçi partisi Guomindang taraftarları ile Çan Kay-Şek'in eski müttefikleri olan komünistleri karşı karşıya getiren savaşı anlatıyor. Roman Goncourt Ödülü kazandı ve büyük bir başarı elde etti.



ÇIN HALK CUMHURIYETI'NIN İLANI
Pekin'deki Tiananmen Meydanı'nda toplanan kalabalığa karşı Başkan Mao, Çin Halk Cumhuriyeti'nin doğuşunu ilan etti.

Arkasında Zhou Enlai, Lin Piao ve hatta birkaç on yıl süren bunalımlardan sonra yeni cumhuriyetin bütünlüğünü simgeleyen bir din adamı vardı

Çin Halk Cumhuriyeti

Japonya'nın 1937 yılında Çin'e saldırmasından sonra komünistler önceliği işgalciye karşı mücadeleye verdi. Bu Çan Kay-Şek'in de politikasıydı ama orduları komünizme karşı mücadele ile Japonlar'a karşı savaş arasında ikiye bölündü. Japonya'nın yenilgisi komünistlerle milliyetçi Çinliler arasında savaşı durdurmadı. Halkın büyük bir bölümü tarafından desteklenen Mao mücadeleyi kazandı ve 1 Ekim 1949'da Çin Halk Cumhuriyeti'ni ilan etti.



Kasketli, kabarık ceketli, elinde Mao'nun kitabını tutan Kızıl muhafız 1960'lı yıllardaki Çin'in baskın görüntüsüydü

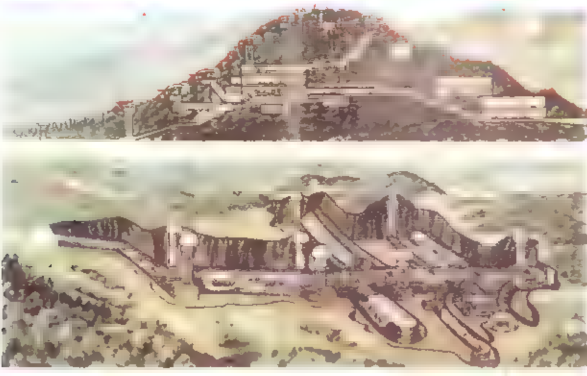




Hankeou yangınından sonra Çin ordusu Japonlar karşısında geri çekildi. İşgalciye karşı verilen savaş boyunca Çan Kay-Şek'in birlikleri Mao ordularının gösterdiği cesareti her zaman gösteremedi. Komünistlerin, Japonlar karşısında kararlılığı popülaritelerinin artmasını sağladı ve kısa bir süre sonra davaları halkın gözünde milli davayla bütünleşti. Yenik düşen milliyetçiler önce Kanton'a sonra da Taiwan Adası'na sığınırken, komünistler Pekin'in kurtuluşunu, olayın anısına 1959 yılında yapılan resimde görüldüğü gibi büyük bir coşkuyla kutluyordu.



1937'de Çin'in Japonlar tarafından işgali 2. Dunya Savaşı'nın işaretlerini veriyordu. Bu resim para sıkıntısı çeken geleneksel bir Çinliyle işgal etmekten başka amacı olmayan modern Japon askerini karşı karşıya getirmiş.







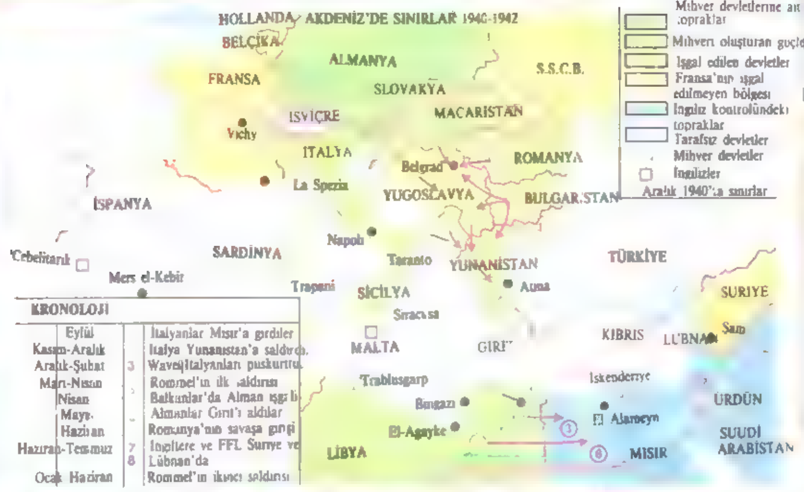
MAGINOT HATTI (Tasarımcı Andre Maginot'nun adından) başlangıçta sınır boyunca Alsace'tan Kuzey Denizi'ne uzanacak şekilde öngörüldü. Yeraltındaki tahkimatlar metrelerce beton hendekler, tanksavar engeller, toplar, makineli tüfekler ve tanksavar silahlarla donatılmış zırhlı hareketli kulelerle korunmuştu. Yeraltında 20 metreden daha derinde bir ağ her türlü imkânla birlikte (mutfaklar, duşlar, hastaneler) askerlerin yerleşmesine olanak sağlıyordu. Erzak dar bir demiryolu ile sağlanıyordu. Maalesef bu masraflı yapı İsviçre sınırından Sedan'a dek uzanabildi. Bu da Almanlar'a cepheyi korumasız bir bölgeden yarma ve Maginot Hattı'nı arkadan kuşatma imkânını verdi. Almanlar da daha hafif, ama daha yoğun, derin ve özellikle de devamlılık gösteren Siegfried hattını inşa ettiler.



23 Haziran 1940 günü erken saatte Adolf Hitler Paris'i ziyaret etti: Ona göre "Dünyanın en güzel tiyatrosu" Opera'yı, Napoleon'un Invalides'deki mezarını, Eiffel Kulesi'ni vb.

Yıldırım savaşı

Mayıs 1940'ta Alman ordusu (Wehrmacht) etkili hava bombardımanı, şiddetli topçu ateşi, zırhlıların kullanımıyla cephelerin yarılması, düşman hatlarının arkasına veya kilit noktalara (köprü başları, tahkimatlar) paraşüt indirmesi yapmadan oluşan yıldırım savaşı tekniğiyle Hollanda, Belçika, Lüksemburg ve Fransa'ya saldırdı. Şok öyle şiddetliydi ki Hollanda ve Belçika teslim oldu. Rommel'in zırhlı birlikleri Fransız hatlarını Sedan'da yardı, Meuse'ü geçti ve müttefikleri çembere aldı.



İNGİLTERE SAVAŞI
Convertry, Heinkel uçaklarının bombardımanıyla yerle bir edildi. Southampton da aynı saldırıya maruz kaldı. 28 Aralık 1940'ta Alman uçakları Londra'ya 22.000 yangın bombası bıraktı, şehir ateşler içinde kaldı. Almanlar Portland, Weymouth, Douvres, Craydon gibi şehirlere de saldırdı. On dört bin sivilin öldüğü bu acılı şartlarda, İngiliz halkı büyük bir cesaret örneği gösterdi.



PİKE HALİNDEKİ (altta) ALMAN JUNKER-87 STUKA UÇAKLARI
Korkunç bir etki yaptılar. Solda, Luftwaffe'a ait bir Heinkel-III Londra rıhtımları üzerinde uçuyor.

5 Haziran 1940'ta Somme'a yapılan saldırı yetersiz zırhlı araç ve uçağa sahip, çetin Fransız savunmasını kırdı. 14 Haziran'da Almanlar Paris'e girdi ve Champs-Elysées'de geçit töreni yaptılar. Yaklaşık iki milyon Fransız savaş esiri Almanya'daki kamplara yollandı (subaylar "Oflag"a, askerler "Stalog"a). Bordeaux'ya sığınan Fransız Hükümeti ateşkes yapılmasını istedi ve 22 Haziran'da Compiégne'de antlaşma imzalandı. İngiltere savaşı tek başına sürdürmek zorunda kaldı. Londra ve diğer İngiliz şehirleri Ağustos 1940'tan aralık ayına kadar çok şiddetli bombardıman altında kaldı. İngiliz Hava Kuvvetleri RAF (Royal Air Force) ve DCA, Luftwaffe'nin (Alman Hava Kuvvetleri) saldırılarına başarıyla karşı koydular ve yaklaşık 2.500 düşman uçağını yok ettiler. Sonuçta İngilizler hava savaşını kazandılar. Hitler'in düşündüğü çıkarma asla gerçekleşemedi.

GÖÇ
Belçikalı, Fransız ve Hollandalı dokuz milyon sivil, Alman saldırılarının ilk gününden itibaren savaştan kaçarak garlara koştu. Hava saldırısına aldırış etmeden güneye doğru yaya olarak kaçanların sayısı fazlaydı. Bu konvoylar, düşman güçlerinin saldırısıyla zaten gücü tükenmiş olan Fransız birliklerinin canını sıkıyordu.







ÇÖLDE SÜREKLİ YER DEĞİŞTİRME
Afrika Çölü (yukarıda), Libya ve Mısır arasında iki yönden olmak üzere Mihver güçlerinin (1936'da Almanya ve İtalya arasında oluşturulan ittifak) üç saldırısına tanık oldu: 1940'ta General Graziani'ninki, daha sonra Rommel komutasındaki Afrika Korps (üstte) tarafından 1941 ve 1942'de. İngiliz generaller komutasındaki müttefik birlikleri (Polonya, Fransa, Yunanistan müfrezeleriyle destekli İngilizler'den oluşuyordu) bir o kadar karşı saldırıda bulunuyordu: Birincisi Wavell tarafından -1941'de İtalyanlar'ı yendi-, ikincisi 1941 sonunda Rommel'i püskürten Avehinleck tarafından; ve sonuncusu Rommel'i El-Alameyn'de (1942) yenerek Afrika'daki Mihver güçlerinin varlığına son veren Montgomery tarafından. General Koenig komutasındaki Özgür Fransızlar Taburu (FFL) General Rommel'in ikinci saldırısı esnasında Bir Hakeim'de (16 Mayıs-12 Haziran 1942) zafer kazandılar. General Montgomery'nin devam ettirdiği zaferler, Almanlar'ın Mısır'ı işgal etme ve Süveyş Kanalı'nı kontrol altında tutma gibi en önemli isteklerini gerçekleştirmelerini önledi.

ANNE FRANK
Hollandalı bir Yahudi ailenin kızıydı. Toplama kampına gönderilmekten kurtulmak için saklandığı tavan arasında olayları, duygularını ve izlenimlerini içeren bir günlük yazdı. Ailesi bulundu ve götürüldü. Nazi barbarlığının sonuçlarının bir dokunaklı tanıklığı olan Anne'ın günlüğü, 1945'te, toplama kampından sağ olarak kurtulan babası tarafından bulundu.

VARŞOVA GETTOSU
Ekim 1940'ta oluşturuldu. Nufusu 400.000'di. Şehirden bir duvarla yalıtılmış olarak, berbat koşullarda yaşayan Yahudıler'in binlercesi açlıktan ve soğuktan öldü. Eylül 1942'de Almanlar gettonun ortadan kaldırılmasına karar verdiler. Uçyuz binı kamplarda yok edildi. Geri kalanlar Nısan 1943'te ayaklandı. 16 Mayıs'ta (aşağıda) getto artık yoktu. Naziler aynı şekilde Lodz, Lvov ve Bialystock gettolarını da ortadan kaldırdılar.

SARI YILDIZ TAŞIMA ZORUNLULUĞU

Fransa'da ışgal bolgesindeki Yahudıler'e Haziran 1942'den itibaren uygulandı.

TOPLAMA KAMPLARINDAKİLER
Kategorilere gore sınıflandırılmış olarak, çizgili formalarına dikilmiş renkli rozetler taşıyorlardı. Siyah uçgen vatansızları ve Çingeneler'i, mor ınancı gereği askerlik yapmayı reddedenleri, pembe homoseksüelleri, mavi siyasi sığınmacıları sarı ve kırmızı Yahudiler'i, yine kırmızı ülkelerinin baş harfiyle beraber siyasi tutukluları, yeşil SS hizmetindeyken adı suçtan hukum giyenleri belirtiyordu.

VEL d'HIV BASKINI
16 Temmuz 1942'de Paris'te Nazilerce Fransız polisinin işbirliğiyle düzenlendi. İçlerinde 9.000'i [illegible] kadın ve çocuk bulunan 13.152 Yahudi tutuklandı. Ağustos'ta serbest bölgeye yedi bin kişi Almanya'ya Drancy (Fransa) Kampı üzerinden gönderildi. Sağda, Fransız nöbetçilerin gözetimindeki Pithiviers Kampı görülüyor.

Gece ve sis

Almanya'da toplama kampları Naziler ce, Hitler'in resmi olarak başa geçtiği 1933 yılından itibaren kuruldu. Önceleri Nazizmin politik muhalifleri; demokratlar, liberaller, komünistler, daha sonra Alman Yahudileri bu kamplara gönderildiler, kötü şartlarda zorunlu işlerde çalıştırıldılar. 1940'tan sonra Naziler işgal ettikleri ülkelerdeki işbirlikçilerinin yardımıyla milyonlarca Avrupalıyı; Yahudiler'i, Çingeneler'i, Nazi karşıtlarını, direnişçileri, "yeni düzen" için tehlikeli veya zararlı görülenleri ele geçirdiler.

Hitler'in Aralık 1941'de "Reich'ın düşmanları"na karşı öne sürdüğü gizli plan "Gece ve Sis" birer ölüm kampına dönüşen bu kamplarda uygulamaya kondu. Getirilenler kamplarda hiç iz bırakmadan ortadan kayboluyordu. Binlercesi insanlık dışı işlerde, yetersiz beslenme ve hastalık yüzünden bir deri bir kemik kalarak öldü. Ocak 1942 Wansee Konferansı'nda kararlaştırılan Yahudi soykırımı gaz odasında boğulanların cesetlerinin ölü yakma fırınlarında yakılmasıyla gerçekleştirildi. Laboratuvardaki kobaylar gibi, çoğu zaman ölümcül olan tıbbi deneylere tabi tutulan milyonlarca erkek, kadın ve çocuk Auschwitz, Bergen-Belsen, Marthavsen, Treblinka vb. kamplarda öldü. SS Reinhard Heydrich'e göre, "Kitlesel imha göçten daha gerçekçidir". Bu gizli plan "Nihai Çözüm" (Endlösung) adını taşıyordu.

Ölüm kamplarında Naziler Cenevre Konvansiyonu'nu çiğneyerek yüzbinlerce Rus savaş esirini öldürdü. Buchenwald kampındaki esirleri kurtaran Amerikalı askerler vahşete tanık oldular. General Eisenhower ve Brad'y açlıktan iskelet haline gelmiş ölü insanların dayanılmaz görüntüsü karşısında hıçkırıklar içinde ağladılar. Solda bir toplama kampındaki çocuklar

[illegible]



SSCB SEFER
Yukarıda Bolşevi
karşıtı propaganda
afişi. Stalin bütü
sanayi tesislerini
boşaltarak Ural
Dağları'nın arkasına
taşınması
götürülemeyecek her
şeyin imha edilmesi
emrini verdi ("yamış
toprak" politikası

Doğu cephesi

21 Haziran 1941'de Almanya, SSCB'ye saldırdı. Savaş Berlin'den Moskova'ya, Volga'dan Oder ve Tuna'ya uzanan dev bir alanda ve yaklaşık iki bin kilometrelik bir cephede ceryan edecekti. Dört yıl (1941-1945) boyunca milyonlarca insan hırsla savaştı. Başlangıçta Alman saldırısının şokuyla gerileyen Kızıordu, saldırıyı Moskova (Aralık 1941) ve Leningrad (bugün St. Petersburg) önlerinde durdu.

Mareşal Jukov, kış ortasında Moskova'dan (1941) ve Stalingrad'dan (1942) karşı saldırıya geçti ve düşmanı batıya doğru püskürttü. Alman hatlarının arkasında Rus yurtseverler sabotaj ve saldırılarla büyük ölçüde ülkelerine yardım ettiler. SS'ler Rus askerlerine ve sivil halka Führer'in yazılı emirleri uyarınca vahşice davrandılar: "Acımaya yer yok". Zırhlı birliklerin, uçakların ve topçuların büyük ölçüde katıldığı önemli çarpışmalar Moskova, Leningrad (bugün St. Petersburg), Stalingrad (bugün Volgograd), Kursk (1943), Kırım ve Donetz (1944), sonra da Budapeşte ve Berlin'de (1945) gerçekleşti.

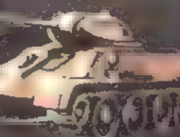
SSCB'NİN YÜCE ŞEFİ STALİN
"Ülkemiz en yırtıcı ve kurnaz düşmanına karşı bir ölüm-kalım mücadelesine girmiştir. Bu düşman acımasız ve kan dökücüdür. Her yoldaş, her karış toprağı kanının son damlasına kadar savunacaktır."
Moskova, 3 Temmuz 1941

STALİNGRAD'da
Almanlar Volga'yı geçemeden nehrin sağ kıyısında durduruldu. Ev ev süren sokak çatışmalarında Alman askerlerinin güçleri eridi. 23 Kasım 1942'deki Sovyet karşı saldırısıyla çembere alınan General Von Paulus ve orduları 31 Ocak 1943'te Jukov'a teslim oldu. Alman Hava Kuvvetleri (Luftwaffe) 1775 uçak, zırhlı kuvvetleri 3.500 tank ve çekilebilen top kaybetti. Ruslar iki Alman, iki Rumen ve bir de İtalyan ordusunu yok etti.

Moskova Savaşı sırasında kamufle olarak karda ilerleyen Rus partizanı.



Stalingrad'ın teslim oluşu sırasında Alman askerleri.



Ruslar tarafından savaşta kullanılan malzeme çok etkiliydi: Yüz bin adet üretilen 46 tonluk T 34 tankı, Yak, Tupolev, İlyuşin-Ştormovik uçakları. Savaşın en büyük tank çarpışması Kursk'ta gerçekleşti: Rus T 34 tankları Alman Panther ve Tiger tanklarına karşı mücadele etti.



Karadan-karaya ve Havadan-karaya roket ağırlıklı bir silah sistemi olan Katyuşa mükemmel Rus topçu gücünün bir bölümünü oluşturuyordu.

Pasifik savaşları

1941'de Almanya ve İtalya'nın müttefiki olan Japonya (Roma-Berlin-Tokyo hattı), Pasifik'teki Amerikan gücünü yok etmeye karar verdi. 7 Aralık 1941'de, Hawaii'deki Pearl Harbour Amerikan deniz üssüne hiçbir uyarıda bulunmadan saldırdı. Birkaç ay içinde Japonya Güneydoğu Asya'ya hâkim oldu.



"SHINYO"
1939'da Japonya'ya sığınan eski Alman gemisi. 1942'de uçak gemisine dönüştürüldü.



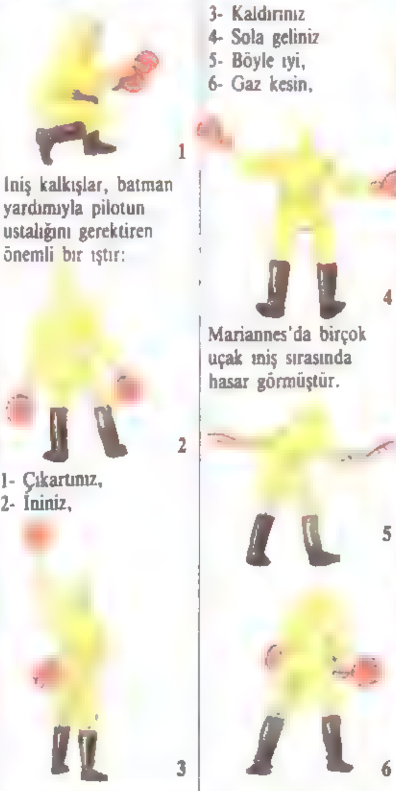
"KAIYO"
Yolcu gemisi olarak inşa edildi (yukarıda), savaş gemisine dönüştürülmeden önce askerlerin taşınması için seferber edildi. 1944 Kasım'ında Çin Denizi'nde battı.



"HANCOCK"
(Altta) 1942-1945 yılları arasında Amerikan donanması için inşa edilmiş Essex sınıfı bir gemidir. Savaştan sonra bu gemiler jetlerden oluşan yeni filoya uygun hale getirildi.

"IMPLACABLE"
En güzel İngiliz uçak gemilerinden biridir (altta).

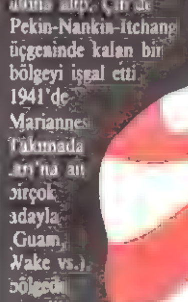
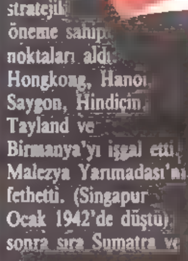
HAVA-DENIZ SAVAŞI
1941 yılında Japonya, dünyanın en iyi hava-deniz kuvvetine sahipti. Amerika Birleşik Devletleri'ne karşı savaşa 1930 yılından beri hazırlanıyordu: Denizaltıları küçük ve yüksek hareket kabiliyetine sahip, 64.000 tondan büyük zırhlı gemileri 457 milimetrelik toplar ve Long Lance gibi yüksek performansa sahip torpillerle donatılmıştı ve birçok uçak gemileri vardı. Başlangıçta Amerikalılar hiç beklemedikleri bir şekilde bazı önemli birliklerini (Pearl Harbour'daki), sonra çarpışmalar süresince birkaç uçak gemisi - Saratoga, Lexington- kaybettiler. Aynı şekilde İngilizler de Hermes uçak gemisini, çok modern bir savaş gemisi olan Prince of Wales'i ve eski bir kruvazör olan Repulse'ı kaybettiler. Amerikan savaş sanayisi kayıpları hızla telafi etti. Mariannes savaşında müttefikler, çarpışmaya katılan 25 Japon denizaltısından 17'sini batırdılar.

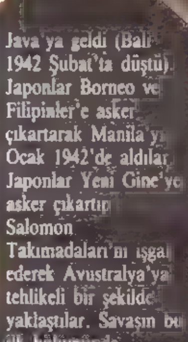
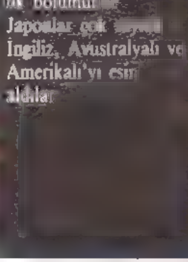


İniş kalkışlar, batman yardımıyla pilotun ustalığını gerektiren önemli bir iştir:

1- Çıkarınız,
2- İniniz,
3- Kaldırınız
4- Sola geliniz
5- Böyle iyi,
6- Gaz kesin.

Mariannes'da birçok uçak iniş sırasında hasar görmüştür.

JAPON YAYILMASI
1904 yılında Rusya zaferinden sonra, Japonya Port-Arthur'u ve Sakhaline Adası'nın yarısını aldı. 1910'da Kore'yi ilhak etti. 1931 yılında Çin'e saldırdı, Mançurya'yı ve Çin'in diğer birçok komşusunu işgal etti. 1937'de Moğolistan'ın orta kesimini kontrol altına alıp, Çin'de Pekin-Nankin-Itchang üçgeninde kalan bir bölgeyi işgal etti. 1941'de Mariannes Takımadaları'na ait birçok adayla (Guam, Wake vs.) bölgede stratejik öneme sahip noktaları aldı. Hongkong, Hanoi, Saygon, Hindiçin, Tayland ve Birmanya'yı işgal etti, Malezya Yarımadası'nı fethetti. (Singapur Ocak 1942'de düştü), sonra sıra Sumatra ve Java'ya geldi (Bali 1942 Şubat'ta düştü). Japonlar Borneo ve Filipinler'e asker çıkartarak Manila'yı Ocak 1942'de aldılar. Japonlar Yeni Gine'ye asker çıkartıp Salomon Takımadaları'nı işgal ederek Avustralya'ya tehlikeli bir şekilde yaklaştılar. Savaşın bu ilk bölümünde Japonlar çok sayıda İngiliz, Avustralyalı ve Amerikalı'yı esir aldılar.



Amerika Birleşik Devletleri'nin tekrar harekete geçip, silah üretimini hızlandırması ve karşı saldırıya geçmesi için birkaç ay beklemesi gerekiyordu. 7 Mayıs 1942'de Mercan Denizi'ndeki savaş Japon yayılmasını durduran ilk darbe oldu. Pasifik'te, Midway'da Amerikalılar bir zafer daha kazandılar. Temmuzda çok şiddetli hava, kara ve deniz çarpışmalarından sonra Guadancanal'a yapılan çıkarma neticesinde Japonlar Kasım 1943'te adadan kovuldu. Salomon Takımadaları tek tek Amerikan kuvvetleri tarafından alındı. Diğer taraftan Avusturyalılar Yeni Gine'yi aldılar. 19 Haziran 1944'te Mariannes Adaları'ndaki deniz savaşında Japon bombardıman uçakları ve donanmasının bir kısmı yok edildi. Ekimde, Filipinler çıkarması sırasında Japon ordusu çok ağır kayıplar verdi. Amerikalılar Japonya'ya çıkarma yapmak için de hazırlandılar. Bir ay içinde Iwo Jima ve Okinawa'yı aldılar. Saldırılar yoğun hava bombardımanı ile başlıyordu. 10 Mart 1945'te B-29 bombardıman uçakları Tokyo üzerine 1700 ton yangın bombası boşalttılar.



JAPON KAMIKAZE PİLOTU
Bir ton patlayıcıyla tek kişilik Baka tipi bir uçakta oturan kamikaze, yokedeceği hedefe dalış yapardı. Japonlar, Okinawa da 1500'e yakın kamikazeyle saldırdılar. 16 gemi batırdılar. Fakat köprünün zırhlı olması nedeniyle hiçbir uçak gemisi ve zırhlı savaş gemisi batmadı. Bununla beraber patlamalar insan kaybına ve maddi hasara neden oluyordu. Bu insan torpiller -"kaiten" (gökyüzüne doğru başlangıç)- hedeflerine 3 kilometre mesafeden kalkıyor ve pilotlarıyla beraber patlıyorlardı. Ancak bunları taşıyan denizaltılar radarlı Amerikan mayın gemileri tarafından yok edildi. Bununla beraber, bir insan torpil Amerikan zırhlı gemisi Indianapolis'i batırdı.

Japon kamplarında zor koşullarda yaşıyorlardı: Yetersiz beslenme, işkence, tropikal hastalıklar, kürek cezası. Çoğu esir olarak öldü. Pierre Boule, daha sonradan filme de alınan ünlü eseri "Kwai Nehri Köprüsü"nde Mikado'nun (imparator) askerler tarafından işgal edilen Birmanya ormanlarında esir edilen İngiliz taburunun ıstırap ve cesaretlerini anlatır.

ÇİN'DE
General Çan Kay-Şek'in ordusu, zayıf bir kuvvetle Japon işgalcilerine direniyordu. Kuzeyde ise Mao Zedung'un komünist güçleri savaşıyordu. Çinliler 1944'te Amerikan ordusunun yardımını kabul ettiler. (Aşağıda hasar gördükten sonra Amerikalı uzmanların gözetiminde Çinliler tarafından onarılan Flying Tiger'lardan biri.)



Oradour-Sur Glane adlı bir Fransız köyünde yaşayan 642 kişi 10 Haziran 1944'te, Almanya'ya geri çekilen bir SS müfrezesi tarafından katledildi.

SAVAŞIN BILANÇOSU
İkinci Dünya Savaşı sırasında 40 ile 50 milyon arasında insan olduruldu. Birinci Dünya Savaşı'nın tersine, en çok zarar gören sivil halk oldu. SSCB 20 milyon ölüyle nüfusunun onda birini, Almanya 4.5 milyon ölüyle nüfusunun yüzde altısını kaybetti. Polonya 5 milyondan fazla ölüyle hemen hemen nüfusunun beşte birini yitirdi! Birleşik Krallık 400 000, Fransa 550 000 ölü verdiler. 1918'de müttefikler sanayi gücü görmemiş bir Almanya'dan para tazminatı elde etmeyi umuyordu. Oysa 1945'te Alman sanayisi yok edildi ve bazı şehirler tamamen yerle bir oldu. İkinci Dünya Savaşı yeni bir savaş türü oluşturuyordu: Düşmanın tamamen yok edilmesinin imkânsız olduğu topyekün bir savaş.

Felakete uğramış Avrupa

Savaştan hemen sonra dünya, benzeri görülmemiş manevi bir şok yaşadı: Çok büyük insan kayıplarından başka toplama kamplarının dehşet verici durumu ortaya çıktı. Avrupa aynı zamanda büyük bir istikrarsızlık yaşıyordu: Almanya'da yaşanan kargaşa sefaletin artmasına neden oldu; Sovyet şiddetinden ve zulmünden korkan milyonlarca insan yollara döküldü. Sınırların yeniden oluşturulduğu her yerde kaçan aileleri kabul edecek transit geçiş kampları kuruldu. Felaketle karşı karşıya kalan milyonlarca Avrupalı yokluk ve açlık içinde kıvranıyordu.



Berlin koskocaman bir yıkıntı alanından başka bir şey değildi (yanda ve yukarıda). 8 Mayıs 1945'te müttefikler Almanlar'ın teslim olma anlaşmasını görüşmek için ayakta kalmış bir okulu güçlükle buldular. Savaşın bitiminden hemen sonra Sovyet bölgesinden kaçan, günde 15.000 kişinin Berlin'e gelmesi şehirde yiyecek-içecek, barınma ve sağlık sorunlarını bir kat daha artırdı.

Savaşın ortasında yaşam düzensiz olduğundan her yerde karaborsa ve dolandırıcılık arttı.

AKLANMA
15 Ağustos 1945'te



Mareşal Pétain (üstte) ölüme mahkûm edildi. 1917 Verdun Zaferi'nin halk tarafından sevilen komutanı ve çarpışmalar sırasında Fransa'nın devlet başkanı olan Pétain Fransa'yı Nazi barbarlığıyla iğrenç bir işbirliğine sürüklediği için suçlu bulundu. Bu mahkûmiyet Fransa için saygınlığına yeniden kavuşma anlamına geliyordu. Charles de Gaulle, mareşalin cezasını ömürboyu hapse çevirdi.

NÜREMBERG DAVASI
Kasım 1945'ten Ekim 1946'ya kadar sürdü ve Naziler'in ileri gelenleri savaş suçundan ve insanlığa karşı işledikleri suçlardan mahkeme önüne çıkarıldılar. Müttefik devletlerden oluşan askeri bir mahkeme tarafından yargılandılar. Nazi ölüm kamplarının bütün korkunçluğu gözler önüne serildi.

EPURONS



PIERRE LAVAL
(1883-1945)
Pétain hükumetinin başkanı olan Laval (altta), Nazi Almanya'sıyla işbirliğinden suçlu bulunarak 15 Ekim 1945'te kurşuna dizildi.

Résistance

L'homme qui souhaita la victoire de l'Allemagne est à Fresnes

Des autobus en octobre?

LES TRAITRES DES COL PYRENEEN

LE DRAME UNIVERSEL du charbon

LA PLUS RECENTE PHOTOGRAPHIE DE LAVAL

LE DUEL REYNAUD

6.000 tonnes de bombes

LA C.G.T. ESTIME

Kuşkunun ve umutsuzluğun hüküm sürdüğü bu ortamda halkların yaşadığı acılar intikam arzusunu daha da artırıyordu. Almanya'yı Naziler'den, Avrupa'yı da işgalciye yardım eden bütün işbirlikçilerden temizlemek istiyorlardı. Ancak bu adalet isteği genellikle hesaplaşmalara ve kısa yoldan infazlara dönüşüyordu. Bombardımanların harap ettiği, çoğunlukla Almanya'daki şehirlerde yokolma duygusu hâkimdi; su, elektrik ve altyapı diye bir şey kalmamıştı.





YALTA KONFERANSI
Roosevelt, Stalin ve Churchill, 4 Şubat 1945'te (üstte), Kırım Yarımadası'ndaki Yalta kentinde bir araya gelerek dünyanın savaştan sonra alacağı şekil üzerinde görüş alışverişinde bulundular. Fransa bu konferansta temsil edilmemişti; çünkü Roosevelt, General de Gaulle'ü Fransa'nın meşru temsilcisi olarak kabul etmiyordu. Konferansa katılan her üç lider de, barışı ve halkların özgürlüğünü güvence altına almaya kararlıydı. Dünya halklarının güvenliğini sağlamakla görevli bir örgütün temelleri böylece atılmış oluyordu: Bu örgüt, sözleşmesi 26 Temmuz 1946'da imzalanacak olan Birleşmiş Milletler Örgütü'ydü.

Temmuz 1945'te toplanan Potsdam Konferansı'nda (üstte, sağda), kaygı verici bir hava esiyordu. Roosevelt'ten sonra başkanlık görevini devralan Truman, Stalin'in ihtirasları konusunda yanılmak istemiyordu. Buna karşılık, yakın bir gelecekte nükleer silaha sahip olacağından son derece emin olan Stalin, en küçük bir tavize yanaşmıyordu. Almanya'nın geleceği tartışmaların odak noktasını oluşturuyordu. Mevcut sanayi kuruluşlarının yüzde 80'inin kendisine bırakılmasını isteyen Stalin, Alman halkının on yıl süreyle boyunduruk altında tutulmasından yanaydı. Amerikalılar, ülkenin "sanayiden arındırılmasını" ve halkın yalnızca tarımla "uğraşmasını" öneriyordu.

Doğu-Batı rekabetinin ortaya çıkışı

Nazizme karşı yürütülen ortak mücadele, ABD ile SSCB arasındaki askeri ittifakı pekiştirmişti, ancak Hitler yenilince rekabet yeniden su yüzüne çıktı. İki süper güç dünyaya yeni bir çekidüzen verme konusunda karşı karşıya geldiler. Aralarında bir uzlaşma sağlayamayacak kadar karşıt ideolojilere sahiptiler ve o yüzden de birbirlerinden hızla uzaklaştılar. Stalin, 1945-1947 yılları arasında, Batı Avrupa ülkelerine kendi ekonomik sistemini zorla kabul ettirmeye kalkışmadı; çünkü savaşta büyük tahribat görmüş olan SSCB, savaşın yaralarını kendi başına sarabilecek durumda değildi.

Avrupa ekonomisini yeniden derleyip toparlamaya yönelik Marshall Planı'nın Temmuz 1947'de kabul edilmesi ve doların çekiciliği, SSCB'yi, kendi etki alanından kurtulma sinyalleri veren Doğu Avrupa devletleri üstündeki baskısını artırmaya yöneltti. SSCB bu ülkelerde, kendi yönetimlerindeki komünist partilerin iktidarına dayanarak Sovyet modeli bir sosyalizm kurmaya yöneldi. Ayrıca Stalin, 1946'da Türkiye ve İran'dan toprak talebinde bulundu. Ancak Akdeniz'e bir savaş filosu gönderen Amerikalılar'ın kararlı tutumu, Sovyetler'in geri adım atmasını sağladı.

1947'de "Truman Doktrini" ilan edildi. Bu doktrinle komünist tehdide karşı koymak isteyen hür dünya halklarına tam bir destek sağlanmak ve komünizmin yayılması engellenmek isteniyordu.



Almanya, Berlin ablukasının ardından ikiye bölündü. Batı'da 23 Mayıs 1949'da Almanya Federal Cumhuriyeti (AFC) kurulurken, Doğu'da 7 Ekim 1949'da Sovyet etki alanı içinde Alman Demokratik Cumhuriyeti (ADC) ilan edildi. O günden sonra iki devlet arasındaki farklılıklar sürekli vurgulanmaya çalışıldı. Batı'nın bir vitrini olma özelliği taşıyan Almanya Federal Cumhuriyeti'ne Doğu'dan gelen göçlerin ardı arkası



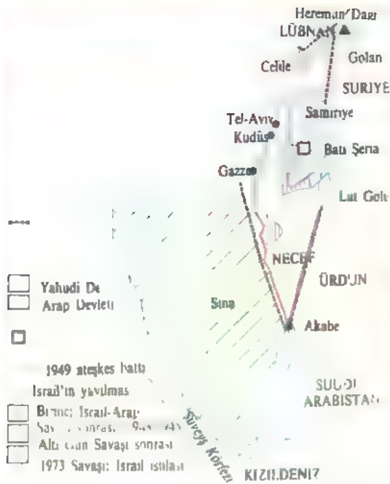
Marshall Planı ya da "European Recovery Program" (ERP) [Avrupa Kalkınma Programı], Avrupa'da hem sağlam ekonomik bir yapının kurulmasını, hem de kapitalizmin yetersizliklerini her fırsatta eleştirmeye hazır komünistlerin sürekli bir koz olarak kullandıkları sefaletin geri gelmesini engellemeyi amaçlıyordu. SSCB, etki alanı içindeki ülkelerde bu planın uygulanmasını reddetti: Stalin, Avrupa Kalkınma Programı'nı "Amerikan emperyalizminin bir savaş mekanizması" olarak niteliyordu. İşte bu olay, Avrupa'nın bölünmesine yol açan önemli bir neden oldu.



BERLIN'IN DÜŞÜŞÜ
Kızılordu askerleri, 3 Nisan 1945'te kızıl bayrağı Reichstag'a çektiler.



BERLIN ABLUKASI
Almanya 1945'te, Churchill'in önermesi ve Amerikalıların desteklemesiyle dort işgal bölgesine ayrıldı. Sovyetler, ulkenin doğu bölgesine elkoydular. Almanya'yı yoksulluk içinde tutmaya kararlı görünen Stalin, Churchill'in teklifini kabul ederek 1948'den itibaren Amerikalılar'ın Batı Almanya'ya yardım yapmasına hoşgörüyle bakmıyordu. ABD'nin kararlılığını kırmak için 24 Temmuz 1948'de Berlin'i abluka altına aldı. Sovyetler'in denetimi altındaki bölgede bulunan kentin tum giriş yolları tutuldu. Amerikalılar ve Ingilizler kente yiyecek yardımını sürdürebilmek için çok kısa sürede bir "hava koprusü" kurdular. Sovyetler, ablukanın etkisiz kaldığını görünce 12 Mayıs 1949'da ablukayı kaldırdılar.



SÜVEYŞ KRİZİ
Avrupalılar, 19. yüzyıldan itibaren Ortadoğu'ya, giderek artan bir ilgi duydular: Süveyş Kanalı, Asya ile ticaretin zorunlu bir geçiş yoluydu. Ayrıca petrol 1918-1939 yılları arasında sanayileşmiş ulusların iştahını iyice kabartmıştı. Ne ki II. Dünya Savaşı'ndan sonra bu "siyah altın" üreticisi ülkeler Batı'nın vesayetinden kurtulmaya ve tek yeraltı zenginlikleri olan petrol yataklarını kendileri işletmeye yöneldiler. Nasır, 1956'da Süveyş Kanalı'nı millileştirdi. Kasım ayında İngilizler ve Fransızlar kanalın denetimini yeniden ellerine geçirmek için İsrail'le birlikte bölgeye asker gönderdiler. Ancak Amerikalılar ve Sovyetler, krizin bir Fransız, İngiliz ve Mısır Savaşı'na dönüşmesine engel oldular.

Süveyş krizinden sonra İsrail'deki Mısırlı tutsaklar.

Filistin'in paylaşılması

Birleşmiş Milletler Teşkilatı (BM), 29 Kasım 1947'de İngiliz mandası altındaki Filistin topraklarını biri Arap diğeri Yahudi olmak üzere iki bağımsız devlet arasında paylaştırmayı kararlaştırdı. Ancak bu karar, gerek tarihsel, gerek Yahudi halkına emin bir ülke sağlamanın zorunluluğu açısından kabul edilebilir olmasına ve Theodor Herzl'in siyonist düşüncelerinden cesaret alan önemli bir Yahudi azınlığın daha 19. yüzyıl sonundan başlayarak bölgeye yerleşmesine rağmen, Filistin'i tümüyle bir Arap toprağı olarak gören Arap ülkelerinin şiddetli tepkisine yol açtı. Birleşmiş Milletler'in kararına göre, Filistin'in yüzde 55'i, bölge nüfusunun ancak üçte birini meydana getiren Yahudiler'e verilmişti. Bunun üzerine Araplar'la Yahudiler arasında kanlı çarpışmalar başladı. Birleşmiş Milletlerce yapılan paylaştırmaya razı olmayan genç İsrail Devleti, yeni ilhak hareketlerine girişti; Sina'yı, Gazze Şeridi'ni, Batı Şeria'yı, Doğu Kudüs'ü, Golan'ı işgal etti.



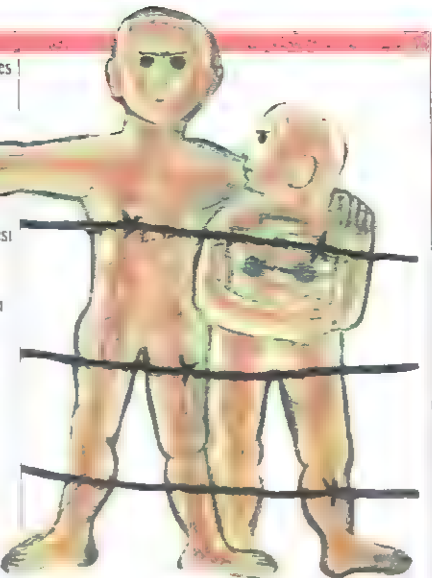


Mısır tarihinin büyük bir siması olan Başkan Cemal Abdülnasır, 1954'ten itibaren ülkesini modernleştirmeye girişti. Süveyş Kanalı'nı millileştirerek, Mısır'ı Fransa ve İngiltere'nin vesayetinden kurtardı. Ancak bu kez Fransız ve İngiliz vesayetinin yerini çıkara dayalı SSCB vesayeti aldı. Sovyetler Mısır'a bir yandan silah ve askeri danışmanlar gönderirken, diğer yandan Nil üzerinde kurulan Assuan Barajı'nın yapımında önemli teknik yardımda bulundular. Assuan, hem ülkenin sanayileşmesi için gerekli olan enerji üretimini sağlayacak, hem de sürekli artan nüfusun beslenebilmesi için milyonlarca hektarlık alanı sulayabilecektir.



Kasım 1947 ile Ocak 1949 yılları arasında İsrail topraklarında yaşayan 1.5 milyon Filistinli'den 750.000'i sürgün edildi. 1948'de 9 Nisan'ı 10 Nisan'a bağlayan gece, aşırı milliyetçi Yahudi örgütü Irgun'un Deyri Yasin adında bir Arap köyüne sızarak 250 köylüyü katletmesi bu dönemin en çarpıcı olayıydı. Aynı yıl İsrail, bölgeyi "terkeden" kişilerin mallarına el konulmasını öngören bir yasayı kabul etti. Yahudi göçmenler, Araplar'ın terkettiği boş binalara yerleştirildi. Birleşmiş Milletler'in, İsrail'den bölgeyi terkeden Filistinler'in yurtlarına geri dönmesine izin vermesini ve zararlarının tazmin edilmesini isteyen kararı ölü bir belge olarak kaldı. Yerinden yurdundan edilen bu insanlar mülteci kamplarında ne kadar yalnız olduklarının farkına vardılar. Ürdün'ün dışında hiçbir Arap ülkesi karışıklıklara yol açacağı gerekçesiyle onları kabul etmedi. Kendi aralarında örgütlenerek kendi güvenliklerini kendileri sağlamaya yöneldiler. 1958'de Yaser Arafat, El Fetih'i kurdu. Arap Zirvesi 1964'te Filistin Kurtuluş Örgütü'nü (FKÖ) destekleme kararı aldı; Arafat 1969'da örgütün yürütme kurulu başkanlığına getirildi.

FİLİSTİN KURTULUŞ ÖRGÜTÜ (FKÖ)
Filistin sorununa uluslararası kamuoyunun dikkatini çekebilmek için 1967'den itibaren teröre yöneldi. Militanlar Ürdün ve Lübnan'daki üslerinden İsrail'e yönelik saldırılarını yoğunlaştırdılar.



1925'te doğan Georges Habbaş'ın liderliğindeki Filistin Halk Kurtuluş Cephesi (FHKC), yabancı ülkelerdeki İsrail hedeflerine saldırmayı kararlaştırdı. Almanya'da, 1972 Münih Olimpiyat Oyunları sırasında İsrailli sporcuların öldürülmesi, uluslararası kamuoyunda Filistin davasını zedeleyen şiddet eylemlerinden biri oldu.



Bedeviler'in geleneksel başörtüsü kefiye, militanlarca da benimsenmişti.

İsrail ve Araplar 1948/1949, 1956, 1967 ve 1973'te olmak üzere dört kez savaştılar. Bu savaşlar Filistin sorununa hiçbir çözüm getirmedi. Filistin halkının dramından herkes sorumludur: Birleşmiş Milletler, İsrail, örgütleri FKÖ'ye rağmen bir türlü bir araya gelemeyen bizatihi Filistinliler'in kendileri ve tüm Arap ülkeleri.



Soruna ilişkin her türlü diplomatik çözüm girişimi, karşılıklı birbirlerini tanımayan İsrailliler ve Filistinlilerce reddedildi. Her şeye rağmen 1979'da Mısır ve İsrail tek yanlı olarak bir barış antlaşması imzaladı. İsrail Sina'yı Mısır'a geri verdi. O günden sonra sorunun çözümünde uzun süre hiçbir ilerleme olmadı. 1991'de FKÖ, anayasasındaki İsrail'in yok edilmesini öngören maddeyi "kadük" ilan etti.





GEORGE MARSHALL (1880-1959). Amerikan Dışişleri Bakanı Marshall, Avrupa'ya uygulanacak Amerikan ekonomik yardım planının mimarıdır.

MİMARİ VE YENİDEN YAPILANMA
Savaşın yakıp yıktığı ülkelerde mimari bir kriz dönemi yaşıyordu. İçinde bulunulan durumun acilen çözüm beklemesi ve imkânların yetersizliği çoğunlukla tatmin edici sonuçların elde edilmesini engelliyordu. Almanya'da Bauhaus geleneği Naziler tarafından yok edilmişti ve yeniden ortaya çıkışı çok yavaş bir şekilde gerçekleşiyordu. Berlin'de Reichstag (yukarıda) gibi çok fazla hasar görmemiş binalar restore edildi. İlk büyük mimari etkinlik 1957'de yapılan Berlin Sergisi'ydi. Bu sergi için Hansa semti yeniden inşa edildi ve Alman Hans Schwippert aşağıdaki kuleyi gerçekleştirdi. Fransa'da Auguste Perret (1874-1954) Amiens ve Le Havre'da çalışmalar yaptı. 1944'te yerle bir olan Le Havre şehri için devrim



yaratacak bir imar tasarısı hazırladı: Karayollarının üstünde yapay bir zemin hazırlayacak, bunun üstüne de park alanları yapacaktı.

Aşağıda, "yeniden ulusal yapılanma için" hazırlanan Fransız afişi.







Avrupa çizgi romanının, 1935 ile 1950 yılları arasında, Charlie Brown'ın başını çektiği Amerikan çizgi romanları karşısında pek sözü edilmiyordu. 1947-1950 yıllarının önemli olayı Fransızlar'la Belçikalılar'ın ortaya çıkardığı bir ekolün doğuşuydu. Bu ekol destansı konular yerine mizah alanında kendini kabul ettirdi: Kahramanları arasında dramatik mizahı





temsil eden Tenten ile Milu; yergi mizahının bir örneği olan Galyalı Asteriks ile Gaston Lagaffe ilk akla gelenlerdir. Üslup açısından bu ekol gürültülerin anlatımında yenilikler getirdi ve çok başarılı oldu.

KARA ROMAN VE BİLİM-KURGU
1945'te Gallimard Yayınevi yüzlerce kitabı çıkacak olan polisiye bir dizi yayımladı. Bu bir yandan Carter Brown gibi Anglosakson yazarların Fransa'da yayımlanmasını sağlarken diğer yandan da Auguste Le Breton gibi bir yeteneği ortaya çıkardı. Bilim-kurgu türüne, savaş yıllarına kadar eserleri -esas olarak öyküler- özellikle "Astounding Stories" ve "Galaxy" gibi bu konuları işleyen dergilerde yayımlanan Amerikalı yazarlar hâkimdi. Bu türün çeşitlilik kazanması ve daha ayrıntılı düşüncelere yönelmesi 1950'li yıllarda gerçekleşti: Kurt Vonnegut'un ironisi, Philip José Farmer'in şiirselliği ve Richard Matheson'ın korku dolu metinleri.



Avrupa'ya gelince 1946'dan itibaren İngiltere, Arthur Clarke, John Brunner, Brian Aldiss'i tanıtan ve aynı zamanda ABD'de yayımlanan "New Worlds" dergisiyle karşı atağa geçti. Fransa'da ise 1950'de "Fiction" dergisi yayımlanmaya başladı. Ancak belli başlı yazarları Philippe Curval, Gérard Klein ve Jacques Sternberg olan bu dergi Atlas Okyanusu'nun ötesine geçemedi.



"NUMBER SEVEN" Yeni Amerikan resminin en ünlü temsilcisi olan Jackson Pollack'ın (1912-1956) bir eseri.

Sanatsal Rönesans

Savaş sonrası, benzeri görülmemiş bir kültür patlamasına tanık olundu. Yaşanan vahşetin belleklerde bıraktığı iz ve olası bir nükleer savaş korkusu insanları yaşamın tadını çıkarmaya ve bir özgürlükler toplumu düşlemeye itiyordu. Sinema, plastik sanatlar ve edebiyat alanlarında verdiği ürünlerle ABD kültür üstünlüğünü, yıkılmış ve moral olarak çökmüş Avrupa'nın elinden almaya çalışıyordu. Bu durum özellikle resim ve sinema dallarında kendini hissettiriyordu. Batı'daki bu kültür patlamasının temelinde görsel-işitsel iletişim araçları yatıyordu: Radyo, magazin dergileri, daha sonra ise televizyon ve mikroizli diskler gittikçe genişleyen bir halk kitlesini kendisine çekiyordu. Mimaride ise Avrupa'daki şehirlerin zorunlu olarak hızla yeniden inşası kimi zaman çok önemli yanlışların yapılmasına neden oluyordu. Ancak bu dönem aynı zamanda çok akıllıca tasarlanmış "yeni şehirlerin" doğduğu özellikle Hollanda ve İngiltere gibi ülkelerde, gerçek şehircilerin yeteneklerini gösterebilmelerini sağladı.





Savaş sonrası sinemada Amerikan ve İtalyan hâkimiyeti yaşandı. Hollywood sineması, sahip olduğu büyük mali olanaklar ve filmlerin renkli çekilmesi veya büyük ekranda gösterimi sağlayan "sinemaskop" gibi yeni tekniklerle zirvedeydi. John Ford, Howard Hawks, Vincente Minnelli ve "Lolita"nın (üstte) yönetmeni Stanley Kubrick gibi yönetmenler yetenekleri açısından birbirleriyle yarışıyorlardı. Starlar efsaneleşmişti: Marilyn Monroe, Gary Cooper, Humphrey Bogart, Marlon Brando, Elisabeth Taylor. İtalyan sinemasına gelince, küçük bütçelerle film çeken neo-realistlerin (Roberto Rossellini, Vittorio De Sica) egemenliği altındaydı. Konular ise işsizliğin yaşandığı, felakete uğramış bir İtalya'ydı. Michelangelo Antonioni 1959'da çağdaş insanın bunalımı üzerine yaptığı ünlü filmi "L'Avventura"yı ("Macera") (üstte) çekti.



Yüzyıl başından beri sanat dünyasında Paris hâkimiyeti vardı: Modern sanatın beşiği Paris'ti. 1945'ten sonra New York sanatın yeni başkenti olmaya adaydı: Birçok Avrupalı sanatçı, savaş sırasında New York'a yerleşmiş, değerli sanat eserleri müzeler tarafından satın alınmış ve açılan sergiler sayesinde Avrupa modern sanatının önemli figürleri keşfedilmeye başlanmıştı. Bu durumun teşvik ettiği özellikle Jackson Pollock, Mark Rothko ve Barnett Newman gibi sanatçılar "soyut anlatımcılık" adı verilen akımın savunucusu olarak ortaya çıktılar. Pollock yere koyduğu büyük tualleri son derece karmaşık bir evreni temsil eden içiçe geçmiş bir çapak ağıyla kaplıyordu.

Avrupa'da da sanatsal üretkenlik devam ediyordu. Paris okuluyla birlikte soyutlama akımı hüküm sürüyordu: Jean Bazaine, Hans Hartung, Serge Poliakoff, Nicolas de Staël şiirsel ve lirik yapıtlar ortaya koyuyorlardı. 1949'da Paris okulunun zarafetinden kurtulmak isteyen Hollandalı, Danimarkalı ve Belçikalı sanatçılar Cobra akımının çevresinde birleştiler ve canlı, içgüdüsel ve çoğu zaman da "kaba" olan resimler yaptılar. Bu akımın başta gelen temsilcileri Karel Appel ve Asger Jorn'dur.
Bu sanatçıların karşısında 1955 yılından itibaren -"popular art"- gelişti. Robert Rouschenberg gündelik yaşamdan aldığı nesneleri tualin üstünde bir araya getirerek "asamblaj"lar meydana getirdi.

JEAN TİNQUELY
(1925-1991)
İsviçreli heykeltıraş 1950'li yıllarda Avrupalı sanatçıların en ilginçlerinden biriydi. Paris'e yerleşen sanatçı 1953'ten itibaren "metamekanikler" yapmaya başladı: Bunlar demir ve sac tellerden oluşan ve hareketli heykeller oluşturan basit robotlardı. 1955'te "resim yapma makinelerini" yarattı, bunlar aracılığıyla Amerikan soyut anlatımcılığıyla alay etmeyi amaçlıyordu: 1959'da Paris'te yapılan Bienal sırasında makinelerinden biri 38.000 değişik resim yaptı! 1959'da kendi kendini yokeden bir makine bile sergiledi.



PAUL ELUARD
(1895-1952)
Fransız Direniş Hareketi'nin en ünlülerinden biriydi: "Özgürlük" şiiri 1942'de "Poésie et Vérité"de yayımlandı.

SAMUEL BECKETT
(1906-1989)
İrlanda asıllı olan romancı, tiyatro yazarı ve şair, yapıtlarını bazen İngilizce bazen de Fransızca yazıyordu. Beckett savaş sonrası ortaya çıkan umutsuzluk felsefesinin en önemli temsilcilerinden biridir. 1951'de yayımlanan "Molloy" ve "Malone Öldü" adlı romanları ve olağanüstü bir başarı kazanan "Godot'yu Beklerken" (1953) adlı tiyatro eseri bu felsefe anlayışını yansıtırlar. "Godot'yu Beklerken"de iki sokak serserisi kendilerini kurtaracak fakat aslında hiçbir zaman gelmeyecek olan Godot adında birini beklerler.





JEAN-PAUL SARTRE
(1905-1980).
Filozof ("L'etre et le Néant"-"Varlık ve Hiçlik"), tiyatro yazarı ("Les Mouches"-"Sinekler") ve romancı ("La Nausée"-"Bulantı") olan Sartre 50'li yılların düşünce dünyasını derinden etkilemiştir.

EUGENE IONESCO
1912'de doğan sanatçı tiyatro yazarıdır (sağda). 1950'de dili saçma bir mekanik olgu olarak değerlendirdiği "Kel Şarkıcı" adlı eserini yazdı. "Sandalyeler"de (1952) ise ihtiyar bir çift, yaşamlarına bir anlam vereceği umuduyla hayali ziyaretçiler beklemektedir.



Varoluşçuluk

Savaş sonrası varoluşçuluk Fransız düşününe egemen oldu: Edebiyat üstünde büyük bir etkisi vardı ve politik bir rol üstleniyordu. Jean-Paul Sartre için varoluşçuluk Tanrı düşüncesini dışlıyordu; insan özgür olmaya mahkûmdu, niyetleriyle değil davranışlarıyla yargılanmalıydı. Bu eylem felsefesi, Sartre ve Maurice Merleau-Ponty gibi yazarlar ve "Les Temps Modernes" dergisiyle birlikte yeni bir hümanizma yaratmak istiyordu. Saçma felsefenin sözcüsü olan Albert Camus, dönemin diğer önemli bir kişisidir: Camus'ye göre varoluşun saçmalığı bireyde varolan açıklık isteğiyle dünyanın usdışılığı arasındaki karşıtlıktan kaynaklanmaktadır. Varoluşçuluk aynı zamanda bir modaydı.

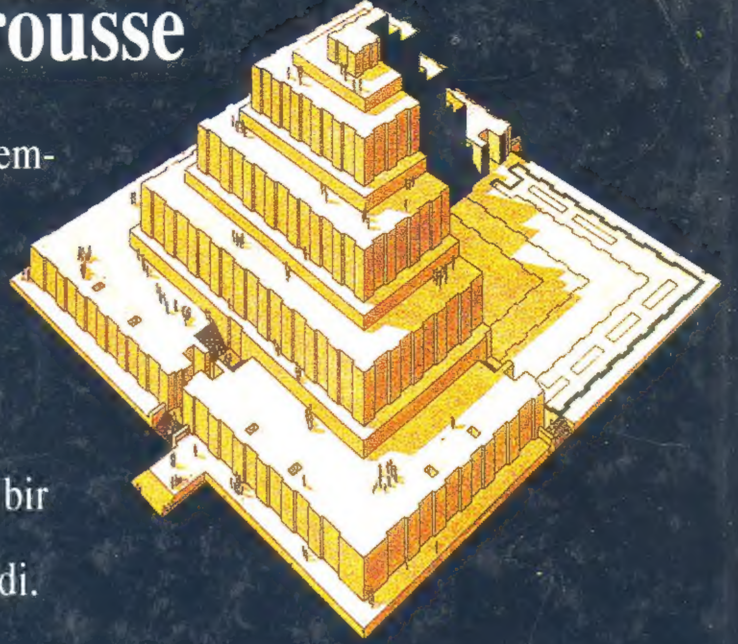
VAROLUŞÇULARIN MODASI
1946'da başladı ve 1950'de "soğuk savaş" sırasındaki gerilimle sona erdi.



1946'da, dört yıl süren karartma döneminin ardından sabahın 4'ünde yatmak bir özgürlüktü. Saint-Germain-des-Prés'deki Mephisto gibi kahvelerin bodrum katlarında Albert Camus'ye ve "Combat" gazetesi yazarlarına rastlamak mümkündü. Dauphine Sokağı'ndaki Tabou'da ise jitterburg ve boogie-woogie dansları yapılırdı. Diğer bir eğlence yeri ise daha sonra Club du Lorientais olan Hôtel du Lorient'ın mahzeniydi. Burada Boris Vian trompet, Claude Luter de klarnet çalardı. Fakat bu coşku dolu geceleri genellikle parasız günler izledi: Dönemin Fransa'sı fakirdi. Lorientais'de geceler ılık su eşliğinde geçiyordu. Daha önceki kuşaktan olan Sartre bu eğlencelere katılmıyordu, fakat o da gündüzleri Saint-Germain-des-Prés'de Café de Flore'a (altta) veya Deux Magots'ya gidiyordu.

Junior Larousse





Genç, meraklı ve mükem-
meliyetçi bir topluluk
için hazırlanan
"Junior Larousse" dünyadaki en büyük
yazarlar ve illüstratörler arasında yapılan bir
yarışma sonucu seçilenlerle gerçekleştirildi.
Görsel bir ansiklopedi olmakla birlikte, bilgi verirken, görsel
yanı ile okuyucunun hayal gücüne de hitap eden bir eserdir.

Köklerden günümüze, ilk canlılardan son on yıla, tarihimizi
etkileyen milyonlarca yıl boyunca yaşanmış olaylarda
okuyucuya rehberlik yapar.



İllüstrasyonların zenginliği, kısa
ve net metinler, ele alınan
konuların -tarih, bilim, sanat, teknoloji,
doğa, edebiyat vb.- çeşitliliği ile
okuyucu dünyanın en büyük macerasına
tanık olur.

